

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

В'ЯЧЕСЛАВ ШОВКОВИЙ
ТЕТЯНА ШОВКОВА
ЛЮДМИЛА СМОВЖЕНКО

Технології навчання мов

Навчальний посібник

УДК 37.016:81(075.8)
Ш78

Рецензенти

д-р педагог. наук, проф. О. В. Асадчих
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка);
д-р педагог. наук, проф. В. В. Черниш
(Київський національний лінгвістичний університет);
канд. педагог. наук, доц. Н. В. Сем'ян
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

*Рекомендовано до друку вченою радою ННІ філології
(протокол № 4 від 25 листопада 2025 року)*

Шовковий В. М.

Ш78 Технології навчання мов : навч. посіб. / В. М. Шовковий,
Т. А. Шовкова, Л. Г. Смовженко. Київ : ВПЦ "Київський
університет", 2026. 367 с.

ISBN 978-966-

Присвячено характеристиці сучасних технологій навчання мов здобувачів загальної середньої та вищої освіти: розкрито дидактичний потенціал та описано переваги кожної технології навчання, а також труднощі, які можуть виникати під час її впровадження. Розглянуто особливості організації ефективного мовленнєвого середовища, спрямованого на розвиток мовних, мовленнєвих, лінгвосоціокультурних компетентностей, навчальної автономії, мотивації та рефлексії здобувачів освіти. Окрім теоретичного викладу матеріалу, наведено питання для обговорення та дискусії, практичні завдання, перелік наукових джерел для самостійного опрацювання.

Для аспірантів спеціальності А1 Освіта, які навчаються за ОП "Теорія та методика навчання мов і літератур". Матеріали посібника можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх учителів і викладачів української й іноземних мов бакалаврського та магістерського рівнів, а також у роботі викладачів, науковців і всіх, хто цікавиться сучасними технологіями навчання мов у контексті глобалізації та міжкультурної комунікації.

УДК 37.016:81(075.8)

ISBN 978-966-

© Шовковий В. М., Шовкова Т. А., Смовженко Л. Г., 2026
© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2026

Зміст

§ 1. Поняття "технології навчання". Типи та види технологій навчання мов	4
§ 2. Технології співпраці в навчанні мов (технології колективного та групового навчання мов)	11
§ 3. Ігрові технології навчання мов	24
§ 4. Технології обговорення дискусійних питань у навчанні мов	43
§ 5. Технологія проблемного навчання мов	59
§ 6. Технології інтенсивного навчання мов	79
§ 7. Технології проєктного навчання мов	92
§ 8. Технології навчання мов з використанням опор	116
§ 9. Технології диференційованого навчання мов	153
§ 10. Технології індивідуалізованого навчання мов	175
§ 11. Технологія "портфоліо"	194
§ 12. Технологія "Case study" у навчанні мов	206
§ 13. Технології дистанційного, онлайн та змішаного навчання мов	219
§ 14. Технології "Діалог культур" у навчанні мов	244
§ 15. Технології модульного та блочного навчання мов	261
§ 16. Технології інтегрованого навчання мов	274
§ 17. Технології концентрованого навчання мов	289
§ 18. Технології автономного та взаємного навчання мов	298
§ 19. Технології продуктивного навчання мов. Технології формування навчально-стратегічної компетентності	310
§ 20. Технології майстерень з навчання мов	327
§ 21. Технології природовідповідності, створення ситуації успіху та наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою в природній мовленнєвій ситуації	338
§ 22. Тренінгові технології навчання мов	348
§ 23. Авторські технології навчання мов	361

§ 1. Поняття "технології навчання".

Типи та види технологій навчання мов

У сучасному світі знання мов є не лише важливим засобом комунікації, а й невід'ємним складником професійної та особистісної самореалізації. Тому питання ефективного навчання мов набуває особливого значення. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій, змін у підходах до освіти та підвищенні вимог до володіння мовами постає необхідність удосконалення методів навчання. Одним із ключових аспектів методики навчання є **технології навчання мов**, які визначають способи, прийоми та засоби, що застосовуються для формування мовленнєвих навичок і вмінь. Технології навчання базуються на різних теоретичних засадах, враховують психологічні особливості здобувачів освіти, рівень їхньої підготовки, дидактичні принципи та можливості сучасного освітнього простору.

Технологію навчання мови у широкому значенні розуміємо як цілісну, системно організовану модель освітнього процесу, що охоплює мету, зміст, методи, засоби, форми та етапи навчання, а також логіку їх взаємозв'язку. Вона передбачає комплексну організацію взаємодії між викладачем / учителем і студентом / учнем, спрямовану на досягнення визначених освітніх результатів. У цьому контексті навчальна технологія виконує роль своєрідного "сценарію" навчання, в якому чітко прописані всі компоненти освітнього процесу – від планування до оцінювання результатів. Технологія навчання мови у широкому значенні – загальна система організації процесу навчання мови. Такими технологіями є: технології інтенсивного навчання, інтегрованого навчання, блокового навчання, занурення тощо. Такі технології спрямовані на формування мовних, мовленнєвих, соціокультурної та інших компетентностей, які необхідні для здійснення комунікації.

Технологію навчання мови у вузькому значенні розуміємо як послідовність певних дій вчителя / викладача та учня / студента, які спрямовані на формування однієї чи кількох компетентностей або досягнення конкретних цілей у навчанні. Технологія навчання мови у вузькому значенні передбачає добір та

структурування навчального матеріалу, вибір методів, прийомів, форм і засобів навчання, що відповідають потребам учнів і конкретним цілям навчання; а також є своєрідним алгоритмом прийомів та методів, технік навчання, які спрямовані на досягнення конкретних цілей. До таких технологій належать технології обговорення дискусійних питань, рольової гри, проєктного навчання, тандем-технології, більшість авторських технологій тощо.

Фахівці Київського національного лінгвістичного університету розробили таку класифікацію технологій навчання мов (Сучасні технології ...):¹:

- *технології співпраці в навчанні мов (технології колективного і групового навчання мов)*: технології колективного навчання мов (робота в парах; ротаційні трійки; карусель; робота в малих групах, акваріум), технології колективно-групового навчання мов (обговорення проблем у загальному полі, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, навчаючи учусь, ажурна пилка, аналіз ситуацій, вирішення проблем, дерево рішень);

- *ігрові технології навчання мов (комунікативно-ігрові, драматико-педагогічні)*: технології реалізації мовних ігор (орфографічних, лексичних, граматичних, фонетичних, у техніці читання і письма), технології реалізації мовленнєвих ігор (ситуаційних, рольових, ділових) для формування мовленнєвих, лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетентностей, драматико-педагогічні технології навчання мов;

- *технології обговорення дискусійних питань у навчанні мов*: технології проведення дискусії мовою, що вивчається, технології проведення дебатів мовою, що вивчається;

- *технології проблемного навчання мов*: технології відбору проблемних ситуацій для навчання мов, технології реалізації частково-пошукового проблемного навчання для формування комунікативної компетентності, технології реалізації навчального дослідження у процесі формування комунікативної компетент-

---

¹ Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майер, та ін., 2015. С. 4–19.

ності, технології реалізації евристичного навчання у процесі формування комунікативної компетентності;

- *технології інтенсивного навчання*: технології реалізації сугестопедії у процесі формування комунікативної компетентності, технології реалізації гіпнопедії у процесі формування комунікативної компетентності, технології реалізації релаксопедії у процесі формування комунікативної компетентності, "Інтел-технології";

- *технології проєктного навчання мов*: технології реалізації проєктів у формування комунікативної компетентності здобувачів освіти;

- *технології навчання мов з використанням опор*: технології формування комунікативної компетентності з використанням зорових опор, технології формування комунікативної компетентності з використанням слухових опор, технології формування комунікативної компетентності з використанням слухозорових опор;

- *технології програмованого (комп'ютерного) навчання мов*: технології формування комунікативної компетентності з використанням навчальних (комп'ютерних) програм, технології формування комунікативної компетентності з використанням навчально-ігрових (комп'ютерних) програм, технології формування комунікативної компетентності з використанням інформаційних (комп'ютерних) програм, технології формування комунікативної компетентності з використанням контрольних (комп'ютерних) програм, технології формування комунікативної компетентності з використанням комбінованих (комп'ютерних) програм;

- *технології диференційованого навчання*: технології реалізації рівневої диференціації навчання мов, технології реалізації диференціації навчання мов за інтересами учнів / студентів, технології реалізації автономного навчання;

- *технології індивідуалізованого навчання мов*: технології реалізації мотивувальної індивідуалізації навчання, технології реалізації регулювальної індивідуалізації, технології реалізації розвивальної індивідуалізації навчання, технології реалізації формувальної індивідуалізації навчання;

- *технологія "портфоліо"* та її місце в теорії та практиці навчання мов: технології укладання і використання навчального

(мовного) портфеля, технології укладання і використання професійного портфеля вчителя / викладача;

- *технології "Case study"* у навчанні мов: технології використання "традиційного" (паперового) кейсу у процесі формування комунікативної компетентності, технологія використання електронного кейсу в процесі формування комунікативної компетентності, технологія використання комбінованого кейсу (паперового й електронного);

- *технології навчання інформаційно-комунікаційні*: технології дистанційного та змішаного навчання мов і літератур: мережні технології, ТВ-технології, технології комбінованого (гібридного) навчання (поєднання дистанційного та електронного мережного навчання з традиційним);

- *технологія "Діалог культур"* у навчанні мов: технології взаємопов'язаного навчання іноземної мови і культури;

- *технології модульного навчання*: технології інформаційного моделювання в навчанні мов і літератур, технології реалізації організаційних модулів, технології реалізації змістових модулів;

- *технології інтегрованого навчання*: технології інтегрованого навчання кількох мов, технології інтегрованого навчання кількох дисциплін (у т. ч. мови), технології інтегрованого формування мовних і мовленнєвих компетентностей, технології інтегрованого формування мовних і лінгвосоціокультурної компетентностей, технології інтегрованого формування мовленнєвих і лінгвосоціокультурних компетентностей;

- *технології концентрованого навчання*: технології "занурення" як концентроване навчання лише мов, технології "занурення" як концентроване навчання мов у поєднанні ще з одним предметом / дисципліною, технології "занурення" як концентроване навчання мов у поєднанні ще з кількома предметами / дисциплінами, технології "занурення" як навчання іноземної мови з різним ступенем використання рідної мови (повне занурення, часткове занурення, помірне занурення);

- *технології "Дальтон-план"* у навчанні мов: технології "свобода" в оволодінні комунікативною компетентністю, технології "самостійність" в оволодінні мовою, технології "співпраця" в оволодінні мовами;

- *тандем-технології"* у навчанні мов: технології взаємного навчання мови з використанням технічних засобів (один тандем-

партнер), технології взаємного навчання мови без використанням технічних засобів (один тандем-партнер);

- *технології взаємного навчання мов* у процесі мережного спілкування (кілька партнерів по спілкуванню);

- *технології продуктивного навчання мов*: технології формування особистості учня / студента у процесі навчання мов, технології продуктивної навчальної діяльності з формування комунікативної компетентності, технології автономної навчальної діяльності з оволодіння мовою, технології формування навчально-стратегічної компетентності у процесі навчання мови;

- *технології майстерень з навчання мови*: технології "соціалізація" (пред'явлення кожним учасником, групою або парою свого творчого продукту іноземною мовою) технології "Сенс життя – у творчості" (домінування творчих завдань), технології "Усі рівні, усі здатні" (відсутність оцінок і критики), технології "проживання" (майстерня як аналог реального життя);

- *технології природовідповідності в навчанні мов*: технології саморозвитку, технології "створення ситуації успіху", технології наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою у природній мовленнєвій ситуації.

Саме ця класифікація є відправною точкою у створенні навчального посібника з технологій навчання мов, оскільки вона задає науково-методичну основу для подальшого розгляду кожного виду технологій, принципів їх функціонування, змісту й особливостей реалізації у практиці навчання мов.

На вибір технологій навчання впливають декілька *факторів*:

- 1) цілі та зміст навчання (напр., для розвитку вмінь аргументативного мовлення релевантною буде технологія дискусій, для навчання діалогічного мовлення ефективною також буде технологія рольової гри; для систематизації знань, навичок та вмінь здобувачів освіти релевантною є технологія блочного навчання; для одночасного навчання мови та фаху можна застосовувати технології інтегрованого навчання, Case study, проєктного навчання);

- 2) вік здобувачів освіти (для здобувачів старшого віку (старшокласники, студенти) можуть бути застосовані технології Case study, проєктного навчання, проблемного навчання, автономного навчання та взаємного навчання, інтегрованого навчання

(фахова інтеграція); для учні початкової та середньої школи ефективними можуть стати технології навчання з використанням опор, а також технології природовідповідного навчання);

3) наявність технічних засобів навчання (уможливило застосовувати технології дистанційного навчання, технології взаємного навчання; наявність технічних засобів є передумовою проєктної діяльності здобувачів освіти тощо);

4) мікроклімат в академічній групі (партнерський мікроклімат дозволяє використовувати технології колективного і групового навчання, тренінгові технології, проєктне навчання);

5) кількість здобувачів освіти в групі (невелика кількість здобувачів освіти в групі дозволяє застосувати технологію індивідуалізованого навчання, інтенсивного навчання, взаємного навчання, Case study);

6) частотність занять (якщо заняття проходять дуже часто (щодня), то варто застосовувати технології інтенсивного навчання, концентрованого навчання, тренінгові технології; якщо ж заняття відбуваються 1–2 рази на тиждень, то можуть бути застосовані технології індивідуалізованого навчання, автономного та дистанційного навчання, диференційованого навчання);

7) культурне середовище навчання (штучно створене чи природне мовленнєве середовище): у природному мовленнєвому середовищі можна застосовувати інтенсивні технології навчання, технологію "Діалог культур", проєктне навчання; для штучно створеного мовленнєвого середовища релевантними можуть бути ігрові технології навчання, технології моделювання мовленнєвих ситуацій, технології навчання у співпраці;

8) індивідуальні особливості здобувачів освіти (рівень підготовки, рівень навчальної автономії, мотивації): на початковому рівні мовної підготовки можуть бути використані технології навчання мови з використанням опор, ігрові технології; на середньому рівні можна надати перевагу проєктному навчанню, проблемному навчанню, технології співпраці; на просунутому рівні ефективною може бути технологія "Case study", тренінгові технології тощо; для здобувачів освіти з низьким рівнем навчальної автономії можна застосувати технологію навчання мови з використанням опор, ігрові технології, технології співпраці; а для здобувачів освіти з

високим рівнем навчальної автономії можна використати технологію "Портфоліо", автономного навчання, технологію майстерень тощо;

9) мова, яка вивчається: технології інтенсивного навчання, взаємного навчання, "Діалог культур" можуть бути застосовані на практиці навчання іноземних мов, технологія блокового навчання релевантна для викладання рідної мови, ігрові технології, технології навчання у співпраці, інтегрованого навчання, диференційованого навчання можуть бути однаково запроваджені для навчання рідної та іноземної мов.

§ 2. Технології співпраці в навчанні мов (технології колективного та групового навчання мов)

Технології співпраці в навчанні мов – технології навчання, в основі яких лежить взаємодія учнів / студентів у колективі або групі (взаємне навчання), у процесі якої останні беруть на себе не лише індивідуальну, а й колективну відповідальність за виконання навчальних завдань, допомагають одне одному й несуть колективну відповідальність за успіхи кожного учня / студента в оволодінні мовою (Сучасні технології ...)². Технологія співпраці передбачає організацію навчання мовних аспектів або видів мовленнєвої діяльності в невеликих групах: учитель / викладач ділить учнів / студентів на кілька невеликих груп і дає кожній із них завдання. Кожна особа опрацьовує свої завдання, свою частину матеріалу аж до остаточного розуміння проблеми, яка вивчається, та фінального завершення. Після цього результати кожного окремого здобувача освіти інтегруються у спільний продукт.

Технологія у співпраці охоплює *кооперативне та колаборативне навчання*. Окремі науковці вбачають відмінність між кооперативним та колаборативним навчанням, яка полягає в тому, що під час колаборативного навчання "викладач лише надає групі чіткі інструкції стосовно виконання завдання; а під час кооперативного навчання, окрім інструктажу, викладач може безпосередньо втручатися у процес діяльності групи"³. Автори посібника не вбачають принципової різниці між колаборативним і кооперативним навчанням, вважаючи, що поняття "кооперативне навчання", "колаборативне навчання" та "навчання у співпраці" є синонімами.

Продуктами кооперативної діяльності учнів / студентів можуть бути такі:

- у навчанні фонетики: групове озвучення відео, метою якого є формування артикуляційних та інтонаційних навичок;

---

² Там само. С. 25.

³ Пілішек С. Колаборативне навчання на заняттях з іноземної мови у вищому навчальному закладі: переваги та можливі виклики : зб. наук. пр. *Національна академія Державної прикордонної служби України. Сер. Педагогічні науки*. 2021, Вип. 3, № 26. С. 97–110.

фонетичний челендж – запис та обмін аудіоматеріалами з правильною вимовою складних слів, розроблення та проведення фонетичних ігор, змагань з правильною артикуляцією та інтонацією, виразне читання за ролями, укладання мінігlossenарію зі слів, у яких найчастіше допускаються фонетичні помилки;

- *у навчанні лексики:* підготовка тематичного / фразеологічного мінісловника, групове розроблення та впровадження у навчальний процес лексичних ігор, групове створення візуальних або аудіовізуальних матеріалів для презентації нової лексики;

- *у навчанні граматики:* групова підготовка та проходження граматичного квесту, складання та розігрування діалогів з використанням певних граматичних конструкцій, колективне створення опорних навчальних матеріалів з граматики (напр., таблиць);

- *у навчанні аудіювання:* колективний добір аудіоматеріалів, розробка та презентації проєктів, які містять аудіофрагменти з подальшим їх оприлюдненням на загал усієї аудиторії з наступним обговоренням;

- *у навчанні читання:* колективне опрацювання текстів з подальшою презентацією (напр., аналіз та інтерпретація тексту або створення проєкту на основі опрацьованих текстів), інтерактивні читання (розподіл ролей та озвучування текстів у групі), створення "Book Club" – обговорення прочитаної книги;

- *у навчанні письма:* листування студентів у межах мікрогрупи або між групами (з наявністю рольового компонента), спільне ведення блогу або сторінки в соцмережах; кооперативна робота над текстом (напр., написання сценарію);

- *у навчанні монологічного мовлення:* групова підготовка презентації та виголошення її частин окремими учнями / студентами; інсценування відомих публічних виступів; Storytelling – презентація історій, підготовлених колективно, відеоблог (кожен учень записує коротку промову), викладає її в доступному для інших здобувачів освіти форматі (напр., у соцмережах) із можливим подальшим її обговоренням; кожен учень / студент оголошує мініповідь, а інші учасники її обговорюють;

- *у навчанні діалогічного мовлення:* рольові ігри в парах або мінігрупах, дебати в межах однієї мінігрупи або між двома мінігрупами, імпровізаційні діалоги, які розігруються на основі заданої випадкової ситуації; драматизації, театральні постановки.

Технологія навчання мов у співпраці не лише покращує мовленнєві навички та вміння, але й сприяє підвищенню мотивації, розвитку вмінь соціальної взаємодії, розвитку критичного мислення здобувачів освіти, створює ефективне та комфортне середовище для навчання мови. Тож перевагами цієї технології є:

- *підвищення мотивації здобувачів освіти* – кооперативні прийоми навчання мови роблять цей процес цікавим, захопливим і невимушеним, така робота завжди має результат, тому учні / студенти відчують задоволення від отриманого результату, а також особисту значущість у створенні спільного продукту; робота в групі допомагає знизити страх перед помилками та заохочує говорити мовою, яка вивчається;

- *покращення мовних знань, мовленнєвих навичок та вмінь* – здобувачі освіти витрачають більше часу на мовну та мовленнєву практику, часто змушені говорити спонтанно; групова робота стимулює вживання мови в природному контексті; учні та студенти активніше залучаються до процесу навчання, що підвищує рівень опанування мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності; зрештою, групова робота орієнтована на виконання мовних та мовленнєвих завдань, що реалізує процес вправляння в мові та мовленні;

- *розвиток умінь соціальної взаємодії* – групова робота сприяє формуванню вмінь ефективного спілкування, толерантності, співпраці та взаємодопомоги, здобувачі освіти вчать висловлювати та відстоювати свою думку, враховувати позицію інших співрозмовників, вчать працювати в команді, нести відповідальність за свої дії та вчинки;

- *розвиток критичного мислення та творчості* – колективна робота стимулює здобувачів освіти до пошуку нових та ефективних шляхів вирішення мовних і мовленнєвих завдань, до аналізу мовного та мовленнєвого матеріалу, аргументування власної точки зору, створення творчих проєктів стимулює розвиток креативності;

- *створення психологічного комфорту в процесі навчання* – кооперативне навчання сприяє створенню позитивної атмосфери та зниженню стресу, подоланню мовленнєвого бар'єра, оскільки навчання стає менш формальним;

- *гнучкість та універсальність технології* – ця технологія може бути використана на всіх рівнях навчання мови, а також для

всіх вікових груп здобувачів освіти; а також може застосовуватися для навчання усіх мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності.

Світлана Пілішек сформулювала низку порад для викладачів / учителів для продуктивного використання навчання мови у співпраці⁴: 1) чітко сформулювати завдання для роботи в групі; 2) найбільш прийнятна кількість учасників групи – 3–5 осіб; 3) спільне обговорення між студентами / учнями за опосередкованої участі викладача правил поведінки у групах та подальше їх проголошення є запорукою дисципліни; 4) колаборативне навчання також передбачає застосування інших активних методів (проблемно-орієнтоване навчання, проєктна діяльність тощо) і прийомів; 5) реалістичність завдань та автентичність навчальних матеріалів, використаних у їх розробці, виводять якість занять з мови та мотивацію учнів на високий рівень; 6) щоразу намагайтеся змінювати склад мікрогруп та можливе перегрупування студентів / учнів на певному етапі групової роботи; 7) зведіть до мінімуму свою присутність на занятті як викладача а традиційному розумінні, перетворіться на модератора, фасилітатора, спостерігача тощо; 8) під час планування заняття із використанням колаборативного навчання важливо продумувати та враховувати відповідальність кожного учасника групи та їхню позитивну взаємозалежність, оскільки ці два принципи підтримують мотивацію до співпраці та спроможність формувати спільно набуті знання; 9) продумана форма зворотного зв'язку від учасників колаборативного навчання.

Етапи організації навчання за технологією співпраці

I етап: розподіл учнів / студентів на групи.

II етап: визначення завдань для кожної групи.

III етап: підготовка / виконання завдань.

IV етап: презентація результатів виконання.

V етап: оцінювання та обговорення результатів навчання.

---

⁴ Там само. С. 104–105.

Приклад реалізації технології співпраці

Тема: **Подорож Києвом**

I етап: розподіл учнів / студентів на групи

Група 1. Підготувати монолог-розповідь про видатні місця Києва.

Група 2. Підготовка діалогів (створити і розіграти 2 діалоги: в екскурсійному бюро та в готелі).

Група 3. Підготовка дорожньої карти для подорожі по Києву.

II етап: визначення завдань для кожної групи

Група 1. Підготовка монологу-розповіді.

Завдання 1. Кожен член групи має підготувати монолог про одне з видатних місць Києва: Києво-Печерська лавра, Майдан Незалежності та вулиця Хрещатик, Музей історії України, Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка.

Підготовка монологу може супроводжуватися додатковим мовним завданням, наприклад, вжити певні граматичні конструкції, певну лексику, кліше.

Група 2. Підготовка діалогів: учні / студенти створюють пари для діалогу.

Завдання 1. Уявіть, що один із вас (турист) приїхав уперше до Києві і звернувся до менеджера екскурсійного бюро з метою організації екскурсії. Один із вас як турист має розпитати в менеджера, а інший як менеджер має надати інформацію про видатні місця Києва, які слід відвідати (діалог розпитування / надання інформації). Наприкінці діалогу ви маєте погодити екскурсію до 2–3 видатних місць (діалог домовленість).

Завдання 2. Уявіть, що один із вас (турист) приїхав уперше до Києві і звернувся до менеджера готелю з проханням надати номер для проживання. Один із вас як турист має розпитати в менеджера, які є номери в готелі, які вони мають переваги та недоліки. Інший як менеджер має надати інформацію про номери готелю (діалог розпитування / надання інформації). Наприкінці діалогу ви маєте погодити номер для проживання (діалог домовленість).

Група 3. Підготовка рекомендацій для подорожі по Києву.

Завдання 1. Створіть дорожню карту подорожі по видатних місцях Києва (підготовка до подорожі, етапи подорожі, терміни подорожі, ресурси для подорожі, цілі кожного етапу подорожі).

III етап: підготовка / виконання завдань

У процесі виконання завдань здобувачі освіти:

- опрацьовують різноманітні джерела інформації: друковані матеріали, відеоматеріали, фотоматеріали (тим самим удосконалюють мовленнєві навички та вміння);
- спільно виконують завдання: готують спільний монолог, опрацьовують діалоги, готують дорожню карту подорожі.

IV етап: презентація результатів виконання

На цьому етапі кожна група презентує свою роботу:

- перша група виголошує монолог-розповідь;
- друга група – діалоги;
- третя група – дорожню карту.

V етап: оцінка та обговорення результатів навчання

Наприкінці заняття можна провести групову рефлексію: обговорити з учасниками, що вони дізналися, як працювали в команді, з якими труднощами зіткнулися.

Формати технології співпраці

- *робота в парах (трійках)* – це форма колективної роботи, у межах якої поставлене завдання здобувачі освіти виконують у парах: наприклад, розігрування діалогу; підготовка проєкту тощо; парна робота може бути застосована до виконання широкого діапазону завдань;

- *ротаційні трійки*: здобувачі освіти об'єднуються у трійки (по три особи); викладач готує три завдання: завдання 1 (діалог-розпитування) – розпитайте маршрут від пункту А до пункту Б; завдання 2 (діалог обмін-думками) – обміняйтеся думками: яке місце в Києві найцікавіше; завдання 3 – домовтеся між собою, яке видатне місце в Києві ви відвідаєте завтра); кожна трійка або по черзі виконує поставлене завдання, або один із учасників переходить від однієї трійки до іншої і так само бере участь у реалізації трьох типів діалогу;

- *"карусель"*: учні / студенти розміщуються на стільцях двома колами, обличчям одне до одного; внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє рухається; за вказівкою викладача (ведучого) щоразу учні, які сидять у зовнішньому колі переміщуються на один

стілець, і так аж поки не пройдуть усе коло; таким чином, комунікація відбувається з кожним однокласником / одногрупником. Завдання, які виконуються з використанням цього прийому, можуть бути різними, наприклад, обговорення дискусійного питання, збирання інформації у форматі інтерв'ю тощо;

- *"акваріум"*: учні / студенти об'єднуються в групи по 4–6 осіб (напр., це будуть групи А, Б, В, Г), кожна група отримує завдання (напр., обговорити певну проблему) і виконує його; потім група А озвучує ситуацію (чи проблему), учасники цієї групи обговорюють проблему у своїй групі, зазвичай використовуючи метод дискусії, доходять певної позиції (обговорення триває орієнтовно 5 хв); учасники груп Б, В, Г у цей час слухають, після цього долучаються до обговорення, висловлюючи згоду чи незгоду із запропонованими ідеями; аналізують, чиї думки були більш переконливими, пропонують альтернативні рішення. І так кожна група по черзі обговорює проблему, а інші долучаються до розмови після її завершення;

- *коло ідей*: учні / студенти діляться на групи; учитель ставить дискусійне запитання, яке охоплює кілька проблем і пропонує обговорити в малих групах окремі проблеми цього питання (одна група обговорює одне питання); кожна група дискутує, обговорює проблему, потім висловлює окремі ідеї, які фіксуються (напр., учителем), коли будуть обговорені всі проблеми, підбивається підсумок;

- *мікрофон*: учитель / викладач ставить запитання до всіх учнів / студентів; потім ставить уявний мікрофон (це може бути будь-який предмет), учні / студенти по черзі висловлюють свою думку щодо поставленого запитання; відповіді учні зазвичай не коментують;

- *незакінчені речення*: викладач / учитель формулює незакінчене речення (у форматі кола ідей або мікрофона), а учні / студенти мають його закінчити, висловлюючись по черзі і повторюючи це незакінчене речення; таким чином можна відтренувати вживання в мовленні певних конструкцій;

- *мозковий штурм* – це метод колективного обговорення проблеми, пошук рішення, що мотивує учнів / студентів виявляти уяву, креативність, кмітливість; зазвичай для обговорення береться проблема, яка має кілька рішень або взагалі не існує її рішення; відповідно до цього методу викладач / учитель ставить

проблему перед учнями / студентами, а вони висловлюють різні ідеї, дають коментарі, наводять аргументи, приклади; усі пропозиції записуються на дошці чи на великому аркуші паперу без зауважень та коментарів; слід мотивувати здобувачів освіти до висловлення кількох ідей; аналіз та оцінювання висловлених думок відбувається наприкінці "штурму"; метод може бути ефективним для формування вмінь спонтанного мовлення;

- *учусь навчаючи*: учні / студенти заздалегідь готують певну інформацію, потім мають її презентувати у класі / аудиторії або індивідуально, або в мікрогрупах, тим самим ніби навчаючи своїх однокласників / одногрупників; один учень / студент має кілька разів переповісти цю інформацію, таке переказування сприятиме більш міцному засвоєнню інформації; цей метод може мати широкий спектр використання: наприклад, розповідання граматичних правил, соціокультурних фактів, це організація практики говоріння, можливо також і письма, а в процесі підготовки учні / студенти мають прочитати певні тексти чи прослухати аудіо- чи відеоматеріали;

- *ажурна пилка*: учнів / студентів слід поділити на два типи груп – "експертні групи" та "робочі групи"; у кожній групі від 3 до 5 осіб; кожен учень одночасно належить однієї з експертних і до однієї з домашніх груп; викладач / учитель дає кожній експертній групі завдання (напр., опрацювати певний обсяг матеріалу); учні / студенти опрацьовують матеріал в експертних групах, обговорюють його, можуть готувати презентації, а після цього повертаються в "домашні групи" і викладають цей матеріал однокласникам / однокурсникам, таким чином, студенти / учні навчаються й одночасно вчать інших, що сприяє закріпленню та кращому засвоєнню навчального матеріалу; цей метод можна застосовувати під час навчання говоріння, формування лінгвосоціокультурної компетентності тощо;

- *аналіз ситуації*: викладач / учитель ставить проблемне питання чи завдання, після чого відбувається його аналіз та обговорення за заздалегідь підготовленими викладачем / учителем запитаннями; такий метод дозволяє формувати у студентів / учнів насамперед уміння у говорінні та письмі, а конкретно поставлені запитання можуть мотивувати здобувачів освіти вживати в мовленні певну лексику, фразеологізми, кліше, мовленнєві зразки тощо;

- *дерево рішень*: викладач ставить проблему, яка не має однозначного вирішення (напр., викладена у формі історії, ситуації з життя, епізоду з літературного твору), а також пропонує студентам / учням у форматі домашнього читання ознайомитися з інформацією, необхідною для розв'язання цієї проблеми; обговорення та вирішення проблеми може відбуватися методом мозкового штурму: студенти у мікрогрупах обговорюють проблему і пропонують її рішення, кожна мінігрупа повинна подати свій варіант рішення, після цього відбувається колективний аналіз та обговорення кожного варіанта рішення; структура дерева рішень: "корінь" – початкова ситуація або проблема, яку потрібно вирішити; "гілки" – варіанти рішень, які можна ухвалити на кожному етапі; "листя" – кінцеві наслідки кожного вибору (результат обговорення рішень); дерево рішень можна репрезентувати у вигляді дерева-схеми; означений метод може бути ефективним в інтегрованому навчанні читання та говоріння;

- *менторське навчання (Peer tutoring)*: сильніші учні / студенти допомагають слабшим, пояснюючи матеріал та виконуючи спільні завдання; навчання базується на принципі співпраці, взаємодопомоги; у межах цієї методики можна створити мінігрупи, в яких буде один сильний студент / учень, а інші слабші, відповідно, сильний учень буде допомагати слабшим, з одного боку, а з іншого, навчаючи слабших, вчитиметься і сам; форми менторського навчання: парне навчання (One-on-One Tutoring) – один учень допомагає іншому; навчання у малих групах (Small Group Tutoring) – один ментор працює з кількома учнями / студентами, взаємне навчання (Reciprocal Peer Tutoring, RPT) – учні по черзі виступають як наставники та учні, навчання через проєкт (Project-Based Peer Tutoring) – мінігрупи працюють над спільними завданнями під керівництвом ментора;

- *тандемне навчання (Tandem Learning)* – це метод взаємного навчання, за якого два учасники з різними рідними мовами допомагають один одному у вивченні іноземної мови через безпосереднє спілкування: наприклад, українець навчає британця української мови, а британець українця навчає англійської мови; метод базується на принципі взаємного обміну знаннями;

- *фліп-навчання (Flipped Classroom)* – це технологія навчання, за якої учні / студенти вивчають новий матеріал

самостійно вдома (за допомогою відеоуроків, онлайн-ресурсів, презентацій, текстів тощо), а на уроці / практичному занятті виконують практичні завдання, застосовуючи здобуті знання, обговорюють проблеми та дискусійні питання.

Під час упровадження технологій навчання мов у співпраці слід звернути увагу на такі моменти:

- технологія навчання мов у співпраці переважно орієнтована на розвиток комунікативної компетентності в аспекті усного мовлення, тоді як інші види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, письмо) опрацьовуються фрагментарно, опосередковано або як супровідні елементи навчального процесу;

- неоднаковий рівень мовної підготовки здобувачів освіти в групі: сильніші учні / студенти можуть "домінувати" у спілкуванні, перебираючи ініціативу, а слабші залишаться пасивними, що знижує ефективність навчання для слабших учнів, адже вони не практикуватимуться в мовленні;

- психологічні бар'єри у спілкуванні: деякі здобувачі освіти через страх чи небажання спілкуватися можуть уникати говоріння; деякі здобувачі освіти можуть імітувати участь в комунікації;

- учні / студенти не чують автентичного мовлення, сприймають на слух мовлення одногрупників, яке часто не відповідає фонетичним, лексичним та граматичним нормам мови, яка вивчається;

- у групах учні / студенти можуть спілкуватися рідною мовою (особливо під час самостійної підготовки), уникаючи практики іноземної, що нівелює процес навчання;

- складність у контролі якості мовлення: у роботі в малих групах вчитель / викладач не встигає прослухати всіх, тому помилки у вимові, граматиці чи синтаксисі можуть залишитися непоміченими й закріпитися.

Питання для аналізу, обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння та класифікації технологій співпраці у процесі навчання мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- проаналізуйте дефініції поняття "технології співпраці" у контексті мовної освіти;
- схарактеризуйте основні форми та моделі співпраці (кооперативне, колаборативне навчання тощо);
- проаналізуйте та порівняйте підходи до використання технологій співпраці у працях українських і зарубіжних науковців;
- зробіть висновки щодо спільних і відмінних рис у теоретичному та практичному осмисленні зазначеної проблематики.

2. Завдання для критичного осмислення. Проаналізуйте, чи може технологія співпраці розглядатися як самостійна освітня технологія у широкому розумінні, тобто як комплексна модель організації навчального процесу.

Обґрунтуйте власну позицію, спираючись на наукову літературу та приклади з педагогічної практики.

Окресліть потенційні переваги та обмеження застосування цієї технології в контексті вивчення іноземних мов. Наведіть аргументи на підтримку та заперечення доцільності її використання як провідної моделі навчання.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо використання технологій співпраці в закладі освіти, у якому ви навчаєтеся або працюєте, або в іншому доступному вам закладі освіти.

Зберіть емпіричні дані про застосування технологій співпраці у вибраному закладі:

- які форми організації спільної діяльності використовуються;
- на яких етапах навчального процесу вони застосовуються;
- хто є ініціатором співпраці – викладач чи студенти / учні;
- яка ефективність застосування цих технологій;
- які труднощі або бар'єри виникають у процесі організації спільної роботи.

Зробіть презентацію за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс завдань дня навчання фонетики / граматики / лексики з використанням технології кооперативного навчання.

Завдання 2. Розробіть комплекс завдань дня формування компетентності в аудіюванні / читанні / говорінні / письмі з використанням технології кооперативного навчання.

Завдання 3. Розробіть комплекс завдань дня формування лінгвосоціокультурної компетентності в аудіюванні / читанні / говорінні / письмі з використанням технології кооперативного навчання.

Завдання 4. Розробіть вправи / завдання для навчання говоріння, використавши формати технології навчання в співпраці (ротаційна трійка, карусель, акваріум, коло ідей, мікрофон, аналіз ситуації, дерево рішень, тандемне навчання тощо).

Література для самостійного опрацювання

Альошина О. М. Інноваційні технології в методиці викладання. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2012. Вип. 30. С. 125–159.

Дячук І. Кооперативно-інтерактивні методи навчання на уроках розвитку зв'язного мовлення. *Щомісячний науковометодичний журнал*. 2011. Т. 1. С. 11–16.

Мельничук О. С. Навчання у співпраці як ефективна педагогічна технологія. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 26. С. 95–98.

Пілішек С. Колаборативне навчання на заняттях з іноземної мови у вищому навчальному закладі: переваги та можливі виклики. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 3, № 26. С. 97–110.

Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : монографія / С.Ю. Ніколаєва, Г.Е. Борецька, Н.В. Майер та ін. ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2015. 444 с.

Тишакова Л. Використання технологій кооперативного навчання у вищій школі. *Журнал педагогічних досліджень*. 2021. Вип. 5, № 3. С. 45–58.

Ходаковська, О. О. Основні принципи кооперативного навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. *International scientific journal "Grail of Science"*. 2022, № 23. P. 384–390.

Kato Y., Bolstad F., Watari H. Cooperative and collaborative learning in the language classroom. *The Language Teacher*. 2015. Vol. 39, N 2. P. 22–26.

Lazaridou A., Pham N. T., Baroni M. Towards multi-agent communication-based language learning. ArXiv, 2016. Retrieved from <https://arxiv.org>

Osipov I. V., Prasikova A. Y., Volinsky A. A. Real time collaborative platform for learning and teaching foreign languages. ArXiv, 2015. Retrieved from <https://arxiv.org>

Rao P. S. Collaborative learning in English language learning environment. *Research Journal of English Language and Literature*. 2019. Vol. 7, N 1. P. 330–339.

Salma N. Collaborative learning: An effective approach to promote language development. *International Journal of Social Sciences & Educational Studies*. 2020. Vol. 7, N 2. P. 57–61.

Troussas C., Virvou M., Alepis E. Collaborative learning: Group interaction in an intelligent mobile-assisted multiple language learning system. *Informatics in Education*. 2014. Vol. 13, N 2. P. 279–292.

§ 3. Ігрові технології навчання мов

Ігрові технології навчання мов – технології навчання, в основу яких покладено використання ігор різних видів, включаючи драматизацію як різновид рольової гри, що сприяє створенню психологічної готовності учнів / студентів до спілкування, стимулюванню їхньої пізнавальної діяльності, у процесі якої розвиваються творчі й мовленнєві здібності⁵.

Ігрові технології мають низку переваг:

- сприяють підвищенню мотивації до опанування мови, створюючи емоційно позитивну атмосферу та знижуючи стрес і тривожність;
- сприяють активному залученню до діяльності кожного учня чи студента, стимулюють мислення, швидкість реакції, кмітливість, здатність до імпровізації;
- сприяють засвоєнню мовного матеріалу, формуванню мовленнєвих навичок та вмінь;
- сприяють розвитку когнітивних умінь – аналізувати, зіставляти, робити висновки та приймати рішення, логічно мислити, і навіть стратегічно планувати;
- сприяють розвитку інтерактивності та вмінь соціальної взаємодії (особливо рольові та ділові ігри).

Гнучкість та адаптивність ігрових технологій дозволяє легко адаптувати їх до різних рівнів володіння мовою, до різних етапів навчання мови.

Отже, ігрові технології в навчанні мов поєднують розважальний та навчальний аспекти, створюють невимушену атмосферу для вивчення мови, активізують комунікативну та соціальну взаємодію, розвивають когнітивні вміння та критичне мислення, сприяють підвищенню мотивації здобувачів освіти.

---

⁵ Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва, Г.Е. Борецька, Н.В. Майер та ін. ; Київ, 2015. 444 с.

Класифікації ігор у навчанні мов

Класифікація ігор британського методиста Ендрю Райта (Andrew Wright), яку він представив у книзі "Games for Language Learning" (співавтори David Betteridge і Michael Buckby, 1984):

- ігри для розвитку навичок слухання та розуміння мови: наприклад, "Simon Says" (гра на виконання команд), "Find Someone Who" (опитування одногрупників);
- ігри для розвитку мовлення: наприклад, "Role Play" (рольові ігри), "Picture Storytelling" (описування малюнків);
- ігри для розвитку навичок читання: наприклад, "Matching Sentences" (співвіднесення речень і картинок), "Find the Mistake" (пошук помилок у тексті);
- ігри для розвитку навичок письма: наприклад, "Continue the Story" (колективне написання історії), "Word Jumble" (складання речень із переплутаних слів);
- граматичні ігри: наприклад, "Sentence Transformation" (перепразування речень), "Correct the Sentence" (пошук граматичних помилок), "ланцюжок речень" (вчитель дає початкове речення, і учні по черзі починають складати речення, використовуючи певну граматичну форму);
- лексичні ігри: наприклад, "Word Association" (асоціації зі словами), "Odd One Out" (знайти зайве слово).

Класифікація ігор, запропонована Вілгою Ріверс (Wilga M. Rivers) у книзі "Teaching Foreign-Language Skills" (1981):

- мовленнєві (комунікативні) ігри: орієнтовані на розвиток умінь усного мовлення, наприклад, "Інтерв'ю" (учні беруть інтерв'ю одне в одного за заданою темою);
- лінгвістичні (мовні) ігри: орієнтовані на формування мовних знань та навичок, наприклад, "Перестав слова" (учні отримують набір слів і мають скласти правильне речення);
- рольові ігри: орієнтовані на навчання мови в контексті моделювання комунікативних ситуацій, наприклад, "Ситуація в кав'ярні", де студенти чи учні розігрують діалог між відвідувачем та офіціантом;
- креативні ігри: орієнтовані на розвиток творчих здібностей через використання мови, наприклад, "Продовжи історію" (кожен учень / студент додає речення до загальної історії);
- ігри на розвиток соціальної взаємодії, орієнтовані на лексику).

Тарнопольський, О. Б., Кожушко, С. П., Кабанова, М. Р. у статті "Гейміфікація в навчанні іноземних мов у вищій школі"⁶ пропонують такі види ігор для навчання іноземних мов:

- мовні ігри, що спрямовані на засвоєння мовних мінімумів: фонетичного, лексичного або граматичного;
- драматизація: учні / студенти проводять інсценування, розігрують певні сценки або комунікативні ситуації на основі наданої повної інформації;
- рольові ігри: вони базуються на моделюванні в аудиторії або класі ситуацій спілкування, у яких кожен із комунікантів виступає в запропонованій йому ролі (пасажир, покупець, пацієнт, відвідувач виставки тощо – кількість можливих ролей необмежена) і вирішує певні екстралінгвальні завдання спілкування, виходячи з його мети, ситуації, обставин комунікації, власних намірів та намірів інших комунікантів, взаємовідносин між ними та ролей, які виконують інші учасники комунікації;
- ділові ігри: які моделюють різні аспекти професійної діяльності та створюють умови цієї діяльності, максимально наближені до реальних; від рольової гри відрізняється професійним змістом спілкування (на відміну від повсякденного), вирішенням виробничих проблем;
- ігровою діяльністю в навчанні мов також вважають мозкові штурми, аналіз кейсів / ситуацій і дискусії, проектну роботу та безперервні ділові ігри.

Узагальнюючи наведені вище класифікації, а також враховуючи досвід викладання авторів, пропонуємо **класифікацію ігор в навчанні мов.**

За змістом і метою навчання:

- *мовні ігри* – спрямовані на формування фонетичних, лексичних та граматичних знань і навичок: *фонетичні* (спрямовані на вдосконалення інтонації та артикуляції): наприклад, гра "Хто швидше і правильніше вимовить скоромовку"; "Ланцюжок звуків": подається звук, а учні мають назвати по черзі по 1 слову, яке містить цей звук, повторюючи

---

⁶ Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П., Кабанова М. Р. Гейміфікація в навчанні іноземних мов у вищій школі. *Науково-метод. журнал "Іноземні мови"*. 2018. Т. 3. С. 15–22.

при цьому слова попередніх учасників; *лексичні* (допомагають розширювати словниковий запас та інтегрувати лексику в мовлення): наприклад, "Викресли зайве слово" (учитель / викладач подає групи слів, серед яких 1 слово завсе – не відповідає темі або не є синонімом), "Лексичне доміно"; *граматичні ігри* (сприяють навчанню граматичних конструкцій та правил): наприклад, "Заповни пропуски", "Перестав слова";

▪ *мовленнєві ігри* – спрямовані на формування вмінь аудіювання, читання, письма та говоріння: *ігри на аудіювання* (орієнтовані на розвиток умінь аудіювання): наприклад, "Знайди правильний малюнок" (учитель / викладач описує предмети чи осіб, зображення яких мають учні / студенти, останні мають зрозуміти опис і вказати на правильне зображення описаного предмета чи особи), "Правда чи неправда" (учні / студенти слухають текст, а потім викладач / учитель зачитує певні фрази, а учні / студенти мають сказати: правда це чи неправда); *ігри на читання* (орієнтовані на розвиток умінь читання), наприклад: "Знайди відповідність" (учні / студенти читають фрагменти текстів і встановлюють відповідності між фрагментами та дібраними рисунками); "Відтвори ланцюжок подій" (учні / студенти читають текст, а потім мають розташувати рисунки в такій послідовності, щоб вони відповідали сюжету тексту); *ігри на монологічне мовлення* (орієнтовані на формування вмінь монологічного мовлення): наприклад, "Школа через 100 років" (учні / студенти уявляють, що вони прибули з майбутнього і розповідають про школу, якою вона може через 100 років); *ігри на діалогічне мовлення* (орієнтовані на формування вмінь діалогічного мовлення), наприклад: "Інтерв'ю", "Дебати", розігрування будь-яких ситуацій, сюди входить широкий спектр рольових та ділових ігор; *ігри на письмо* (орієнтовані на формування вмінь писемного мовлення); наприклад, "Ланцюжок історій" (учасники пишуть спільну історію на певну тему), "Таємний лист" (учні / студенти пишуть листи, потім зачитують їх на загал, інші учні / студенти мають здогадатися, кому він був адресований); переписка в чатах у змодельованій ситуації;

▪ *ігри лінгвосоціокультурного характеру* – спрямовані на засвоєння лінгвосоціокультурних знань, навичок та вмінь: наприклад, "Інтерв'ю", у ході якого один студент / учень розпитує іншого про культуру країни; "Знайди відповідності" (учні /

студенти читають тексти про культуру та побут носіїв мови і мають встановити відповідності між текстом та описом об'єкта, який у ньому згаданий); зважаючи на те, що лінгвосоціокультурна компетентність формується інтегровано з мовними аспектами та видами мовленнєвої діяльності, можуть бути використані будь-які мовні чи мовленнєві ігри, які містять знання про культуру країни, мова якої вивчається, а також містять культурно марковані мовні одиниці.

За кількістю учасників:

- *індивідуальні ігри:* ігри, які виконуються одним учасником; наприклад, "Кросворд", "Правильне / Неправильне" (True / False Game), "Знайди зайве слово";

- *парні ігри:* ігри, які виконуються у форматі учень (студент) – учень (студент) або учень (студент) – учитель (викладач); до таких ігор можуть належати – рольова чи ділова гра (з двома учасниками), гра "Слово за словом" (Word Chain): перший учасник вимовляє слово, а другий – повинен назвати слово, яке починається на останню літеру попереднього слова; дискусія між двома учасниками;

- *групові ігри* – ігри, у яких бере участь велика кількість учнів: "Рольова гра", "Квест", "Мафія".

За ступенем творчості:

- *репродуктивні ігри:* орієнтовані на відтворення, закріплення, повторення вже вивченого матеріалу (переважно – мовного), учні / студенти мають продемонструвати свої мовні знання та вміння їх застосовувати в умовах гри; наприклад, гра "Мовний ланцюг", під час якої здобувачі по черзі називають слова;

- *продуктивні ігри:* орієнтовані на формування мовленнєвих навичок та вмінь, на самостійне створення висловлювань; наприклад, гра "Творча розповідь", під час якої учасники отримують певні карти із заданими словами або фразами, кожен учасник по черзі використовує одну з карт і створює короткий монолог або невелику історію, в якій необхідно використати надане слово чи фразу;

- *творчі ігри:* орієнтовані на креативне використанні мови, ці ігри передбачають поєднання навчання мовлення та розвитку креативності, нестандартного мислення; наприклад, імпровізації, складання вигаданих історій, написання та розігрування сценаріїв.

За використанням технологій:

- *традиційні ігри:* це ігри, які вже давно використовуються в освітньому процесі і стали невід'ємною частиною навчання; під час таких ігор використовуються друковані матеріали, карти, фішки тощо; ігри характеризуються простотою організації та простими матеріальними витратами;

- *цифрові ігри* – це інтерактивні комп'ютерні ігри; вони сприяють активному залученню учнів / студентів до навчання мови через використання цифрових пристроїв (комп'ютерів, смартфонів, планшетів), надаючи можливість отримати зворотний зв'язок, контролювати прогрес учня / студента, а також адаптувати складність завдань залежно від рівня знань: наприклад, "Duolingo", "Quizlet", "Memrise", "Babbel"; перевагою цих ігор є доступність (їх можна використовувати на будь-яких пристроях у будь-який зручний час), здатність забезпечувати індивідуальну траєкторію навчання (дозволяють кожному учневі / студенту працювати в своєму темпі, обирати відповідний рівень складності завдань) та підвищувати мотивацію (робити навчання цікавим і продуктивним);

- *мультимедійні ігри:* ігри, що поєднують такі різні форми мультимедіа, як текст, звук, зображення, анімація та відео, для створення інтерактивного навчального середовища; аудіо, відео та інші візуальні елементи використовуються для більш ефективного навчання мовних аспектів і видів мовленнєвої діяльності; ці типи ігор підвищують мотивацію, забезпечують візуалізацію навчального матеріалу, інтерактивність та зворотний зв'язок, характеризуються адаптивністю, тобто можуть бути налаштовані на індивідуальний рівень здобувача: наприклад, "Rosetta Stone", "Quizlet Live", "Digital Dialects".

За характером взаємодії:

- *змагальні (конкурентні) ігри:* передбачають суперництво між учасниками; у таких іграх учасники змагаються один з одним, щоб досягти певної мети, виконати завдання або отримати більше балів; змагання можуть бути або індивідуальні, або командні; такі ігри створюють елемент конкуренції, який мотивує учасників активно працювати, прагнути до досягнення кращих результатів; змагальні ігри часто мають формат "хто перший", "хто більше", або "хто найкраще виконає завдання"; приклади змагальних ігор: вікторини, брейн-ринги, "Блискавична

ланцюгова реакція" (Lightning Chain Reaction), "Мовний квест" (Language Quest), "Мовний турнір" (Language Tournament);

- *кооперативні ігри* – ігри, які базуються на співпраці між учасниками для досягнення спільної мети; ці ігри сприяють розвитку соціальних умінь взаємодії та комунікації серед учасників, дозволяють учням взаємодіяти та працювати як команда для досягнення загальних цілей, учасники гри відчувають рівність між собою та надають допомогу партнерам по грі; прикладом може бути гра "Розв'язання проблеми" (Problem Solving), під час якої учні отримують завдання (напр., вирішення проблемної ситуації, складання історії) та повинні обговорити можливі рішення в групах і вибрати найкраще.

За наявністю рольового компонента:

- *ігри без рольового компонента* – це такі навчальні ігри, в яких учасники не виконують конкретних ролей або не імітують певних персонажів чи ситуацій; такі ігри здебільшого спрямовані на навчання мовних аспектів; характерними рисами таких ігор є відсутність перевтілення в ролі, структура гри чітка, має зрозумілі правила, такі ігри можуть виконуватись як у парах, так і в групах; наприклад, гра "Ланцюжок слів", "Знайди пару", "Перестав слова";

- *ігри з рольовим компонентом* – це ігри, у яких учасники виконують певні ролі (зазвичай соціальні, професійні), вони спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь через імітацію реальних або вигаданих комунікативних ситуацій; наприклад, гра "Рольове інтерв'ю", гра "Ресторан", гра "Літературні персонажі"; до таких ігор належать: драматизація, рольові ігри, ділові ігри, ситуаційні ігри.

Етапи проведення ігор без рольового компонента

1. *Підготовчий етап.* На цьому етапі слід визначити мету гри, підготувати матеріали, необхідні для реалізації гри, а також сформувати, за потреби, групи чи пари.

2. *Ознайомлення з правилами гри.* На цьому етапі викладач / учитель пояснює завдання гри та її основні правила, може також продемонструвати приклад виконання гри.

3. *Проведення гри.* Учні / студенти виконують поставлені перед ними завдання відповідно до правил гри; викладач / учитель

спостерігає за ходом гри, коригує діяльність учнів / студентів з метою більш ефективного досягнення дидактичних цілей.

4. *Підбиття підсумків.* На цьому етапі відбувається аналіз результатів гри, обговорюються труднощі, з якими зіткнулися здобувачі, обговорюються помилки.

Рольова гра – це метод активного навчання, що передбачає моделювання комунікативних ситуацій, у яких учасники виконують визначені ролі відповідно до запропонованого сценарію або завдання. У процесі рольової гри учні використовують мовні засоби для досягнення комунікативних цілей, розвивають мовленнєві компетентності, удосконалюють соціокультурні вміння та критичне мислення.

Рольова гра має містити:

- *сюжет (сценарій)*, який визначає тему, мовленнєву ситуацію, контекст, у якому відбувається гра;

- *ролі* – суб'єкти спілкування в їхній міжособистісній чи соціальній взаємодії;

- *мета гри* – комунікативні та навчальні завдання, які мають виконати учні / студенти: домовитися про щось, обмінятися інформацією, отримати інформацію, обговорити якусь проблему; ці завдання суголосні з функціональними типами діалогів;

- *правила гри* – умови виконання гри, обмеження, які слід враховувати під час гри;

- *мовний матеріал*:– лексичні, граматичні одиниці, які необхідно вживати під час спілкування;

- *ігрові засоби* – допоміжні матеріали (картки з ролями, зображення, аудіо- або відеоматеріали), необхідні для організації гри;

- *рефлексія* – обговорення гри, аналіз мовних помилок, досягнення поставлених комунікативних цілей, оцінювання мовлення учнів / студентів.

Етапи рольової гри

I етап – підготовчий. На цьому етапі визначаються цілі рольової гри, добирається тип гри, створюється й описується мовленнєва ситуація, відбувається ознайомлення учнів з завданням та розподіл ролей; визначається та, за потреби, фіксується необхідний для опрацювання мовний матеріал, передбачаються та запобігаються можливі помилки, оголошуються правила гри.

II етап – проведення рольової гри. На цьому етапі відбувається моделювання та розігрування ситуації спілкування відповідно до розподілених ролей і комунікативних завдань; здійснюється взаємодія учасників комунікації, здійснюється опрацювання мовного та мовленнєвого матеріалу.

III етап – аналіз рольової гри. Обговорення процесу гри, ступеня досягнення цілей гри, оцінювання використання належного мовного матеріалу, відповідей учнів / студентів.

Рольова гра в процесі навчання мови здатна реалізувати декілька *дидактичних функцій*:

- розвиває комунікативні уміння, зокрема уміння діалогічного мовлення, відображає соціокультурні особливості комунікації;
- моделює комунікативну ситуацію в усіх її складниках, зокрема враховує невербальний аспект спілкування, притаманний носіям мови;
- мотивує учнів / студентів до вивчення мови, підвищує їхній інтерес завдяки інтерактивній ігровій формі;
- сприяє організації тренування у вживанні лексичних одиниць, граматичних конструкцій та інтонаційних моделей;
- сприяє адаптуванню учнів / студентів до різних комунікативних ситуацій, до міжособистісного спілкування, заохочує здобувачів освіти активно використовувати мову;
- сприяє створенню комфортного середовища, позитивних емоцій, зниженню страху перед помилками та подоланню мовленнєвого бар'єра;
- заохочує співпрацю між здобувачами освіти, сприяє аналізу та вдосконаленню власного мовлення через рольове відтворення ситуацій;
- характеризується реалістичністю, тобто моделює реальні ситуації спілкування, що допомагає учням / студентам підготуватися до використання мови у житті;
- характеризується гнучкістю: може використовуватися на різних етапах навчання мови та рівнях володіння нею здобувачами освіти

Рольова гра спрямована на моделювання комунікативних ситуацій.

Комунікативна ситуація – це сукупність умов, у яких відбувається мовленнєва взаємодія між співрозмовниками. Т. Осядла⁷ виділяє такі компоненти комунікативної ситуації: адресат та адресант, їхні соціальні ролі; тема (предмет спілкування); сфера спілкування (певна галузь людської діяльності, у межах якої здійснюється комунікація); причина (фактори, які спричинили комунікацію); комунікативна мета (співвідносна з функціональними типами діалогів); код (мова та конкретний функціональний стиль мови); жанр; ефективність мовлення (стратегії та тактики, які використовують співрозмовники); експресія мовлення; місце та час розмови; етнічне середовище; канал зв'язку (акустичний, візуальний, акустично-візуальний).

Т. Осядла наводить приклад ситуації ділової комунікації у сфері забезпечення держбезпеки (перська мова):

Адресат та адресант – працівники органів державної безпеки.

Тема (предмет спілкування): міжнародне партнерство та державна політика України у сфері забезпечення державної безпеки; забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави тощо.

Сфера спілкування: сфера забезпечення державної безпеки.

Причина: наявність договору про співпрацю, потреба в обміні досвідом.

Комунікативні цілі: надати інформацію, отримати інформацію, не надати інформацію, уникнути розмови.

Код: перська мова, офіційно-діловий стиль.

Жанр: ділова бесіда.

Ефективність мовлення: стратегія випитування інформації (тактика прямого випитування, тактика актуалізації соціально-політичної позиції співрозмовника, тактика погроз); стратегія надання інформації (тактика повної і чіткої відповіді на поставлені запитання, тактика уточнення); стратегія ненадання інформації (тактика відмови надання інформації, тактика уникнення розмови / теми обговорення).

---

⁷ Осядла Т. Формування перськомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх перекладачів у сфері забезпечення державної безпеки : дис. ... д-ра філософії / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2024.

Експресія: нейтральна.

Місце: очна розмова / дистанційна розмова.

Час: робочий час, необмеженість у часі, синхронність.

Етнічне середовище: іранці (вербальні засоби, які властиві діловому спілкуванню іранців), невербальна поведінка іранців.

Канал зв'язку: акустичний, акустично-візуальний.

У навчанні мови часто оперуємо поняттям *мовленнєва ситуація*, яку розуміємо як частину ширшої комунікативної ситуації, яка пов'язана саме з використанням мови для досягнення комунікативної мети. *Мовленнєва ситуація зосереджується саме на мовних аспектах – мовний стиль, форма спілкування (діалог), мовні засоби; не охоплює* невербальні засоби спілкування, соціальний контекст (місце, час спілкування, стосунки між співрозмовниками).

Ділова гра – це вид рольової гри, орієнтований на моделювання реальних професійних або управлінських ситуацій. Ділова гра покликана інтегрувати формування комунікативних умінь з окремими професійними та управлінськими вміннями, моделювати реальні робочі ситуації, у яких учасники імітують професійну діяльність, наближену до реального життя. Під час ділової гри відбувається прийняття рішень, часто здійснюється стратегічне планування. Кожен гравець отримує певну роль професійного характеру (керівник, підлеглий, клієнт, експерт тощо). Ділову гру можна організувати у форматі наради, переговорів, управління проектами. Ділова гра проходить часто за чітко визначеним сценарієм та орієнтована на вирішення певних питань, прийняття рішень. Ділова гра передбачає активну комунікацію між учасниками. Після гри проводиться рефлексія, аналіз прийнятих рішень. Таким чином, ділова гра сприяє формуванню комунікативних умінь, виробленню професійних умінь прийняття рішень, умінь командної роботи, стратегій і тактик аргументації.

Ділова гра проходить у кілька послідовних **етапів**:

I. Підготовчий етап: визначення дидактичної мети гри (мовленнєві та професійні вміння), розроблення сценарію, що

полягає у створенні ситуації, яка максимально наближена до реальної професійної, розподіл ролей, підготовка необхідних матеріалів (напр., інструкцій, документів, таблиць, графіків тощо), пояснення учасникам гри завдань та правил.

II. Організаційний етап: створення ігрового середовища: адаптація класного / аудиторного простору до гри, більш детальний інструктаж (пояснити завдання для кожної команди та для кожного учасника).

III. Основний ігровий етап: учасники взаємодіють між собою, обговорюючи професійну ситуацію, приймаючи рішення, аргументуючи свою позицію. Модератор за потреби може коригувати хід гри, скеровувати здобувачів освіти на досягнення поставлених комунікативних цілей.

IV. Етап підбиття підсумків: обговорення результатів гри, прийнятих рішень, оцінювання групи в цілому та кожного учасника зокрема.

Ситуаційна гра – це метод навчання, який імітує реальні життєві або професійні ситуації, у яких учасники використовують мову для комунікації. Ситуаційна гра спрямована на розвиток мовленнєвих умінь у реальних умовах спілкування, у конкретних обставинах. У межах ситуаційної гри кожен учасник виконує певну роль (напр., клієнт і продавець, лікар і пацієнт), учасники гри активно залучені в процес роботи. Від рольової гри ситуаційна гра відрізняється фокусом на реальні життєві ситуації (рольова гра може бути змодельована і в уявних ситуаціях); під час ситуаційної гри учасники повинні використовувати мову для досягнення конкретної мети (напр., купити квиток, замовити їжу, вирішити конфлікт у магазині).

Симуляції у процесі навчання мови – це створені вчителем / викладачем ситуації, під час яких учні копіюють у спрощеному вигляді процедури, пов'язані з діяльністю суспільних інститутів, які існують у справжньому житті. Д. Терещук розуміє мовленнєву симуляцію "як моделювання реального соціального середовища та процесів комунікації, що потенційно дають змогу формувати комунікативні стратегії в умовах, максимально наближених до реальних життєвих і професійних ситуацій, спонукаючи учасників спілкування до стратегічно продуманої

мовленнєвої поведінки задля реалізації комунікативних цілей"⁸. На відміну від мовленнєвої ситуації, симуляція має високий рівень реалістичності, вона часто використовується як імітація реальних професійних або життєвих умов, має чіткі ролі, сценарій і завдання, менш гнучка, відбувається чітко за сценарієм. Симуляція дає учням / студентам змогу глибоко вжитися в проблему, зрозуміти її зсередини.

Драматико-педагогічні технології в навчанні мов – це методи, що використовують елементи театрального мистецтва для розвитку мовленнєвих умінь. Вони ґрунтуються на використанні театральних прийомів, імпровізації, драматургії, сценічної мови та різноманітних рольових ігор для активізації мовленнєвої діяльності.

"Драматичні ігри, – зазначає О. Дацків, – проводяться з метою створення умов для включення студентів у діяльність із застосуванням драматизації, а саме: фізичного та психологічного налаштування студентів на виконання завдань та вправ на основі прийомів драматизації. Методика навчання іноземних мов та театральна педагогіка мають у своєму арсеналі чимало драматичних ігор, які можна застосовувати для вдосконалення навичок (передусім лексичних та фонетичних), для формування вмінь говоріння, а також для розвитку творчих, когнітивних та загальнонавчальних умінь"⁹. Драматико-педагогічні технології передбачають активну участь здобувачів освіти до навчання мав шляхом виконання ролей, розігрування діалогів, створення певних мовленнєвих чи комунікативних ситуацій. Навчання за допомогою театральних елементів дозволяє моделювати реальні життєві обставини, що сприяє кращому засвоєнню мови. Технології допомагають учням виражати емоції, розвивати інтуїцію, розуміти емоційний контекст мовлення. Драматизація

---

⁸ Терещук Д. Г. Формування у студентів філологічних спеціальностей іншомовних комунікативних стратегій з використанням мовленнєвих симуляцій : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2013.

⁹ Дацків О. П. Драматизація як засіб формування іншомовної комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологічна.* 2015. Т. 54. С. 23–26.

охоплює елементи імпровізації, де студенти мають швидко реагувати на ситуацію, що дозволяє розвивати гнучкість мислення.

Способи імплементції драматико-педагогічних технологій:

- рольові ігри (у різних життєвих ситуаціях);
- інтерпретація текстів (читання і драматизація літературних творів або створених педагогом чи здобувачами освіти сценаріїв);
- сценічні виступи (організація вистав, у яких учні / студенти виконують різні сцени, ролі, діалоги);
- імпровізація та створення діалогів (здобувачі освіти повинні на основі певної ситуації створити діалог, застосовуючи відповідні мовні конструкції).

Таким чином, драматико-педагогічні технології активізують мовлення студентів / учнів, роблять процес навчання більш цікавим та динамічним, допомагають розвивати мовленнєві вміння в реальних ситуаціях, сприяють розвитку емоційної сфери здобувачів освіти. Завдяки роботі з інтонацією, мімікою, жестами, здобувачі освіти покращують свої уміння мовлення, розвиваючи виразність і впевненість у спілкуванні. Взаємодія через драматизацію допомагає краще зрозуміти емоційний контекст мови, вчить висловлювати свої почуття й емоції через мову. Імпровізація та рольові ігри сприяють розвитку творчих здібностей і уяви учнів / студентів.

Ігрові технології спрямовані насамперед на формування *компетентності в діалогічному мовленні*: учні / студенти навчаються вести розмову в конкретних ситуаціях. Проте під час ігор можливе також формування й умінь монологічного мовлення, адже діалоги часто не обмежуються окремими репліками, а можуть містити значні за обсягом монологи співрозмовників. Крім цього, ігрові технології сприяють формуванню й лінгвосоціокультурної компетентності, оскільки моделювання комунікативних чи мовленнєвих ситуацій передбачає врахування соціокультурного контексту спілкування. Застосування ігрових технологій передбачає формування також умінь аудіювання – слухати під час гри партнера і правильно реагувати на його висловлювання. Окремі ігрові технології впливають також на розвиток умінь читання: часто для того, щоб змодельовати комунікативну ситуацію, здобувач повинен набути фактуальних знань, які становлять предмет обговорення, ці знання набуваються

у процесі читання текстів. Окрім цього, ігрові технології охоплюють драматизацію літературних творів, яка супроводжується читанням. У деяких ділових іграх можуть бути елементи письмового документообігу, що сприяє розвитку вміння писати звіти, запити, заявки тощо. У деяких ситуаціях учасники можуть бути змушені записувати свої ідеї, пропозиції або запитання. Таким чином, ігрові технології прямо чи опосередковано сприяють формуванню компетентностей в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Під час упровадження технологій навчання мов у співпраці слід звернути увагу на такі моменти:

- ігрові технології навчання переважно орієнтовані на розвиток умінь продуктивного мовлення (здебільшого говоріння), тоді як рецептивні види мовленнєвої діяльності задіяні в процесі гри значно менше;

- здобувачі освіти можуть сприймати гру як розважальну активність, а не як інструмент навчання, що знижує ефективність засвоєння матеріалу; під час гри можуть виникати відповідний шум, неорганізованість, особливо у великих групах або за відсутності чіткого інструктажу;

- не всі здобувачі освіти залучені однаковою мірою: у групових іграх більш активні та впевнені учасники домінують, а пасивні можуть залишатися осторонь, не долучаючись до комунікації;

- складність адаптації гри до рівня володіння мовою та рівня обізнаності в проблематиці здобувачів освіти;

- висока часовитратність: підготовка до ігрового заняття вимагає значного часу для вчителя / викладача, особливо якщо гра має бути дидактично цінною, тематично релевантною та мовно насиченою;

- потреба в матеріально-технічному забезпеченні: деякі ігри потребують спеціальних ресурсів (картки, техніка, реквізит), що не завжди доступно у звичайному класі;

- психологічна неготовність окремих учнів / студентів: не всі здобувачі освіти готові до рольової гри чи публічного мовлення; у деяких така форма навчання викликає стрес або дискомфорт.

Питання для аналізу, обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури зробіть порівняльне дослідження підходів до тлумачення ігрових технологій у навчанні мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції. Зокрема:

- проаналізуйте дефініції поняття "ігрові технології" у контексті мовної освіти;
- визначте спільні та відмінні риси у трактуванні сутності, функцій і дидактичних можливостей ігрових технологій у працях українських та зарубіжних дослідників;
- схарактеризуйте типи ігор, які розглядаються як ефективний інструмент формування мовленнєвих компетентностей.

2. Завдання для критичного осмислення: Проаналізуйте, чи можуть ігрові технології розглядатися як самостійна освітня технологія у широкому розумінні, тобто як комплексна модель організації навчального процесу.

Обґрунтуйте власну позицію, спираючись на наукову літературу та приклади з педагогічної практики.

Окресліть потенційні переваги та обмеження використання ігрових технологій у контексті вивчення іноземних мов.

Наведіть аргументи на підтримку та заперечення доцільності їх застосування як провідної моделі навчання для формування мовної, мовленнєвої, лінгвосоціокультурної та інших фахових компетентностей.

3. Завдання дослідницького характеру. На базі закладу освіти проведіть мінідослідження щодо використання ігрових технологій у навчальному процесі.

Зберіть емпіричні дані про використання ігрових технологій у вибраному закладі:

- які види ігор застосовуються;
- на яких етапах уроку або курсу використовуються;
- для формування яких компетентностей використовуються ігри;
- загальна оцінка педагогами та здобувачами освіти ігрових технологій у мовній освіті.

За результатами дослідження підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть рольову гру для навчання діалогічного мовлення з урахуванням соціокультурного контексту комунікації.

Завдання 2. Розробіть мовні ігри для навчання фонетики / лексики / граматики.

Завдання 3. Розробіть мовленнєві ігри для навчання аудіювання / читання / письма / говоріння.

Завдання 4. Розробіть ділову гру для навчання діалогічного мовлення.

Література для самостійного опрацювання

Ананьєва Л. В. Навчання студентів мовних спеціальностей професійно спрямованого діалогічного мовлення з використанням ділової гри (французька мова) : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2002.

Близнюк О. І., Панова Л. С. Ігри у навчанні іноземних мов : посіб. для вчителів. Київ : Освіта, 1997. 64 с.

Дацків О. Ігрові технології у формуванні компетентності в говорінні майбутніх учителів іноземних мов : дис. ... д-ра пед. наук. Тернопіль : Астон, 2016.

Дацків О. П. Драматизація у навчанні іноземних мов у педагогічних вищих навчальних закладах. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки.* 2009. Т. 20. С. 159–162.

Ємельянова Є., Колодіна Л., Чаплінська Н. Ділова гра як ефективний метод розвитку комунікативних компетентностей під час вивчення іноземних мов. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* 2022. Вип. 1, № 53. С. 195–200.

Кміть О. В. Ділова гра у навчанні професійно спрямованого англійського спілкування студентів-міжнародників старших курсів. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Шевченка.* 2007. Вип. 48. С. 130–133.

Ковалишина С. Гра-драматизація як форма позакласної роботи з англійської мови. *Рідна школа.* 2014. Т. 10. С. 64–68.

Макарова К. Г. Використання ігрових технологій у процесі формування культури ділового спілкування майбутніх перекладачів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 1, № 9. С. 253–256.

Мельник Н. Рольові ігри як продуктивно-інтерактивна форма навчання англійської та німецької мов. *Молодь і ринок*. 2021. Вип. 11, № 197.

Перкас С. В. Рольові ігри на уроці англійської мови. *Іноземні мови в школі*. 1999. Вип. 4. С. 23–26.

Полонська Т. К. Сутність ігрових технологій у навчанні іноземних мов учнів початкової школи на компетентнісних засадах. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. Т. 20. С. 317–327.

Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П., Кабанова М. Р. Гейміфікація в навчанні іноземних мов у вищій школі. *Науково-метод. журнал "Іноземні мови"*. 2018. Т. 3. С. 15–22.

Терещук Д. Г. Формування у студентів філологічних спеціальностей іншомовних комунікативних стратегій з використанням мовленнєвих симуляцій : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2013.

Тишко Н. М., Мартинюк А. П. Класифікація ігор для організації процесу навчання англійської мови у немовному вищому навчальному закладі. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Т. 10. С. 133–136.

Чернишук Ю. І. Використання ігрових технологій при вивченні іноземних мов як інструмент компетентісно-орієнтовного навчання у ВНЗ. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44, т. 2. С. 47–50.

Швець Г. Д. Ігрові технології в навчанні української мови як іноземної. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 5. С. 106–112.

Alyaz Y., Genc Z. S. Digital game-based language learning in foreign language teacher education. *Turkish Online Journal of Distance Education*. 2016. Vol. 17, № 4.

Connolly T. M., Stansfield M., Hainey T. An alternate reality game for language learning: ARGuing for multilingual motivation. *Computers & Education*. 2011. Vol. 57, N 1. P. 1389–1415.

Godwin-Jones, R. Games in language learning: Opportunities and challenges. *Language Learning & Technology*. June 2014. Vol. 18, N 2. P. 9–19.

Raffone A. Gamifying English language learning through interactive storytelling and MALL technologies. *Language Teaching Research*. 2025. Vol. 29, N 5. P. 2204–2224.

Rivers Wilga M. *Teaching Foreign-Language Skills*. Chicago : University of Chicago Press, 1968. 424 p.

Ryu D. Play to learn, learn to play: Language learning through gaming culture. *ReCALL*. 2013. Vol. 25, N 2. P. 286–301.

Sadigzade Z. Language Learning Through Games: A Computational Linguistics Perspective. *EuroGlobal Journal of Linguistics and Language Education*. 2025. Vol. 2, N 3. P. 163–188.

Wright A., Betteridge D., Buckby M. *Games for Language : Cambridge Handbooks for Language Teachers*. Cambridge : Cambridge University Press, 1984. 193 p.

§ 4. Технології обговорення дискусійних питань у навчанні мов

Дискусія – це метод і технологія навчання, що передбачає обговорення певної проблеми або питання в групі, де учасники висловлюють власні думки, аргументують їх, реагують на позиції інших і шукають оптимальні рішення. У навчанні мов дискусія відіграє важливу роль у формуванні комунікативної компетентності.

Дискусія як технологія навчання мов здатна реалізувати низку дидактичних функцій:

- сприяє розвитку вмінь говоріння, вмінь аргументативного мовлення, вмінь формулювати думки, використовувати мовні засоби відповідно до контексту, вмінь швидко реагувати на репліки співрозмовника, а також підтримувати розмову;

- сприяє розвиткові мовленнєвих навичок (зокрема, лексичних та граматичних) у різних видах мовленнєвої діяльності, насамперед в говорінні;

- забезпечує активну взаємодію учнів / студентів, які мають уважно слухати одне одного, відповідати на запитання, аргументувати свій погляд;

- сприяє формуванню вмінь логічно будувати свої висловлювання, з опорою на докази, факти або власний досвід;

- сприяє розвиткові критичного мислення, вмінь аналізу проблем та ситуацій, які існують у суспільстві та/чи професійній діяльності здобувачів освіти; вмінь оцінювати аргументи, перевіряти достовірність фактів;

- сприяє розвиткові вмінь соціальної взаємодії: удосконаленню культури спілкування; формування вмінь вислуховувати інших, розвиткові толерантності та емпатії, вмінь коректно висловлювати незгоду, вмінь переконливо доводити свою позицію;

- може сприяти розвиткові рефлексії – здатності аналізувати сильні слабкі сторони свого мовлення, здатності до самооцінювання та самокорекції;

- дискусія може сприяти підвищенню мотивації, підвищенню зацікавленості у вивченні мови, учні / студенти перестають боятися помилок, оскільки дискусія передбачає вільне спілкування, створюється реальне мовленнєве середовище.

Дискусія як технологія навчання орієнтована на формування насамперед умінь усного діалогічного мовлення. Проте навчальний потенціал цієї технології не обмежується лише діалогічним мовленням. Використання цієї технології може впливати і на розвиток умінь монологічного мовлення в контексті діалогічної взаємодії, адже мовлення співрозмовників може не обмежуватися репліками з одного чи кількох речень. Це можуть бути розгорнуті виступи у формі монологів. Для обговорення певних питань часто необхідні екстралінгвальні знання, які становлять предмет обговорення. І ці знання здобувачі освіти черпають у процесі читання та аудіювання, коли готуються до дискусії. Аудіювання також інтегроване в діалогічне мовлення: адекватно відповідати на репліки співрозмовника учні / студенти можуть тільки тоді, коли вони розуміють співрозмовника. Дискусія також може здійснюватися в письмовій формі, тим самим використовуватися як технологія формування компетентності в письмі.

Технологія обговорення дискусійних питань передбачає:

- добір актуальних та суперечливих тем, які можуть викликати різні погляди, є цікавими та актуальними для здобувачів освіти;
- підготовку учнів / студентів до обговорення: їх потрібно забезпечити достатньою кількістю інформації для формулювання аргументів, ознайомити з необхідною лексикою, граматичними конструкціями;
- учитель / викладач виконує функцію модератора дискусії: сприяє розвитку дискусії, спрямовує її в потрібне річище, забезпечує в дискусії рівну участь усіх учнів / студентів, підтримує позитивну атмосферу і вчасно втручатися, якщо дискусія набуває емоційного характеру або учасники дискусії починають конфліктувати між собою;
- розподіл учасників на групи (чи пари) у такій кількості, щоб кожен учасник міг достатньо часу говорити;
- розподіл ролей: для конструктивної дискусії кожен з учасників повинен мати чітко окреслену і добре схарактеризовану роль;
- у дискусії повинні брати участь усі учні / студенти, це може досягатися ротацією ролей, безпосереднім втручанням педагога в дискусію, визначенням чітких правил дискусії;

- стратегії аргументації та контраргументації є ключовими під час дискусії: учні / студенти повинні наводити переконливі аргументи, факти, статистичні дані тощо.

Технології проведення дискусії іноземною мовою

1. Дебати (Debate Technology) – освітня технологія, яка розвиває комунікативні уміння, критичне мислення та вміння аргументувати свою позицію, сприяє удосконаленню усного мовлення, розвитку лексичних та граматичних навичок, умінь активного слухання; дебати як технологія передбачає обговорення певної проблеми двома або більше командами учнів / студентів; при чому кожна команда відстоює точку зору, протилежну іншій команді; учасники формулюють аргументи, наводять переконливі приклади, спростовують аргументи та думки опонентів.

Дебати є структурованою дискусією, під час якої учасники дотримуються чітко визначених правил; під час дебатів має бути дві протилежні точки зору, мовлення учасників дебатів аргументативне, викладач у ролі модератора стежить за регламентом та ходом дебатів. Дебати сприяють розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності: дебати мають формат діалогу, проте можливі тривалі промови-монологи (розвиток компетентності в діалогічному та монологічному мовленні); ведення дебатів передбачає потребу в уважному слуханні опонентів (компетентність в аудіюванні), ведення дебатів потребує хорошої підготовки – володіння необхідною інформацією, фактами, даними, які здобувачі освіти отримують під час читання, аудіювання та відеоаудіювання (навчання читання та аудіювання); ведення дебатів передбачає формування тез, написання аргументів, конспектування виступів, що сприяє розвитку компетентності в письмі.

Формати проведення дебатів:

- парламентські дебати: учасники дебатів представляють уряд та опозицію; представники уряду наводять аргументи "за" щодо поставленої проблеми, а представники опозиції – аргументи "проти";
- лінійні дебати: дебати, під час яких усі учасники по черзі висловлюють свої аргументи, при чому одні наводять аргументи

щодо поставленої проблеми, а інші їх спростовують; наприкінці – підсумкові виступи;

- рольові дебати: учасники представляють ролі певних професій чи осіб; кожен учасник дебатів отримує відповідну роль та позицію і дискусія відбувається відповідно до отриманої ролі;

- дебати Карла Поппера: у дебатах беруть участь дві команди по три учасники – команда ствердження (affirmative) і команда заперечення (negative), кожен учасник має визначену роль і час на виступ, учасники готуються до дебатів заздалегідь, аналізують джерела, збирають факти; учасники не перебивають одне одного, аргументують власну точку зору коректно, обидві команди мають рівні можливості представити свої позиції та спростувати аргументи опонентів.

Методика проведення дебатів

I етап (підготовчий, або організація дебатів): на цьому етапі відбувається вибір теми, яка має бути актуальною, цікавою, охоплювати протилежні погляди на її вирішення, спонукати учасників дебатів до обговорення; тема формулюється у вигляді тези. На цьому етапі визначається формат дебатів, здійснюється розподіл ролей (Affirmative (ствердження) та Negative (заперечення)), обов'язків кожного учасника команди. За потреби визначаються критерії оцінювання мовлення учнів / студентів.

II етап (пошук інформації та підготовка аргументів). Команди аналізують проблему, опрацьовують необхідні джерела інформації, офіційні дані, статистику. Учасники дебатів формулюють аргументи та контраргументи, збирають доказову базу, прописують ключові тези. Кожна команда готує вступне слово та завершальне слово.

III етап основний (проведення дебатів відповідно до формату): вступний виступ-ствердження, який супроводжується позицією команди та основними аргументами на її підтвердження; вступний виступ-заперечення, так само супроводжується позицією команди та представлення аргументів; команди обмінюються запитаннями, наводять аргументи та контраргументи, відповідають на запитання, аргументи та контраргументи; заключне слово-ствердження та заключне слово-заперечення (узагальнення сказаного, висновки).

IV етап (оцінювання та рефлексія): після завершення дебатів відбувається аналіз і обговорення виступів, оцінювання учасників дебатів, обговорення результатів дискусії.

2. "Круглий стіл" (Round Table) – інтерактивна технологія навчання, яка передбачає обговорення певної теми в групі учасників, що сидять у колі або за спільним столом та вільно висловлюють свою думку на задану тему. Ця технологія орієнтована насамперед на розвиток умінь спонтанного діалогічного мовлення, удосконалення вмінь аудіювання, критичного мислення, умінь аргументативного мовлення; сприяє подоланню мовних бар'єрів розвиває логічне формулювання думок та вмінь толерантного ведення дискусії; побіжно можуть удосконалюватися уміння читання та письма. Особливістю "Круглого столу" є відсутність жорсткої структури – учасники по черзі у вільному форматі висловлюють свої думки, модератор спрямовує дискусію в належне річище, а також може підтримувати дискусію.

Формати проведення круглого столу:

- відкрите обговорення, під час якого учасники вільно висловлюють свої думки (без часового регламенту, заздалегідь підготовлених запитань та відповідей);
- регламентоване обговорення, під час якого кожен учасник має обмежений час для виступу;
- змістовне обговорення, яке характеризується заздалегідь підготовленими питаннями та відповідями на них.

Методика проведення круглого столу:

I етап (підготовчий): вибір цікавої та актуальної теми, навколо якої можна створити дискусію, розподіл ролей, підготовка учасників до дискусії (напр., вивчення необхідних матеріалів, формулювання аргументів).

II етап (основний, дискусія): він охоплює вступне слово модератора, який знайомить учасників круглого столу з темою та правилами дискусії, висловлювання учасників по черзі або в довільному порядку, наведення ними аргументів та контраргументів, узагальнення дискусії та підбиття підсумків.

III етап (рефлексія та оцінювання): аналіз обговорення, наведених аргументів, оцінювання відповідей учасників, обговорення помилок.

3. Панельна дискусія (Panel Discussion) – інтерактивна технологія навчання, що передбачає обговорення певної теми групою експертів перед аудиторією та орієнтована на розвиток усного спонтанного мовлення, формування критичного мислення, на розвиток умінь аргументативного мовлення, умінь аналізу інформації, міжособистісної взаємодії. Суть панельної дискусії полягає в тому, що частина учнів / студентів виступають у ролі експертів, які висловлюють свої думки та обговорюють задану тему, інші здобувачі освіти слухають "експертів" і ставять їм запитання та бере участь в дискусії. Дискусію модерує ведучий, який слідкує за дотриманням правил та спрямовує дискусію в належне русло.

Формати проведення панельної дискусії:

- класична панельна дискусія, у якій беруть участь 3–6 експертів, модератор, аудиторія; кожен "експерт" висловлює свою позицію щодо теми (3–5 хв), модератор управляє ходом дискусії за допомогою уточнювальних запитань, аудиторія ставить запитання експертам, наприкінці – підсумкове слово кожного учасника дискусії;

- дебатна панельна дискусія: у ній беруть участь 2 команди (по 2–3 особи), модератор, аудиторія; одна команда висловлює позицію "за", інша – позицію "проти", кожна команда має основний виступ (у межах 5 хв), команди ставлять запитання одна одній; модератор та аудиторія так само можуть ставити запитання, насамкінець – заключні слова команд, визначення аудиторією, яка команда наводила більш переконливі аргументи;

- інтерактивна панельна дискусія, у якій беруть участь 3–5 експертів, модератор, активна аудиторія; експерти виступають у середньому 3 хв, потім розпочинається відкрита дискусія, аудиторія може перебивати, уточнювати, сперечатися з експертами; обговорення може змінювати напрям дискусії; наприкінці модератор підсумовує ключові думки.

Методика проведення панельної дискусії:

I етап (підготовчий): вибір актуальної дискусійної теми, формування корпусу експертів, які представляють різні погляди, корпусу аудиторії та визначення модератора; на цьому етапі відбувається вивчення теми, добір аргументів.

II етап (основний, дискусія): вступне слово модератора, який ставить питання для дискусії та представляє корпус експертів,

промови експертів, обговорення проблеми між експертами, запитання від аудиторії, завершальне слово експертів.

III етап (рефлексія та аналіз): обговорення основних ідей, аналіз помилок, оцінювання мовлення учасників дискусії.

4. "Сократівська бесіда" (Socratic Seminar) – технологія навчання, заснована на діалозі, критичному мисленні та глибокому аналізі теми. Головна ідея полягає не в тому, щоб дати готові відповіді, а в тому, щоб через питання та обговорення стимулювати мислення учасників. Технологія (метод) походить від Сократа, який вважав, що істина народжується через запитання та логічний аналіз, а не через механічне запам'ятовування фактів. Ця технологія покликана розвивати вміння говоріння та аргументації, критичне мислення, аналізувати тексти й обдумувати та обґрунтовувати ідеї. Суть цієї технології полягає в тому, що вчитель / викладач ставить запитання, що не мають однозначної відповіді, учні / студенти дискутують, шукаючи аргументи та підтвердження своїх думок. Обговорення триває доти, поки не буде знайдено найбільш обґрунтоване рішення.

Формати "Сократівської бесіди":

- класична "Сократівська бесіда" – бесіда, під час якої вчитель / викладач ставить серію запитань, які ведуть студентів до глибшого розуміння предмета обговорення;

- відкрите обговорення: студенти / учні самі формулюють запитання та обговорюють їх у групах.

Методика проведення Сократівської бесіди:

I етап (підготовчий): вибір теми для обговорення, ознайомлення учнів / студентів з матеріалами (текстами, даними тощо), підготовка запитань та аргументів.

II етап (основний, обговорення): модератор (ним може бути вчитель або викладач) ставить відкриті запитання, студенти / учні обмінюються думками, наводять аргументи; обговорення відбувається у ввічливій формі, учасники дискусії не перебивають одне одного.

III етап (рефлексія, підсумки): підводяться підсумки обговорення, робляться висновки, які є новими набутими знаннями.

Типи запитань для "Сократівської бесіди": 1) запитання для розуміння цитат, ідей, тез тощо; 2) запитання для аналізу ідей,

аргументів, причинно-наслідкових зв'язків; 3) запитання для застосування знань у побуті та професійній діяльності.

5. "Шість капелюхів" Едварда де Боно (*Six Thinking Hats*) – технологія критичного мислення, розроблена Едвардом де Боно; технологія орієнтована на розгляд проблеми з різних точок зору, що стимулює креативність, аналіз та логічне мислення. У навчанні мов ця технологія може бути задіяна для розвитку вмінь усного аргументативного мовлення, умінь ведення дискусії, аналізу текстів, літературних творів. Суть технології полягає в тому, що кожен учасник дискусії отримує певну роль (капелюх), яка визначає його підхід до обговорення питання: білий капелюх – факти та об'єктивна інформація, червоний капелюх – емоції, почуття та інтуїція, чорний капелюх – критичний аналіз, негативні аспекти, жовтий капелюх – позитивне мислення, переваги, зелений капелюх – творчий підхід, нові ідеї, синій капелюх – модератор, що керує дискусією.

Формати технології:

- індивідуальні завдання (кожен учень / студент отримує певний "капелюх" і висловлює думку відповідно до його значення);
- групова робота (клас / аудиторія ділиться на шість груп, кожна з яких представляє один капелюх);
- аналіз проблеми або твору (учні / студенти розглядають літературний твір чи проблему з позицій усіх шести капелюхів).

Методика проведення дискусії за технологією "Шість капелюхів":

I етап (підготовчий): вибір теми дискусії, формулювання проблемного питання, розподіл ролей (капелюхів), ознайомлення з правилами гри.

II етап (основний, дискусія): кожен учасник розглядає та обдумує проблему з позиції свого капелюха; після чого відбувається поетапне обговорення у чіткій послідовності: білий капелюх (викладає факти, інформацію), червоний капелюх висловлює емоційне ставлення до проблеми, чорний капелюх вказує на негативні сторони питання, жовтий капелюх наводить позитивні аргументи, зелений капелюх пропонує нові рішення та альтернативи, синій капелюх систематизує та робить висновки.

III. Підсумковий етап (рефлексія): визначення ключових аргументів та підсумкової позиції, оцінювання відповідей здобувачів освіти.

6. "Дискусійна сітка" (Discussion Grid) – технологія структурованого обговорення, яка орієнтована на розвиток аргументації, критичного мислення й усного та писемного мовлення. Технологія передбачає використання спеціальної таблиці (сітки), у якій учасники дискусії записують аргументи "за" і "проти", а також додаткові міркування. Після того, як будуть виписані всі аргументи, учасники переходять до дискусії.

Зазвичай сітка має три основні колонки:

Позиція	Аргументи "за"	Аргументи "проти"
Основна теза або проблема	Докази, факти, приклади на підтримку	Докази, факти, контраргументи

Додатково можна додати четверту колонку для особистої думки студента або підсумкових висновків.

Методика проведення:

I етап (підготовчий): вибір теми дискусії, розподіл ролей (одна група аргументує "за", а інша – "проти"), ознайомлення з правилами аргументації.

II етап (основний, робота з сіткою): заповнення таблиці, презентація аргументів та контраргументів кожною групою, дискусія: учасники обговорюють слабкі та сильні сторони аргументів.

III етап (підсумковий): визначення найбільш переконливих аргументів та контраргументів, оцінювання відповідей.

Фрагмент заняття з української мови за технологією "Дискусійна сітка" на тему "Запозичені слова в українській мові: збагачення чи загроза?"

I етап (підготовчий): вибір теми дискусії, формулювання головного питання: "Запозичені слова збагачують чи засмічують українську мову?". Студенти об'єднуються у дві команди: команда "за", яка відстоює позицію, що запозичення збагачують мову, команда "проти", яка відстоює позицію, що запозичення засмічують українську мову.

Завдання 1. Ви поділені на дві команди. Зараз кожна команда отримає таблицю, яку потрібно заповнити, записавши аргументи "за" та "проти" стосовно питання: "Запозичені слова в українській мові: збагачення чи загроза?"

II етап (основний, робота із сіткою):

1) студенти заповнюють таблицю-сітку: кожна команда має навести до 10 аргументів / контраргументів.

Позиція	Аргументи "за"	Аргументи "проти"
Запозичення корисні		

2) презентація аргументів та контраргументів кожною групою;

Завдання 2. Представники групи "за" озвучте свої аргументи, представники групи "проти" вислухайте аргументи, погодьтеся з ними чи не погодьтеся, наведіть контраргументи.

Використовуйте такі фрази:

Основний аргумент полягає в тому, що...

Перш за все, слід зазначити, що...

Головний доказ на користь цієї думки – це...

Ця точка зору обґрунтована тим, що...

Підтвердженням цього є...

Однак варто врахувати, що...

З іншого боку, слід зауважити, що...

Цей аргумент має певні недоліки, зокрема...

Проте існує й інша думка, згідно з якою...

Попри це, можна заперечити, що...

Цей факт можна інтерпретувати інакше...

Насправді ситуація виглядає децю інакше...

Завдання 3. Представники групи "проти" озвучте свої аргументи, представники групи "за" вислухайте аргументи, погодьтеся з ними чи не погодьтеся, наведіть свої аргументи.

Під час обговорення використовуйте такі фрази:

Основний аргумент полягає в тому, що...

Перш за все, слід зазначити, що...

Головний доказ на користь цієї думки – це...

*Ця точка зору обґрунтована тим, що...
Підтвердженням цього є...
Однак варто врахувати, що...
З іншого боку, слід зауважити, що...
Цей аргумент має певні недоліки, зокрема...
Проте існує й інша думка, згідно з якою...
Попри це, можна заперечити, що...
Цей факт можна інтерпретувати інакше...
Насправді ситуація виглядає децю інакше...*

III етап (підсумковий): визначення найбільш переконливих аргументів та контраргументів, оцінювання відповідей.

Завдання 4. Кожна група дає аналіз аргументів іншої групи, визначте, які аргументи були переконливими, а які ні.

Кожен учасник дає відповіді на запитання: Сьогодні на уроці я зрозумів, що... Я змінив свою думку щодо...

Під час упровадження технології обговорення дискусійних питань слід звернути увагу на такі моменти:

- технологія орієнтована насамперед на формування вмінь діалогічного мовлення, інші види мовленнєвої діяльності в процесі організації навчання за цією технологією задіяні мало або взагалі не задіяні;

- учні або студенти з різним рівнем мовної підготовки чи критичного мислення можуть бути неготовими до рівноправної участі, що призводить до домінування окремих учасників і пасивності інших;

- недостатній розвиток мовленнєвих навичок та вмінь здобувачів освіти: у тих, хто не володіє достатнім лексико-граматичним ресурсом (особливо при навчанні іноземної мови), виникає бар'єр у висловленні власної думки, що знижує ефективність дискусії;

- зміщення акценту з навчальної мети: іноді обговорення перетворюється на емоційний обмін думками без навчальної цілеспрямованості, якщо не дотримано чіткого регламенту або не сформульовано чітку навчальну інструкцію;

- ризик конфліктів або напруження: якщо тема емоційно заряджена або торкається особистих переконань, можливі суперечки, особистісні конфлікти чи неконструктивна поведінка учасників;

- низький рівень культури ведення діалогу: без попереднього навчання мовленнєвих моделей дискусії (ввічливе заперечення, аргументація, уточнення, перефразування тощо), учасники можуть не дотримуватися дискусійної етики;
- труднощі в оцінюванні: об'єктивно оцінити внесок кожного в обговорення складно;
- часові обмеження: повноцінне обговорення потребує достатньо часу: на підготовку, розгортання дискусії, підбиття підсумків, у звичайних навчальних умовах цей час часто обмежений;
- деякі учасники можуть уникати активної участі, приховуючи свою пасивність за мовчазною згодою або невиразними фразами без аргументації.

Питання для аналізу, обговорення, дискусії, дослідження

---

1. **Питання для аналізу та обговорення.** На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технології обговорення дискусійних питань у навчанні мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте спільні риси та відмінності в розумінні сутності, цілей і педагогічних функцій дискусії як навчальної технології;
- проаналізуйте класифікацію та дидактичний потенціал різних видів дискусії, зокрема: дебатів (Debate Technology), "круглого столу" (Round Table), панельної дискусії (Panel Discussion), сократівської бесіди (Socratic Seminar), методу "Шість капелюхів" Едварда де Боно та "дискусійної сітки".

2. **Завдання для критичного осмислення.** Оцініть ефективність різних видів дискусії в розвитку ключових компетентностей у навчанні мов. Зробіть висновки щодо доцільності використання окремих форм дискусії залежно від вікових особливостей здобувачів освіти.

3. **Завдання дослідницького характеру.** На базі закладу освіти проведіть мінідослідження щодо використання технології дискусії в мовній освіті.

Зберіть емпіричні дані щодо використання дискусій у викладанні мови:

- які формати дискусії застосовуються на практиці;
- як часто використовується дискусія в навчальному процесі;
- хто є ініціатором – викладач чи студенти / учні;
- яким чином оцінюється участь здобувачів освіти у дискусіях;
- які позитивні ефекти або труднощі помічають викладачі та учні / студенти;
- в яких умовах дискусія є найбільш ефективною.

За результатами дослідження підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс завдань для навчання діалогічного мовлення з використанням технології дебатів. Врахуйте соціокультурний контекст спілкування.

Завдання 2. Розробіть комплекс завдань для інтегрованого навчання говоріння та письма з використанням технології "круглий стіл".

Завдання 3. Розробіть комплекс завдань для навчання говоріння з використанням технології панельної дискусії.

Завдання 4. Розробіть комплекс завдань для навчання говоріння з використанням технології "Сократівська бесіда".

Завдання 5. Розробіть комплекс завдань для інтегрованого навчання читання та говоріння з використанням технології "Шість капелюхів" Едварда де Боно.

Завдання 6. Розробіть комплекс завдань для інтегрованого навчання письма та говоріння з використанням технології "Дискусійна сітка".

Література для самостійного опрацювання

Азат'ян В. І. Круглий стіл як один із активних методів навчання в процесі викладання іноземної мови для студентів-медиків. *Науковий вісник Львівської академії. Сер. Педагогічні науки*. 2018. Т. 4. С. 281–285.

Арістова Н. О., Вишневська М. О., Кугай К. Б. Формування здатності до рефлексії професійно-філологічної діяльності майбутніх філологів засобами інтерактивних методів навчання. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2024.

Дегтярьова К. О., Карась А. В., Живолуп В. І., Кібенко Л. М. Застосування методу дебатів під час навчання іноземній мові за професійним спрямуванням як одного із засобів розвитку комунікативних навичок студентів. 2021.

Зарівна, О. Т. Дискусія як метод навчання англійської мови в технічних вузах. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологічна*. 2010. Т. 16. С. 120–126.

Іванчук Г. П. "Сократівська бесіда" як альтернатива традиційному уроку. *Викладання іноземних мов для студентів немовних спеціальностей: стан, проблеми, перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 2012. С. 64–66.

Кирильчук О. Б. Дискусія як інноваційний метод навчання та виховання риторичної культури старшокласника. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологічна*. 2011. Т. 19. С. 457–462.

Кобзар, О. І., & Лешньова, Н. О. Використання активних методів навчання англійської мови на немовних факультетах. *Scientific notes of the pedagogical department*. 2014. Т. 36. С. 102–108.

Козаченко Ю. Викладання іноземних мов у медичних закладах освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2019. Т. 2. С. 36–46.

Леган В., Годованець Н. Дискусія як активний метод вивчення іноземних мов. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2019. Т. 17. С. 249–257.

Лещенко Г. А. Засоби формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з права: практичний аспект. *Наукові записки. Сер. Педагогічні науки*. 2024. Т. 214. С. 392–396.

Любашенко О. Навчання усного діалогу на уроці української мови методом дискусії. Огляд посібника для основної середньої школи. *Ars Linguodidacticae*. 2021. Вип. 8. С. 58–67.

Любашенко О. В., Попова О. В. Дискусія як метод інтерактивного навчання мови в середній школі. *Ars Linguodidacticae*. 2018. Вип. 2. С. 4–11.

Осядла Т. Формування перськомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх перекладачів у сфері забезпечення державної безпеки : дис. ... д-ра філософії / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2024.

Підлубна О. Американський досвід використання дискусії як метода активного навчання для професійної підготовки пілотів : дис. ... д-ра філософії / НАУ. Київ, 2016.

Резунова О. С. Інноваційні технології викладання ділової англійської мови в аграрних ВНЗ. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Філологічні науки*. 2014. Т. 206. С. 176–182.

Романов І. І. Роль та засоби формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх правознавців на заняттях з іноземної мови.

Зб. наук. пр. Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2017. Вип. 80, № 3. С. 204–209.

Сабат С. Дискусія як метод інтерактивного навчання іноземних мов майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин. *Вісник Львівського університету. Сер. Міжнародні відносини.* 2014. Т. 35. С. 252–258.

Соломіна С. М., Пейчева О. О. Дебати як метод стимулювання іншомовної діяльності студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі.* 2010. С. 378–382.

Черниш В. В. Навчання іншомовного діалогічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови.* 2012. Т. 4. С. 11–27.

Dhanapal S., Ling K. T. W. Six thinking hats: A study to understand the reasons and extent of their application in the English language classroom. *Journal of English Language and Literature.* 2014. Vol. 1, N 3. P. 82–92.

Fadhil A. A., Mekki T. A. Utilizing Round-table Strategy in Teaching Speaking. *Journal of The Iraqi University.* 2020. Vol. 47, N 3.

Hani U., Petrus I., Sitinjak M. D. The effect of six thinking hats and critical thinking on speaking achievement. *Ninth Internat. Conf. on Applied Linguistics (CONAPLIN 9).* Atlantis Press, 2016. P. 85–88.

Iskandar S., Sumarsih S. The effect of panel discussion on the students' reading comprehension : Doctoral dissertation / State University of Medan, 2016.

Nuriadi S., Rosyidi A. Z., Maulida Z. The Use of Round Table Method to Improve Student's In Speaking Skill at Seventh Grade Students of Senior High School. *Jurnal Asimilasi Pendidikan.* 2025. Vol. 3, N 2. P. 56–61.

Phuntsho U., Wangdi D. The effect of using six thinking hats strategy on the development of writing skills and creativity of seventh grade EFL students. *i-Manager's Journal on English Language Teaching.* 2020. Vol. 10, N 2. 27 p.

Putri N. E., Susilohadi G., Sulistyawati H. The Use of Round Table Technique to Improve Students' Writing Skill. *English Education.* 2017. Vol. 5, N 3.

Rodomanchenko A. Roundtable discussion in language teaching: Assessing subject knowledge and language skills. *Journal of Language and Education.* 2017. Vol. 3, N 4. P. 44–51.

Werdiningsih I. Panel Discussions: Skilled Communication And Knowledge Construction to Develop EFL Learners' Speaking Performance. *International Social Sciences and Humanities.* 2023. Vol. 2, N 1. P. 275–286.

§ 5. Технологія проблемного навчання мов

Проблемне навчання – це педагогічна технологія, яка передбачає створення на уроці проблемних ситуацій, що спонукають учнів / студентів до самостійного пошуку рішень, аналізу, аргументації та активного мислення.

На думку М. Зеленського, проблемна ситуація виконує чотири функції: 1) стимулювальна – заохочує студентів до активної участі у вивченні мов, викликає інтерес до нових методів і підходів у навчанні; 2) навчальна – забезпечує засвоєння нового матеріалу через опору на вже здобуті знання та досвід; 3) організаційна – передбачає ретельне планування змісту проблемної ситуації, визначення етапів її вирішення, розподіл часу, урахування можливостей студентів та очікуваних результатів; 4) контролювальна – передбачає моніторинг процесу вирішення проблеми, внесення необхідних корективів та підбиття підсумків після завершення роботи¹⁰.

Проблемне навчання – це не одноразова дія, це технологія, представлена як послідовність процедур, що має таку структуру¹¹:

I етап – постановка викладачем навчально-проблемного завдання, створення педагогічної проблемної ситуації, спрямування студентів на сприйняття її, організація питань у межах проблемної ситуації, необхідність реакції на зовнішні подразники.

II етап – переведення педагогічно організованої проблемної ситуації у психологічну: стан запитання – початок активного пошуку відповіді на нього, усвідомлення сутності суперечності, формулювання невідомого. На цьому етапі педагог надає певну допомогу, ставить навідні запитання тощо.

III етап – пошук шляхів вирішення проблеми, виходу "з глухого кута протистояння". Спільно з викладачем або

---

¹⁰ Зеленський М. Використання проблемних ситуацій на уроках англійської мови. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : зб. наук. пр. / за ред. В.В. Павленко. Житомир : ФО-П Левковець Н. М., 2018. С. 76–86.

¹¹ Яблоков С. В., Адамова Г. О. Технологія проблемного навчання як ефективний спосіб навчання англійської мови. 2018.

самостійно студенти висувають і перевіряють різні гіпотези, залучають додаткову інформацію. Педагог повинен надавати необхідну допомогу (у зоні найближчого розвитку).

IV етап – "Ага-реакція", поява ідеї рішення, перехід до вирішення, розробка його, утворення нового знання у свідомості учнів / студентів.

V етап – реалізація знайденого рішення у формі матеріального або духовного продукту.

Проблемне навчання охоплює два взаємопов'язані компоненти: проблемне викладання та проблемне навчання. Роль викладача: створює проблемну ситуацію та спонукає учнів до формулювання проблеми; спрямовує процес її розв'язання; коригує та аналізує отримані висновки. Роль студента / учня: усвідомлює неможливість застосування відомого підходу й визначає проблему; висуває гіпотези щодо її вирішення та перевіряє їх на практиці; формулює остаточні висновки¹².

Основні ознаки проблемного навчання мов:

1) створення проблемної ситуації: учні / студенти стикаються із завданням, яке не має очевидного рішення; 2) активна пізнавальна діяльність: учні / студенти самостійно шукають способи вирішення проблеми, аналізують інформацію, порівнюють факти, формують аргументи; 3) пошук та дослідження: самостійне формулювання гіпотез і їх перевірка; 4) розвиток критичного та творчого мислення: учні / студенти не лише засвоюють знання, а й навчаються їх застосовувати; 5) діалогічний характер навчання: воно відбувається через обговорення, дебати, співпрацю; 6) практична спрямованість (учні / студенти отримують знання через реальні або змодельовані мовленнєві ситуації); 7) гнучкість та варіативність (завдання мають кілька варіантів розв'язання).

Аналіз наукових праць, а також досвід авторів навчального посібника дозволили визначити метод та прийоми реалізації проблемного навчання в мовній освіті:

- навчальна тематична дискусія (це форма інтерактивної роботи, в якій студенти обговорюють актуальну мовну, фахову, побутову або міжкультурну проблему, яка або має, або не має однозначного вирішення);

---

¹² Яблоков С. В., Адамова Г. О. Технологія проблемного навчання .... 2018.

- метод "круглого столу" (форма групової дискусії, де всі учасники мають рівне право висловитися, обговорити проблему, запропонувати рішення або позицію);
- метод "мозкового штурму" (метод сприяє активному залученню учнів до процесу пошуку рішень, розвитку креативного мислення та розширення можливостей для генерування ідей);
- аналіз конкретних ситуацій (Яблоков С., Адамова Г.): ситуація-ілюстрація (наводиться приклад зі шкільної практики або особистого досвіду); ситуація-оцінювання (пропонується опис конкретного вчинку; завдання учнів: оцінити значення ситуації та правильність дій школярів); ситуація-вправа (учні проводять на занятті невелике дослідження);
- метод "Мікрофон" (висловлювання думок учнями на певну проблему або запитання, при цьому кожен має короткий час для відповіді, що стимулює активну участь усіх учнів і сприяє розвитку комунікативних та критичних умінь через колективне обговорення);
- виконання проєктів (метод проєктів, проєктна технологія): у контексті проблемного навчання реалізується через розв'язання учнями / студентами реальних проблем або задач, які вимагають глибокого дослідження, аналізу та пошуку рішень; студенти / учні працюють над проєктом, застосовуючи набуті знання для вирішення конкретної проблеми, що сприяє розвитку критичного мислення, самостійності та вмінь співпраці в умовах реальних ситуацій;
- використання кейс-методу: у проблемному навчанні полягає в аналізі учнями / студентами реальних або близьких до реальних ситуацій, які вимагають прийняття рішень; студенти / учні досліджують кейс, аналізують проблему, пропонують рішення та обговорюють наслідки, що розвиває критичне мислення, вміння працювати в групі та застосовувати теоретичні знання на практиці;
- метод "Дерево рішень": передбачає візуалізацію процесу прийняття рішень через побудову діаграму, яка показує можливі варіанти розвитку подій залежно від вибору кожного рішення; учні аналізують різні сценарії, оцінюють їхні наслідки та вибирають оптимальне рішення, що сприяє розвитку логічного та стратегічного мислення, розвитку мовлення;
- метод "Річка проблем": учні / студенти створюють візуальну діаграму, що схематично зображує проблему, як річку

з її витокami, течією та можливими наслідками; учні / студенти аналізують основні причини проблеми, визначають етапи її розвитку та шукають шляхи вирішення, що сприяє системному підходу до розв'язання складних ситуацій; при цьому відбувається обговорення проблеми, що сприяє формуванню мовленнєвих умінь;

- прийом "Кільця Венна", або "Діаграма Венна": використовується для порівняння та аналізу спільних і відмінних характеристик двох або більше об'єктів, понять чи явищ; учні / студенти створюють схему у вигляді кількох перехрещених кругів, де кожен круг представляє один об'єкт або поняття, а перехрестя демонструє спільні риси, що допомагає розвитку вміння порівнювати, аналізувати та критично мислити; усе це супроводжується обговоренням проблеми;

- метод "Шість капелюхів мислення" у проблемному навчанні полягає в тому, що учасники дивляться на проблему з різних точок зору, кожен капелюх символізує певний стиль мислення. Кожен учасник або група відповідає за один капелюх (білий – факти, червоний – емоції, чорний – критика, жовтий – позитив, зелений – креативність, синій – управління процесом), що дозволяє всебічно проаналізувати ситуацію і знайти оптимальне рішення;

- прийом "Фішбоун": у проблемному навчанні використовується для виявлення причинно-наслідкових зв'язків проблеми: учні / студенти створюють діаграму у вигляді "кістки риби", де основна проблема розміщена на "хребті", а можливі причини – на "кістках", що дозволяє системно досліджувати різні аспекти проблеми і визначати основні фактори, які її спричиняють; вирішення проблеми відбувається в процесі обговорення, що сприяє розвитку комунікативних умінь;

- аналіз автентичних текстів (учні / студенти аналізують лінгвістичні особливості текстів, а також працюють з текстовою інформацією, інтерпретують фактуальну, концептуальну, підтекстову та емотивно-оцінну інформацію; аналізують проблеми, описані в текстах);

- ситуаційне моделювання (учні / студенти грають ролі в змодельованих ситуаціях, що вимагають аналізу та пошуку рішення);

- порівняльний аналіз мовних явищ (зіставлення мовних одиниць у рідній та іноземній мові);

- дослідницька діяльність (учні / студенти самостійно формують проблему та досліджують її, використовуючи мовні джерела; проблема може бути лінгвістичного характеру, соціокультурного характеру, фахового характеру).

Проблемне навчання може бути застосоване у формуванні:

- мовних компетентностей (зокрема лексичної та граматичної);
- мовленнєвих компетентностей (компетентностей в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі);
- лінгвосоціокультурної компетентності;
- фахових компетентностей здобувачів освіти шляхом інтеграції їх у мовленнєві;
- загальних компетентностей здобувачів освіти.

Формування **лексичної компетентності** з позиції технології проблемного навчання ґрунтується на створенні пізнавальних мовних завдань, що потребують активного мислення, аналізу та пошуку оптимальних лексичних рішень. Учні / студенти не просто запам'ятовують слова, а усвідомлюють їхнє значення, контекстуальне вживання та стилістичну доречність шляхом розв'язання завдань проблемного характеру.

Презентувати лексику з позиції проблемного навчання можна так:

- через дефіцит лексики: створення ситуації, коли учні / студенти не можуть висловити думку через брак лексики, це має стати мотивацією до засвоєння нових слів;

- через контекстно-смыслову проблему: учням / студентам подається текст з незнайомими словами, вжитими, наприклад, у переносному значенні; учні / студенти мають проаналізувати контекст, словникові статті, можливо, навіть опрацювати якісь джерела для визначення семантики цих слів;

- через лексичний вибір: учням / студентам подаються кілька варіантів речень із синонімами; учні мають проаналізувати ці синоніми, встановити їхні семантичні відтінки, вибрати ті, які найбільше відповідають змісту речень;

- через міжмовні зіставлення: подають слова, схожі в рідній та іноземній мовах; учні / студенти мають визначити, порівняти семантичний діапазон цих слів та визначити особливості їх вживання.

Етапи презентації: 1) створити ситуацію, де учень / студент відчуває потребу в опануванні нової лексики чи вивчення функціонально-семантичного діапазону вже знайомої лексики; 2) поставити запитання або завдання, яке не можна вирішити без аналізу лексики; 3) надати необхідні матеріали для вирішення проблемного лексичного завдання; активізувати здогадування значення лексики з контексту; 4) дати учням / студентам можливість самостійно сформулювати або уточнити значення; 5) практичне застосування лексики в різних видах мовленнєвої діяльності.

Лексичні вправи та завдання, які мають елементи проблемності:

- аналіз та порівняння лексичних одиниць (значень та особливостей вживання) у реченнях та текстах;
- вибір слова, яке найбільше підходить за значенням та ситуацією;
- аналіз перекладу речень та текстів;
- групове створення "ідеального тексту";
- перефразування речень за допомогою добору синонімів.

Формування **граматичної компетентності** з позиції технології проблемного навчання передбачає організацію навчального процесу так, щоб учні / студенти свідомо відкривали, аналізували та використовували граматичні явища, виходячи з реальної потреби в комунікації, а не лише з формального пояснення правил. Замість традиційної схеми "правило → приклади → вправи", проблемне навчання починається зі створення граматичної проблемної ситуації, у якій учень / студент: не може висловити думку або правильно зрозуміти висловлювання або ж стикається з граматичним явищем, яке суперечить попереднім знанням, або ж має самостійно сформулювати правило на основі прикладів чи контексту.

Презентувати граматику з позиції проблемного навчання можна так:

- через дефіцит граматичних знань та навичок: створення ситуації, коли учні / студенти не можуть висловити думку через брак граматичних засобів;
- через аналіз речень, в яких використовуються різні інваріанти граматичної конструкції;

- через мовні помилки (учням / студентам дається приклад речення з граматичною помилкою або двозначністю;
- через міжмовні зіставлення: учні мають порівняти граматичні одиниці рідної та іноземної мов;
- через аналіз та визначення значень граматичних одиниць, які вживаються у реченнях.

Етапи презентації граматичних одиниць з позиції означеної технології може відбуватися так: 1) створення граматичної проблемної ситуації: ситуації, в якій учневі бракує граматичних знань для вирішення мовленнєвого завдання; 2) аналіз ситуації / вияв суперечності (учні / студенти самі помічають відмінності чи неточності у використанні граматики); 3) формулювання припущень / гіпотез, аналіз прикладів, на основі якого учні / студенти пробують самостійно вивести правило; 4) верифікація виведених правил на нових прикладах; 5) практичне застосування граматичних одиниць у різних видах мовленнєвої діяльності.

Грамматичні вправи та завдання, які мають елементи проблемності:

- граматична реконструкція: учні / студенти отримують текст з граматичними помилками; ці помилки потрібно знайти, проаналізувати та виправити;
- аналіз інваріантів граматичних одиниць (форми, значення, особливостей вживання) з подальшим формулюванням правил;
- порівняння схожих граматичних структур (*used to vs would, shall vs will, can vs may*);
- виправлення граматичних помилок у тексті;
- виконання вправ на добір, трансформацію, підстановку граматичних одиниць у речення та тексти.

Формування компетентності **в аудіюванні** з позиції технології проблемного навчання передбачає організацію навчального процесу так, щоб учні / студенти стикалися з певною комунікативною або життєвою проблемою, що потребує осмислення почутої інформації для її вирішення: прослуховування діалогу або монологу з подальшим аналізом змісту, виявленням прихованої інформації, визначенням позиції мовця, аргументів тощо.

Серед основних форм роботи можна визначити такі:

- аудіювання з подальшим обговоренням мовних засобів, які несуть імпліцитну інформацію, інтерпретація окремих речень прослуханого тексту;

- аудіювання з подальшим обговоренням проблемної ситуації: учні / студенти прослуховують текст, у якому порушується певна проблема (напр., екологічна, соціальна, етична), а потім переходять до її обговорення;

- рольова гра або дебати на основі прослуханого: після аудіювання учні / студенти отримують ролі учасників конфлікту / ситуації, вони повинні аргументовано захищати свої позиції, спираючись на прослухане;

- аудіювання з "прихованим запитанням": учням / студентам не дається чітке завдання перед прослуховуванням, а лише після аудіювання ставиться несподіване запитання, яке вимагає аналітичного осмислення почутого;

- порівняльний аналіз: учні / студенти слухають два протилежні погляди / думки на проблему, аналізують аргументи, визначають сильні / слабкі сторони позицій.

Таким чином, навчання аудіювання з позиції технології проблемного навчання може бути реалізоване у форматі аналізу мовних одиниць, які містять імпліцитну інформацію тексту, а також у слуханні та обговоренні проблемних дискусійних питань на основі прослуханого тексту.

Приклад завдання

Перед аудіюванням. Сьогодні серед наукової спільноти точиться дискусія: чи мають учні / студенти право користуватися смартфонами на уроках / заняттях? Деякі заклади освіти повністю їх забороняють, інші дозволяють з обмеженнями. Передбачте, які думки можуть з'явитися в інтерв'ю, яке ви почуєте.

Вступне обговорення. Питання до учнів / студентів: "Яка ваша думка з приводу цього: смартфон допомагає чи заважає навчальному процесу?"

Завдання перед аудіюванням. Послухайте аудіозапис і складіть список "за" і "проти" використання смартфонів у закладі освіти.

Аудіювання діалогу чи монологу, в якому обговорюється проблема.

Після аудіювання. Які основні аргументи висловив кожен? Чи були наведені конкретні приклади або факти?

Завдання проблемного характеру: уявіть, що ви керівник закладу освіти і вам потрібно прийняти рішення щодо надання дозволу користуватися смартфонами здобувачам освіти. Яке рішення ви приймете, обґрунтуйте його. АБО: уявіть, що представники методоб'єднання (науково-педагогічний колектив) і вам потрібно прийняти рішення щодо надання дозволу користуватися смартфонами здобувачам освіти. Обговоріть у групах цю проблему, прийміть та обґрунтуйте відповідне рішення.

Формування компетентності **в читанні** з позиції технології проблемного навчання передбачає таку організацію навчання, під час якої ведеться робота з текстами, що охоплює лінгвістичний аналіз та аналіз змісту і смислу.

Серед основних форм роботи можна визначити такі:

- читання тексту, аналіз стилістичних та жанрово-композиційних особливостей;
- читання тексту та аналіз мовних одиниць, особливостей їхньої семантики та функціонування в мовленні;
- читання тексту та аналіз різних типів інформації (фактуальної, концептуальної, підтекстової, емотивно-оцінної, експліцитної та імпліцитної; аналіз змісту та смислу);
- читання тексту, аналіз та обговорення суперечливих ідей, відкритих запитань, соціальних проблем; це може робитися у формі дискусії або дебатів;
- робота з кейсами: читання кейсу з реального життя, де описана реальна проблема; після читання – аналіз проблеми, пошук альтернативних варіантів, обговорення наслідків.

Приклади завдань

Завдання 1. Прочитайте анотацію до наукової статті. Визначте її жанрові особливості (структуру, граматичні та лексичні засоби).

Завдання 2. Прочитайте текст (напр., публіцистичний або художній), випишіть слова / фрази з виразно емоційним чи оцінним забарвленням. Поясніть, як їхнє використання впливає на зміст і загальну модальність тексту.

Завдання 3. Прочитайте текст. Зверніть увагу на фрагмент (який містить імпліцитну інформацію). Як ви розумієте цей фрагмент тексту? Обговоріть його зміст у парах.

Завдання 4. Прочитайте текст, який порушує актуальну соціальну проблему (напр., екологія). Визначте основні суперечливі моменти. Підготуйте аргументи "за" і "проти" позиції, висловленої у тексті. Обговоріть у мікрогрупах ці проблеми.

Завдання 5. Прочитайте кейс (напр., опис екологічної ситуації в місті). Визначте суть проблеми, причини її виникнення, можливі варіанти вирішення. У групах обговоріть проблему та запропонуйте її вирішення з обґрунтуванням. Представте рішення у форматі презентації.

Формування **компетентності в говорінні** з позиції технології проблемного навчання передбачає організацію навчального процесу так, щоб учні / студенти модулювали та продукували усне мовлення з дотриманням певного стилю, жанру, функціонального типу мовлення, а також обговорювали проблемні питання, розв'язували конкретні реальні проблеми, що сприятиме розвитку критичного мислення, аргументації та здатності до ефективної комунікації. Говоріння стає колективним процесом взаємодії, де кожен учасник має можливість висловити свою думку, слухати інших і коригувати свої висновки, зважаючи на точки зору інших.

Серед основних форм роботи можна визначити такі:

- створення монологів у заданих лінгвістичних параметрах: стиль, жанр, функціональний тип;
- продукування діалогів, орієнтованих на досягнення певних комунікативних цілей,
- продукування діалогів з дотриманням параметрів описаної комунікативної ситуації;
- представлення вирішеної проблеми у форматі монологу;
- групові обговорення: після читання тексту або вивчення матеріалів учні / студенти обговорюють проблему в малих групах, формують колективне рішення або висловлюють варіанти вирішення поставленого завдання;
- участь у дискусіях, дебатах, симуляціях, що сприяють розвитку мовленнєвих умінь учнів / студентів у реальних ситуаціях: вирішення конфліктів, прийняття колективних рішень, обговорення важливих соціальних або культурних питань;

- роліві ігри, під час яких студенти / учні виконують певні ролі, що дозволяє їм практикувати мовлення в різних контекстах, у різних комунікативних ситуаціях.

Приклад завдання

Тема дискусії: "Чи мають бути введені обмеження на кількість годин, які діти можуть проводити за екраном?"

Постановка проблеми. У сучасному світі багато дітей проводять значну кількість часу за екраном комп'ютера, смартфона або планшета. Це може впливати на їхнє фізичне і психічне здоров'я. Чи потрібно встановлювати обмеження на час, який діти можуть проводити за екраном?

Завдання 1. Обговоріть важливу соціальну проблему – вплив соціальних мереж на суспільство. Висловіть свою думку щодо того, чи мають бути введені обмеження на використання соціальних мереж, і чому.

Завдання 2 (перед обговоренням). Ознайомтеся з коротким текстом або статтею на тему соціальних мереж та їхнього впливу на суспільство. Поділіться на дві групи: одна група буде захищати позицію на користь обмежень, інша буде проти. Підготуйте аргументи на підтримку вашої точки зору. У процесі дискусії відповідайте на запитання протилежної сторони та намагайтеся спростувати їхні аргументи.

Завдання 3 (після дискусії). Кожен учасник має зробити висновок, відповідаючи на запитання: "Які аргументи протилежної сторони здалися вам найбільш переконливими? Чи змінилася ваша позиція після дискусії?"

Формування **компетентності в письмі** з позиції технології проблемного навчання передбачає організацію навчального процесу так, щоб учні / студенти аналізували зразки писемного мовлення та продукували письмові тексти в межах заданих лінгвістичних параметрів.

Серед основних форм роботи можна визначити такі:

- аналіз жанрово-композиційних та стилістичних особливостей письмових текстів;
- написання текстів, які відповідають певному стилю та жанру; а також у яких реалізуються поставлені комунікативні цілі;

- обговорення певної проблеми у форматі письмової дискусії;
- написання есе, відгуку чи рецензії на певну проблему.

Приклад завдання

Тема: **Проблеми міського транспорту та їх вирішення**

Завдання 1. Прочитайте статті про проблеми з міським транспортом у вашому місті. Визначте ключові проблеми, які описуються в текстах, та можливі способи їх вирішення.

Завдання 2. Напишіть до міської адміністрації лист-звернення, у якому схарактеризуйте основні проблеми міського транспорту, оперуючи фактами зі статей, запропонуйте власні рішення для кожної з цих проблем, використовуючи аргументи, що підтверджують вашу точку зору.

Проблемне навчання є ефективною технологією для формування **лінгвосоціокультурної компетентності**, оскільки воно дозволяє студентам активно взаємодіяти з реальними або схожими на реальні ситуаціями, що вимагають врахування культурних особливостей, соціальних контекстів та етичних норм.

Серед основних форм роботи можна визначити такі:

- аналіз та обговорення ситуацій або рольові ігри, у процесі яких студенти / учні можуть вивчати різні культури, їхні традиції, соціальні норми, цінності, а також способи взаємодії між представниками різних культур;
- вивчення соціальних проблем: студенти / учні можуть навчатися аналізувати соціальні явища та розвивати здатність до емпатії та міжкультурного діалогу;
- міжкультурна комунікація: студенти / учні можуть вивчати специфіку комунікації в різних культурах, аналізуючи конкретні ситуації, в яких культурні різниці можуть впливати на ефективність взаємодії;
- моделювання міжкультурної комунікації з урахуванням норм і правил спілкування в іншомовному середовищі;
- етика та моральні аспекти соціокультурної взаємодії: обговорення етичних дилем, пов'язаних із соціокультурними аспектами, що допомагає студентам розвивати відповідальність та здатність приймати рішення з урахуванням культурних і соціальних норм;
- аналіз порушень соціальних норм та пошук шляхів їх відновлення: через аналіз конкретних ситуацій порушення

соціальних норм (напр., дискримінація, насильство, порушення прав людини) студенти можуть вивчати шляхи відновлення соціальної справедливості та запобігання подібним порушенням;

- аналіз і обговорення глобальних соціокультурних проблем та викликів, таких як міграція, глобалізація, зміна клімату.

Приклад завдання

Тема: **Обговорення випадку дискримінації в робочому середовищі**

Постановка проблеми. У великій компанії (напр., в Індонезії) молодий спеціаліст жіночої статі, яка щойно закінчила університет, не отримала підвищення на позицію керівника проєкту, хоча мала всі необхідні кваліфікації та досвід. Під час співбесіди на нову позицію її ідеї були знехтувані, а її здобутки не отримали належного визнання, у той час як колеги-чоловіки з аналогічним досвідом були відзначені.

Завдання 1. Прочитайте необхідні джерела щодо статевої дискримінації в Індонезії: законодавчі документи, джерела зі ЗМІ, наукові джерела.

Завдання 2. Проаналізуйте проблему, яка виникла. Визначте основні проблеми та причини дискримінації. Що призвело до дискримінації, які соціокультурні чи організаційні фактори сприяли виникненню цієї проблеми? Які наслідки дискримінації можуть бути для компанії в цілому та її співробітників?

Завдання 3. Обговоріть у мінігрупах причини проблеми та її соціокультурний контекст. Запропонуйте стратегії для вирішення проблеми дискримінації за статтю в цій країні (напр., коригування корпоративної культури, запровадження політики рівних можливостей та недискримінації, забезпечення прозорості та справедливості в просуванні по службі, підтримка жертв дискримінації, просвітницька діяльність в компанії).

Завдання 4. Зробіть презентацію: ознайомте з причинами дискримінації за статтю та запропонуйте стратегії для вирішення ситуації дискримінації. Які наслідки для компанії можуть мати запропоновані вами стратегії?

Технологія проблемного навчання покликана розвивати **фахові компетентності** здобувачів вищої освіти. І це відбувається шляхом інтеграції фахових знань та мовленнєвої діяльності здобувачів освіти.

Шляхи інтеграції фахових знань та комунікативних умінь у контексті проблемного навчання:

- робота над реальними проблемами: проблемне навчання використовує реальні або гіпотетичні ситуації, які потребують застосування як фахових знань, так і комунікативних умінь для їх вирішення: студенти активно спілкуються, обговорюють фахові проблеми, пропонують рішення, тим самим поглиблюють фахові знання та набувають комунікативних умінь;

- міждисциплінарність: проблемне навчання часто вимагає інтеграції знань з різних дисциплін, що дозволяє студентам поєднувати фахові знання з інших галузей з уміннями комунікації для досягнення комплексних рішень;

- проєктно-орієнтоване навчання: виконання проєктів вимагає глибоких фахових знань та активного використання комунікативних умінь для ефективної кооперації, обміну інформацією та представлення результатів;

- рольова гра та симуляції: рольові ігри та симуляції надають можливість студентам застосовувати фахові знання в умовах, що імітують реальні ситуації, де важливими є комунікативні вміння, зокрема, переконування, ведення переговорів, вирішення конфліктів;

- написання аналітичних матеріалів: студенти можуть бути залучені до написання аналітичних звітів, статей, есе, де їм потрібно поєднувати свої фахові знання з уміннями письмової комунікації.

Таким чином, під час проблемного навчання студенти набувають, поглиблюють та вдосконалюють фахові знання, вчаться вирішувати професійні проблеми, водночас удосконалюються їхні комунікативні вміння.

Технологія проблемного навчання орієнтована також на формування низки **загальних компетентностей** здобувачів освіти:

- здатність критично мислити – аналізувати, оцінювати і робити висновки з наданої інформації, вирішувати складні мовні та комунікативні завдання, а також завдання побутового і професійного характеру;

- здатність до самостійності та ініціативності: здобувачі освіти вчаться визначати, аналізувати і знаходити шляхи вирішення комунікативних проблем, що виникають під час використання мови;

- здатність до колективної роботи та взаємодії: проблемне навчання часто передбачає роботу в групах, що розвиває вміння співпраці, колективного обговорення та здатності працювати в команді;

- здатність планувати процес вирішення проблемної ситуації, рефлексувати над власними діями та стратегіями діяльності, оцінювати ефективність власних зусиль і коригувати підходи до вирішення завдань.

Під час упровадження технології проблемного навчання мов слід звернути увагу на такі моменти:

- у навчанні мов не завжди просто виокремити чітку проблемну ситуацію, яка б спонукала до мовленнєвої діяльності, а не до пошуку фактів чи логічних висновків;

- недостатній рівень мовної підготовки здобувачів освіти: щоб ефективно долати пізнавальні труднощі, учень має володіти достатнім запасом лексики, граматики та мовленнєвих структур;

- можливе зниження темпу навчання: проблемне навчання потребує більше часу на обговорення, пошук розв'язань, рефлексію, тому засвоєння матеріалу може бути повільнішим порівняно з традиційним навчанням;

- викладач має вміти створити мотиваційно значущу, але сильну проблемну ситуацію, яка відповідатиме віковим, когнітивним і мовним можливостям здобувачів освіти, що потребує значної методичної підготовки;

- можливість фрустрації у слабших здобувачів освіти: учні з низьким рівнем мотивації або впевненості у своїх знаннях можуть відчувати невпевненість, тривожність або розгубленість у ситуації, де немає чіткого алгоритму дій.

Питання для аналізу, обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технології проблемного навчання у вивченні мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- схарактеризуйте основні принципи, структурні компоненти та дидактичні умови ефективного застосування проблемного навчання у мовній освіті;
- проаналізуйте, як проблемне навчання сприяє розвитку мовних, мовленнєвих та лінгвосоціокультурної компетентності, а також критичного мислення, когнітивної активності здобувачів освіти.

2. Завдання для критичного осмислення. Поміркуйте, як проблемні ситуації можуть сприяти розвитку автономності та навчальної мотивації в навчанні мови, розвитку когнітивної сфери здобувачів освіти. Обґрунтуйте власну позицію, спираючись на наукову літературу та приклади з педагогічної практики.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть невелике дослідження на базі закладу освіти, у якому Ви навчаєтеся або працюєте (або іншого доступного закладу), з метою виявлення особливостей використання технології проблемного навчання в мовній освіті.

Проведіть збір емпіричних даних:

- з'ясуйте, чи використовують викладачі / учителі мов елементи проблемного навчання;
- які форми і методи проблемного навчання найчастіше застосовують;
- як реагують здобувачі освіти на проблемні завдання (зацікавленість, складність, ефективність для засвоєння матеріалу);
- які труднощі виникають у викладачів під час впровадження цієї технології;
- виявіть сильні сторони та обмеження впровадження цієї технології у дослідженому освітньому середовищі.

За матеріалами дослідження підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс лексичних вправ / завдань з позиції технології проблемного навчання: сформулюйте мету до кожної вправи / завдання. Обґрунтуйте сильні сторони цих вправ / завдань.

Завдання 2. Розробіть комплекс граматичних вправ / завдань з позиції технології проблемного навчання: сформулюйте мету до кожної вправи / завдання. Обґрунтуйте сильні сторони цих вправ / завдань.

Завдання 3. Розробіть комплекс завдань на навчання аудіювання з позиції технології проблемного навчання: розробіть завдання для аналізу мовних засобів; а також завдання на обговорення проблемної ситуації, про яку йшлося у відео- та аудіозаписі.

Завдання 4. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання читання з позиції технології проблемного навчання: розробіть завдання для аналізу мовних засобів, жанрових та стилістичних особливостей тексту; аналізу імпліцитної інформації; а також для вивчення та обговорення проблемної ситуації, описаної в тексті.

Завдання 5. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання монологічного мовлення з позиції технології проблемного навчання: створення монологу-опису в науковому стилі.

Завдання 6. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання діалогічного мовлення з позиції технології проблемного навчання: обговоріть у форматі дискусії проблему соціального чи професійного характеру (напр., технології в освіті: чи замінять вони традиційні методи навчання?), комунікативна мета – переконати співрозмовників (одні учасники мають навести аргументи "за", а інші – "проти").

Завдання 7. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання письма з позиції технології проблемного навчання: написання листа-скарги.

Завдання 8. Розробіть комплекс завдань для формування лінгвосоціокультурної компетентності з позиції технології проблемного навчання: вивчіть з учнями та студентами, а також обговоріть проблему соціального характеру.

Завдання 9. Розробіть комплекс завдань для формування фахових компетентностей, інтегровані з мовленнєвими з позиції

технології навчання: вивчіть, проаналізуйте, дослідіть фахову проблему, обговоріть її в групах та знайдіть рішення.

Література для самостійного опрацювання

Альбрехт І. К., Гладка О. В. Розвиток умінь монологічного мовлення старшокласників засобами проблемного навчання на уроках іноземної мови. *Актуальні питання філології та методики викладання мов.* 2020. Вип. 3, № 15. С. 85–92.

Бінецька Д. І. Формування у майбутніх учителів іноземної мови здатності до реалізації проблемного навчання в школі. *Наукові записки Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. Педагогічні та історичні науки.* 2013. Т. 114. С. 27–32.

Галашова О. Г., Георгієвська З. А. Формування емоційного інтелекту майбутніх фахівців з економіки в процесі проблемного навчання іноземної мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах.* 2024, № 1. С. 134–138.

Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Методи проблемного навчання української мови в закладах загальної середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Сер. Педагогічні науки.* 2023. Вип. 3, № 53. С. 200–205.

Грязнов І. О., Мисечко О. В. Застосування проблемного навчання при формуванні вмінь службового спілкування іноземною мовою у курсантів-прикордонників. *Зб. наук. пр. Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького.* 2004. Вип. 31 (Ч. II). С. 139–142. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ.

Задорожна І. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів із використанням технологій проблемного навчання. *Ars Linguodidacticae.* 2017. Вип. 1. С. 11–16.

Зеленський М. Використання проблемних ситуацій на уроках англійської мови. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства* : зб. наук. пр. / за ред. В. В. Павленко. Житомир : ФО-П Левковець Н. М., 2018. С. 76–86.

Куликова Л. А. Технологія проблемного навчання у викладанні іноземної мови. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 2021. Р. 183–186.

Кучеренко І. А. Технологія проблемного навчання української мови: сутність та лінгводидактичний потенціал. *Українська мова і література в школі.* 2018. Вип. 3. С. 14–21.

Михайлова Л. Проблемне навчання на уроках іноземної мови. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2015. Вип. 1, № 2. С. 22–25.

Обеда В. О. Використання технології проблемного навчання у процесі вивчення синтаксису української мови студентами II-го курсу університетського коледжу. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Сер. 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. Т. 20. С. 163–167.

Резнік Н. В., Ткачова О. О. Проблемне навчання на уроках англійської мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2013. Вип. 12, № 1. С. 208–214.

Рябуха Т. В., Гостіщева Н. О. Проблемне навчання у процесі формування іншомовної аудитивної компетенції студентів-філологів. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 2020. С. 77–80.

Самусенко О. Проблемні методи навчання в лінгвокраїнознавчому курсі української мови для студентів-іноземців. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2013. Т. 8. С. 286–297.

Свирідюк В. Використання методу проблемного навчання у процесі формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. 10, № 5. С. 27–33.

Senik L. M., Lebedenko I. L., Novosiolova A. K. Realization of the principle of problem-based learning in the educational process of non-philological international students. *Topical issues of the development of modern science: Abstracts of X Internat. Sci. and Practical Conf., Sofia, Bulgaria (June 4–6, 2020)*. Sofia: Publishing House "ACCENT", 2020. P. 678–686.

Яблоков, С. В., & Адамова, Г. О. Технологія проблемного навчання як ефективний спосіб навчання англійської мови. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Сер. Психолого-педагогічні науки*. 2018. Т. 3. С. 152–160.

Boysova N. Проблемне навчання у процесі формування у студентів комунікативної компетенції на заняттях з практики мовлення англійської мови. *Theoretical and didactic philology*. 2019. Т. 30. С. 4–15.

Ansarian L., Teoh M. L. *Problem-based language learning and teaching: An innovative approach to learn a new language*. New York: Springer, 2018.

Arani S. M. N., Zarei A. A., Sarani A. Problem-based language learning: Why Aren't teachers using it? *Social Sciences & Humanities Open*. 2023. Vol. 8, N 1. P. 100668.

Azman N., Shin L. K. Problem-based Learning in English for a Second Language Classroom: Students' Perspectives. *International Journal of Learning*. 2012. Vol. 18, N 6.

Barrows H. S., Tamblyn R. M. Problem-based learning: An approach to medical education. New York : Springer Pub. Co, 1980.

Kök F. Z., Duman B. The effect of problem-based learning on problem-solving skills in English language teaching. *Journal of Pedagogical Research*. 2023. Vol. 7, N 1. P. 154–173.

Mardziah Hayati Abdullah. Problem-based learning in language instruction: A constructivist method. *ERIC Clearinghouse on Reading, English, and Communication Digest* №132. Retrieved on April 26, 2005.

Ng P. Promoting Problem-based Learning through Collaborative Writing. *The English Teacher*. 2008. MELTA, XXXVII. P. 49–60.

Othman N., Shah M. I. A. Problem-Based Learning in the English Language Classroom. *English Language Teaching*. 2013. Vol. 6, N 3. P. 125–134.

§ 6. Технології інтенсивного навчання мов

Технології інтенсивного навчання мов – це система методів і прийомів, спрямованих на прискорене, ефективне, глибоке опанування іноземної мови за короткий період часу та з високим рівнем залучення до процесу навчання учнів / студентів. Таке навчання ґрунтується на психологічних, дидактичних та комунікативних принципах і максимально активізує пам'ять, мислення, увагу, уяву, а також емоції та мотивацію здобувачів освіти.

Основні характеристики інтенсивного навчання мов:

- висока щільність мовної практики: студенти постійно взаємодіють з мовним матеріалом у різних формах – говоріння, читання, письмо, аудіювання; висока концентрація навчальних годин мови, занурення в мовне середовище;
- контекстне засвоєння: нові слова, граматичні конструкції вводяться через реальні або наближені до життя ситуації – у контексті діалогу, історії, проблеми;
- емоційність навчання: матеріал подається цікаво, динамічно, із застосуванням рольових ігор, драматизацій, пісень, гумору, що стимулює запам'ятовування;
- активація підсвідомості: залучаються підсвідомі механізми запам'ятовування, наприклад, через сугестопедію, візуалізацію, ритмізацію, релаксацію, 25-й кадр;
- використання мультимодального впливу: поєднання зорового, слухового, рухового каналів – відео, музика, жест, міміка, кольорові асоціації, малюнки.

Сугестопедична технологія Г. Лозанова. Це методика навчання, яка базується на психологічному розслабленні, знятті бар'єрів, використанні емоцій, музики, мистецтва, що сприяє підвищенню ефективності запам'ятовування та розвитку мовленнєвих умінь у комфортному середовищі. Георгій Лозанов, болгарський учений, створив сугестопедію як метод, що використовує підсвідомі резерви мозку через навіювання (сугестію). В основі лежить психологічна установка на успіх, зняття страху перед мовою, створення атмосфери довіри, гри, естетики.

Характеристики сугестопедії:

- сугестія (навіювання): вплив на підсвідомість через інтонацію, ритм, музику, образність; учитель / викладач "навіює" учню / студенту, що вивчити мову легко, цікаво, природно;
- розслаблення та комфорт: навчання відбувається у спокійній атмосфері – іноді із застосуванням м'якої музики, світла, зручного розташування; це знижує психологічну напругу, відкриваючи підсвідомість до сприймання;
- художнє оформлення матеріалу: тексти, діалоги подаються у формі історій, драматизацій, сценок – з використанням яскравих образів, гумору, емоцій;
- використання музики: музика використовується для введення в матеріал (повільна, фонова), та для активації пам'яті (ритмічна частина);
- рольова гра, нова соціальна роль: студенти / учні можуть обирати вигадані імена, професії, образи – це сприяє розкутості, зняттю бар'єрів, активізації творчої уяви;
- емоційна насиченість навчання: використання жартів, малюнків, діалогів, що викликають позитивні емоції, робить засвоєння лексики та граматики асоціативним і легким.

Етапи навчання за сугестопедичною технологією:

1. Підготовчий етап (розслаблення, установка на успіх): учнів / студентів налаштовують на легке сприйняття, заспокоєння (може бути розмова, дихальні вправи, фонове звучання музики).
2. Концертне подання матеріалу: вчитель / викладач читає або програє діалог під музику – перша частина (пасивна) під повільну музику, друга – під динамічну (активна). Учень / студент просто слухає – без напруження, але з максимальним емоційним залученням.
3. Активізація: учні розігрують діалоги, малюють до тексту, обговорюють, переказують; застосовуються рольові ігри, драматизація, мінісценки.
4. Продуктивна фаза: нові слова і конструкції закріплюються у мовленні – усному та писемному. Відбувається перехід від пасивного до активного володіння мовними одиницями.

Технологія активізації резервних можливостей особистості й колективу – це технологія, що базується на мобілізації

внутрішніх психологічних, інтелектуальних, емоційних ресурсів особистості та взаємодії групи з метою підвищення ефективності навчання, зокрема в оволодінні мовами. Концепція цього методу полягає в тому, що людина (група людей) володіє значно більшими можливостями, ніж зазвичай реалізує. Потрібно створити умови, в яких ці можливості активізуються: через довіру, гру, натхнення, співпрацю, емоції, зміну звичних стереотипів навчання.

Технологія активізації резервних можливостей ґрунтується на таких принципах:

- опора на особистісні ресурси: увага до сильних сторін учня, до його емоційного стану, стилю мислення; навчання відштовхується від того, що вже сформовано і працює найкраще;
- активація позитивного емоційного стану: позитивні емоції відкривають доступ до довготривалої пам'яті та творчості (використовується музика, гумор, підтримка, ситуації успіху);
- колективна взаємодія як джерело підтримки та розвитку: робота в парах, малих групах, колективні ігри, обговорення, мінідискусії, створення безпечного середовища, у якому кожен може розкритися;
- опора на образне, асоціативне мислення: мова вивчається не як набір правил, а як система асоціацій, сюжетів, ролей, ситуацій;
- ритмічність, повторюваність, сенсорна насиченість: аудіо-візуальні матеріали, тілесна активність, жести, рухи, пісні, танці, вірші.

Форми роботи, характерні для цієї технології:

- рольові ігри, інсценізації, театралізація;
- сугестивне читання тексту під музику;
- мовленнєві кола (ланцюжки ідей, діалогів);
- картки-асоціації, візуалізація слів і понять;
- обговорення в парах / групах (Think-Pair-Share);
- розповіді з емоційним забарвленням;
- використання фантазії, мрій, альтернативних реальностей у мовленні;
- вправи на довіру, саморефлексію.

Технологія занурення – це інтенсивна методика навчання іноземної мови, яка передбачає повне входження здобувачів

у мовне середовище з метою формування практичних комунікативних умінь у максимально короткий термін. Її називають технологією повного мовного занурення, і вона має багато спільного з природним засвоєнням мови в реальному житті. Технологія передбачає інтенсивні заняття з використанням елементів сугестопедії і психічних процесів, що протікають на рівні підсвідомості. Розрахована на осіб, які мають підготовку з мови в обсязі немовного закладу освіти, і служить засобом підготовки науковців до спілкування зі своїми зарубіжними колегами в умовах професійної діяльності.

Основна ідея технології полягає в тому, що мову можна вивчити швидко й ефективно, якщо створити умови, максимально наближені до середовища, де вона є природною, та виключити вплив рідної мови на процес спілкування. Це занурення не лише в мовний, а й у культурний, соціальний, психологічний контекст – як при перебуванні в іншій країні.

Принципи технології занурення:

- безперервне використання іноземної мови: весь процес навчання – від інструкцій до побутових ситуацій – відбувається лише цільовою мовою;
- максимальне моделювання реального мовленнєвого середовища: заняття проходять у вигляді рольових ігор, ситуацій з життя;
- вивчення мови здійснюється у контексті дій, а не формальних правил; мовлення формується через повторення, реакції, ігри, ситуації, а не через механічне заучування граматики;
- відмова від перекладу: нові слова пояснюються через жести, міміку, наочність, контекст, а не через рідну мову.

Основні методичні прийоми:

- інтенсивні мовленнєві тренінги (напр., 5–7 год занять на день);
- рольові ситуації;
- групова взаємодія та постійна зміна комунікативних пар;
- виконання дій з одночасним коментуванням їх;
- використання відео, аудіо, мультимедійних засобів;
- вправи на інтуїтивне вгадування змісту через контекст.

Релаксопедія – це педагогічна технологія навчання, яка базується на поєднанні розслаблення (релаксації) і навчального процесу, з метою зниження напруження, тривожності та

активації підсвідомого засвоєння матеріалу. У контексті мовної освіти релаксопедія сприяє ефективному оволодінню мовою через створення комфортного емоційного середовища, що забезпечує кращу концентрацію, запам'ятовування і мовленнєву активність. Навчання є найефективнішим, коли людина перебуває в стані психофізіологічного комфорту. У цьому стані пам'ять і увага активізуються, знижується страх помилитися, покращується емоційне сприйняття мови.

Принципи релаксопедії:

- принцип гармонізації: поєднання навчання мови з музикою, ритмом, емоційною підтримкою, що створює відчуття безпеки і довіри;

- принцип емоційного підкріплення: мовний матеріал подається у позитивному, захопливому контексті, наприклад, у формі казки, візуальної історії або гри;

- принцип асоціативності: сприйняття мови через асоціації, образи, візуальні і звукові підказки, що стимулюють довготривалу пам'ять;

- принцип інтеграції: одночасний розвиток мовних, емоційних, слухових і візуальних навичок, які взаємопідсилюють одна одну.

Основні елементи релаксопедичного заняття:

- фонове звучання спокійної музики;
- мовлення викладача – ритмічне, спокійне, з паузами;
- заняття у напівтемряві, у зручній позі, іноді з закритими очима;
- використання візуальних образів, картинок, слайдів;
- подача діалогу чи монологу в супроводі музики, з подальшим читанням.

Прийоми роботи:

- сугестивне слухання: студент / учень слухає текст під музику, не намагаючись свідомо запам'ятати;

- візуалізація понять, предметів, дій;

- творче переосмислення прослуханого: у формі діалогу, малюнка, асоціативного ланцюжка;

- мовні медитації (проговарювання фраз із розумінням і візуалізацією);

- релаксаційні ігри та вправи на дихання.

"Експрес-метод" Ілони Давидової – це методика інтенсивного навчання іноземних мов, яка ґрунтується на швидкому й ефективному засвоєнні матеріалу за допомогою активного використання практичних комунікативних умінь. Цей метод розроблений для того, щоб максимізувати мовленнєву практику учнів, мінімізуючи теоретичні аспекти та забезпечуючи миттєву реакцію на мовні ситуації.

Метод був створений на основі досліджень, що підтверджують, що люди можуть освоїти мову швидше, якщо застосовувати її в реальних умовах і активно використовувати з перших занять. Він є активним, комунікативним, інтерактивним і застосовується з метою максимального розвитку вмінь говоріння та сприймання мовлення на слух.

Основні принципи експрес-методу:

- негайне використання мови: учні / студенти починають спілкуватися мовою з перших уроків, навіть якщо їхній рівень мови мінімальний; навчання базується на інтуїтивному засвоєнні мови через постійне її використання в реальних життєвих ситуаціях;

- пріоритет практичного застосування мови: уроки зосереджуються не на теорії граматики, а на практиці використання мови у практичних ситуаціях: бесідах, іграх, ролевих вправах;

- інтерактивність і участь кожного здобувача: уроки / заняття проводяться в інтерактивному форматі, де учні активно взаємодіють з викладачем і одногрупниками; важливими елементами є рольові ігри, діалоги, симуляції реальних ситуацій, що допомагають учням підвищити мовленнєву активність;

- інтенсивність і швидкість засвоєння: метод передбачає швидке оволодіння мовленнєвими навичками та вміннями, де кожен урок / заняття має певний темп і структуру, яка дає змогу зберегти високий рівень енергії та активності протягом заняття;

- мотивація через досягнення результатів: оскільки учні швидко починають спілкуватися, вони відчують відчутний прогрес у своїх мовних та мовленнєвих здібностях, що підвищує їхню мотивацію та впевненість у собі;

- залучення усіх видів мовленнєвої діяльності – говоріння, слухання, читання, письмо.

Основні етапи експрес-методу:

1. *Ініціація контакту з мовою.* На цьому етапі учні знайомляться з базовими фразами, які використовуються в побуті, та починають активно їх використовувати в контекстах.

2. *Мовна практика в реальних ситуаціях.* Учні / студенти вчаться будувати прості речення, вести короткі діалоги, відповідати на запитання в рамках реальних ситуацій (напр., у ресторані, на вокзалі, у магазині);

3. *Активне повторення й інтеграція нового матеріалу.* На цьому етапі учні / студенти повторюють вивчений матеріал через рольові ігри, діалоги та практичні вправи, що стимулюють їх до автоматизації мовленнєвих навичок.

4. *Постійна інтерактивність.* Викладач заохочує учнів до активної участі в обговореннях, дає завдання на слухання і говоріння, підтримує атмосферу спілкування.

"Інтел-метод". "Інтелектуальний метод навчання" був розроблений на початку 1980-х рр. на підставі використання ефекту гіпермнезії (надзапам'ятовування), при якому інформація засвоюється в обсязі, який перевищує норми. В основі методу лежить так званий ефект 25-го кадру. Ефект "25 кадру" був відкритий у 1950-х роках американським маркетологом Джеймсом Вейлсом. Ефект 25-го кадру – це психологічне й технічне явище, яке полягає у впливі на підсвідомість людини інформації, що демонструється настільки швидко, що її не встигає зафіксувати свідоме увага, але мозок все ж її сприймає. Його ще називають сублімінальним впливом (від лат. *sub limen* – під порогом сприйняття). У кіно- та відеоіндустрії стандартна частота відтворення кадрів – 24 кадри за секунду. Якщо ж вставити додатковий, 25-й кадр – він з'являється на екрані лише на частку секунди. Людина не помічає його свідомо, але підсвідомість реагує. В основі методу лежить ідея, що "97 % психічної діяльності людини як індивіду проходить на рівні підсвідомості і лише 3 % – на рівні свідомості"¹³. У деяких експериментах така реклама дійсно

---

¹³ Сусол Л. О. Сучасні підходи щодо інтенсивної форми вивчення англійської мови для здобувачів вищої освіти. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23, Т. 2. С. 141.

впливала на поведінку глядачів, хоча ефективність цього ефекту залишається спірною серед науковців. Були спроби застосувати цей метод і в методиці навчання мов.

Характерні риси методу:

- неусвідомлене засвоєння лексики і граматики: мовний матеріал, наприклад, слова, фрази, граматичні конструкції, можуть бути вставлені в контекст так, що студент / учень не помічає їх, але вони постійно присутні в його сприйнятті; це дозволяє не тільки запам'ятовувати нові слова, але й інтуїтивно засвоювати структури мови;

- активізація позитивних установок на навчання: візуальні або аудіоінформаційні повідомлення, що передають позитивні установки на навчання, вбудовуються в матеріал; підсвідомо це сприяє підвищенню мотивації і впевненості учнів;

- підсвідоме сприйняття мови: ідея полягає в тому, що певні структури мови, фрази чи навіть позитивні емоційні реакції на мовні ситуації (усмішка, заохочення) вводяться через ефект "25 кадрів", дозволяючи студентам / учням засвоювати їх навіть без активної свідомої уваги;

- покращення пам'яті та концентрації: вставка коротких і часто повторюваних кадрів або фраз допомагає покращити пам'ять та концентрацію на мовних елементах; це впливає на підсвідоме засвоєння матеріалу і дозволяє навчати мову швидше, оскільки інформація автоматично "вбирається" у мозок.

Л. Сусол подає такі етапи навчання за цією технологією: "І етап – на занятті використовується електронний носій (накопичувач) інформації та комп'ютер, смартфон тощо. Перші 15 хв здобувач спостерігає за екраном, на якому миготять пари слів зі швидкістю 25 кадрів за секунду (етап "бачу"); II етап – ("бачу і чую") слова подаються для здобувача у звичному режимі з їх вимовою; III етап – ("працюю") здобувач бачить слова на екрані і самостійно перекладає їх. Відомо, що після 60–70 год такої роботи словниковий запас іншомовних слів може сягати 7000 слів та виразів. За такого методу він зберігається в пам'яті на довгі роки"¹⁴.

Метод ритмопедії – це одна з інтенсивних технологій навчання, яка використовує поєднання ритму, музики, мовного

---

¹⁴ Там само. С. 141.

матеріалу та емоційного занурення з метою ефективного засвоєння іноземної мови. Його розроблено на основі ідей болгарського вченого Г. Лозанова (сугестопедія), але адаптовано з акцентом саме на ритміко-музичну основу.

Характерні риси:

- ритмічна подача матеріалу: лексика, граматики, діалоги подаються в супроводі музичного або ритмічного фону (метроном, музика без слів, барабани), що полегшує сприйняття;
- мовлення в унісон: учні / студенти часто проговорюють фрази разом, синхронно з ритмом; це зменшує бар'єр, пов'язаний зі страхом говорити, і створює відчуття колективної дії;
- інтонаційна та емоційна насиченість: підсилення емоційного забарвлення фрази допомагає краще запам'ятати її і використати в живому мовленні;
- гармонізація стану студента: спеціально дібраний музичний супровід допомагає зняти тривогу, активізувати увагу, покращити загальний настрій.

Ритмопедія передбачає організацію сприйняття навчального матеріалу "через слуховий, зоровий і мовленнєвий канали здобувачів. Комплексне поєднання логічного (вербальна інформація) та емоційного (музичний фон, затемнена аудиторія, голос диктора (викладача)), що сприймається одночасно на свідомому й підсвідомому рівнях, допомагає активізації резервних можливостей головного мозку та суттєво нарощує як обсяг, так і тривалість запам'ятовування"¹⁵.

Гіпнопедія – це метод навчання, що передбачає засвоєння інформації під час сну або в стані, близькому до сну (гіпнагогічний стан), коли свідомість розслаблена, але підсвідомість залишається активною. У контексті вивчення мов гіпнопедія ґрунтується на припущенні, що нова мовна інформація може засвоюватися без активної участі свідомості, через повторюване прослуховування лексики, фраз чи діалогів під час сну. Метод ґрунтується на ідеї сублімінації, коли інформація минає свідомий фільтр і одразу фіксується в підсвідомості. У стані сну активність неокортексту знижується, а

---

¹⁵ Там само. С. 140.

підсвідомі структури мозку стають більш "відкритими" для зовнішніх впливів. Водночас наукова спільнота скептично ставиться до повноцінного вивчення мови уві сні, оскільки свідоме засвоєння значно ефективніше.

Під час упровадження технології проблемного навчання мов слід звернути увагу на такі моменти:

- обмежена наукова перевіреність деяких методик: частина технологій (гіпнопедія, сугестопедія, ритмопедія) мають недостатнє емпіричне підтвердження або базуються на суперечливих психологічних теоріях, що ускладнює їх впровадження в академічну практику;

- ризик маніпулятивного впливу: сугестивні методи (навіювання, гіпноз, релаксаційне програмування) можуть порушувати принципи педагогічної етики, оскільки передбачають вплив на свідомість;

- слабка адаптація до сучасних комунікативних потреб: часто ці методи орієнтовані на запам'ятовування великої кількості лексики, але не розвивають навички спонтанного мовлення, діалогу, письма.

Питання для аналізу, обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технологій інтенсивного навчання мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте переваги та ризики інтенсивного навчання мов у контексті сучасної освітньої парадигми;
- чи можна вважати інтенсивне навчання ефективною альтернативою традиційним моделям мовної підготовки?
- які психологічні, когнітивні та методичні виклики постають перед викладачем та здобувачами освіти в умовах інтенсивного мовного курсу?
- у яких випадках інтенсивне навчання виправдане, а в яких може мати негативні наслідки для якості засвоєння мовного матеріалу?

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію щодо доцільності впровадження інтенсивних форматів навчання в системі формальної освіти, спираючись на наукові джерела, практичний досвід і приклади з мовної практики.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть невелике дослідження на базі закладу освіти, у якому Ви навчаєтеся або працюєте (або іншого доступного навчального закладу), з метою вивчення особливостей використання технологій інтенсивного навчання в процесі навчання мови.

З'ясуйте:

- впроваджуються елементи або повноцінні моделі інтенсивного навчання у вибраному закладі;
- які формати використовуються;
- як планується мовний матеріал у межах інтенсивного навчання (обсяг, темп, методи);
- які результати демонструють учні / студенти після проходження інтенсивного навчання?
- які є сильні сторони та труднощі при впровадженні цієї технології.

Підготуйте презентацію та доповідь за матеріалами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання лексики з використанням однієї з технологій інтенсивного навчання.

Завдання 2. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання граматики з використанням однієї з технологій інтенсивного навчання.

Завдання 3. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання говоріння з використанням однієї з технологій інтенсивного навчання.

Література для самостійного опрацювання

Білошицька Т. Ю. Сугестивні технології навчання іноземної мови. *"Іншомовна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій"*: зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. вебінару з міжнар. участю 28 лист. 2018.

Ваколок Т. В. Мультимедійний підхід до інтенсивного навчання іноземної мови у вищому військовому навчальному закладі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010, Т. 1.

Дегірменджі Е. В. Психологічні особливості інтенсивного навчання іноземної мови студентів вищих навчальних закладів : дис. ... д-ра філософії / Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені КД Ушинського", 2013.

Мазурок О. М. Сугестивні технології викладання іноземних мов. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологічна*. 2009. Т. 11. С. 497–501.

Мороз Л. В., Дуброва А. С., Трофімчук В. М. Сугестопедія як метод інтенсивного навчання іноземної мови. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2016. Вип. 13, № 2. С. 58–61.

Прохорова О. В. Методологічні засади інтенсивного навчання усного професійного мовлення студентів факультету хореографічної освіти. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*. 2016. Вип. 15. С. 292–304.

Сусол Л. О. Сучасні підходи щодо інтенсивної форми вивчення англійської мови для здобувачів вищої освіти. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23, Т. 2. С. 139–143.

Medina L., de Julián M. P. P., Ortega-Martín J. L. Learn English to the Rhythm of Bach: An Eclectic Methodology for Learning English Based on Suggestopedia and the CRAFT Program. *The International Journal of Pedagogy and Curriculum*. 2019. Vol. 26, N 1. P. 1–15.

Ivantsova O. The use of intensive technologies in english language learning process. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія": Сер. Філологія*. 2019. Vol. 8, N 76. P. 131–136.

Gayevska O., Soroko N. Pedagogical strategies with immersive technologies for teaching and learning the Japanese language. *Information Technologies and Learning Tools*. 2022. Vol. 6, N 92. P. 99–110.

§ 7. Технології проектного навчання мов

Проектна технологія навчання мов – комплексний спосіб організації процесу проектування, що передбачає використання сукупності проблемних, наукових, дослідницьких, пошукових, інтерактивних та рефлексійних методів і спрямований на інтегративне використання різних видів спілкування з метою створення учасниками проекту особистісного творчого освітнього продукту в автентичній ситуації освітньої чи соціально-культурної діяльності¹⁶.

Проектна технологія є комплексним видом навчальної діяльності, спрямованим на інтегративне використання різних видів спілкування з метою розв'язання певних конструктивно-практичних, інформаційних, дослідницьких, сценарних та інших проблемних і творчих завдань.

Термін "проект" у методиці навчання мов уживають у значенні 1) комунікативно-пізнавальної діяльності учнів / студентів, 2) продукту такої діяльності, 3) розгорнутої вправи / завдання, що дає змогу оптимізувати процес оволодіння мовою, 4) комплексу / системи вправ і завдань для організації творчої, дослідницької самостійної комунікативної діяльності учасників проекту з метою розв'язання цікавої і практично значущої проблеми, результатом якої є створення конкретного продукту (напр., країнознавчого колажу, альбому, туристичного проспекту, щоденника, листа закордонному другу, стіннівки, відеофільму тощо)¹⁷.

Проектна технологія навчання мов реалізує низку функцій:

- підвищує мотивацію до опанування мови (проектні завдання зазвичай наближені до реального життя (створення путівника, листа-запиту, презентації про культуру тощо), тому студенти / учні бачать сенс у своїй роботі; мова використовується

---

¹⁶ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 356.

¹⁷ Там само. С. 344.

як засіб досягнення мети, а не як абстрактна система, що це мотивує значно краще, ніж виконання формальних вправ;

- сприяє розвитку мовних та мовленнєвих компетентностей: проектна робота охоплює всі види мовленнєвої діяльності: читання (для збирання інформації), говоріння (обговорення ідей, презентація), аудіювання (перегляд відео, інтерв'ю), письмо (створення текстів, нотаток);

- сприяє розвитку критичного мислення та творчості: проекти часто мають проблемний характер, що спонукає студентів / учнів до аналізу, порівняння інформації; створення нового продукту, обґрунтування нових ідей;

- сприяє розвитку умінь співпраці: учні / студенти вчаться співпраці, розподілу обов'язків та ролей, відповідальності за взяті зобов'язання, вчаться узгоджувати свої дії, домовлятися з однокласниками / однокласниками, враховувати думки інших, переконувати інших;

- сприяє міжпредметній інтеграції: проекти дозволяють поєднувати знання з різних галузей: мови + історія, культура, економіка, ІТ тощо;

- розвиває у здобувачів освіти навчальну автономність – самостійне планування роботи, прийняття рішень, пошуку та перевірки джерел, оцінювання результатів.

Види проектних продуктів: малюнок, макет, флаєр, постер, колаж, стіннівка, аудіозапис пісні, альбом, радіо-, телепередача, стенд, відеофільм, виставка, рольова, ділова гра, листівка, лист, театральна постановка, оповідання, есе, звіт, стаття, виступ, доповідь, вірш, мультимедійна презентація, щоденник, блог, вебсторінка, сайт, буклет, брошура, клуб за інтересами, часопис¹⁸.

Характеристики проектної технології¹⁹:

- проектна робота заснована на груповій взаємодії, співробітництві, взаємодопомозі, але не на змаганні учнів / студентів у процесі навчально-дослідницької проектної діяльності;

---

¹⁸ Устименко О. М. Проектна технологія навчання іноземних мов і культур студентів мовних вищих навчальних закладів. *Науково-методичний журнал "Іноземні мови"*. 2017. Т. 2. С. 44–58.

¹⁹ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 336–340.

- взаємодія та взаємовідповідальність всієї навчальної групи, побудовані на принципах взаємозв'язку ініціативи, свободи творчості та відповідальності, особистої залученості та колективної взаємодії і співробітництва;

- роль учителя / викладача трансформується: він не керує, а супроводжує учнів у проектній діяльності, створюючи умови для самостійності, креативності та командної роботи, виступаючи водночас радником, джерелом ідей, координатором та співучасником проекту;

- наявність проблемно-пошукової (дослідницької) задачі, орієнтованої на досягнення певного кінцевого продукту;

- проектна робота має орієнтуватися на формування навчальної та стратегічної компетентностей здобувачів освіти; виконання проекту вимагає від учнів / студентів самостійного керування власною навчально-дослідницькою діяльністю: самостійне визначення цілей, формулювання навчальних завдань, організація їх послідовного виконання, узагальнення та реорганізація продукту, оцінювання результату проекту;

- проект повинен мати особистісну значущість: зміст проекту має формуватися з урахуванням інтересів, реальних потреб і життєвого досвіду учнів / студентів, сприяти розвитку їхньої навчальної автономії, креативності та здатності до самореалізації в мовному середовищі;

- проект має орієнтуватися на створення освітнього продукту: навчально-дослідницька діяльність повинна передбачати створення особистісного продукту – як матеріального (презентація, буклет, відео тощо), так і інтелектуального (досвід пошуку, аналізу, мовного вираження ідей), що забезпечує розвиток мовної особистості;

- проект передбачає інтеграцію знань і автентичність завдань: проекти мають міжпредметний та міжкультурний характер, що дозволяє поєднувати вивчення мови з реальними соціальними контекстами та розв'язанням автентичних проблем, тим самим скорочуючи розрив між навчанням і реальним мовним середовищем;

- проектна робота орієнтується на розв'язання реальних завдань у сфері міжкультурного спілкування, що дозволяє учням практично застосовувати мову в автентичних соціально-культурних, професійних та навчальних ситуаціях;

- проєктна діяльність забезпечує інтеграцію усного та писемного мовлення, розвиток мовленнєвих компетентностей та розвиток умінь аналізу, узагальнення, презентування – у процесі вирішення проблем на різних етапах роботи над проєктом;

- проєктна діяльність активізує самостійне мислення та конструктивно-творчу активність учня, орієнтуючись на створення особистісно значущого освітнього продукту в реальному інформаційному, культурному та дослідницькому контексті.

Таблиця 1

Методична типологія проєктів у навчанні мов²⁰

Типологічні ознаки	Типи навчальних проєктів
1. Домінуючий вид діяльності, вид кінцевого продукту проєкту	Виробничі, інформаційно-дослідницькі, проєкти-огляди, організаційно-ігрові
2. Структура проєкту	прості (підготовчі / мотивуючі), складні
3. Предметно-змістова галузь проєкту	монопроєкти, міжпредметні
4. Характер координації проєкту	з відкритою (явною) координацією, з прихованою (неявною) координацією
5. Характер контактів учасників проєкту	внутрішні, регіональні, міжнародні
6. Тривалість проєкту	короткочасні (до 1 місяця) середньої тривалості (1–2 місяці) довгострокові (до року)
7. Кількість учасників проєкту	індивідуальні, парні, групові
8. Опора на підручник	з опорою на матеріали підручника, без опори на підручник
9. Спосіб спілкування з носіями мови	безпосередній контакт, кореспондентське спілкування, спілкування через автентичні художні тексти

²⁰ Сучасні технології навчання іноземних мов ... . Там само. С. 348.

Виробничі проекти: форма проектної діяльності, що орієнтується на практичне застосування мовних знань, практичних мовленнєвих навичок та вмінь в реальних чи симульованих умовах професійної діяльності. Цей тип проекту сприяє розвитку мовних та професійних компетентностей учнів, оскільки він поєднує теоретичні знання з практичними вміннями. Прикладом такого проекту може бути проект для студентів економічного факультету, де вони повинні розробити бізнес-план для міжнародної компанії, враховуючи культурні та мовні особливості цільового ринку. У рамках цього проекту студенти не лише працюють над планом, а й активно використовують мову для пошуку інформації, переговорів та презентацій.

Характеристики виробничого проекту:

- завдання у межах виробничого проекту є практичними, реальними або наближеними до реальних, що дає можливість студентам застосовувати мову в реальних або наближених до них умовах, таких як професійна комунікація, створення продуктів;
- виробничі проекти охоплюють інтеграцію знань з різних дисциплін, що дозволяє студентам використовувати мову в контексті їх майбутньої професії; це може бути проект, який поєднує мовленнєві вміння з технічними, економічними або іншими професійними знаннями;
- важливим аспектом є командна робота: студенти працюють у групах, обговорюють і вирішують завдання, що допомагає розвивати не лише комунікативні вміння, але й готовність до колективної роботи, колективного планування та прийняття рішень;
- виробничі проекти дозволяють студентам не лише вивчати мову, а й використовувати її для вирішення реальних професійних задач;
- результатом такого проекту є конкретний продукт, який може мати матеріальний характер (напр., звіт, презентація, бізнес-план).

Інформаційно-дослідницькі проекти – це тип проектної діяльності, орієнтований на вивчення, збір і аналіз інформації з певної теми чи проблеми. Вони передбачають активне використання різних джерел інформації (наукових, медіа, цифрових) і потребують глибокого дослідження для отримання нових знань або рішення конкретних проблем. Приклад проекту:

проект для студентів соціологічного факультету, де вони повинні провести дослідження з теми "Вплив соціальних мереж на комунікацію молоді". Студенти можуть збирати дані через опитування, інтерв'ю, аналізувати публікації в соцмережах та наукові статті на цю тему, а також створити презентацію з результатами своїх досліджень.

Характеристики інформаційно-дослідницького проекту:

- основний фокус на зборі та аналізі інформації: глибоке вивчення та осмислення певної теми, що супроводжується пошуком інформації, її аналізом і систематизацією, оцінюванням джерел на достовірність та актуальність;

- акцент на дослідницьку діяльність: інформаційно-дослідницький проект дозволяє студентам розвивати уміння дослідницької роботи: завдання, розробляти гіпотези, збирати дані, аналізувати їх та робити висновки;

- міждисциплінарність: ці проекти поєднують знання з різних предметних галузей: гуманітарних, соціальних, природничих наук;

- інформаційно-дослідницькі проекти вимагають від студентів уміння критично оцінювати інформацію, аналізувати її з різних точок зору, формулювати висновки і надавати обґрунтовані рекомендації;

- робота з різними джерелами: під час виконання інформаційно-дослідницького проекту учасники можуть використовувати різноманітні джерела: наукові статті, інтерв'ю з експертами, медіа, статистичні дані, книги, онлайн-ресурси та інші;

- результати дослідження презентуються у формі письмового звіту, презентації, відео чи іншого продукту.

Проекти-огляди – це тип проектної діяльності, який передбачає створення огляду або аналізу певної теми, явища чи проблеми. Основна мета таких проектів – це систематизація, порівняння та узагальнення інформації з різних джерел для подальшого її представлення або обговорення. Студенти можуть створити проект-огляд, який стосується "Різних підходів до вивчення іноземних мов у сучасних університетах". Вони будуть аналізувати наукові статті, порівнювати підходи до вивчення мов у різних країнах, оцінювати успішність тих чи інших методик, а також робити висновки щодо найбільш ефективних методів навчання.

Характеристики проєктів-оглядів:

- аналіз та систематизація інформації: проєкти-огляди спрямовані на збір, аналіз і систематизацію великого обсягу інформації з певної теми, щоб створити чітке уявлення про предмет дослідження;
- порівняння різних джерел та точок зору: у таких проєктах важливо порівнювати різні точки зору, джерела або аспекти певної проблеми, що дозволяє створити більш збалансовану картину для подальшого висвітлення або розв'язання проблеми;
- інформативний характер: проєкт передбачає надання чіткої, лаконічної та об'єктивної інформації про вибрану тему, без зайвих емоцій чи суб'єктивних оцінок, важливо, щоб інформація була представлена так, щоб читач міг зробити власні висновки;
- акцент на структурованість: результат такого проєкту зазвичай має бути чітко структурованим і логічно послідовним;
- інтеграція міжпредметних знань: проєкти-огляди можуть охоплювати знання з різних галузей, що дозволяє учням або студентам синтезувати інформацію з різних дисциплін.

Організаційно-ігрові проєкти – це тип проєктної діяльності, в якому учасники виконують завдання в ігровій формі, що поєднує елементи організації (планування, координація дій, співпраця) з ігровими ситуаціями, що стимулюють активну участь, творчість і емоційне залучення учнів / студентів. Такі проєкти можуть бути спрямовані на розвиток різних умінь, зокрема комунікативних, організаційних. Прикладом такого проєкту може бути проєкт "Міжнародна конференція з екологічних проблем". Проєкт полягає в організації та проведенні міжнародної конференції, де студенти виконують різні ролі: організаторів, спікерів, журналістів, представників екологічних організацій тощо. Кожна група учасників обирає тему для презентації, готує доповідь і презентує її на конференції.

Характеристики організаційно-ігрових проєктів:

- *наявність ігрового елемента:* в основі проєктів лежить ігрова діяльність, яка може охоплювати рольові ігри, симуляції, інтерактивні сценарії, що допомагають учням вивчати певні аспекти мови чи культури через активне залучення в ситуації, наближені до реального життя;
- організаційно-ігрові проєкти часто зазвичай охоплюють групову діяльність, де учасники працюють у командах для

досягнення спільної мети, що сприяє розвитку вмінь співпраці, комунікації та організації колективної роботи;

- такі проєкти орієнтовані на вирішення реальних чи змодельованих проблем в умовах, що максимально наближені до реальних ситуацій;

- ігровий елемент часто передбачає виконання учасниками різних ролей, що вимагає від них розуміння та застосування мовних та культурних аспектів у різних соціальних і професійних контекстах;

- учасники можуть міняти ролі протягом проєкту, що дозволяє їм зрозуміти різні аспекти завдань і функцій у команді;

- ігрові проєкти можуть включати елементи змагання.

Науковці також виділяють **видавничі проєкти**: це навчальні проєкти, що орієнтовані на створення та публікацію матеріалів (брошур, буклетів, вебсайтів тощо), які містять текстовий, графічний, аудіовізуальний контент. Такі проєкти допомагають учням / студентам розвивати не тільки мовленнєві вміння, але й уміння організації та презентації інформації в різних форматах, а також створюють умови для інтеграції творчого підходу до навчального процесу.

Характеристики видавничих проєктів:

- у межах проєкту учні / студенти працюють над створенням публікацій, використовуючи мову для написання текстів, збору інформації, підготовки ілюстрацій і створення візуальних матеріалів;

- видавничі проєкти передбачають перевірку та редагування матеріалів, що дає учням уміння критичного мислення, самоконтролю, а також покращує їхнє письмо;

- орієнтовані головним чином на розвиток компетентності в письмі;

- проєкти можуть містити мультимедійні компоненти – відео, аудіо або інфографіку, що сприяє розвитку лінгво-соціокультурної компетентності;

- студенти / учні працюють у групах, де кожен виконує свою роль (журналіст, редактор, дизайнер, вебмайстер тощо), що сприяє розвитку командних умінь, організаційних здібностей та вміння працювати з колективом.

Сценарні проєкти – це навчальні проєкти, що орієнтовані на створення сценаріїв для різноманітних видів виступів, заходів чи

мультимедійних матеріалів, включаючи театральні постановки, відео- або радіопередачі, інтерв'ю, презентації тощо. У контексті навчання мов, сценарні проєкти сприяють розвитку мовленнєвих умінь через створення текстів, які будуть використовуватися для реального спілкування або виступу.

Характеристики проєктів:

- учні / студенти розробляють сценарії для театральних вистав, відеопроєктів, рольових ігор, радіопередач або інших презентацій;
- учасники проєкту мають можливість проявити творчу ініціативу, придумати сюжет, створити персонажів та визначити їхні ролі, що стимулює творчий підхід до використання мови, формує здатність до продукування ідей;
- сценарії можуть бути створені не лише для навчання мовних структур, але й для вивчення культурних аспектів, традицій, соціальних норм та цінностей іншої культури; учні / студенти не тільки вивчають мову, а й глибше розуміють контекст, у якому ця мова функціонує;
- учні працюють у групах, де кожен бере на себе конкретні ролі (сценаристи, актори, режисери тощо), що розвиває вміння колективної роботи, комунікації та управління проєктом;
- сценарні проєкти орієнтовані на реальне використання мови в контексті ролей та ситуацій, що робить навчання мови більш практичним і наближеним до реальних життєвих умов.

Творчі проєкти – проєкти, які орієнтовані на виявлення та розвиток творчого потенціалу учнів / студентів через використання мови. Вони забезпечують учням / студентам можливість створювати оригінальні продукти (твори, презентації, пісні, відео, ілюстрації), використовуючи мову. Основною рисою цих проєктів є креативність та самовираження: учні / студенти мають можливість створювати оригінальні продукти, наприклад, писати вірші, казки, пісні, створювати художні проєкти, проводити інтерв'ю або робити відеопроєкти, – усе це допомагає учням розвивати свої творчі здібності через мову. До творчих проєктів також можна віднести сценарні проєкти, оскільки вони передбачають значну частину креативної роботи та самовираження учнів / студентів. Творчі проєкти можуть мати як індивідуальний характер (написання поезії, казки тощо), дозволяючи кожному учневі / студентові обрати та

розвивати ідеї, що найбільше відображають його інтереси та бажання, тим самим підвищуючи мотивацію до навчання, так і груповими, що сприяє розвитку вмінь колективної роботи, обміну ідеями та взаємодії з іншими учасниками.

Соціально-культурні проєкти: такі проєкти сприяють вивченню культурних аспектів через розробку тем, які пов'язані з культурою та традиціями країн, де говорять мовою, що вивчається. Студенти можуть проводити дослідження, організовувати культурні події або презентації, що показують різницю та схожість між культурами. Мета таких проєктів – інтегроване формування лінгвосоціокультурної компетентності інтегровано з мовленнєвими. Проєкти можуть бути реалізовані у форматі створення презентацій, виставок, віртуальних подорожей, участі у міжнародних днях (напр., День Європи, День мов), інтерв'ювання носіїв мови.

Характеристики проєктів:

- міжкультурна спрямованість: спрямовані на формування знань про культуру, звичаї, традиції, соціальні норми країни, мова якої вивчається;

- аутентичність: завдання і теми проєктів відображають реальні ситуації міжкультурного спілкування та реальні події, процеси, культурні об'єкти (етикет, свята, побут, історичні події);

- містять елемент пошуку, аналізу та інтерпретації культурно-мовного матеріалу;

- інтегративність: проєкти поєднують мовну, соціокультурну та комунікативну компетентності, залучаючи знання з історії, географії, мистецтва, етики;

- проєкти часто мають творчу форму: відеоролики, інтерв'ю, онлайн-виставки, культурні гіді, театралізовані виступи;

- соціальна цінність: проєкти можуть бути пов'язані із соціально важливими темами (права людини, стереотипи, дискримінація тощо).

Лінгвістичний проєкт у навчанні мов спрямований на дослідження та аналіз мовних явищ, процесів і структур. Такий проєкт дозволяє студентам або учням глибше зануритись у лінгвістичні аспекти мови, вивчаючи її з різних ракурсів: граматичних, фонетичних, лексичних, стилістичних. Лінгвістичні проєкти сприяють розвитку вмінь науково-дослідницької діяльності, покращенню комунікативних умінь та критичного мислення.

Характеристики лінгвістичного проєкту:

▪ в основі – дослідження певного такого мовного феномена, як граматики, фонетика, лексика, стилістика. Це можуть бути як теоретичні дослідження (аналіз граматичних правил чи мовних явищ), так і практичні (створення словників, посібників, мовних ігор тощо);

▪ лінгвістичний проєкт часто вимагає використання мови не тільки для теоретичних досліджень, а й для практичного застосування результатів, наприклад, у створенні мовних посібників, словників, презентацій;

▪ лінгвістичні проєкти також можуть включати порівняльний аналіз мов або вивчення мовних різновидів у контексті культури; це дозволяє виявити, як культура, історія та соціальні аспекти впливають на розвиток мов.

Лінгвістичні проєкти сприяють розвитку вмінь аналітичного мислення, здатності до самостійної роботи, покращенню мовних та наукових здібностей. Вони дають можливість учням або студентам побачити практичне застосування теоретичних знань і розвивати наукові інтереси у сфері мовознавства.

Таблиця 2

За структурою проєкти поділяють на прості та складні

Критерій	Прості проєкти	Складні проєкти
Тривалість	Короткотривалі (1–2 уроки / заняття)	Довготривалі (кілька тижнів, семестр)
Структура	Проста структура, кілька етапів	Багатоетапна, складна структура
Мета	Засвоєння конкретної теми, розвиток умінь монологічного / діалогічного мовлення, також закріплення лексики, граматики	Комплексне формування мовних, мовленнєвих, лінгвосоціокультурних і навіть фахових компетентностей
Рівень складності	Базовий рівень володіння мовою	Високий, потребує навчальної автономії та дослідницьких умінь

Закінчення табл. 2

Критерій	Прості проекти	Складні проекти
Форма роботи	Індивідуальна або парна	Переважно групова або командна
Тип продукту	Презентація, мінібуклет, лист, постер	Відео, блог, журнал, підготовка події, мультимедійний продукт
Роль учня / студента	Виконавець за чіткою інструкцією	Ініціатор, організатор, дослідник
Міжпредметні зв'язки	Обмежені або відсутні	Широка міжпредметна інтеграція
Роль учителя / викладача	Наставник, консультант	Партнер, фасилітатор, координатор

За предметно-змістовою галуззю проекти поділяють на монопроекти та міжпредметні.

Монопроекти: зосереджені на одному навчальному предметі (напр., лише іноземна мова). Спрямовані на формування мовних знань, мовленнєвих навичок та вмінь у межах однієї теми. Прикладом такого проекту може бути написання листа друзів з іншої країни; створення словника за темою "Їжа".

Міжпредметні проекти: об'єднують знання та вміння з кількох предметів (мови, історії, географії, біології, фахових знань для студентів). Спрямовані на інтегроване навчання мови з іншими предметами. Створення путівника містом (іноземна мова + історія + інформатика); дослідження екологічної ситуації в країнах світу.

Характеристика проектів з відкритою та прихованою координацією

Проекти з відкритою (явною) координацією: передбачають чітке управління всіма етапами проекту з боку вчителя / викладача. Учні / студенти діють за заздалегідь визначеним планом та під постійним супроводом. Вчитель / викладач – активний організатор, розподіляє ролі, координує завдання, контролює результат.

Проекти з прихованою (неявною) координацією: організація проекту ґрунтується на самостійності учнів / студентів, а координація з боку вчителя / викладача здійснюється непомітно, у вигляді порад, консультацій. Вчитель / викладач – фасилітатор, наставник; лише спрямовує діяльність, не втручаючись у процес напряду.

Характеристика проектів за характером контактів учасників проекту

Внутрішні проекти: реалізуються в межах одного навчального закладу або класу. Учасники – здебільшого учні / студенти однієї школи або групи. Спрямовані на розвиток базових умінь проектної діяльності, командної роботи, комунікації.

Регіональні: об'єднують учасників з кількох закладів освіти одного міста, району або області. Формують партнерство між навчальними установами, сприяють обміну досвідом, регіональній ідентичності.

Міжнародні: у проекті беруть участь учні / студенти з різних країн, зокрема через інтернет-платформи. Спрямовані на розвиток міжкультурної комунікації, толерантності, володіння іноземною мовою, умінь роботи з цифровими ресурсами.

Характеристика проектів за тривалістю

Короткочасні проекти (до 1 місяця): ці проекти мають просту структуру і не потребують значної підготовки. Їхня мета – швидко вирішити конкретне завдання або розкрити окремий аспект теми. Учні виконують проект протягом одного-двох уроків або протягом тижня, іноді в межах позакласної / позааудиторної діяльності.

Проекти середньої тривалості (1–2 місяці): цей тип проектів дозволяє зануритися в тему глибше, дослідити її з різних боків. Учні / студенти можуть виконувати проект у кілька етапів: збір інформації, аналіз, узагальнення, підготовка продукту, презентація.

Довгострокові проекти (до року): це найбільш масштабні та складні проекти, які можуть охоплювати кілька навчальних тем або навіть предметів. Вони потребують чіткого планування, поетапного виконання та тривалої взаємодії в групах.

Характеристика проектів за кількістю учасників проекту

Індивідуальні проекти виконуються одним учнем / студентом, що дає йому можливість повністю проявити свої особистісні

інтереси, здібності та рівень володіння мовою. Вони сприяють розвитку автономії та відповідальності. Такий формат дає змогу працювати в індивідуальному темпі і зосередитися на особистісно значущих темах.

Парні проєкти передбачають виконання завдання двома учнями / студентами, що стимулює комунікацію, обговорення та співпрацю. Вони сприяють розвитку вмінь спільної роботи, зокрема вміння слухати і зважати на думку іншої особи, а також коригувати власні ідеї.

Групові проєкти виконуються невеликою групою учнів (зазвичай 3–6 осіб), що вимагає від учасників високої кооперації та організаційних умінь. Цей формат зазвичай використовують для розвитку умінь командної роботи, де кожен учень може зробити свій внесок і взяти на себе відповідальність за певну частину роботи.

Характеристика проєктів за способом спілкування

Безпосередній контакт. У цьому типі проєкту учні / студенти взаємодіють безпосередньо, використовуючи усне або письмове спілкування в реальному часі. Це може бути, наприклад, групова дискусія, рольова гра, дебати чи інші інтерактивні форми, які сприяють розвитку комунікативних умінь.

Кореспондентське спілкування. У цьому випадку учні / студенти спілкуються через письмові повідомлення, листи чи електронні листи. Це може бути обмін листами між учнями / студентами з різних країн, написання есе, статей чи блогів. Такий формат підходить для розвитку вмінь письма, покращення вміння структурувати думки та працювати з письмовим текстом.

Спілкування через автентичні художні тексти. У цьому випадку учні / студенти працюють з реальними текстами, створеними носіями мови, такими як літературні твори, статті з газет і журналів, пісні, фільми або інші культурні продукти. Спілкування через такі тексти дозволяє учням занурюватися в автентичне мовне середовище, розвиваючи здатність розуміти мову в її культурному контексті.

Етапи роботи над проектом²¹

- підготовчий (організаційно-підготовчий) етап;
- етап планування;
- технологічний етап;
- заключний етап.

Наводимо приклад проекту для навчання усного публічного мовлення, розроблений у дисертації С. Білоус²².

На організаційно-підготовчому етапі викладач:

- формує мінігрупи з 3–4 студентів;
- пропонує теми проектів;
- програмує очікуваний результат;
- окреслює домінуючу прагматичну складову;
- викладач оголошує критерії оцінювання.

На організаційно-підготовчому етапі студенти:

- об'єднуються в мінігрупи відповідно до тематики майбутнього проекту та інтересів;
- обирають одну із запропонованих тем;
- знайомляться з вимогами до проекту.

Тема проекту: **Commencement Speech**

A commencement speech or commencement address is a speech usually given to graduating students, generally at a university.... It is an opportunity to share your experience, value and advice.

На етапі планування студенти:

- проводять аналіз проблеми, визначають основні мікротеми майбутнього повідомлення;
- складають загальну структуру залежно від функціонального підтипу тексту (аргументування);
- складають план майбутнього повідомлення;

---

²¹ Білоус С. В. Навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 228 с.

²² Там само.

- розподіляють між собою ролі і функції: кожен готує окремий фрагмент доповіді, потім усі разом зводять у цілісний текст виступу (дотримуємося такого режиму роботи: кожен виголошує той фрагмент виступу, який він повністю підготував);
- добирають тактики, необхідні для виступу, що надихає.

На етапі планування викладач:

- керує розподілом ролей серед студентів;
- контролює, наскільки вони адекватно склали структуру відповідно до функціонального підтипу, склали план майбутнього повідомлення, дібрали необхідні тактики.

Завдання (планування). *Мета:* формування організаційно-прогностичних та жанровокомпозиційних умінь, умінь планувати, сформувати загальну структуру майбутнього публічного виступу, що надихає.

Інструкція. *You are going to deliver an inspiring speech (a commencement speech) in front of the first-year students. Use the outline below to help you. Make your own speech outline, brainstorm 3 reasons and counterarguments, choose the persuasive techniques and the most appropriate language, nonverbal and paraverbal aspects.*

Спосіб виконання: студенти письмово в мінігрупах складають загальну структуру майбутнього публічного виступу, що надихає, відповідно до норм функціонального підтипу аргументування; складають план майбутнього повідомлення; добирають необхідні мовленнєві тактики.

Persuasive intent	“At the end of this speech, I want the audience to believe that ....”
Introduction	a. Attention getter (or hook). b. Statement.
Main Body	<ul style="list-style-type: none"> • Main point / Argument 1 (topic sentence -> details, evidence, support, example) • Main point / Argument 2 (topic sentence -> details, evidence, support, example) • Main point / Argument 3: (topic sentence -> details, evidence, support, example) • Rebuttal: Counter-claim, details, result
Conclusion	Summarize main points. Memorable closing statement or call to action.

Контроль: взаємоконтроль у мінігрупах, контроль з боку викладача готової структури майбутнього повідомлення.

На технологічному етапі викладач:

- пропонує обов'язкові для опрацювання інформаційні ресурси (як друковані тексти, так і аудіо- та відеоматеріали);
- контролює роботу студентів, вносить певні корективи по плану, змісту, вербальних, невербальних та паравербальних засобах.

На технологічному етапі студенти:

- добирають необхідну інформацію із запропонованих викладачем джерел, а також з власних джерел;
- добирають із прочитаних / аудіо- та відеотекстів композиційні блоки, вербальні, невербальні, паравербальні засоби персуазивності, наслідують необхідні персуазивні тактики;
- коригують план, структуру монологу-аргументування, набір тактик;
- виділяють мікротеми повідомлення, формулюють тези, аргументи, приклади, добирають вербальні засоби для введення композиційних блоків;
- добирають вербальний та невербальний наочний матеріал, який може бути використаний для реалізації персуазивних тактик та як опори під час виголошення повідомлення.

Завдання (технологічне). *Мета:* удосконалення інтерпретаційних, жанрово-композиційних, соціокультурних, тактичних умінь, формування вмінь добирати із прочитаних / аудіо- та відеотекстів інформацію жанровокомпозиційного, лінгвостилістичного, соціокультурного та тактичного характеру.

Інструкція. *As you are working on your project, let us watch and find out what persuasive techniques J. K. Rowling chose in order to affect the Harvard graduates. What images and figurative language does she use to create strong emotions? In the speech find the examples of verbal and nonverbal communication aspects, persuasive techniques you would like to add to your project.*

Excerpt from J. K. Rowling's speech 'The Fringe Benefits of Failure, and the Importance of Imagination'

The commencement speech delivered by J. K. Rowling at Harvard University on 5 June, 2008.

Спосіб виконання: студенти читають (прослуховують / переглядають) текст, виписують необхідну інформацію, обговорюють її у мінігрупах.

Контроль: взаємоконтроль, контроль учителем.

Посилання на пропоновані джерела:

промова Джоан Роулінг перед випускниками Гарвардського університету. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nkREt4ZB-ck>

Промова Стіва Джобса перед випускниками Стенфордського університету. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UF8uR6Z6KLc>

На заключному етапі студенти:

- кожен студент готує свій фрагмент публічного виступу, потім студенти зводять усі фрагменти в один публічний виступ;
- готують презентацію, яка охоплює слайди: з темою публічного виступу; план виступу, який слугує опорою; ключові слова, окремі фрази тезового характеру, які слугують як опори; невербальні засоби, які слугують опорами, а також засобами реалізації персуазивних тактик; вербальні опори, які слугують для дотримання послідовності викладення матеріалу публічного виступу;
- виголошення публічного виступу (кожен студент виголошує саме ту композиційну частину, яку він підготував);
- саморефлексія, обговорення якості проєкту, а саме: ступеня реалізації домінантної персуазивної функції, персуазивних тактик, вдалих вербальних, паравербальних та невербальних засобів персуазивного мовлення.

На заключному етапі викладач:

- слухає виступи кожної мінігрупи, бере участь в обговоренні якості публічного виступу на предмет реалізації домінантної персуазивної функції, персуазивних тактик, вдалих вербальних, паравербальних та невербальних засобів персуазивного мовлення;
- оцінює кожного студента та проєкт у цілому, дає окремі поради студентам;
- ставить перед студентами нові проблеми;
- підводить підсумок роботи.

Під час упровадження технології проектного навчання мов слід звернути увагу на такі моменти:

- технологія проектів потребує значних витрат часу, зокрема часовитратним є процес підготовки проекту;
- технологія проектів орієнтована насамперед на розвиток мовленнєвих умінь, а не на засвоєння мовних знань та набуття мовленнєвих навичок;
- не завжди забезпечується системність засвоєння мовного та мовленнєвого матеріалу: у фокусі – змістовна діяльність, а не систематичне опрацювання граматики, лексики чи фонетики, учні / студенти можуть "обійти" складні мовні конструкції, не засвоївши їх належно;
- проблеми з оцінюванням: складно об'єктивно оцінити індивідуальний внесок кожного учня в груповий проект;
- неоднаковий рівень підготовки учнів: у групі можуть бути учні з різним рівнем володіння мовою, що створює труднощі для командної роботи;
- залежність від ресурсів: проектна діяльність часто передбачає доступ до технологій, інтернету, відео / аудіо, програм для презентацій, що не завжди доступно в усіх закладів освіти;
- обмеження щодо віку або рівня знань: для молодших учнів або початківців у вивченні мови проектна діяльність може бути занадто складною, особливо якщо бракує базової мовної підготовки.

Питання для аналізу, обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення проектної технології до навчання мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте переваги проектної технології навчання;
- окресліть цілі та функції проектного навчання мов;
- проаналізуйте типологію та характеристики кожного типу проектів;
- роль викладача у процесі проектного навчання.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію щодо доцільності впровадження технології проектного навчання в системі освіти, спираючись на наукові джерела, практичний досвід і приклади з мовної практики.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мікродослідження у закладі освіти, в якому Ви працюєте або навчаєтеся (або в будь-якому іншому доступному закладі освіти), на предмет використання технології проектного навчання.

Зверніть увагу на такі аспекти:

- чи використовується проектне навчання системно чи епізодично;
- на яких етапах навчального процесу (тема, рівень, клас / курс);
- які типи проектів домінують;
- наскільки активно залучаються самі здобувачі до вибору тем, джерел, форми презентації;
- як оцінюється проектна діяльність;
- які труднощі / бар'єри виникають під час реалізації.

Підготуйте презентацію та доповідь за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування граматичної компетентності студентів-філологів за допомогою технології проєктів (засобами лінгвістичного простого внутрішнього короткочасного індивідуального або парного монопроєкту).

Завдання 2. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування лексичної компетентності студентів-філологів за допомогою технології проєктів (засобами лінгвістичного простого внутрішнього середньої тривалості індивідуального або парного монопроєкту).

Завдання 3. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування компетентності в читанні та говорінні (інтегровано з фаховими) студентів-економістів / юристів / істориків тощо за допомогою технології проєктів (засобами виробничого простого внутрішнього середньої тривалості парного або групового міжпредметного проєкту).

Завдання 4. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування компетентності в читанні, говорінні студентів-філологів за допомогою технології проєктів (засобами соціально-культурного простого внутрішнього середньої тривалості парного або групового міжпредметного проєкту).

Завдання 5. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування компетентності в читанні, говорінні студентів-біологів / істориків / філологів тощо за допомогою технології проєктів (засобами інформаційно-дослідницького складного міжпредметного середньої тривалості парного або групового проєкту).

Завдання 6. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування компетентності в читанні, говорінні та письмі студентів-біологів / істориків / філологів тощо за допомогою технології проєктів (засобами оглядового складного міжпредметного середньої тривалості парного або групового проєкту).

Завдання 7. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування компетентності в чотирьох видах мовленнєвої діяльності учнів середньої школи за допомогою технології проєктів (засобами організаційно-ігрового або сценарного простого, середньої тривалості групового монопроєкту).

Література для самостійного опрацювання

Арванітопуло Е. Г. Проектна методика навчання англійської мови на старшому ступені ліцею : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2006.

Глазкова Н. О. Проектна технологія на уроках англійської мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальній школі*. 2010. Вип. 6. С. 121–126.

Дубко І. В. *Метод проектів у навчанні учнів основної школи письма німецькою мовою після англійської* : дис. ... канд. пед. наук, Київ, 2012.

Жиляєва Ю. М. Застосування методу проектів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук / Житомирський державний університет імені І. Франка. Житомир, 2012.

Кіршова О. В. Методика підготовки магістрантів створювати професійно орієнтовані проекти на основі німецькомовних текстів : автореф. : дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2008.

Купрікова С. В. Шляхи реалізації проектної методики під час навчання іноземної мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. Вип. 4. С. 223–230.

Мірошніченко О. Організація проектно-орієнтованого навчання іноземної мови майбутніх учителів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 43, № 3. С. 149–154.

Подоляк М. Метод кейсів та проектів у процесі навчання іноземної мови за професійним спрямуванням. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. Педагогічні науки*. 2024, № 3. С. 61–69.

Розумна Т. С. Активізація пізнавальної діяльності студентів засобами проектної технології на заняттях з іноземної мови у ВНЗ. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія*. 2015, № 2. С. 275–279.

Сагайдак Н. М., Груба Т. Л. Перспектива використання методу проектів як ефективного засобу навчання на уроках української мови та літератури в закладах загальної середньої освіти : зб. наук. пр. Міжнар. економіко-гуманітарний університет імені акад. Степана Дем'янчука, 2024. № 1. С. 191–199.

Стрілець В. В. Проектна методика навчання англійської мови майбутніх програмістів із застосуванням інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук. / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2010.

Супрун М. В. Ефективність використання методу проєктів при вивченні іноземної мови у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 3, № 71. С. 256–261.

Устименко О. М. Типологія проєктів у навчанні іноземних мов. *Молодий вчений*. 2016. Т. 2. С. 347–352.

Устименко О. М. Проєктна технологія навчання іноземних мов і культур студентів мовних вищих навчальних закладів. *Науково-методичний журнал "Іноземні мови"*. 2017. № 2. С. 44–58.

Штельмах О. В. Метод проєктів у навчанні іноземній мові студентів нефілологічних спеціальностей під час позааудиторної роботи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. Т. 6. С. 289–298.

Alemneh S., Gebrie G. The role of project-based learning in improving the writing ability and sub-writing abilities of 10th grade Amharic speaking students. *Social Sciences & Humanities Open*. 2024. Vol. 9. P. 100843.

Beckett G. H., Slater T. The project framework: a tool for language, content, and skills integration. *ELT Journal*. 2005. Vol. 59, No 2. P. 108–116.

Benlaghrissi H., Ouahidi L. M. The impact of mobile-assisted project-based learning on developing EFL students' speaking skills. *Smart Learning Environments*. 2024. Vol. 11. N 1. С. 18.

Bülent A., Stoller F. L. Maximizing the benefits of project work in foreign language classrooms. *English Teaching Forum*. 2005. Vol. 43, No 2. P. 10–21.

Derkach S. Метод проєктів у навчанні практичної граматики англійської мови. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. С. 73–76.

Dharmayanti P. A. P., Joni D. A. A. W. Project-based learning in English as foreign language teaching. *Proceedings 5th Internat. Conf. of Sustainable Development (ICSD) 2021*. 2022, September. P. 30–36.

Farouck I. A project-based language learning model for improving the willingness to communicate of EFL students. *Systemics, cybernetics and informatics*. 2016. Vol. 14, N 2. P. 11–18.

Mohinur A. Project-based learning as a creative and innovative way of teaching english as a foreign language. *University Research Base*. 2024. P. 54–60.

Putri N.L.P.N.S., Artini L.P., Nitiasih P.K. Project-based learning activities and EFL students' productive skills in English. *Journal of Language Teaching and Research*. 2017. Vol. 8, N 6. С. 1147–1155.

Somani R., Rizvi M. Project based learning over traditional method of language teaching: A quasi experiment design in EFL classrooms. *Literacy Information and Computer Education Journal (LICEJ)*. 2018. Vol. 9, N 2. P. 2895–2904.

Impact of project-based learning on critical thinking skills and language skills in EFL context : A review of literature / X. Song, A.B. Razali, T. Sulaiman et al. *World*. 2024. Vol. 14, N 5.

§ 8. Технології навчання мов з використанням опор

Технології навчання мов з використанням опор – технології формування комунікативної компетентності та її компонентів з використанням різноманітних опор: зорових, слухових, слухозорових.

Навчання фонетики з використанням опор. Використання опор під час засвоєння фонетичного матеріалу дозволяє чітко уявити артикуляцію звуків, а також інтонаційні моделі. Опори сприяють зменшенню "абстрактності" фонетичного матеріалу, роблять фонетичний матеріал більш доступним та зрозумілим для різних стилів сприйняття (візуального, слухового, моторного), що в результаті допомагає формувати і розвивати фонетичні артикуляційні та інтонаційні навички. Тож опори сприяють кращому розумінню та запам'ятовуванню фонетичного матеріалу, полегшують його засвоєння учнями / студентами з різним рівнем фонетичної чутливості, допомагають інтегрувати канали сприйняття (одночасне задіяння слуху, зору, руху).

Види опор у навчанні фонетики:

1) візуальні опори:

- схеми артикуляції – зображення органів мовлення при вимові конкретних звуків;
- фонетичні таблиці – класифікація звуків за ознаками: глухі / дзвінкі, голосні / приголосні, довгі / короткі;
- транскрипційні символи – міжнародна фонетична абетка (ІРА);
- кольорове кодування: використання різнокольорових символів для позначення звуків – наприклад, голосні звуки зображуються червоним кольором, приголосні – чорним;
- інтонаційні контури – графіки, що показують рух тону в слові (напр., китайська мова), а також інтонацію в реченні.

2) аудіальні (слухові) опори:

- мовленнєві зразки – записи носіїв мови з чіткою дикцією;
- контрастні пари – слова зі схожими, але різними звуками: *ship–sheep, bat–bad*;
- музичні вправи – пісні, ритмізовані вірші, де тренується інтонація, ритм, наголос.

3) кінестетичні (рухові) опори:

- вимова перед дзеркалом – для самоконтролю артикуляції;
- гімнастика для язика і губ – вправи на розминку органів мовлення;
- жести – для позначення довгих / коротких звуків, інтонації, паузи;
- артикуляційна постановка – навмисне уповільнене вимовляння звуків для усвідомлення положення язика, губ, щелепи.

4) словесно-логічні опори:

- правила фонетики – короткі й доступні формулювання (напр., "звук [θ] утворюється між зубами");
- мнемонічні прийоми – асоціативне запам'ятовування: звук [ʃ] – як шепіт; [ŋ] – як у слові *sing*;
- порівняння з рідною мовою – наприклад, "[w] – схожий на українське у, але з округленими губами".

5) емоційно-асоціативні та образні опори:

- персонажі-звуки: кожному звуку відповідає образ (напр., [s] – "змій", [z] – "джміль");
- імітація тваринних звуків: [ʃ] – "шшш, тиша", [ɾ] – як рик тигра;
- ігрові ситуації: "полювання на звук", де діти мають знайти та повторити звук у різних словах.

Під час *презентації* фонетичних одиниць опори можна використовувати так:

- демонструвати положення язика, губ, зубів при вимові звуків (напр., [θ], [ð], [ʃ]) на екрані або постері;
- використовувати транскрипційні символи в новому слові як візуальне підкріплення його вимови;
- малювати стрілками або лініями рух тону на дошці під час презентації різних інтонаційних моделей;
- прослуховування автентичної вимови (мовленнєвого зразка) слова / речення з наступним повторенням;
- прослуховування / прочитання / повторення за диктором мінімальних пар (напр., *ship-sheep*, *bat-bet*);
- повторення за диктором з використанням дзеркала для контролю артикуляції;
- повільне проговорювання за диктором;
- порівняння артикуляції звука з рідною мовою.

На етапі *тренування* опори можна використовувати так:

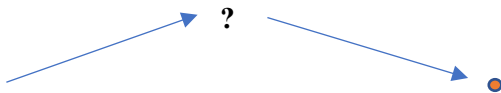
- використання схеми артикуляції під час повторення складних для вимови звуків;
- вимова речень з візуальною опорою на графік інтонації;
- використання флеш-карток із кольоровим кодуванням: учні / студенти читають слова, орієнтуючись на колір (напр., червоним позначені довгі голосні);
- повторення аудіозапису за диктором;
- виконання вправ із дзеркалом: тренування артикуляції при самоконтролі;
- вимова слів / речень у супроводі жестів: наприклад, рух руки вгору для висхідної інтонації, вниз – для спадної;
- проговорювання правил учнями / студентами перед виконанням завдання: "щоб правильно вимовити [θ], слід тримати язик між зубами".

Зразок вправи

Вправа

Мета: формування рецептивних та репродуктивних інтонаційних навичок (з використанням інтонаційного контуру та мовленнєвого зразка як опори).

Інструкція. *Послухайте речення, зверніть увагу на висхідну інтонацію в питальних реченнях та спадну інтонацію в розповідних, повторіть речення за диктором.*

Are you ready? Are you coming with us? Did she call you yesterday? Is this your book? Where did you find this? She is coming tomorrow. He works in a hospital. They finished the project on time.

Прочитайте речення, дотримуючись правильної інтонації.

Are you ready? Yes, I'm ready.

Is this your phone? No, it's not mine.

Did she call you? Yes, she called this morning.

Are they coming today? No, they'll come tomorrow.

Do you like pizza? Yes, I love it.

Can I ask you something? Sure, go ahead.

Навчання лексики з використанням опор. Опори полегшують сприйняття, запам'ятовування та використання нових слів у мовленні. Запам'ятовування слів з використанням опор відбувається шляхом активізації образного мислення та асоціацій, а також залучення різних каналів сприйняття: зорового, слухового, моторного. Опори дозволяють подолати бар'єри у засвоєнні та використанні нової лексики, сприяють формуванню зв'язків між словами та їхніми значеннями в контексті, підвищують мотивацію до вивчення лексики та мови у цілому.

Види опор у навчанні лексики:

1) візуальні опори: малюнки, світліни, картинки, комікси, відео, інфографіка; жести, міміка – використовуються для зорового сприйняття слова (напр., "umbrella" з відповідною ілюстрацією);

2) аудіальні опори: використання аудіозаписів нової лексики або фраз з новою лексикою; рими, пісні, ритмічні вправи;

3) кінетичні (рухові) опори: жести, рухи тіла під час вивчення слів; Total Physical Response (TPR) – учень / студент слухає слово, розуміє, реагує фізично (жестом, дією), а згодом сам починає говорити;

4) вербальні (словесні) опори: переклади слів, синоніми, антоніми до слів, тлумачення (словникові або вчительські), фрази та сталі вирази;

5) контекстуальні опори: приклади слів у реченнях, текстах, діалогах; приклади слів у ситуаціях, соціокультурних контекстах;

6) асоціативні опори: образи, порівняння, історії, аналогії, зв'язки зі схожими словами рідної мови або іноземної;

7) структурно-графічні опори: тематичні схеми, таблиці, лексичні сітки, класифікаційні дерева – усі вони організують лексику в логічні групи (напр., "Jobs" → teacher, doctor, lawyer);

8) мнемонічні опори (див. "мнемонічні стратегії", § 19);

9) емоційні опори: особисто значущі приклади (імена друзів, події, цікаві факти, гумор, ігри);

10) технічні / цифрові опори: інтерактивні словники, flashcards, вікторини (Quizlet, Wordwall) тощо.

Під час *презентації* нової лексики ці опори можна використовувати так:

- картки з малюнками / фото: учитель / викладач показує зображення й озвучує слово (*apple, train, sad*);

- піктограми, колажі, комікси відображають ситуацію, у якій вживається слово;

- слайди / презентації / відео дозволяють подати лексику у візуально привабливому контексті;
  - чітке озвучення слів носієм мови, повторення слова чи фрази, що містить слово за носієм мови;
  - ритмізоване подання слів: наприклад, у пісеньках або віршиках;
  - інтонаційна підказка: слово вимовляється з емоцією (happy – з усмішкою; angry – з відповідним тоном);
  - артикуляційна постановка: при вивченні складних для вимови слів можна показати, як рухаються губи, язик;
  - використання коротких пояснень / дефініцій мовою навчання: "A library is a place where you can read books";
  - використання синонімів, антонімів, порівнянь з рідною мовою для семантизації слів;
  - створення асоціативних образів-персонажів: кожному слову – свій обра (напр., lazy – лінивий, lazy cat – лінивий кіт);
  - імітація звуків / емоцій: слово angry – з риком і мімікою гніву.
- На етапі *тренування* опори можна використовувати так:
- візуальні опори доцільно використовувати для закріплення значення слів через образи: учні / студенти добирають слова до зображення або навпаки; вставляють слова у відповідні зображення (комікси, колажі); групують слова за зображеннями / тематичними блоками (food, animals, clothes), описують предмети, особи, явища з опорою на зображення;
  - використання аудіальних опор для формування навичок вимови, ритму, інтонації: повторення слів / фраз за диктором, аудіокласифікація: учні / студенти слухають слова та визначають, до якої теми вони належать;
  - реагування на команди вчителя / викладача "Touch something red", "Run to the door";
  - словесно-логічні опори – для усвідомленого використання лексики в контексті: заповнення пропусків у реченні, класифікація / тематичне сортування – розподіл слів за групами (напр., *weather, feelings*); створення речень / мінідіалогів із заданим словом;
  - емоційно-асоціативні й образні опори – для глибшого емоційного закріплення: використання ігрових ситуацій ("Find the word that makes you happy / sad"); виконання вправ ("звуко-емоція": назвати слово з потрібною емоцією в голосі (angry, excited); творче малювання / комікси (намалюйте сюжет з новими словами).

Зразок вправи

Вправа

Мета: формування знань нових слів, рецептивно-репродуктивних лексичних навичок (з використанням візуальних та аудіальних опор).

Інструкція. Дайте відповідники поданим словам із зображеннями. Натисніть на слові і прослухайте його правильну вимову, повторіть слово за диктором.

rain

snow

rainbow

wind

Навчання граматики з використанням опор. Опори виконують функції наочності, логічного структурування, асоціативного закріплення, емоційного залучення та самоконтролю. Використання опор робить граматичні структури доступними, наочними, інтегрованими в мовлення.

Види опор у навчанні граматики:

1) візуальні опори:

- схеми речень (структурні шаблони): *Subject + Verb + Object*;
- таблиці граматичних форм: наприклад, таблиця часів англійської мови або відмінкові парадигми;
- кольорове кодування: різні частини речення позначаються кольором (напр., присудок – синій, підмет – зелений);

- графи та діаграми: показують зв'язки між елементами речення;
- 2) словесно-логічні опори:
  - формули: S + have / has + V3 (Past Participle);
  - короткі правила або алгоритми: "If there is 'did' in the sentence, use the base form of the verb";
  - абревіатури, схеми, логічні мітки: наприклад, астронум FANBOYS (for coordinating conjunctions);
- 3) аудіальні опори: римівки, пісеньки, ритмізовані структури: He – does, She – does, I – do, and You do too!;
- 4) кінестетичні опори: TPR-елементи: учень виконує дію відповідно до форми дієслова.

Під час *презентації* граматичного матеріалу ці опори можна використовувати так:

- пояснення структури граматичної конструкції можна здійснювати з опорою на схему речення (структурний шаблон);
- презентувати окремий граматичний матеріал також можна з використанням таблиці граматичних форм (напр., таблиця часових форм з прикладами);
- на початковому етапі вивчення мови в пригоді можуть стати короткі правила "In questions with 'did', use verb 1";
- використання абревіатур (міток): FANBOYS (for, and, nor, but, or, yet, so) – сім основних сурядних сполучників;
- використання римівок та пісенок так само може бути ефективним під час презентації граматичного матеріалу на початковому етапі вивчення мови: для Present Simple: He – does, She – does, I – do, and You do too!;
- використання жестів, рухів під час презентації окремих граматичних форм: напр., вчитель проговорює "I am smiling" і посміхається; потім вказує на учня і проговорює "he is smiling", і так вживає дієслово в усіх особових формах.

Під час *тренування* так само доцільно використовувати граматичні опори:

- складання речень з опорою на схему речення (структурний шаблон);
- складання речень з опорою на граматичну таблицю;
- використання мовленнєвих зразків під час виконання граматичних вправ;
- проговорювання коротких граматичних правил чи алгоритмів під час виконання граматичної вправи;

- повторення аббревіатур, римівок під час виконання вправ;
- виконання фізичних дій відповідно до граматичних форм окремих слів чи змісту речення в цілому.

Зразок вправи

Вправа

Мета: формування репродуктивних граматичних навичок (з використанням структурного шаблону як опори).

Інструкція. *Трансформуйте речення із Present Simple в Past Continuous. Скористайтеся структурною схемою як опорою.*

Example:

She plays the piano every day. → *She was playing the piano.*

They watch TV in the evening. He reads detective stories. I cook dinner every day. We go to school by bus. She cleans her room on Saturdays. My brother plays football after school. You always listen to music. The cat sleeps on the sofa. I do my homework in the afternoon. The children draw pictures in class.

Структурна схема:

Subject + was / were + Verb + -ing

I / He / She / It	was	
We / You / They	were	-ing

Навчання аудіювання з використанням опор – технологія, за якої слухове сприйняття (іншомовного) тексту підтримується спеціально підібраними візуальними, кінестетичними, словесно-логічними, слуховими та емоційними засобами, які допомагають учням краще зрозуміти, інтерпретувати та запам'ятати аудіотекст. Опори під час аудіювання покликані активізувати слухову увагу, передбачити зміст тексту, зрозуміти ключові елементи (сюжет, логіку, емоції, деталі), зменшити когнітивне навантаження, особливо при слуханні складних текстів; підтримати розуміння інтонації, ритму, пауз, емоційного забарвлення.

Види опор, які використовуються під час аудіювання. Опори слід використовувати під час аудіювання на різних етапах роботи з текстом: на передтекстовому етапі (введення в предметну галузь,

зняття предметних, мовних та логічних труднощів, прогнозування змісту тексту), на текстовому етапі (читання та розуміння тексту залежно від комунікативної мети), на післятекстовому етапі (перевірка розуміння прослуханого тексту, обговорення прослуханого). Під час аудіювання можна використовувати такі опори:

1) візуальні опори: ілюстрації до тексту (картки, малюнки, інфографіка до змісту), схеми, діаграми, карти (напр., маршрут руху, про який ідеться в тексті). Ці опори можна використовувати на всіх трьох етапах роботи з текстом: під час роботи над зняттям предметних труднощів, над прогнозуванням змісту тексту; під час сприйняття та розуміння тексту; на етапі перевірки розуміння змісту (напр., яка картинка не відповідає змісту почутого);

2) словесно-логічні опори: списки ключових слів або фраз, таблиці, у які треба вписати інформацію і які водночас слугують опорою для сприйняття тексту; питання за змістом тексту, які варто подати перед прослуховуванням, що значно полегшить сприйняття тексту й актуалізує увагу на необхідній інформації; списки персонажів, подані на передтекстовому етапі, так само допомагають краще орієнтуватися в аудіюванні діалогу; план тексту, окремі надруковані фрази з тексту, виписані й подані перед аудіюванням так само значно полегшують його сприйняття;

3) кінестетичні опори: такі опори здебільшого використовуються під час відеоаудіювання (напр., перегляд відеоролика); учні-слухачі стежать за рухами та поведінкою акторів, що може слугувати опорою і підказкою під час сприйняття та розуміння тексту; кінестетичні опори зазвичай використовують під час ведеоаудіювання на текстовому етапі;

4) емоційно-асоціативні опори: до таких опор належать звуки, які викликають асоціації (сміх, плач, музика), передпрослуховування за емоційним фоном (як ви думаєте, ця історія буде сумною чи смішною?), інтонація, яка так само викликає певні емоції. Ці опори доцільно використовувати на текстовому етапі;

5) друкований текст як опора під час аудіювання: використання друкованого тексту як опори під час навчання аудіювання – це один із способів підтримки розуміння усного мовлення. Друкований текст може бути використаний перед аудіюванням (для підготовки до сприйняття мовлення), під час слухання (як паралельна візуальна підказка), після слухання (для перевірки та

глибшого аналізу почутого). Друкований текст як опора може бути *фрагментарним* (напр., виписані ключові слова чи фрази, поданий план сюжету тексту, виписані окремі репліки чи цитати); *скороченим* варіантом аудіотексту (друкована анотація, стислий опис змісту); *повним* варіантом аудіотексту з пропущеними окремими слова (зазвичай такі тексти подаються для перевірки розуміння окремих слів чи граматичних форм / конструкцій) та повний транскрипт аудіотексту (такий транскрипт може бути використаний на початковому етапі навчання мови або для учнів / студентів з погано розвиненими слуховими здібностями; такі здобувачі освіти часто відчувають значні труднощі під час сприйняття аудіотексту).

Зразок комплексу завдань

Text for Listening: "A Day in the Life of a Zookeeper"

My name is David, and I work as a zookeeper at the City Zoo. My day usually starts very early – at 6 a.m. I arrive at the zoo, change into my uniform, and check the schedule for the day.

The first thing I do is feed the animals. Each species has a special diet, so I need to be careful. For example, the monkeys get fruit and vegetables, while the lions eat meat. After feeding, I clean the enclosures to keep the animals healthy and comfortable.

Around 9 o'clock, I do a quick health check. I look for signs of illness or injury. If I see anything unusual, I call the vet. At 11 a.m., we sometimes have training sessions with the animals. This helps them stay active and mentally healthy.

I usually take a short lunch break at noon, then answer emails or talk to visitors about the animals. In the afternoon, I often help with paperwork or plan enrichment activities – things like puzzle feeders or new toys for the animals.

It's a long day, but I love my job. Every day is different, and working with animals is truly rewarding.

Передтекстовий етап

Завдання

Мета: активізація фонових знань, активізація тематичної лексики, введення в предметну область, розвиток мовленнєвих умінь.

Інструкція. Розгляньте картинку. І дайте відповідь на запитання: "What do you think a zookeeper does every day?"

Завдання

Мета: зняття лексичних труднощів.

Інструкція. Дайте відповідники поданим словам з малюнками, повторіть слова за диктором: *to feed, enclosure, endangered, veterinary check-up, habitat.*

Завдання

Мета: прогнозування змісту тексту, розвиток мовленнєвих умінь.

Інструкція. Розгляньте картинки, спрогнозуйте, що робить зоолог протягом дня.

Текстовий етап

Варіант 1

Завдання

Мета: формування вмінь розуміння аудіотексту (використання наведених нижче тверджень як опори).

Інструкція. Прочитайте твердження. Прослухайте текст і визначте, які з них відповідають змісту, а які не відповідають.

	+	-
The zookeeper starts his day at 9 a.m.		
He works only with monkeys.		
He checks animals' health.		
He likes paperwork.		
He feeds the animals twice a day.		

Варіант 2

Завдання

Мета: формування вмінь розуміння аудіотексту (використання друкованого тексту як опори).

Інструкція. Прослухайте текст, вставте пропущені слова.

Text for Listening: "A Day in the Life of a Zookeeper"

My name is David, and I work as a zookeeper at the City Zoo. My day usually starts very early – at 6 a.m. I arrive at the zoo, into my uniform, and check the schedule for the day.

The first thing I do is _____ the animals. Each species has a special diet, so I need to be _____. For example, the monkeys _____ fruit and vegetables, while the lions eat meat. After feeding, I _____ the enclosures to keep the animals healthy and comfortable.

Around 9 o'clock, I do a quick _____ check. I look for signs of illness or injury. If I see anything unusual, I call the vet. At 11 a.m., we sometimes have _____ sessions with the animals. This helps them stay active and _____ healthy.

I usually take a short lunch break at noon, then answer emails or talk to visitors about the animals. In the afternoon, I often help with paperwork or plan _____ activities – things like puzzle feeders or new toys for the animals.

It's a long day, but I love my job. Every day is different, and working with animals is _____ rewarding.

Післятекстовий етап

Варіант 1

Завдання

Мета: перевірка розуміння прослуханого тексту.

Інструкція. Перекажіть зміст прослуханого тексту, спираючись на подані нижче слова:

change into my uniform → feed the animals → monkeys → lions
→ clean the enclosures → health check → training sessions → a short lunch
→ plan enrichment activities → working is truly rewarding.

Варіант 2

Завдання

Мета: перевірка розуміння прослуханого тексту, формування вмінь усного мовлення.

Інструкція. Виберіть картинки, які відповідають змісту прослуханого тексту. Розкажіть, що ви бачите на цих картинках.

Варіант 3

Завдання

Мета: перевірка розуміння прослуханого тексту, формування вмінь письма.

Інструкція. *Опишіть розпорядок дня зоолога, заповнивши шаблон таблиці.*

Час	Дія
6:00 a.m.	_____
9:00 a.m.	_____
11:00 a.m.	_____
12:00	_____
Afternoon	_____

Варіант 4

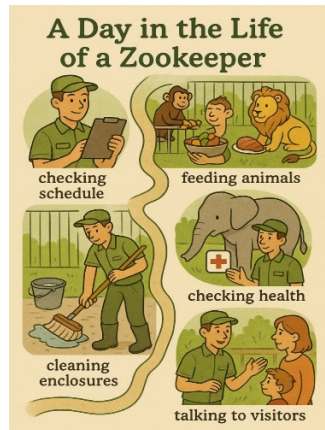
Завдання

Мета: перевірка розуміння прочитаного, розвиток умінь усного мовлення.

Інструкція. *Розгляньте рисунок. Розкажіть про розпорядок дня зоолога, спираючись на прослуханий текст та подану нижче картинку.*

Навчання читання з використанням опор – технологія навчання, яка спрямована на розвиток навичок розуміння тексту шляхом використання різних візуальних, логіко-

сміслових, вербальних підказок (опор), які допомагають учням краще орієнтуватися в змісті прочитаного. Опори дають змогу учням легше сприймати інформацію, передбачати зміст або структуру тексту. Візуальні опори стимулюють зорову увагу та краще закріплюють інформацію. Також опори слугують

"підказками" для переказу прочитаного: учень може відновити послідовність подій, головну думку, опис персонажів тощо. Завдяки опорам читання стає цікавішим і доступнішим, особливо для учнів початкової школи.

Під час читання можна використовувати такі опори:

1) візуальні опори: ілюстрації до тексту, комікси, піктограми (символи або картинки, що зображують дії, події, персонажів), відео- або фотоколажі;

2) логіко-сміслові опори, які відображають логічну структуру тексту, допомагають зрозуміти зміст і взаємозв'язки (план тексту, схеми, діаграми, таблиці, лінії часу (timeline), причинно-наслідкові ланцюжки, графи або ментальні карти);

3) вербальні (словесні) опори (опори по тексту): заголовки й підзаголовки, виділені цитати з тексту, підкреслення, жирні та курсивні виділення по тексту, кольоровий текст (ці опори можуть бути ефективними під час пошукового та ознайомлювального читання); виноски, зноски, короткі пояснення; виписані ключові слова чи фрази з тексту;

4) контекстуальні опори – це вид навчальних підказок, які спираються на життєвий, мовний або сюжетний контекст, знайомий учням; їхнє головне завдання – забезпечити смислове занурення у ситуацію, що робить читання більш осмисленим, доступним і емоційно залученим; до контекстуальних опор належать: сюжетні запитання до тексту, обговорення заголовку чи ілюстрації, бесіда з учнями / студентами на тему, розкриту в тексті.

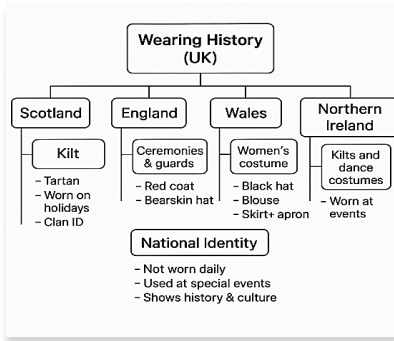
Зразок комплексу завдань

Передтекстовий етап

Завдання

Мета: прогнозування змісту тексту, активізація фонових знань, активізація лексики, формування вмій говоріння (використання візуальних та контекстуальних опор).

Інструкція. *Прочитайте заголовок, а також виділені слова, розгляньте картинку до тексту. Як ви вважаєте, про що буде цей текст?*

Завдання

Мета: зняття лексичних труднощів, збагачення словникового запасу учнів (студентів), використання вербальних опор до сприйняття тексту.

Інструкція. Визначте значення поданих слів: *traditional outfits, Scottish kilt, Changing of the Guard, tall black hats, red uniforms.*

Завдання

Мета: розширення екстралінгвальних знань учнів / студентів про національний одяг британців. Введення в предметну область, зняття предметних та мовних труднощів (використання ментальної карти як логіко-сміслової опори).

Інструкція. Розгляньте ментальну карту "*Wearing History (UK)*", назвіть традиційні елементи одягу для кожної частини Великої Британії (Шотландія, Англія, Уельс, Північна Ірландія).

Wearing History

Traditional clothing in Britain is an important part of its culture and history. Although most British people wear modern clothes every day, some traditional outfits are still used for special events, festivals, or by certain groups.

One of the most famous traditional outfits is the **Scottish kilt**. It is a knee-length skirt worn by men and made from wool with a *tartan** (*checked*) pattern. Each Scottish clan has its own unique tartan. Kilts are often worn at weddings, national holidays like St. Andrew's Day, and Highland games.

In England, people used to wear very elegant clothes in the past, especially in the time of Queen Elizabeth I. Today, traditional English dress is mostly seen during historical reenactments or formal ceremonies, like the Changing of the Guard at Buckingham Palace. The guards wear tall black hats called **bearskins** and red uniforms.

In Wales, traditional women's clothing includes a **tall black hat, a white blouse, and a long skirt with an apron**. This is usually worn on St. David's Day, the national holiday of Wales.

In Northern Ireland, people also wear kilts and traditional Irish dance costumes during cultural events and performances.

Even though traditional clothing is not used every day in the UK, it is still a proud symbol of national identity. It reminds people of their history and traditions.

*Tartan is a pattern with lines and squares in different colours. It is used in Scottish clothes like kilts. Each Scottish family (called a clan) has its own tartan. It shows who they are and where they come from (опора-пояснення у вигляді зноски).

Текстовий етап

Завдання

Мета: формування вмінь читання та розуміння змісту тексту (з використанням контекстуальних опор, якими є питання до тексту, а також ментальної карти як логіко-сміслової опори).

Інструкція. Прочитайте текст і дайте відповіді на запитання.

When and by whom is the Scottish kilt usually worn?

What traditional clothing do the guards wear during ceremonies in England?

What are the main elements of traditional women's clothing in Wales?

On what occasions do people in Northern Ireland wear traditional costumes?

Післятекстовий етап

Завдання

Мета: перевірка розуміння змісту прочитаного (з використанням логіко-сміслових опор).

Інструкція. Доповніть речення так, щоб вони відтворювали зміст тексту.

In Scotland, men usually wear kilts during...
Traditional women's clothing in Wales includes...
The guards at Buckingham Palace wear...
In Northern Ireland, traditional clothes are worn at...
Traditional clothing in the UK is important because...

Завдання

Мета: перевірка розуміння змісту прочитаного (з використанням логіко-смыслових опор).

Інструкція. *Перекажіть зміст тексту за планом.*

1. Importance of traditional clothing in the UK.
2. Scottish traditional dress – the kilt.
3. English traditional clothing and ceremonies.
4. Welsh and Northern Irish traditional outfits.
5. Traditional clothing as a symbol of identity.

Навчання монологічного мовлення з використанням опор – технологія навчання монологічного мовлення, яка полягає у використанні опор, що допомагають учням / студентам самостійно висловлювати свої думки зв'язно та логічно. Опори особливо важливі на початковому та середньому рівнях, проте на просунутому рівні вивчення мови вони також можуть використовуватися, особливо під час підготовки тривалих виступів. Опори покликані зменшити мовний бар'єр, підвищити впевненість учнів / студентів у говорінні, сприяють логічному та послідовному викладенню думок, розширенню словникового запасу учнів / студентів.

Типи опор у навчанні монологічного мовлення:

1) вербальні (словесні) опори (підказки у вигляді слів або фраз, які допомагають побудувати висловлювання): ключові слова або словосполучення, початки речень (sentence starters); послідовний перелік потрібних фраз (linking words, time markers тощо), план монологу, опорні запитання, які допомагають розкрити тему;

2) зорові (візуальні) опори (ілюстрації, що допомагають учневі / студенту уявити ситуацію та скласти монолог): картинки або фото, комікси, ілюстрації до тексту, відеофрагменти (які можуть бути без звуку);

3) графічні опори (структурно-логічні візуальні схеми, що показують логіку висловлювання): ментальні карти (mind maps), діаграми, підстановчі таблиці, графіки, хронологічні стрічки (timelines);

4) інформаційні матеріали (матеріали, які містять інформацію для висловлення: для змістовного монологу учні / студенти повинні володіти екатралінгвальними знаннями): друквані тематичні тексти, аудіо- та відеоматеріали, які містять предметну інформацію;

5) тексти як зразки для наслідування (тексти функціональних типів, стилів та жанрів, які слугують орієнтиром для продукування структурованого жанрово і стилістично маркованого мовлення): наприклад, зразки опису, розповіді, роздуму, наукової доповіді, виступу, репортажу тощо;

6) ситуативні опори (контексти або ситуації, які створюють умови для висловлювання): ролі або рольові картки, короткий опис ситуації (напр.: "You are at the airport..."), тематичні сценарії (запрошення, скарга, розповідь про подію тощо).

Зразки завдань

Завдання

Мета: формування вмінь монологічного мовлення (із використанням опорних структурно-логічних схем).

Інструкція. *Розкажіть про свою улюблену книгу, використовуйте подану нижче схему.*

The book is called...

It was written by...

The main character is...

The story takes place in...

It is about...

My favourite part is when...

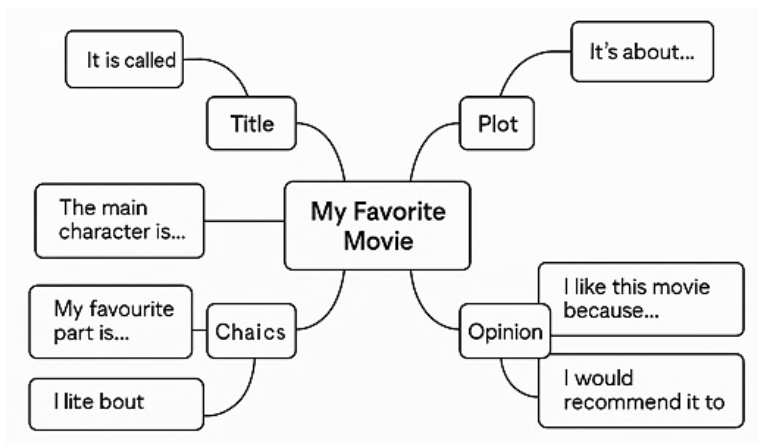
I like this book because...

I would recommend it to...

Завдання

Мета: формування вмінь монологічного мовлення (з використанням ментальної карти як опори).

Інструкція. Розкажіть про свій улюблений фільм, скористайтесь ментальною картою.

Завдання

Мета: формування вмінь продукувати монологи-роздуми з використанням відповідних лексичних маркерів, а також із дотриманням належної структури.

Інструкція

1. Прочитайте текст "Reading books is better than watching movies". Визначте, з яких частин він складається (теза, аргументи, приклади, висновок). Зверніть увагу, які лексичні засоби використано в монолозі-роздумі (засоби виділені жирним шрифтом).

2. Складіть монолог-роздум на тему "Learning English is useful for my future", використовуйте належні лексичні засоби та дотримуйтеся необхідної структури.

Topic: *Reading books is better than watching movies.*

I believe that reading books is better than watching movies.

There are several reasons why I think so.

First of all, books help us use our imagination. When we read, we imagine the characters and the places in our own way. **For example**, when I read *Harry Potter*, I saw Hogwarts differently than in the movie, and it made the story more personal.

Secondly, reading improves our language skills. We learn new words and grammar while reading without even noticing it. **For instance**, after reading a few English books, I started using new words in my writing and speaking.

Finally, books usually give more details than movies. Many things are cut in films because of time, but books explain everything better. **For example**, in the book *The Little Prince*, we can feel the emotions more deeply than in the movie version.

In conclusion, reading books gives us more freedom, knowledge, and feelings than just watching a film. That is why I enjoy reading more.

Навчання діалогічного мовлення з використанням опор – технологія навчання, яка полягає у створенні комунікативних ситуацій та використанні опор, які допомагають учням висловлювати думки, ставити запитання, реагувати на співрозмовника. Опори полегшують процес говоріння, особливо на початкових і середніх етапах вивчення мови, а також дозволяють вводити в мовлення саме ті лексичні одиниці та мовленнєві зразки, які учні / студенти мають опанувати. Опори сприяють зменшенню мовленнєвого бар'єра, допомагаючи учневі розпочати спілкування; підтримують пам'ять та увагу, допомагаючи учню зосередитися на змісті спілкування; сприяють формуванню правильних мовних моделей (опори містять типові мовленнєві конструкції, які учні багаторазово використовують у різних ситуаціях), що сприяє їх засвоєнню; сприяють розвиткові вмінь взаємодії, стимулюючи учнів створювати різні за комунікативною метою репліки.

Види опор в навчанні діалогічного мовлення:

1) візуальні опори – це картинки, фото, комікси, ілюстрації, що зображують ситуації або об'єкти, які можуть бути темою для діалогу;

2) мовленнєві опори (лінгвістичні) – це готові мовленнєві зразки або фрази-кліше, які учні можуть використовувати для побудови діалогу. До них зазвичай належать стандартні вирази для вітання, прохання, згоди, незгоди, ввічливого запити тощо (напр.: A: Excuse me, could you help me, please? B: Sure! What do you need? A: Hello! How are you? B: Can I help you?);

3) ситуативні опори – це описані або змодельовані ситуації, в які потрапляє учень / студент, це може бути короткий опис ситуації

або інструкція до рольової гри; ці опори спонукають до імітації реальних життєвих обставин та стимулюють учнів / студентів до спілкування, наприклад: You are at the airport. Ask for help at the information desk. Imagine you lost your bag. Talk to the police officer;

4) рольові картки (ролі та цілі) – це картки з коротким описом ролі і мети для кожного учасника діалогу, їх використовують у парній або груповій роботі, наприклад: You are a customer. You want to buy a T-shirt. Ask about price and size // You are a shop assistant. Show two options and give advice;

5) графічні опори – це схеми, діаграми, піктограми, ментальні карти, які візуально відображають структуру діалогу, допомагають зрозуміти черговість реплік, стимулюють прогнозування відповідей, тим самим розвивають зв'язність мовлення;

6) вербальні опори у формі підстановчих схем і таблиць: діалог-підстановча таблиця (різновид мовленнєвої опори, яка допомагає учням побудувати діалог, використовуючи заздалегідь задані мовні структури та варіанти для вибору: A: Say, (name.....), do you like (pop music / rock music / classical music / rap music / country music. B: No, I don't listen to (pop music / rock music / classical music / rap music / country music)), структурно-мовленнева схема (це вид мовленнєвої опори, яка візуально відображає логіку побудови діалогу та містить типові мовні конструкції (кліше), що використовуються в певній комунікативній ситуації: A: I'm so excited about our trip to _____! B: Me too! When do we leave? A: On _____. We need to pack everything. B: Right. I'll take my _____, and don't forget your _____.); функціональна схема мінідіалогу (це різновид мовленнєвої опори, яка відображає послідовність комунікативних намірів (мовленнєвих дій) співрозмовників у типовій мовленнєвій ситуації: A: Greets and asks if there is a free room for the weekend. B: Confirms availability and gives basic details – type of room, price. A: Asks if breakfast is included in the price. B: Explains whether it is included or costs extra. A: Asks about Wi-Fi and check-out time. B: Answers politely and gives the information;

7) друковані або аудіотексти діалогів, які є зразками мовленнєвої поведінки в певних ситуаціях спілкування і слугують як модель для наслідування, розуміння та тренування;

це діалоги певних функціональних типів, які містять відповідні мовленнєві зразки, кліше, а слугують зразками для продукування власних діалогів відповідних функціональних типів;

8) інформаційні джерела: друковані та аудіотексти, відео-матеріали, які містять інформацію, що є предметом обговорення.

Зразки завдань

Завдання

Мета: формування вмінь діалогічного мовлення з використанням ситуативної опори.

Інструкція. *You are at the bank. Imagine that your bank card has expired and you need to renew it. Explain the problem to the bank employee and ask for help.*

Завдання

Мета: формування вмінь діалогічного мовлення з використанням рольової картки як опори.

Інструкція

A: You are a customer. You need something for a headache. Ask for advice and price.

B: You are a pharmacist. Recommend two options and explain how to take the medicine.

Завдання

Мета: формування вмінь діалогічного мовлення з використанням структурно-мовленнєвої схеми.

Інструкція. *Користуючись поданою нижче схемою, розіграйте в парах діалог.*

A: Hi! Do you want to go to the _____?

B: Sure! I'm a bit _____.

A: Great. What do you want to eat?

B: I'd like a _____, please.

A: And what about a drink?

B: I'll have some _____. What about you?

A: I want to try the _____. It looks good.

- B:** Let's sit at that _____ near the window.
A: Good idea! This place is really _____.
B: Yes, and the food smells _____!
A: I'm hungry. Let's order!

Завдання

Мета: формування вмінь діалогічного мовлення з використанням зорової опори.

Інструкція. Уявіть, що Ви покупець, а Ваш сусід по парті продавець. Розіграйте покупку товару, спираючись на подану нижче картинку.

Навчання письма з використанням опор – технологія навчання, яка базується на застосуванні різних типів допоміжних засобів (опор), що активізують мислення, структурують інформацію та полегшують процес письмового висловлення.

Види опор, які можуть бути використані для навчання письма:

1) візуальні опори – це картинки, ілюстрації, малюнки, фото або серії зображень, які можуть бути стимулом до письма (напр., учням / студентам пропонується опис картини, створити історію за серією картинок, написати листа героєві з фото тощо);

2) мовленнєві (лінгвістичні) опори – це набір готових мовних засобів, які допомагають учням оформити письмове висловлювання. До них належать кліше, типові фрази для початку, продовження та завершення тексту, прикметники для опису, словосполучення, що вживаються в певному жанрі тощо (напр.: I would like to tell you about... / It was an unforgettable experience / In my opinion...). Вони сприяють формуванню зв'язності й правильності письма;

3) ситуативні опори – це короткі інструкції або описи ситуацій, які стають основою для письма. Наприклад: "You are on holiday in the mountains. Write a postcard to your friend." або "Imagine you lost your phone. Write a note to your teacher explaining the situation." Такі опори надають учневі контекст, мету та мотив для письмового висловлювання;

4) тематичні таблиці та словники – це таблиці з добром тематичної лексики (іменники, дієслова, прикметники), що відповідає темі письма. Наприклад, до теми "Моя улюблена книга" таблиця може містити слова: character, plot, author, exciting, boring, to recommend. Такі опори збагачують словниковий запас і полегшують добір необхідної лексики для написання тексту;

5) графічні опори – це ментальні карти, діаграми, схеми, які допомагають учневі структурувати свої ідеї, логічно упорядкувати думки. Наприклад, ментальна карта до теми "My Favourite Holiday" може містити гілки: Where? / When? / With whom? / Activities / Feelings;

6) структурно-мовленнєві опори – це схеми або шаблони письмового висловлювання з пропущеними словами або фразами, які учень має заповнити. Вони показують логіку побудови тексту та дають приклад правильної структури.

Наприклад: *I want to tell you about my favourite _____ . It's called _____ . I like it because _____ . The main character is _____ . I recommend it because _____ ;*

7) зразки текстів (модельні тексти) – це письмові тексти різних жанрів (лист, записка, есе, оголошення тощо), які демонструють правильну побудову висловлювання, мовні звороти, стилістичні особливості. Учні читають, аналізують, виконують завдання за текстом, а згодом створюють власний, орієнтуючись на зразок. Наприклад, після прочитання листа подруги з відпочинку учень має написати свій лист у відповідь.

8) інформаційні джерела: друковані та аудіотексти, відеоматеріали, інформація з яких становить предмет письмового висловлення.

Зразки завдань

Завдання

Мета: формування вмінь писемного мовлення з використанням мовленнєвих опор.

Інструкція. *Опишіть ваше улюблене місце "My Favorite Place", використовуючи наведені нижче слова та фрази.*

I would like to describe my favorite place.
This place means a lot to me because...
It is located in the middle of...
You can find it near / behind / next to...
The place is surrounded by...
It is a quiet / beautiful / peaceful place.
There are many trees / flowers / benches / buildings.
The view is amazing / stunning / simple but lovely.
In the morning / evening it looks especially...
I usually go there to read / walk / think / spend time with friends.
Many people come here to...
You can also see children playing / people walking their dogs.
I feel happy / calm / relaxed when I am there.
This place helps me forget about problems.
I always feel better after visiting it.

Завдання

Мета: формування вмінь писемного мовлення з використанням ситуативних опор.

Інструкція. Напишіть висловлювання на одну із тем.

You are at a summer camp. Write a short email to your parents. Say: what activities you've done; what you like most; how you feel being away from home.

Your best friend has a birthday soon. Write a greeting card message. Include: your wishes; a fun memory you share; your plans to celebrate.

You are applying for a school project team. Write a short paragraph about yourself. Mention: your name and age, your strengths, why you want to join.

Завдання

Мета: формування вмінь писемного мовлення з використанням ментальних карт як опор.

Інструкція. Напишіть висловлювання на тему "Моє улюблене місце", використовуючи ментальну карту.

Формування лінгвосоціокультурної компетентності з використанням опор – технологія, яка полягає у використанні різноманітних опор для формування лінгвосоціокультурної компетентності.

Види опор, які можуть бути використані для формування лінгвосоціокультурної компетентності:

1) візуальні опори – це зображення, малюнки, фото, ілюстрації, культурні постери, мапи, символи, які відображають національні особливості країни, мову якої вивчають;

2) мовленнєво-культурні опори – це слова, словосполучення, стійкі вирази, ідіоми, фразеологізми, характерні для певної культури. Наприклад: *It's raining cats and dogs, to break the ice, as American as apple pie*;

3) ситуативні (етикетні) опори – це змодельовані або реальні соціальні ситуації з культурним контекстом (напр.: *You are invited to a British wedding – how do you behave?, You meet a Japanese guest – how do you greet them?*). Такі опори допомагають сформувати уявлення про норми ввічливості, мовленнєвий етикет, соціальні ролі;

4) аудіовізуальні опори – це фрагменти фільмів, відео, пісень, інтерв'ю з носіями мови, що демонструють культурні цінності, традиції, побут. Наприклад, перегляд відео про святкування Thanksgiving у США або прослуховування пісні з культурними реаліями дозволяє учням краще зрозуміти цінності носіїв мови;

5) графічні та логіко-сміслові опори – це ментальні карти, діаграми, схеми, що допомагають структурувати інформацію про культурні явища. Наприклад, схема "Свята в Німеччині" з розподілом за сезонами: *Name – Date – Activities – Food – Symbols*. Такі опори сприяють осмисленню та систематизації культурного контексту;

6) зразки культурно маркованих текстів – це автентичні або адаптовані тексти з яскраво вираженим національним колоритом (листівки, оголошення, уривки з літератури, новини, реклами), які демонструють мовні та стилістичні особливості;

7) порівняльні тематичні таблиці – це таблиці, в яких порівнюються культурні особливості різних країн (напр.: *Greeting rules / Holiday traditions / Eating habits* в Україні, Великобританії, Франції);

8) ролі та сценарії (соціокультурні моделі поведінки) – це опори, що подають учням типові культурні сценарії (напр., відвідування кафе, вечірки, музею, знайомство з новими людьми в іншій країні); учні / студенти можуть інсценізувати такі ситуації або створити власний сценарій, що допомагає формувати соціокультурну поведінку в іншомовному- та мовному середовищі;

9) етнографічні та фонові інформаційні опори – це короткі довідки, факти, енциклопедичні відомості, що пояснюють культурні особливості (напр.: традиційні страви, історія свята, соціальні звички); такі опори поглиблюють знання про культуру та забезпечують ширший контекст для комунікації.

Зразки завдань

Завдання

Мета: формування лінгвосоціокультурної компетентності в говорінні з використанням візуальних опор.

Інструкція. *Розкажіть про національний одяг шотландців. Скористайтеся поданим нижче зображенням.*

Завдання

Мета: формування лінгвосоціокультурної компетентності в письмі з використанням мовленнєво-культурних опор.

Інструкція. *Складіть офіційний лист на одну із тем: 1) Inquiry about English Language Courses; 2) Request for Information Regarding Summer Language Program; 3) Question about Course Duration and Accommodation Options.*

Під час написання листа, скористайтеся поданими нижче мовними зворотами.

Dear Sir or Madam,
Dear Admissions Officer,
I am writing to inquire about...
I recently came across your website
and I am interested in...
My name is [Ім'я]
and I would like to receive
further information regarding...
Could you please let me know...
I would appreciate it if you could
provide me with details about...
Would it be possible
to receive information concerning...
Thank you in advance for your assistance.
I look forward to hearing from you
at your earliest convenience.
Should you require any further details,
please do not hesitate to contact me.
Yours faithfully,
(якщо звернення без імені)
Yours sincerely,
(якщо ви звертаєтесь до конкретної особи).

Завдання

Мета: формування лінгвосоціокультурної компетентності в говорінні з використанням порівняльно-тематичної таблиці.

Інструкція. *Підготуйте розповідь про традиції весілля в Україні та США. Скористайтеся порівняльною таблицею (табл. 3).*

Таблиця 3

Comparative Table: Wedding Traditions in Ukraine and the USA

Aspect	Ukraine	USA	Language Supports
Length of celebration	Usually lasts 1–2 days, sometimes longer	Usually a one-day event	<i>wedding celebration, a two-day event, multi-day wedding, to celebrate over the weekend</i>
Bride and groom's attire	Bride wears a white dress or traditional embroidered blouse; groom may wear a suit or vyshyvanka	Bride wears a white dress; groom wears a tuxedo or classic suit	<i>wedding dress, tuxedo, traditional clothing, embroidered shirt, veil, bouquet</i>
Wedding ceremony	Civil ceremony at registry office + optional church wedding	Ceremony held in a church, garden, or wedding hall	<i>civil marriage, church wedding, to exchange vows, wedding officiant, wedding arch</i>
Ritual elements	Bread and salt, parental blessing, "bride ransom," towel ritual, korovai (wedding bread)	Throwing the bouquet, first dance, wedding speeches, cake-cutting	<i>bride ransom, blessing from parents, bread and salt, first dance, to cut the wedding cake</i>
Reception venue	Typically in a restaurant or at home	At a hotel, restaurant, banquet hall, or outdoors	<i>wedding reception, banquet, to host a wedding, outdoor ceremony, wedding venue</i>
Number of guests	Often large – 50 to 150 guests or more	Often smaller – 50 to 100 guests, sometimes just close family	<i>guest list, wedding party, intimate wedding, large celebration, invited guests</i>

Закінчення табл. 3

Aspect	Ukraine	USA	Language Supports
Music and entertainment	Live music, toastmaster (tamada), traditional songs and dances	DJ or live band, first dance, party-style reception	<i>DJ, live band, traditional dances, toastmaster, folk music, dance floor</i>
Wedding gifts	Usually money, home appliances, or agreed-upon gifts	Items from a gift registry or money	<i>gift registry, cash gift, household appliances, to give a present, wedding gift</i>
Common phrases and wishes	<i>"Hirko!" (for the couple to kiss), "To happiness and fate!"</i>	<i>"Congratulations!", "Best wishes!", "To the happy couple!"</i>	<i>cheers to the couple, may your love last forever, wishing you a lifetime of happiness</i>
Cultural features	Strong focus on tradition, family involvement, symbolic rituals	More personalized, individualistic, often less religious	<i>family-oriented, personalized ceremony, cultural heritage, modern vs traditional, wedding customs</i>

Отже, опори відіграють надзвичайно ефективним інструментом у формуванні мовних, мовленнєвих та лінгвосоціокультурної компетентності, допомагають зменшити мовленнєвий бар'єр, забезпечуючи учням / студентам підтримку в доборі лексики та побудові висловлювань; розвивати креативне й критичне мислення через створення власних висловлювань на основі візуальних, ситуативних або тематичних матеріалів; забезпечувати міжкультурну взаємодію, адже опори часто містять культурно марковані елементи, які сприяють розумінню іншої культури й порівнянню з рідною, тим самим приносять удосконаленню всіх видів мовленнєвої діяльності, сприяючи формуванню комунікативної компетентності загалом.

Під час упровадження технології використання опор у навчанні мов слід звернути увагу на такі моменти:

- опори можуть бути не адаптовані до індивідуальних стилів навчання здобувачів освіти, наприклад, зорові опори можуть бути ефективними для візуалів, але неefективними для аудіалів та кінестетиків;

- опори не мають бути надто складними та переобтяжливими, але й не надто спрощеними;

- зниження критичного мислення: учні можуть сприймати опору як єдине правильне бачення теми, не намагаючись критично осмислювати матеріал чи будувати власні узагальнення;

- часовитратність при підготовці: створення якісної, зрозумілої та естетично оформленої опори потребує значних зусиль і часу;

- опори не завжди ефективні в комунікативному навчанні мови: надмірне використання опор може зменшити реальне мовне занурення в мовленнєве середовище.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технології використання опор в навчанні мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте переваги використання опор у мовній освіті;
- схарактеризуйте вимоги до якості опор;
- окресліть цілі та функції цієї технології;
- проаналізуйте типологію опор, оцініть дидактичний потенціал кожної типу опор у навчанні мов.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію щодо доцільності використання різних типів опор у процесі навчання мови, спираючись на наукові джерела, практичний досвід і приклади з мовної практики.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мікродослідження у закладі освіти, в якому Ви працюєте або навчаєтеся (або в будь-якому іншому доступному закладі освіти), на предмет використання опор у навчанні мов.

Зверніть увагу на такі аспекти:

- чи використовується опори системно чи епізодично;
- яким видам опор надають педагоги перевагу в навчанні мовних аспектів;
- яким видам опор надають педагоги перевагу в навчанні видів мовленнєвої діяльності;
- яким видам опор надають педагоги перевагу у формуванні лінгвосоціокультурної компетентності;
- яку реакцію викликають опори у здобувачів освіти;
- які труднощі / бар'єри виникають під час реалізації.

Підготуйте презентацію та доповідь за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування фонетичної компетентності з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Завдання 2. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування лексичної компетентності з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Завдання 3. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування граматичної компетентності з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Завдання 4. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в аудіюванні з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Завдання 5. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в читанні з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Завдання 6. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в монологічному мовленні з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Завдання 7. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в діалогічному мовленні з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Завдання 8. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в письмі з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Завдання 9. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування лінгвосоціокультурної компетентності з використанням опор, намагаючись використати якомога більшу кількість опор.

Література для самостійного опрацювання

Бабій А. Використання наочності та інших засобів навчання в спостереженнях над мовними явищами : зб. наук.-метод. ст. студ. і магістрантів / за ред. О. Куцевол. *Методичний пошук учителя-словесника*. Вип. 1. С. 17–24. Вінниця : Веда, 2009.

Бігич О. Б. Зміст вибіркової дисципліни "Візуальні опори для навчання іноземних мов і культур". *Вісник КНЛУ. Сер. Педагогіка та психологія*. 2022. Вип. 36. 1С. 03–110.

Домбровська Н. С., Михальчевська Л. Г. Використання опорних схем у навчанні граматики та правопису учнів спеціальної школи. *Таврійський вісник освіти*. 2014. Т. 2. С. 215–221.

Жураченко, О. Використання граматичних схем-опор як засіб активізації процесу формування граматичних знань на початковому етапі оволодіння іноземною мовою (на матеріалі аутентичних підручників). 2016. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5342/13.pdf?sequence=1>

Лепьохіна М. В., Снісаревська Ю. Б. Навчання аудіюванню. Опори та орієнтири для подолання труднощів аудіювання. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 37, № 2. С. 76–81.

Лозін М. В. Використання засобів зорової наочності у формуванні іншомовної лексичної компетентності учнів базової школи : магістерська робота / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Волинь, 2024.

Метьолкіна О. М. Формування англомовної професійно орієнтованої компетенції у діалогічному мовленні майбутніх митників : автореф. ... канд. дис. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2012.

Півненко Д. О. Роль наочності у навчанні іноземних мов учнів основної школи. *Інноваційна педагогіка*. 2018. С. 63–67.

Савченко О. О. Використання сучасних мультимедійних засобів навчання у формуванні навичок говоріння студентів філологічного спрямування : магістерська робота / Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2022.

Самойлюкевич І., Козачок О. Навчання читання на старшому етапі загальноосвітньої школи з урахуванням елементів індивідуалізації. *Волинь-Житомирщина*. 2002. Т. 9. С. 232–237.

Турчинова Г. В. Система вправ для навчання професійно орієнтованого монологічного та діалогічного мовлення методика

навчання іноземних мов. *Наук. записки Національний педагогічний університету ім. М.П Драгоманова. Сер. Педагогічні та історичні науки*. 2012. Т. 108. С. 193–204.

Федик Т., Подзигун О. Створення коміксів та їх використання для розвитку вмінь діалогічного мовлення на заняттях англійської мови. *Журнал крос-культурної освіти*. 2023, Т. 2. С. 37–48. Вінниця : ВДПУ.

Черниш В. В. Засоби формування іншомовної компетенції у діалогічному мовленні. *Іноземні мови*. 2011, Т. 3. С. 15–22.

Швед Я. І. Використання карт-пам'яті у процесі засвоєння нового іншомовного лексичного матеріалу у старшій школі : магістерська дипломна робота / Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2020.

Шовковий В. Я., Кіруцак К. Формування в учнів 2 класу англомовної лексичної компетентності в читанні з використанням зображувальної наочності. *Ars Linguodidacticae*. 2021, Вип. 7. С. 35–43.

Yasin M. M., Mohamad M. The Use of Visual Aids to Improve Deaf Students' English Vocabulary : A Literature Review. *SHS Web of Conferences*. 2024. Vol. 182. P. 02001. EDP Sciences.

Qasserras L. The role of visual learning aids across diverse learning styles in high school education. *European Journal of Applied Linguistics Studies*. 2024. Vol. 7, N 2.

Kurniawan M., Putri Y. A., Alianti G. C. Learning fun English through pop-up QR book: An audio-visual aid for early childhood foreign language development. *European Journal of Education and Pedagogy*. 2024. Vol. 5, N 1. P. 7–14.

Pateşan M., Balagiu A., Alibec C. Visual aids in language education. *Internat. conf. Knowledge-based Organization*. 2018, June. Vol. 24, No. 2. P. 356–361.

Jatautaitė D., Kazimianec J. Visual aids as a part of second language learning strategies. *Šiuolaikinės visuomenės ugdymo veiksniai: mokslo žurnalas*. 2019, N 4. P. 165–182.

Chung L. Y., Hsieh S. M. Using graphic digital materials in language learning. *2017 International Conference on Applied System Innovation (ICASI)*. 2017, May. P. 295–298. IEEE.

Kim D., Gilman D. A. Effects of text, audio, and graphic aids in multimedia instruction for vocabulary learning. *Journal of educational technology & society*. 2008. Vol. 11, N 3. P. 114–126.

§ 9. Технології диференційованого навчання мов

Диференційоване навчання розуміємо як процес, який передбачає глибоке вивчення індивідуальних особливостей студентів, їхню класифікацію за типологічними групами і організацію роботи цих груп над виконанням специфічних навчальних завдань, які сприяють їхньому розумовому і моральному розвитку. Диференційоване навчання розглядаємо як науково-практичний напрям, що вивчає:

- методика розподілу учнів / студентів за типологічними *гомогенними групами* (у межах диференційованого навчання учнів / студентів можна поділяти на групи за різними критеріями: рівнем знань, типом навчальної діяльності, темпом навчання; це дозволяє проводити заняття з урахуванням потреб кожної групи; у межах однієї академічної групи можна створювати ситуативні групи студентів / учнів за певними спільними параметрами);

- *технології, методи і прийоми* в цілісному освітньому процесі, орієнтовані на організацію умов для розвитку студента як активного суб'єкта власної діяльності з урахуванням його психофізіологічних та індивідуально-типологічних особливостей, рівня психічного, інтелектуального розвитку, інтересів, схильності;

- створення гнучких і варіативних навчальних *програм*, диференціацію *цілей і змісту навчання*, *різноманітність організаційних форм навчання*, забезпечення особистісно-орієнтованого оцінювання студентів;

- застосування технологій саморегуляції (учні / студенти повинні мати змогу самостійно планувати свою навчальну діяльність, обирати завдання, що відповідають їхнім інтересам та рівню підготовки; це сприяє розвитку автономії учня та його здатності до самонавчання).

Т. Дружченко²³ визначає такі завдання диференційованого навчання: "формування комунікативної компетентності студентів

---

²³ Дружченко Т. П. Методика диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів : дис. ... канд. пед. наук (д-ра філософії) за спеціальністю: 13.00.02 "Теорія та методика навчання (германські мови)" / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. С. 53–54.

та їхній особистісний розвиток, допомога студенту в досягненні високих результатів у іншомовній комунікації; зміцнення інтересу студента до вивчення іноземної мови; формування та розвиток здібностей студентів, створення сприятливих умов, що дозволяють найбільш повно реалізувати можливості кожного студента відповідно до можливостей, здібностей, базового рівня знань, навичок та вмій; організація творчої навчальної діяльності студентів (під час складання монологічних висловлень, підготовки проєктів); навчання студентів прийомам і способам роботи в навчальному процесі (планування, керування, рефлексія процесом підготовки монологів); стимулювання максимуму інтелектуальної активності студентів; створення позитивної мотивації студентів у навчальній діяльності; зміцнення міжособистісних відносин між викладачем і студентами".

Рівнева диференціація – це тип диференціації навчального процесу, при якому завдання та навчальні матеріали адаптуються відповідно до різних рівнів знань, умінь і навичок учнів. Така диференціація дозволяє врахувати індивідуальні особливості учнів, їхні можливості та швидкість засвоєння матеріалу, забезпечуючи кожному учню відповідні завдання, які відповідають його рівню підготовки.

Основні характеристики рівневої диференціації:

- адаптація завдань до рівня учнів / студентів: Завдання підбираються залежно від рівня навченості учнів / студентів: наприклад, для учнів / студентів початкового рівня завдання будуть більш простими і конкретними, а для учнів / студентів середнього або високого рівня – складними;

- гнучкість у виконанні завдань: рівнева диференціація може охоплювати варіативність завдань для учнів / студентів різного рівня, що дозволяє кожному учневі / студентові виконувати завдання у своєму темпі і відповідно до його можливостей;

- гнучкість в оцінюванні: учитель / викладач оцінює результати кожного учня / студента залежно від його рівня і надає відповідну зворотну інформацію, важливо, щоб учень / студент розумів, що його результат оцінюється відповідно до його рівня підготовки, а не порівнюється з іншими учнями;

- створення індивідуальних траєкторій навчання: рівнева диференціація дозволяє учням / студентам рухатися по індиві-

дуальній траєкторії навчання, що залежить від їхніх можливостей, це дає кожному учневі шанс досягти успіху.

Приклади вправ / завдань для початкового рівня (A1–A2)

Тема "Мій день"

Мета: формування вмінь опису дій у повсякденному житті за допомогою базової лексики.

Інструкція. *Складіть монолог-розповідь про те, як ви проводите свій день, використайте опорні фрази:*

Мене звати .... Я прокидаюся ..... Вранці я .... Потім я йду .... Удень я ... Під час перерви я ..... Після навчання я .... Увечері я	снідати, одягатися, навчатися, працювати, спілкуватися з друзями, обідати, готуватися до заняття, лягати спати, відпочивати.
---	---

Приклади вправ / завдань для середнього рівня (B1)

Тема "Мій день"

Мета: розширення словникового запасу та формування вмінь побудова логічного зв'язного монологу.

Інструкція. *Складіть монолог-розповідь про те, яким має бути ваш ідеальний день. Дотримуйтеся поданої структури та використовуйте опорні фрази.*

Вступ

- Що це за день?
- Чому він ідеальний?

Основна частина

- Як починається день? (ранок)
- Що ти робиш вдень?
- Як проходить вечір?
- Де ти? З ким?

Завершення

- Які емоції ти відчуваєш?
- Чи хотів/ла б повторити цей день?

Опорні фрази

Мій ідеальний день починається з...

Я люблю, коли...

Ми з друзями...

Увечері я відчуваю...

Цей день – мій улюблений, бо...

Приклади вправ / завдань для високого рівня (B2)

Тема "Один день, що змінив життя"

Мета: розширення словникового запасу та формування вмінь аргументовано, структуровано та емоційно висловлювати думки.

Інструкція. Побудуйте розгорнутий монолог (на 15–20 речень), розкажіть про день, який змінив ваше життя або життя знайомої вам людини. Дотримуйтеся плану монологу та використовуйте опорні фрази.

1. Вступ

Час події

Чому саме цей день став визначальним?

Який настрій у вас був на початку події?

2. Основна частина

Які події сталися того дня?

Де і з ким ви перебували того дня?

Які труднощі або несподіванки трапились?

Як ви себе почували у ті моменти?

3. Кульмінація

Що було найважливішим моментом?

Що вас найбільше вразило?

4. Завершення (роздуми, висновки)

Чому цей день змінив вас?

Який досвід ви отримали?

Які висновки ви зробили?

Опорні фрази

Це був день, який я запам'ятаю назавжди, бо...

Найяскравіший момент стався, коли...

Я не очікував(ла), що...

Я був здивований, оскільки ...
Мене найбільше вразило ...
Цей день навчив мене...
Я зрозумів(ла), що...
З того моменту я почав(ла)...
Я б дуже хотів / хотіла пережити це ще раз, тому що...

Тож рівнева диференціація забезпечує індивідуальний підхід до кожного учня / студента, дозволяє учням працювати на своєму рівні, що підвищує їхню мотивацію та впевненість у своїх силах, сприяє більш ефективному освоєнню матеріалу, оскільки учень / студент не відчуває перевантаження або нудьги. Водночас варто зауважити, що рівнева диференціація потребує більше часу та ресурсів на підготовку матеріалів і завдань для різних рівнів. Таку технологію складно впровадити в класах чи академічних групах з великою кількістю учнів.

Диференціація за інтересами – це тип диференціації, який орієнтується на врахування індивідуальних інтересів учнів або студентів у процесі навчання. Такий підхід дозволяє зробити навчання більш мотивованим, цікавим та продуктивним, оскільки кожен учень працює з матеріалом, який йому близький або важливий.

Основні характеристики диференціації за інтересами:

- можливість вибору учнями / студентами тем: студентам / учням можна дати можливість вивчати тексти, пов'язані з їхнім хобі, професійними інтересами або поточними вподобаннями; безумовно, студенти / учні повинні пройти усі теми, передбачені програмою, тому диференціацію за інтересами іноді буває досить складно застосувати, проте, якщо є можливість вільного вибору теми, то не слід цього уникати;
- орієнтація типів завдань на інтереси учнів / студентів: завдання можуть бути адаптовані до інтересів студентів, наприклад, завдання з розвитку письмових навичок можуть передбачати створення есе або творчих робіт на теми, що цікавлять учнів.

*Приклад диференційованого завдання
для навчання говоріння, тема "Спорт"*

Інструкція. Підготуйте презентацію та розкажіть про один із видів спорту: футбол, баскетбол, теніс, волейбол, хокей, плавання, боротьба, бокс. Оберіть тему, яка вам подобається.

Отже, диференціація за інтересами сприяє підвищенню мотивації та залученості учнів / студентів у процес навчання, сприяє кращому засвоєнню матеріалу, адже він стає більш актуальним і цікавим для учнів / студентів; сприяє розвитку навчальної автономії, оскільки учні мають можливість обирати теми та формати роботи, сприяє покращенню комунікативних умінь через активну взаємодію в контексті цікавих та важливих для учня / студента тем. Водночас, може бути важко організувати навчальний процес для всіх учнів / студентів, якщо інтереси сильно різняться, така організація навчального процесу потребує більше часу для підготовки матеріалів та завдань, що враховують різноманітність інтересів.

Диференціація за темпом навчання – це тип диференціації, який передбачає адаптацію швидкості навчального процесу до індивідуальних можливостей учнів / студентів. Цей вид диференціації дозволяє створити умови для кожного учня / студента, щоб він міг засвоювати матеріал у найкомфортніший для себе спосіб, що відповідає його темпу розвитку та рівню підготовки.

Основні характеристики диференціації за темпом навчання:

- різні швидкості освоєння матеріалу: учні / студенти можуть засвоювати один і той самий навчальний матеріал, але з різною швидкістю; це може бути пов'язано з попереднім рівнем знань, природними здібностями учня або його інтересом до предмета: наприклад, деякі учні можуть швидко виконувати вправи, а інші потребують більших витрат часу;

- використання індивідуальних графіків навчання: деяким учням можна запропонувати індивідуальний графік для виконання завдань, який дозволяє працювати з матеріалом у темпі, що їм підходить (напр., визначити пролонгований дедлайн); це дає змогу уникнути стресу для учнів / студентів, які не встигають за основним потоком класу / академічної групи;

- поступове збільшення складності завдань: для учнів / студентів, які освоюють матеріал повільніше, завдання можуть бути спрощені або поділені на кілька етапів, що дає змогу поступово нарощувати складність і рівень навантаження; для учнів / студентів, які справляються з матеріалом швидше, завдання можуть бути ускладнені або розширені, що дозволить їм рухатися вперед, не чекаючи на решту групи;

▪ підтримка для учнів, які потребують більш повільного темпу: для учнів / студентів, які потребують більш повільного темпу навчання, можуть бути організовані додаткові заняття, індивідуальні консультації або групи підтримки, де вони зможуть отримати більше часу для засвоєння теми, а також додаткові пояснення;

▪ швидкий темп для талановитих учнів: для учнів / студентів з високим рівнем знань і здібностей можна створити умови для швидкого освоєння матеріалу; це може охоплювати більш складні завдання, додаткові проекти або можливість працювати поглиблено з джерелами.

*Приклади вправ / завдань
на диференціацію за темпом навчання*

Інструкція 1 (для учнів з повільним темпом роботи, спрощена вправа). *Вставте правильну форму дієслова в Past Simple:*

1. Yesterday I ___ (go) to the park.
2. My friend ___ (not / watch) the movie.
3. We ___ (have) pizza for dinner.
4. They ___ (play) football after school.
5. He ___ (read) a book in the evening.

Інструкція 2 (для учнів з повільним темпом роботи, дещо ускладнена вправа, потребує трохи більших витрат часу). *Дайте відповіді на запитання. Складіть 3 власні запитання.*

1. What did you do yesterday evening?
2. Where did you go last weekend?
3. Did you watch TV yesterday?
4. What time did you wake up today?

Інструкція 3 (для учнів зі швидким темпом роботи, ускладнена вправа, потребує більших витрат часу). *Напишіть мініісторію (6–8 речень) "Як я провів / провела вчорашній день", використовуючи Past Simple не менше ніж у 5 реченнях.*

Тож диференціація за темпом навчання дає змогу кожному учню / студенту працювати в комфортному для нього темпі, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу, як швидким, так і повільним учням надається можливість досягати високих результатів, оскільки вони працюють в оптимальному для себе темпі; повільніші учні не відчують себе відсталими, а більш швидкі учні не почуваються обмеженими.

Диференціація за навчальними стилями – тип диференціації, який враховує індивідуальні особливості учнів у процесі навчання, зокрема їхні переваги щодо способу сприйняття та обробки інформації. Цей тип диференціації передбачає адаптацію навчального процесу до різних стилів навчання учнів, щоб максимально сприяти їхньому успішному засвоєнню матеріалу та розвитку мовленнєвих навичок і вмінь.

Візуальний стиль (на основі зору): учні / студенти, які мають візуальний стиль навчання, найкраще сприймають інформацію через зображення, графіки, діаграми, карти, відео та інші візуальні матеріали. Вони добре запам'ятовують те, що бачать, і часто здатні відтворювати інформацію за допомогою візуальних образів. Візуали зазвичай добре запам'ятовують слова, вирази чи фрази, якщо вони пов'язані з конкретними зображеннями, картинками або відео; ці учні / студенти часто обирають читання та письмові завдання як основний спосіб навчання, адже вони краще зрозуміють матеріал, коли читають тексти, порівнюють їх або створюють власні записи; візуали люблять, коли навчальний матеріал чітко структурований, з виділеними заголовками, підзаголовками, схемами, таблицями, використовується різнокольоровий текст. Для навчання візуалів також доцільно використовувати графіки і таблиці – для вивчення граматичних правил, лексики або порівняння різних мовних конструкцій, мультимедійні презентації для вивчення нових тем, де інформація подається за допомогою тексту, графіки, анімацій та інших візуальних ефектів, флеш-карти і картки з лексикою (для навчання словниковому запасу – на одній стороні картки малюнок, на іншій – слово або вираз, що його описує).

²⁴Вправа (для візуалів)

Мета: формувати знання форми, значень, функцій лексичних одиниць.

Інструкція. Прочитайте та перекладіть фрази, запам'ятайте значення виділених слів. Прослухайте фрази з електронного носія інформації. Перечитуйте фрази у такій періодичності: 15 хв – 1 год – 3 год – 1 день – 2 дні – 4 дні – 1 тиждень – 2 тижні.

Аудіальний тип учнів / студентів – це тип, для якого основним способом сприйняття і засвоєння інформації є слухові канали. Аудіальні учні / студенти найбільше ефективно навчаються, коли вони слухають, обговорюють і вимовляють матеріал, ніж коли просто читають чи працюють з візуальними матеріалами. Вони краще запам'ятовують і розуміють нову інформацію, коли чують її, наприклад, через лекції, записи, обговорення, пісні, аудіо- або відеоматеріали. Аудіальні учні / студенти часто можуть добре висловлювати свої думки усно, адже вони мають сильну здатність до сприйняття мовлення і вимови. Вони можуть добре засвоювати граматику та лексику через слухання і проговорювання. Для аудіальних учнів / студентів важливо використовувати аудіо записи, пісні, діалоги, новини, відеуроки, радіопередачі та інші медіаресурси, де мовний матеріал подається через звук. Важливо створювати умови для активного слухання та говоріння. Наприклад, заняття, що містять аудіальні вправи, де учні слухають аудіофайл і відповідають на запитання або відтворюють почуте, вважаються дуже ефективними. Аудіали часто добре запам'ятовують матеріал, коли вони його повторюють вголос. Регулярне читання вголос текстів, поетичних рядків, діалогів і монологів може бути надзвичайно корисним. Потрібно стимулювати аудіалів до повторення нової лексики або граматичних конструкцій шляхом повторення їх уголос. Для аудіальних учнів / студентів може бути корисним створення власних аудіозаписів, де вони будуть озвучувати тексти,

---

²⁴ Вправи взято з дисертації: Буровська О. А. Методика диференційованого формування у майбутніх філологів лексичної компетентності в індонезійському усному мовленні: дис. ... д-ра філософії за спеціальністю: 011 "Освітні, педагогічні науки" / КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2024. С. 102–104.

вивчати нові слова або повторювати матеріал. У навчанні аудіалів ефективним буде використання різноманітних навчальних платформ з аудіоформатами (як, напр., спеціалізовані мобільні додатки для вивчення мови), що надають аудіовправи.

Вправа (для аудіалів)

Мета: формувати знання форми, значень, функцій лексичних одиниць,

Інструкція. *Прочитайте та перекладіть фрази, запам'ятайте значення виділених слів. Прослухайте та повторіть за диктором фрази з електронного носія інформації у такій періодичності: 15 хв – 1 год – 3 год – 1 день – 2 дні – 4 дні – 1 тиждень – 2 тижні.*

Кінестетичний тип учнів / студентів – це тип, для якого основним способом сприйняття і засвоєння інформації є рух і фізична активність. Кінестетичні учні / студенти найкраще навчаються через практичні заняття, коли вони можуть фізично взаємодіяти з навчальним матеріалом або здійснювати фізичну активність, яка сприяє засвоєнню інформації. Це передбачає використання жестів, маніпулювання предметами, рольові ігри, та виконання практичних вправ. Кінестетики вчаться найкраще, коли вони можуть рухатися або фізично взаємодіяти з навчальними матеріалами. Ці учні / студенти мають великий інтерес до практичних занять, проте можуть відчувати труднощі, коли навчання обмежене пасивним спостереженням або слуханням. Вони віддають перевагу заняттям, де можуть активно працювати руками або тілом. Для кінестетиків слід організовувати заняття, що містять фізичні рухи, наприклад: рольові ігри, театральні вправи, переміщення учнів по класу для виконання завдань або навіть "розмовні прогулянки" по території закладу освіти. Кінестетики можуть практикувати вивчення нових слів або граматичних структур, малюючи схеми, діаграми, карти чи інші візуальні матеріали, використовуючи різні предмети (картки, плакати, настільні ігри), які вимагають маніпуляцій для створення речень, історій, введення в урок ігор, які вимагають фізичних рухів.

Вправа (для студентів у яких добре розвинені візуальні та кінестетичні рецептори)

Мета: формувати знання форми, значень, функцій лексичних одиниць.

Інструкція. Прочитайте та перекладіть фрази, запам'ятайте значення виділених слів. Прослухайте фрази з електронного носія інформації. Запишіть фрази у словник. Повторіть прослуховування та переписування фраз у такій послідовності: 15 хв – 1 год – 3 год – 1 день – 2 дні – 4 дні – 1 тиждень – 2 тижні.

О. Буровська²⁵ розробила стратегії запам'ятовування лексики індонезійської мови студентами-філологами залежно від їхнього навчального стилю. Для ефективного запам'ятовування лексики аудіалам слід поєднувати прочитання, смислове опрацювання і багаторазове слухання матеріалу з поступовим збільшенням інтервалів між прослуховуваннями, активним повторенням за диктором і самостійним контролем частоти повторень.

Для запам'ятовування лексики візуалами О. Буровська пропонує поєднувати читання, слухання та візуальні підказки, що активізує зорову пам'ять. Повторення з інтервалами та викликання перекладу з пам'яті сприяють кращому засвоєнню. Далі використовуються зображення та кольорові підписи для формування асоціацій між словом і образом, що посилює емоційне сприйняття. Для абстрактної лексики візуали створюють власні символи, які допомагають унаочнити складні поняття та глибше їх засвоїти.

Запам'ятовування лексики кінестетиками полягає в активному залученні рухової пам'яті через письмове відтворення, фізичне моделювання значень слів і дій, а також використання тактильних матеріалів (напр., карток). У поєднанні зі слуханням, озвученням і багаторазовим повторенням із поступовим збільшенням інтервалів ці дії сприяють глибшому засвоєнню лексики шляхом тілесного досвіду та динамічної взаємодії з матеріалом.

Диференціація за рівнем навчальної автономії полягає в урахуванні ступеня самостійності, з яким учні або студенти здатні організувати власний навчальний процес. Цей тип

---

²⁵ Буровська О. А. Там само. С. 102–104.

диференціації враховує, наскільки навчений готовий брати відповідальність за вибір цілей, методів, темпу і форм роботи, а також за оцінювання результатів власного навчання.

Низький рівень автономії – учень / студент потребує постійного супроводу, чітких інструкцій, готових алгоритмів дій і регулярного контролю. Для таких здобувачів освіти важлива підтримка з боку вчителя чи викладача, який допомагає структурувати матеріал і регулює навчальний процес. Навчання лексики учнів / студентів із низьким рівнем навчальної автономії може здійснюватися шляхом використання перекладу, аналізу прикладів вживання, можна використовувати прийом повторення слів / фраз вголос за викладачем або аудіозаписом (імітаційне повторення), використання простих вправ: "встав слово", "знайди пару", "підпиши зображення", частих тренувань з підтримкою (гра "меморі", кросворди, інтерактивні картки). Презентація граматичних правил у схемах, з прикладами і поясненням рідною мовою, презентувати слід дедуктивним способом: спочатку правило → потім приклади → після того вправи; виконання вправ слід здійснювати з підказками та зразками. З боку викладача слід здійснювати постійний зворотний зв'язок, контроль і корекцію помилок. У навчанні мовлення: продукування діалогів за зразком, озвучення готових фраз, читання рольових діалогів по черзі, читання адаптованих текстів з підказками (переклад, глосарій), відповіді на прості запитання, письмо із заповненням пропусків, складання речень за зразком, завершення текстів; в аудіюванні – прослуховування коротких записів із багаторазовим повторенням, вибір правильної відповіді.

Середній рівень автономії – учень / студент здатен самостійно виконувати навчальні завдання в межах чітко окреслених меж. Потребує періодичного контролю і підтримки, але вже демонструє ініціативу. Під час навчання лексики учнів / студентів із середнім рівнем навчальної автономії слід використовувати завдання з частковим вибором: самостійно вибирати слова для вивчення, самостійно працювати зі словниковою статтею, слухати правильну артикуляцію за допомогою додатків; складати мікротексти, активно вживати лексику у власних фразах, мінідіалогах, описах зображень; самостійно ознайомлюватись з граматичними правилами, виконувати вправи і завдання за аналогією, складати схеми або таблиці, створювати власні приклади з використанням нових

граматичних одиниць. У навчанні мовлення: складати власні діалоги на тему, обговорювати картинки, ситуації за опорними словами, самостійно читати з вибором ключових слів, складати план, узагальнювати зміст; у письмі – вміти написати короткі листи, повідомлення, історії за планом або візуальною опорою; в аудіюванні – прослуховувати діалоги / монологи з нотатками, складати план, обирати головну думку.

Високий рівень автономії: учні / студенти здатні самостійно планувати навчання, працювати з навчальними ресурсами, аналізувати власні помилки, оцінювати результати власної навчальної діяльності; самостійно вибирати тематичну лексику відповідно до інтересів або цілей навчання; працювати з автентичними текстами, де учень / студент самостійно випишує і аналізує нову лексику, створювати особисті словники, ментальні карти, тексти з новими словами; досліджувати граматичні явища самостійно: аналіз текстів, порівняння граматичних структур, самостійне формулювання правил, самостійне створення вправ, тестів, використання граматичних конструкцій у мовленні. У навчанні мовлення: дискусії, презентації, дебати, імпровізовані мінівиступи, проєктне обговорення; робота з автентичними текстами, критичний аналіз, коментар, порівняння з іншими джерелами; створення есе, оглядів, листів, блогів, самостійне редагування та перевірка тексту; слухання автентичних подкастів, новин, фільмів з подальшим аналізом, створення власних аудіо-відгуків.

*Приклад комплексу вправ / завдань
для навчання учнів письмового твору з української мови
з урахуванням рівня навчальної автономії*

Інструкція (для учнів з низьким рівнем навчальної автономії).
Напишіть твір-роздум на тему: "Чи легко бути підлітком у сучасному світі?", використайте опорні фрази та лексику.

Вступ

Я вважаю, що бути підлітком у сучасному світі...

На мою думку, підлітки зараз...

У наш час підлітковий вік – це...

Основна частина:

По-перше, підлітки стикаються з...

Наприклад, у школі вони...

По-друге, сучасні підлітки мають можливість...

Це дає змогу їм...

Висновок

Отже, підлітковий вік – це...

Я вважаю, що бути підлітком...

Підсумовуючи, скажу, що...

Лексика:

цікаво, важко, весело, складно, проблеми в навчанні, тиск, нерозуміння, соцмережі, можливості, вибір, свобода, хобі.

Зразок твору схожої структури

Інструкція (для учнів із середнім рівнем навчальної автономії). *Напишіть твір-роздум на тему: "Чи легко бути підлітком у сучасному світі?"*

Оберіть одну із тез:

Підлітковий вік у сучасному світі сповнений викликів, пов'язаних із високими очікуваннями та соціальним тиском.

Сучасні підлітки мають більше можливостей для розвитку, ніж будь-коли раніше.

Підлітки сьогодні часто не мають достатньо підтримки в емоційному та психологічному плані.

Напишіть твір-роздум, дотримуючись такої структури:

- теза,
- аргумент,
- приклад,
- аргумент,
- приклад,
- висновок

Для формулювання тези використовуйте такі фрази: на мою думку ..., на моє переконання, ...

Для формулювання аргументів використовуйте такі фрази: довести своє твердження я можу такими аргументами: по-перше, ... , а по-друге, ... на користь моєї думки можу навести такі

аргументи: ..., моє переконання ґрунтується на тому, що, поперше ..., а по-друге, ...

Для прикладів: на згадку приходять герої ..., у зв'язку з порушеною проблемою хочеться згадати твір ..., яскравим прикладом саме такого розуміння ... особисто для мене є ...

Для висновку: отже, можна дійти висновку, що ..., підсумовуючи, можна зазначити: ..., таким чином, можна зробити висновок, що ...

Інструкція (для учнів з високим рівнем навчальної автономії).
Напишіть твір-роздум на тему: "Чи легко бути підлітком у сучасному світі?"; сформулюйте тезу, аргументи, наведіть приклади та напишіть висновок. Використайте 1–2 цитати. Під час написання твору скористайтеся сайтами, які допоможуть вам сформулювати основні елементи твору.

Профільна диференціація – це організація навчання з урахуванням освітніх інтересів, майбутньої професійної орієнтації та сфери застосування мови учнями або студентами. Вона передбачає спеціалізоване мовне навчання, коли зміст, тематика, типи текстів і мовні завдання добираються відповідно до профілю (гуманітарного, технічного, економічного тощо) або до майбутньої професії студентів.

Характеристики профільної диференціації:

- диференціюються цілі та зміст навчання: тематика, жанри усного та писемного мовлення, лексика будуть варіюватися залежно від майбутньої професії;

- диференціюються навчальні матеріали: тематика текстів у навчанні мов за принципом профільної диференціації підбирається відповідно до потреб учнів чи студентів у їхній майбутній професії чи освітньому напрямі. Для студентів економічних спеціальностей це можуть бути тексти про бізнес, економіку, фінанси, ділову комунікацію; для студентів медичних профілів – тексти про медичну термінологію, фармакологію, клінічні випадки;

- типи завдань, методи та технології навчання також можуть варіювати залежно від майбутньої професії чи профілю: наприклад, драматико-педагогічні технології будуть більш релевантними для навчання майбутніх акторів, дебати, дискусії – для навчання юристів, дипломатів.

Приклад диференційованих завдань

Тема: "Модальні дієслова **can, must, may, should**" для юристів, економістів та психологів

For Lawyers

Task: Fill in the blanks with the correct modal verb (can, must, may, should).

1. Lawyers _____ (must) follow the law carefully when preparing legal documents to avoid mistakes.
2. They _____ (can) file a lawsuit if a client's rights have been violated.
3. When drafting a contract, you _____ (should) read all the terms before signing it.
4. A lawyer _____ (may) represent a client in court if allowed by law.
5. The client _____ (must) inform their lawyer about all important details of the case.

For Economists

Task: Choose the correct modal verb (can, must, may, should) for each sentence.

1. Business leaders _____ (must) comply with financial regulations when preparing budgets to avoid penalties.
2. Economists _____ (can) conduct market research to assess the effectiveness of investments.
3. Companies _____ (should) invest in new technologies to remain competitive in the market.
4. Financial reports _____ (may) be submitted to tax authorities electronically.
5. When creating financial forecasts, we _____ (should) consider all possible risks.

For Psychologists

Task: Fill in the blanks with the correct modal verb (can, must, may, should).

1. A psychologist _____ (must) maintain confidentiality of the information shared by the client at all times.

2. The client _____ (may) reach out for help at any time they feel the need for support.

3. The therapist _____ (should) listen attentively to the client to understand their problems properly.

4. Psychological studies _____ (can) be used to improve treatment methods.

5. In some cases, the patient _____ (may) not want to disclose certain details of their history.

Технології реалізації автономного навчання спрямовані на формування у здобувачів освіти здатності самостійно організовувати, контролювати й оцінювати власну навчальну діяльність. Вони поєднують педагогічні, психологічні, дидактичні та цифрові інструменти для створення умов, у яких студент / учень стає активним суб'єктом навчального процесу.

До технологій реалізації автономного навчання належать:

- технології навчання у співпраці;
- технологія "Портфоліо";
- проєктна технологія;
- технологія кейсів (case study);
- технологія навчання з використанням цифрових інструментів;
- технологія самонавчання (self-access learning);
- технологія рефлексивного навчання.

Технологія самонавчання (Self-access learning) – це дидактична технологія, що передбачає самостійну організацію навчання здобувачем освіти з урахуванням його потреб, рівня володіння мовою, стилю навчання та особистих цілей. Вона формує навчальну автономію, сприяє розвитку критичного мислення та навичок самоконтролю.

Характеристики технології самонавчання:

- індивідуалізоване планування навчання: студент самостійно обирає предмет вивчення, формулює фінальну та проміжні цілі, обирає зручний час і темп навчання;
- для реалізації технології необхідне відповідне організаційне середовище (self-access center): фізичний та віртуальний простір, де зібрані навчальні ресурси (напр., Google Classroom, Moodle, оснащений технічними засобами навчання);
- види роботи: самостійне читання, слухання з подальшим тестуванням, виконання інтерактивних вправ на платформі,

створення власного контенту: написання мінітекстів, відео, аудіо, робота з чек-листами та мовними маршрутами;

- самооцінювання та рефлексія навчальної діяльності та її результатів;

- роль викладача – організаційна та консультативна, викладач допомагає обрати ресурси, формулює цілі, перевіряє прогрес у навчанні, заохочує до рефлексії та самооцінювання.

Технологія рефлексивного навчання – це сучасна освітня технологія, яка орієнтована на розвиток здатності учнів / студентів усвідомлювати процес і результати власного навчання, оцінювати свої дії, приймати рішення, самокоригуватися та відповідати за власний поступ. У навчанні мов ця технологія сприяє формуванню критичного мислення, навчальної автономії та внутрішньої мотивації.

Інструменти рефлексивного навчання:

- рефлексивні запитання після вправ: "Що я зробив добре?", "Де були труднощі?", "Що варто змінити?";

- щоденники навчання (language learning diaries): запис нової лексики, помилок, емоційних реакцій, способів запам'ятовування;

- рефлексивні мапи / таблиці / чек-листи, наприклад: "Що я знав / дізнався / хочу ще вивчити", "Який вид вправ був для мене найефективнішим";

- рефлексивні есе: "Що допомагає мені запам'ятовувати нові слова?";

- самооцінювання, наприклад: шкали "Впевнений – Частково впевнений – Потрібна допомога";

- групова рефлексія: обговорення після групової роботи або проєкту.

Під час упровадження технології диференційованого навчання мов слід звернути увагу на такі моменти:

- технології диференційованого навчання потребують ретельної діагностики психологічних особливостей здобувачів освіти;

- дуже складно організувати ситуативні та стабільні групи для реалізації диференційованого навчання;

- диференційоване навчання потребує ретельної та скрупульозної підготовки викладача до занять.

Питання для аналізу, обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технології диференційованого навчання в мовній освіті у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте особливості інтерпретації поняття "диференційоване навчання";
- визначте типи диференціації в навчанні мов;
- визначте переваги використання диференціації в мовній освіті;
- окресліть цілі та функції цієї технології;
- окресліть переваги диференційованого навчання мови.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію щодо можливостей та обмежень у використанні диференційованого підходу в навчанні мови в умовах змішаного навчання. Розгляньте, які інструменти, цифрові ресурси чи методичні рішення дозволяють ефективно реалізувати принципи диференціації в аудиторній роботі та під час самостійної роботи.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть аналіз підручників для закладу середньої освіти (мова за фахом здобувача) на предмет імплементації диференційованого навчання. Проведіть мікродослідження у закладі освіти, в якому Ви працюєте або навчаєтеся (або в будь-якому іншому доступному закладі освіти) щодо застосування технології диференційованого навчання мови.

Зверніть увагу на такі аспекти:

- чи використовується диференціація системно чи епізодично;
- які види диференціації застосовуються найчастіше;
- які види диференціації є найбільш ефективними в контексті навчання певних мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності;
- яким видам диференціації надають педагоги перевагу у формуванні лінгвосоціокультурної компетентності;
- яке ставлення учнів/студентів до диференційованих завдань: чи вважають вони їх корисними, справедливими, такими, що сприяють кращому розумінню матеріалу.

Підготуйте презентацію та доповідь за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання лексики або граматики з позиції рівневої диференціації: покажіть на прикладі однієї граматичної теми (групи лексики), як її можна вивчати на різних рівнях (початковий, середній, високий).

Завдання 2. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання читання з позиції рівневої диференціації (на прикладі однієї і тієї ж самої теми).

Завдання 3. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання говоріння до теми "Подорож" з позиції диференціації за інтересами.

Завдання 4. Розробіть комплекс вправ / завдань для самостійного опанування граматики з позиції диференціації за темпом навчання.

Завдання 5. Розробіть комплекс вправ / завдань для самостійного опанування лексики з позиції диференціації за навчальними стилями.

Завдання 6. Розробіть комплекс вправ / завдань для самостійного опанування граматики з позиції диференціації за навчальними стилями.

Завдання 7. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в аудіюванні на засадах диференціації за рівнем навчальної автономії.

Завдання 8. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в письмі на засадах диференціації за рівнем навчальної автономії.

Завдання 9. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в говорінні на засадах диференціації за рівнем навчальної автономії.

Завдання 10. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в читанні на засадах диференціації за рівнем навчальної автономії.

Завдання 11. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в читанні на засадах профільної диференціації (у межах художньо-естетичного профілю).

Завдання 12. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в говорінні на засадах профільної диференціації (у межах спортивного профілю).

Завдання 13. Розробіть комплекс вправ / завдань для формування компетентності в говорінні на засадах профільної диференціації (у межах біологічного профілю).

Завдання 14. Розробіть комплекс рефлексивних вправ і завдань до будь-якої граматичної теми.

Література для самостійного опрацювання

Буровська О. А. Методика диференційованого формування у майбутніх філологів лексичної компетентності в індонезійському усному мовленні : дис. ... д-ра філософії / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2024.

Гладка О. Впровадження диференційованого підходу до навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 60, № 1. С. 247–251.

Дружченко Т. Підсистема вправ та завдань для навчання англійського усного монологічного мовлення студентів спеціальності "Право на засадах диференційованого підходу". *Педагогічні науки*. 2017. Т. 69. С. 19–32.

Дружченко Т., Ткаченко О. Цілі та зміст диференційованого навчання майбутніх юристів англійського усного монологічного мовлення. *Ars Linguodidacticae*. 2019. Вип. 4. С. 24–34.

Дружченко Т. П. Методика диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів : дис. ... канд. пед. наук (д-ра філософії) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2018.

Кравченко А. Навчання різних аспектів іноземної мови на засадах диференційованого підходу: стан дослідженості. *Зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету*. 2018. Т. 2. С. 143–156.

Кравченко А. О. Методичні передумови диференційованого формування англійськомовної лексичної компетентності в читанні майбутніх філологів. *Zhytomyr Ivan Franko state university journal. Pedagogical sciences*. 2018. Вип. 3, № 94. С. 55–62.

Мішук К. О., Протовень О. П., Стриж А. А., Ніколаєва Н. М. Технології диференціації навчання іноземної мови в немовних вищах. *Вісник укр. мед. стоматологічної академії "Актуальні проблеми сучасної медицини"*. 2014. Вип. 14, № 2. Т. 46. С. 175–178.

Пасічник О., Редько В. Особливості конструювання змісту рівневого навчання іноземних мов у старшій профільній школі в Україні. *Проблеми сучасного підручника*. 2012. Т. 12. Р. 649–662.

Романов І. Диференційоване навчання на заняттях з іноземної мови: роль, зміст та перспективи. *Молодий вчений*. 2018. Вип. 1, № 53. С. 378–381.

Синекоп О. С. Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англійського спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій: дис. ... пед. наук / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2022.

Шалівська Ю. В. Диференційований підхід до комунікативно-мовленнєвого розвитку школярів на уроках читання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2009. Т. 44. С. 160–163.

Oxford R. L. Language learning styles and strategies: Concepts and relationships. *Iral*. 2003. Vol. 41, N 4. P. 271–278.

Karthigeyan K., Nirmala K. Learning style preference of English language learners. *Educationia Confab*. 2013. Vol. 2, N 1. P. 134–140.

Castro O., Peck V. Learning styles and foreign language learning difficulties. *Foreign language annals*. 2005. Vol. 38, N 3. P. 401–409.

Wong L. L., Nunan D. The learning styles and strategies of effective language learners. *System*. 2011. Vol. 39, N 2. P. 144–163.

Ehrman M., Oxford R. Adult language learning styles and strategies in an intensive training setting. *The modern language journal*. 1990. Vol. 74, N 3. P. 311–327.

Baksha R., Huszti I., Kacsur A. Differentiation in the process of English language teaching. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реальність та перспективи*. 2024. Вип. 100. С. 8–13.

Kovalenko O. O., Konoplianyk L. M. Differentiated approach to foreign language learning. *Naukovyi chasopys*. 2018. Vol. 129.

Najjar N. The efficiency of differentiation through learning styles and strategies to develop language productive skills. *EuroMed Journal of Management*. 2019. Vol. 3, N 2. P. 109–140.

Rahimi N. M., Faisal N. A., Kamarudin M. Y., Tukimin R. The effectiveness of differentiated learning method on motivation and achievement of foreign language learning. *Religación: Revista de Ciencias Sociales y Humanidades*. 2019. Vol. 4, N 19. P. 161–164.

§ 10. Технології індивідуалізованого навчання мов

Технологія індивідуалізованого навчання мов – це така організація навчального процесу, яка максимально враховує індивідуальні особливості учня: його рівень знань, інтереси, стиль навчання, темп роботи, потреби, здібності та навчальну мотивацію. Головна мета цієї технології – створити умови для найбільш ефективного, комфортного та результативного засвоєння мови кожним учнем.

Характеристики індивідуалізованого навчання:

- орієнтація на особистість учня / студента (навчальні матеріали, методи і форми роботи добираються відповідно до індивідуальних особливостей учня / студента);
- диференціація завдань (завдання можуть відрізнятися за складністю, обсягом, форматом виконання відповідно до можливостей і потреб кожного учня);
- гнучкість темпу та місця роботи: учні / студенти можуть опрацювати матеріал у зручному для себе темпі та місці;
- індивідуальна траєкторія навчання: учень / студент може сам (або разом із вчителем / викладачем) обирати види діяльності та завдання.

Індивідуалізоване навчання має багато спільного з диференційованим, оскільки обидва підходи мають спільну мету – забезпечити ефективне засвоєння знань кожним учнем, однак реалізуються вони по-різному. Диференційоване навчання орієнтується на потреби **груп учнів / студентів**, які можуть відрізнятися за рівнем підготовки, темпом засвоєння матеріалу, стилями навчання, інтересами тощо. У цьому випадку вчитель / викладач заздалегідь планує кілька варіантів завдань, методів навчання чи матеріалів і розподіляє їх відповідно до особливостей груп. Таким чином, усі учні / студенти вивчають одну і ту саму тему, але за різними маршрутами. Такий підхід дозволяє охопити ширший діапазон учнівських / студентських можливостей у межах одного уроку / заняття або теми. Натомість індивідуалізоване навчання передбачає адаптацію навчального процесу під **кожного окремого учня**, враховуючи його рівень

знань, інтереси, здібності, стиль і навіть життєвий досвід. У такому підході **навчальна траєкторія є унікальною**, а учень – активний суб'єкт, який може впливати на вибір тем, завдань, темпу роботи, джерел інформації. Ключова відмінність між підходами полягає в **масштабі адаптації**: у диференціації педагог підлаштовує навчання під типові потреби груп, а в індивідуалізації – під особливості кожного учня / студента.

Мотивувальна індивідуалізація в навчанні мов – це технологія навчання, за якою вчитель / викладач спеціально адаптує освітній процес з урахуванням мотиваційних установок, інтересів, цінностей і потреб кожного учня / студента, з метою підвищення його внутрішньої мотивації до навчання.

Характеристики мотивувальної індивідуалізації:

- урахування інтересів та потреб учнів / студентів (завдання, приклади, тексти, форми діяльності добираються з огляду на те, чим цікавляться учні / студенти);

- можливість вибору: учень / викладач має змогу самостійно обирати форму, зміст або формат завдання (напр.: написати есе, створити відео, провести інтерв'ю);

- зв'язок навчання з особистим досвідом: навчальні матеріали та завдання апелюють до життєвих ситуацій, інтересів, проблем, які близькі й актуальні для учня;

- створення ситуації успіху (учень / студент отримує завдання, які відповідають його можливостям, але вимагають певних зусиль, – це надає впевненості в собі та викликає бажання працювати далі;

- встановлення практичної цінності мови – задоволення життєвих потреб учнів / студентів засобами мови, що вивчається, використання реальних матеріалів (відео, оголошення, пісні, листування);

- встановлення досяжних цілей; учні / студенти повинні бачити прогрес і результат від своєї роботи, що значно підвищує мотивацію;

- використання ігрових та інтерактивних форм навчання, гейміфікації;

- урахування індивідуальних особливостей та потреб здобувачів освіти;

- створення емоційно позитивної атмосфери на заняттях;

- надання можливості для самовираження: висловлювати свою думку, ділитися досвідом, виявляти індивідуальність;

- постійний зворотний зв'язок з викладачем / учителем: персоналізовані коментарі педагога, які підкреслюють успіхи та дають поради для покращення;
- створення якісного навчального середовища: візуальні матеріали, словники, інтерактивні дошки;
- використання соцмереж, у яких відбувається спілкування мовою, що вивчається.

Зовнішні мотиви (або **екстернальні мотиви**) – це такі спонуки до навчання, які не залежать безпосередньо від внутрішнього бажання чи інтересу учня / студента, а виникають під впливом зовнішніх чинників. Учень / студент навчається не тому, що хоче сам, а щоб отримати винагороду або уникнути покарання (виправдати очікування батьків або вчителів / викладачів, не відстати від однокласників / однокласниць, знайти в подальшому омріяну роботу тощо). Вчені виділяють такі зовнішні мотиви²⁶: 1) професійні мотиви (це усвідомлені спонукальні чинники, що пов'язують навчання (зокрема вивчення мов) з майбутньою професійною діяльністю; вони виникають тоді, коли учень або студент розуміє значущість мови для своєї кар'єри, бачить конкретні цілі й прагне отримати знання, які йому знадобляться у професійному житті); 2) мотиви особистого престижу (це такі спонукальні чинники до навчання, зокрема до вивчення мов, які пов'язані з прагненням учня підвищити свій статус у групі, здобути схвалення, визнання, виділитися серед однолітків або стверджувати себе як успішну, авторитетну особистість); 3) прагматичні мотиви (це такі мотиви навчання, які пов'язані з практичною користю знань у реальному житті; учень або студент вивчає мову не лише заради оцінки чи визнання, а тому що бачить конкретну вигоду або потребу в цьому: спілкування, подорожі, робота, доступ до інформації тощо).

Внутрішні мотиви – це спонукання до навчання, що виникають з особистого інтересу, задоволення та потреби у саморозвитку. Учень вивчає мову не через зовнішній тиск чи винагороду, а тому що йому справді цікаво, важливо або приємно вчитися. Спонукання до навчання спрямовані на розширення кругозору, розвиток

---

²⁶ Щербина М. Б. Мотивувальна диференціація формування компетентності в англійському діалогічному мовленні: теоретичне обґрунтування й засоби реалізації. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Педагогіка та психологія*. 2018. Т. 28. С. 48–55.

розумових здібностей. Внутрішні мотиви пов'язані з інтелектуальним задоволенням від навчання; від того, що учні / студенти, пізнають щось нове, досліджують, відкривають.

Регульовальна індивідуалізація в навчанні мов – індивідуалізація, спрямована на врахування викладачем / учителем реального рівня володіння студентом знань, навичок та вмій на кожному з етапів навчального процесу; вона передбачає: з одного боку, можливість тимчасового спрощення і часткового варіювання завдань для менш підготовлених учнів / студентів за умови отримання необхідного кінцевого "продукту" згідно з вимогами програми, а з іншого, – розширення й ускладнення програмних вимог для добре підготовлених і зацікавлених мовою, що вивчається, учнів / студентів²⁷.

Характеристики регульовальної індивідуалізації:

- адаптація завдань до рівня учнів / студентів: вчитель / викладач враховує індивідуальний рівень підготовки здобувачів освіти й адаптує завдання; для менш підготовлених учнів завдання можуть бути спрощеними або відкоригованими в обсязі, складності, кількості матеріалу, щоб забезпечити їхню успішність у виконанні завдання;

- ускладнення завдань для підготовлених учнів / студентів: для здобувачів освіти, які мають вищий рівень володіння мовою або високу зацікавленість, викладач / учитель може розширювати програмні вимоги, вводити більш складні завдання, що дають можливість учням застосовувати свої знання на більш глибокому рівні; це дозволяє утримувати мотивацію і підтримувати інтерес до навчання;

- індивідуалізація на кожному етапі навчання: важливо постійно моніторити рівень розвитку учнів через всі етапи навчання, адаптуючи методи та завдання залежно від досягнень здобувачів освіти;

- гнучкість в організації навчального процесу: регульовальна індивідуалізація вимагає від викладача гнучкості в підходах до організації навчання; викладач / учитель може

---

²⁷ Савлук А.О. Організація індивідуалізованого навчання професійно орієнтованого англomовного читання майбутніх інженерів з теплоенергетики. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2015. Т. 52. С. 118–122.

використовувати різні методи та форми роботи залежно від потреб та можливостей здобувачів освіти.

Така індивідуалізація сприяє підвищенню ефективності навчання (оскільки враховуються навчальні можливості кожного учня / студента), збереження / підвищення мотивації учнів / студентів, оскільки вони відчувають результат навчальної діяльності, а також позбавлені надмірного навантаження або недооцінювання своїх можливостей. Вони бачать реальні шанси для досягнення успіху на кожному етапі.

У процесі навчання читання для учнів / студентів з низьким рівнем володіння мови можна запропонувати невеликі за обсягом адаптовані тексти, які містять експліцитну інформацію, основний акцент варто робити на загальне розуміння змістової інформації. Для учнів / студентів із середнім рівнем можна використовувати нескладні автентичні або напіваадаптовані тексти, основний акцент доцільно робити на розуміння змісту в цілому та експліцитних деталей змісту. Для учнів / студентів з високим рівнем можна використовувати автентичні тексти, які містять ідейний зміст, підтекстову інформацію.

Під час навчання говоріння для учнів з низьким рівнем можна використовувати більше опор – вербальних і невербальних, плану монологу / діалогу, використання опорних монологів та діалогів. Вербальними опорами можуть бути нескладні граматичні структури. Для учнів / студентів із середнім рівнем успішності можна дати опори, які містять більш складні граматичні структури, водночас зменшити кількість вербальних опор; ставити завдання, орієнтовані на досягнення певних комунікативних цілей. Для учнів / студентів з високим рівнем володіння мови можна запропонувати для обговорення завдання проблемного характеру, мінімізувати або взагалі не використовувати вербальних опор, ставити завдання, орієнтовані на аргументацію, на застосування екстралінгвальних предметних знань.

У навчанні письма для учнів / студентів з низьким рівнем можна запропонувати написати текст за шаблоном або планом, з використанням вербальних опор (нескладних граматичних структур, рекомендованої лексики), це можуть бути завдання на письмове фіксування думок без дотримання стилю та жанру висловлювання, тематика мовлення – побутова. Для учнів / студентів із середнім рівнем можуть бути дібрані завдання на

написання творів нескладної структури, із заданою логікою викладу, можна обмежитися жанром есе, можна надати корисні мовні кліше, тематика мовлення побутова та соціальна. Для навчання учнів / студентів з високим рівнем можна запропонувати самостійно організувати структуру, побудувати логіку викладу, створити текст, який належить до певного жанру та стилю, тематика – соціальна, глобальна, вузько спеціалізована фахова, широка прагматика, використання стратегій персуазивного мовлення.

Для навчання аудіювання учнів / студентів з низьким рівнем навчання слід використовувати невеликі за обсягом тексти з чіткою артикуляцією та повільною швидкістю мовлення, мовлення побутове; можливе використання зорових і вербальних опор. Для навчання учнів із середнім рівнем навченості можна запропонувати для аудіювання діалоги, новини, мовлення має бути адаптоване до рівня здобувачів освіти. Для учнів / студентів з високим рівнем навченості можна подати для слухання тексти складної будови, які містять аргументативне мовлення, імпліцитну інформацію; опори зазвичай не використовуються.

Розвивальна індивідуалізація в навчанні мов базується на реальному рівні функціонування у здобувачів психічних процесів, особистісних якостях та їх розвитку. Розвивальна індивідуалізація дозволяє: по-перше, забезпечити в навчанні опору на реальний рівень функціонування психічних процесів, а по-друге, реалізувати цілеспрямований розвиток слабофункціонуючих психічних процесів за допомогою спеціально підібраних серій завдань на матеріалі мови. Цілеспрямованого розвитку можуть потребувати й особистісні якості студентів²⁸.

Розвивальна індивідуалізація орієнтована на врахування таких психічних процесів:

- *сприймання*: учні / студенти поділяються на аудіалів, візуалів, кінестетиків залежно від того, який канал сприймання у них домінує;

- *увага*: **низький рівень концентрації уваги** характеризується тим, що учні / студенти легко відволікаються на зовнішні подразники або власні думки, вони зазвичай не можуть зосередитися на одному завданні протягом тривалого часу і часто

---

²⁸ Там само.

потребують постійної підтримки і нагадування для повернення до основного завдання; їм складно виконувати одноманітні чи складні завдання без перерв; для них важливо використовувати короткі завдання, змінювати види діяльності, застосовувати візуальні опори (малюнки, картки) і давати часті перерви для відновлення уваги; **середній рівень концентрації уваги** означає, що учні / студенти можуть зосереджуватися на завданні, але не завжди вдається утримувати увагу тривалий час; вони можуть зберігати увагу на завданнях середньої складності; для них варто застосовувати більш тривалі завдання, але з можливістю переходу від одного виду діяльності до іншого, а також поєднувати різні типи робіт для підтримки їхньої концентрації; **високий рівень концентрації уваги** характеризується тим, що учні / студенти здатні зосереджуватися на завданні протягом тривалого часу, не відволікаючись на сторонні подразники; вони можуть працювати з великими обсягами інформації, тривалими завданнями, зберігаючи увагу і витримку; у навчанні мов учні / студенти з високим рівнем концентрації можуть без проблем працювати з комплексними текстами, граматичними конструкціями, виконувати завдання, що потребують глибокого аналізу або тривалого часу для виконання.

Для розвитку уваги можна використовувати такі прийоми:

- вправи на вибірку увагу: виявлення мовних одиниць у потоці мовлення; пошук помилок;
- мовні ігри на уважність: порівняння висловлювань, які відрізняються одним словом, знайти слово, яке є зайвим.

Вправа на розвиток уваги засобами мови

Інструкція. *Прослухайте уважно текст, у ньому є 3 помилки. Коли ви їх почуєте, підніміть сигнальну червону картку.*

"Yesterday I go to the school very early. I eat a big breakfast with pizza and orange juice. My cat, his name are Simba, drive me to school. At school, I learning English and history. My teacher give us homework: to write ten sentences about our favorite animal. I choose crocodile because it can fly."

Після кожної виявленої помилки учні, студенти називають помилку і виправляють її на правильний варіант.

▪ пам'ять: **низький рівень пам'яті** характеризується обмеженим обсягом і низькою якістю збереження інформації; такі учні / студенти часто забувають нові слова або фрази, складно запам'ятовують правила граматики, мають труднощі з відтворенням вивченого матеріалу, особливо, якщо він не закріплений через практику або повторення; для таких учнів / студентів важливо використовувати багато повторень, опорні фрази, таблиці, картки, візуальні матеріали, щоб забезпечити міцніше збереження інформації; **середній рівень пам'яті** характеризується кращою здатністю до збереження та відтворення матеріалу, але учні все ще можуть мати труднощі з запам'ятовуванням складніших або абстрактних понять; вони можуть запам'ятовувати нові слова і правила граматики на короткий термін, але для довгострокового збереження необхідно більше повторювати матеріал або застосовувати різноманітні стратегії; для учнів / студентів із середнім рівнем пам'яті корисно використовувати стратегії активного відтворення (напр., складання речень з новими словами), застосування нової лексики в реальних ситуаціях; **високий рівень пам'яті** дозволяє учням ефективно зберігати і відтворювати великий обсяг інформації, що не тільки допомагає у вивченні мови, а й сприяє розвитку глибокого розуміння матеріалу; учні / студенти з високим рівнем пам'яті здатні запам'ятовувати великі масиви лексики, граматичних конструкцій, складні правила, а також без труднощів адаптують їх до різних мовленнєвих ситуацій; для таких учнів / студентів можна використовувати завдання, які вимагають творчого застосування знань, а також інтегрують мовні аспекти та види мовленнєвої інформації.

Для розвитку пам'яті можна використовувати такі прийоми:

- регулярне та інтервальне повторення матеріалу, яке допомагає переводити знання з короткотривалої пам'яті в довготривалу;
- використання мнемотехнік – асоціацій, рим, кодів;
- емоційне залучення: яскрава, емоційно забарвлена інформація запам'ятовується краще і довше;
- опора на різні види пам'яті – зорову, слухову, кінестетичну;
- контекстуальне запам'ятовування.

Вправа на розвиток пам'яті та формування знань лексики

Інструкція. *Зараз я називаю слово з теми "Подорож". Перший учень / студент повторює моє слово і називає своє; другий студент / учень – моє слово, слово попереднього учня і своє.*

Наприклад:

1-й: "valise";

2-й: "valise, ticket";

3-й: "valise, ticket, train",

4-й: "valise, ticket, train, passport".

Гра продовжується, доки хтось помиляється. Потім можна розпочати новий ряд.

- мислення: учні / студенти з добре розвиненим *логічним* мисленням легко засвоюють граматичні правила, оскільки вони можуть зрозуміти внутрішню структуру мовних одиниць і відносини між ними; вони швидше виводять загальні правила з конкретних прикладів і можуть застосовувати їх до нових ситуацій; учні / студенти з хорошим *абстрактним* мисленням розуміють граматичні категорії, особливо граматичні структури, що виражають ірреальну модальність; учні / студенти з добре розвиненим *конкретно-образним* мисленням можуть легко запам'ятовувати нові слова, асоціюючи їх з конкретними образами; *творче* мислення допомагає учням застосовувати нові знання і навички в нестандартних ситуаціях, що сприяє розвитку мовленнєвої гнучкості; за допомогою добре розвинутого творчого мислення учні / студенти можуть створювати свої власні висловлювання, використовувати мову в художньому стилі; завдяки *асоціативному* мисленню учні / студенти можуть швидше запам'ятовувати нові слова, знаходити синоніми, антоніми та інші мовні одиниці; критичне мислення допомагає учням краще аналізувати тексти, порівнювати їх з іншими джерелами, оцінювати правильність використання мовних структур та вибирати найбільш відповідні засоби вираження для конкретних ситуацій.

Для розвитку мислення можна використовувати такі прийоми:

- аналіз мовних одиниць, текстів;
- поєднання інформації в одне ціле;
- порівняння мовних одиниць, текстів;
- виявлення закономірностей, причинно-наслідкових зв'язків, формулювання правил;

- класифікація мовних одиниць;
- абстрагування: виділення ключових думок у тексті, смислових центрів у реченні;
- прогнозування інформації в тексті;
- генералізація ідей, мозковий штурм.

Приклад вправи на розвиток мислення мовними засобами

Інструкція. Прочитайте окремі абзаци тексту, складіть із них зв'язний текст, упорядкувавши за змістом.

А. Ми швидко зібрали рюкзаки, взяли воду, бутерброди й вирушили до лісу. На щастя, погода була чудова: тепло, сонячно, співали пташки.

Б. Цими вихідними ми вирішили влаштувати невелику мандрівку за місто. Хотілося відпочити від шуму й провести день на природі.

В. Ми довго йшли стежкою, милувалися природою, фотографували. Коли дісталися галявини, розклали плед і влаштували пікнік. Це був чудовий день, сповнений спокою й радості.

Інструкція. Прочитайте речення, запишіть, розширивши другорядними членами речення.

Вона мовчала.

Ми не змогли знайти відповідь.

Зустріч відбулася.

Він на мить зупинився.

Їхній план провалився.

Я відчув зміни.

Рішення було прийнято.

▪ уява: здобувачі освіти з конкретною уявою можуть уявляти собі реальні ситуації, які відбуваються в житті, і застосовувати мову в контекстах, що мають чітке відображення в реальності; абстрактна уява дає змогу зрозуміти не лише поверхневий зміст висловлювань, а й глибинний смисл; творчий рівень уяви дозволяє учням створювати унікальні ситуації для використання мови, учні / студенти володіють креативними навичками письма; символічна уява дозволяє учням / студентам краще розуміти глибину мови, її образність і виразність, що сприяє розвитку мовленнєвих умінь на більш високому рівні.

Прийоми розвитку уяви

- візуалізація: учням / студентам описують якийсь об'єкт, природне явище або подію в деталях (кольори, звуки, учитель / викладач дає слово (напр., "ліс", "місто", "захід сонця"), і учні / студенти повинні описати, що вони уявляють, використовуючи багаті деталі;

- прийом "Що буде далі?": учням / студентам пропонується ситуація, яку потрібно уявити, а потім передбачити, що буде після цього. *"Уявіть, що ви знайшли старовинний лист. Що ви робитимете далі?"*;

- використання метафор і порівнянь: добирання якомога більшої кількості порівнянь / метафор до слова "ріка";

- асоціації: вчитель називає слово, а учні мають дібрати якомога більше слів, які з ним асоціюються;

- перевернуті ситуації: подання ситуації з абсолютно несподіваного боку, що стимулює нестандартне мислення та уяву.

Приклад вправи на розвиток уяви засобами мови

Інструкція

1. Уявіть, що ви потрапили в минуле або майбутнє (потрібно вибрати один варіант).

2. Опишіть місце, де ви опинилися: що навколо? Як виглядають люди? Яка погода?

3. Напишіть кілька речень, що ви робите у цій подорожі.

4. Опишіть свої емоції, коли ви зрозуміли, що потрапили в інший час.

5. Завершіть опис, вказавши, чи хочете ви залишитися там, чи повернутися в теперішнє.

Вправа орієнтована на розвиток творчого мислення, уяви інтегровано з формуванням умінь говоріння / письма.

Формувальна індивідуалізація навчання мов – індивідуалізація, яка сприяє формуванню у студентів індивідуального стилю оволодіння мовою з урахуванням і в опорі на індивідуальні особливості нервової системи студента і стиль діяльності, який уже склався²⁹.

---

²⁹ Там само. С. 118–122.

Індивідуальний навчальний стиль – це стійка сукупність прийомів, способів, підходів, які людина свідомо або несвідомо використовує для засвоєння знань, умінь та навичок. Цей стиль формується під впливом типологічних особливостей нервової системи, когнітивних процесів (пам'яті, мислення, уваги, уваги), а також особистого досвіду навчання.

Характеристики індивідуального навчального стилю:

- за каналом сприйняття інформації (візуальний, аудіальний, кінестетичний, полімодальний);
- за темпом навчання (швидкий, повільний);
- за особливостями мислення: аналітичний стиль (тяжіє до логіки, чіткого структурування), інтуїтивний стиль (опирається на інтуїцію, асоціації), креативний стиль (шукає нестандартні підходи, створює нові зв'язки), репродуктивний стиль (воліє чітко наслідувати зразки, уникати імпровізацій);
- за ставленням до труднощів: унікальний (уникає труднощів, потребує підтримки), активний стиль (приймає виклики, схильний до самостійного подолання бар'єрів);
- за взаємодією з учасниками освітнього процесу: інтер-персональний (учні краще працюють у групах, взаємодіють з іншими людьми); інтраперсональний (учні надають перевагу самостійній роботі та рефлексії);
- за рівнем автономності: залежний стиль (потребує постійної допомоги, чітких вказівок), автономний стиль (вміє самостійно організувати власне навчання, визначити цілі).

Способи врахування індивідуального стилю:

- адаптація навчальних матеріалів відповідно до модальності сприймання: для візуалів слід використовувати відео, картинки, інфографіку, діаграми, яскраву наочність; для аудіалів слід застосовувати аудіоуроки, подкасти, записи розмов, диктанти, пісні мовою, що вивчається; для кінестетиків можна використовувати рольові ігри, мовні вправи, що вимагають активної фізичної участі, практичні завдання, де учень може виконати дію, використовуючи мову;
- індивідуалізація темпу навчання: для учнів / студентів зі швидким темпом навчання можна запропонувати складніші завдання, гнучкі інструкції до вправ, завдання проблемного характеру, які вимагають більших витрат часу; для учнів /

студентів, які працюють повільно варто запропонувати спрощені варіанти вправ або розбити завдання на кілька етапів, даючи більше часу на кожен з них;

- організація матеріалів навчання відповідно до навчального стилю: для здобувачів освіти з аналітичним стилем можна давати чіткі граматичні схеми, таблиці, алгоритми виконання завдань; використовувати вправи на класифікацію, порівняння, аналіз; давати вправи на граматичні трансформації, синтаксичні розбори, аналіз помилок; для здобувачів з інтуїтивним стилем можна використовувати в навчанні мови використовувати контекст, застосовувати асоціативні методики, образні порівняння; для здобувачів з креативним стилем – давати завдання творче письмо, пародіювання, гру зі стилем; використовувати інтерактив, театралізацію, візуальні завдання; давати завдання на створення власних діалогів, віршів, коміксів, альтернативних кінцівок до тексту; для здобувачів з репродуктивним стилем можна надавати зразки мовлення, шаблони, фразові конструкції; навчати через повторення, відтворення, копіювання; поступово вести до самостійного мовлення на основі моделей; пропонувати підстановчі таблиці, діалоги / монологи за зразком;

- враховувати емоційні аспекти навчання: для здобувачів з унікальним стилем варто створити умови мінімального емоційного напруження (унікати публічної критики учнів / студентів, позитивно оцінювати не лише результат, але й сам процес навчання, давати посильні завдання); для здобувачів з активним стилем навчання можна запропонувати відкриті, творчі, проблемні завдання, нестандартні формати виконання вправ / завдань, підштовхувати учнів до самоаналізу та самокорекції;

- варіювати форми організації навчання: для здобувачів з інтерперсональним стилем слід запропонувати кооперативні форми роботи (обговорення в парах, колективні проєкти тощо); для учнів / студентів з інтраперсональним стилем слід запропонувати індивідуальні вправи та завдання (напр., монопроєкти);

- забезпечити можливість практичного застосування мови через інтерактивні методи: спілкування з носіями мови, обмін думками в групах або з учителями, робота з реальними ситуаціями (напр., замовлення в ресторані, пошук інформації в інтернеті).

Шляхи вироблення та вдосконалення індивідуального стилю

- діагностика індивідуального стилю: першим кроком у формуванні індивідуального стилю навчання є його виявлення; для цього варто застосовувати різні форми діагностики: анкетування, спостереження, інтерв'ю, саморефлексивні завдання; важливо зрозуміти, як студент сприймає та обробляє інформацію, який у нього темп роботи, які типи завдань викликають у нього інтерес, а які – труднощі;

- надання варіативних завдань: у процесі навчання важливо створити умови, за яких студенти можуть самостійно обирати ті завдання або формати роботи, які відповідають їхньому стилю мислення, сприймання та засвоєння інформації, що сприяє мотивації, комфорту й успішності вивчення мови;

- формування рефлексії: одним із ключових напрямів у формуванні індивідуального стилю є розвиток у студента вміння аналізувати власне навчання; така практика допомагає студентам усвідомлювати власні сильні сторони та працювати над слабкими, поступово вдосконалюючи свій стиль навчання;

- індивідуальні траєкторії навчання: успішне формування індивідуального стилю можливе лише за умов, коли кожному студенту надається можливість рухатися у власному темпі та за власною траєкторією; це передбачає гнучке планування, розробку індивідуальних карт або планів навчання, у яких враховуються особисті цілі, рівень підготовки, інтереси та стиль мислення, – усе це дає змогу максимально розкрити потенціал кожного здобувача освіти;

- гнучка організація роботи: важливим чинником у формуванні індивідуального стилю є організація навчального процесу, яка дозволяє варіювати види діяльності: це може бути робота в парах, групах, індивідуальна робота, презентації, творчі завдання, рольові ігри тощо; студент / учень має можливість спробувати себе в різних форматах і вибрати ті, які найбільше відповідають його індивідуальному стилю;

- формування метавмінь навчання: окрім вивчення самої мови, важливо формувати у студентів уміння самонавчання: як організувати час, планувати вивчення теми, повторювати вивчений матеріал, аналізувати результати, це сприяє розвитку усвідомленого навчання й забезпечує сталість і ефективність у засвоєнні мови;

- перманентний пошук та експериментування: хоча кожен студент має певний домінуючий стиль навчання, важливо не обмежуватися лише ним; викладач / учитель має заохочувати учнів пробувати інші підходи, розвивати нові навички / вміння: наприклад, студент із репродуктивним стилем може поступово виконувати креативні завдання, тоді як аналітик – тренувати інтуїтивне розуміння текстів.

Під час упровадження технології диференційованого навчання мов слід звернути увагу на такі моменти:

- упровадження технології потребує від вчителя / викладача значних зусиль і витрат часу: необхідність створення індивідуальних планів, завдань, маршрутів для кожного учня;

- складність в організації навчального процесу: учні / студенти можуть працювати в різному темпі, на різному рівні, з різними матеріалами, тому важко організувати взаємодію та забезпечити стабільний ритм уроку / заняття;

- складність у встановленні об'єктивних та справедливих критеріїв оцінювання для учнів / студентів, які виконують різні завдання за змістом і рівнем складності;

- потреба в ресурсах: використання технологій індивідуалізації (платформи, електронні ресурси, дидактичні матеріали) вимагає фінансування, технічного забезпечення та часу;

- відсутність соціальної взаємодії між учнями / студентами: в умовах індивідуалізації знижується ефект змагальності, командного духу, взаємного навчання, що також є потужними мотиваційними чинниками у вивченні мов.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технології індивідуалізованого навчання в мовній освіті у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте особливості інтерпретації поняття "індивідуалізоване навчання";
- визначте типи індивідуалізації в навчанні мов;
- визначте переваги використання індивідуалізованого навчання в мовній освіті;
- окресліть цілі та функції, а також переваги індивідуалізованого навчання.

2. Завдання для критичного осмислення. Проаналізуйте, які інструменти, цифрові платформи, методичні підходи чи організаційні рішення дозволяють ефективно реалізувати індивідуальні траєкторії навчання – як у класі / аудиторії, так і під час позааудиторної (самостійної) роботи.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мікродослідження у закладі освіти, в якому Ви працюєте або навчаєтеся (або в будь-якому іншому доступному закладі освіти) щодо застосування технології індивідуалізованого навчання мови. З'ясуйте:

- як індивідуалізоване навчання реалізується на практиці;
- які методи та прийоми використовуються для побудови індивідуальних освітніх траєкторій;
- які цифрові та методичні інструменти застосовуються;
- як індивідуалізоване навчання впливає на мотивацію та результативність здобувачів освіти.

Підготуйте презентацію та доповідь за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс завдань для навчання говоріння з позиції мотивувальної індивідуалізації.

Завдання 2. Розробіть комплекс вправ для навчання граматичної теми / лексики (на вибір студента / аспіранта) на засадах регулювальної індивідуалізації.

Завдання 3. Розробіть комплекс завдань для навчання говоріння / читання / письма / аудіювання на засадах регулювальної індивідуалізації.

Завдання 4. Розробіть комплекс вправ для навчання граматичної теми / лексики (на вибір студента / аспіранта) на засадах регулювальної індивідуалізації.

Завдання 5. Розробіть комплекс вправ для навчання граматичної теми / лексики (на вибір студента / аспіранта) на засадах розвивальної індивідуалізації.

Завдання 6. Розробіть комплекс вправ для навчання граматичної теми / лексики (на вибір студента / аспіранта) на засадах розвивальної індивідуалізації.

Завдання 7. Розробіть комплекс вправ для навчання граматичної теми / лексики (на вибір студента / аспіранта) з урахуванням індивідуального стилю здобувача освіти.

Завдання 8. Розробіть комплекс вправ для навчання граматичної теми / лексики (на вибір студента / аспіранта) з урахуванням індивідуального стилю здобувача освіти.

Література для самостійного опрацювання

Баклаженко Ю. В. Методика індивідуалізації навчання англійського професійно орієнтованого писемного мовлення майбутніх аналітиків систем: дис. ... д-ра філол. наук / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2016.

Басанець В. Ф., Колотова Н. Д., Хардікова О. В. Індивідуалізація навчання лексичного матеріалу слухачів ВВНЗ на заняттях з англійської мови. *Військова освіта*. 2017. Т. 1. С. 19–24.

Борсук К. М. Психолого-педагогічні особливості індивідуалізації професійно орієнтованого навчання майбутніх перекладачів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія*. 2011. Т. 34. С. 90–94.

Жеренко Н. Є. Індивідуалізація навчання аудіювання учнів молодших класів шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов (англійська мова) : автореф. канд. дис. / Київський державний лінгвістичний університет. Київ, 2000.

Лавриш Ю. Individualization of foreign language teaching of future engineers: conceptual principles. *Освітні обрії*. 2020. Вип. 50, № 1. С. 164–167.

Лавриш Ю. Е. Дидактична система індивідуалізації навчання іноземної мови студентів інженерних спеціальностей у технічних університетах : дис. ... д-ра пед. наук / Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020.

Малихін О. В. Індивідуалізація професійно орієнтованого навчання та самонавчання іноземних мов у вищій педагогічній школі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. Т. 1.

Мелікова С. Індивідуалізація професійно-орієнтованого навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей в умовах кредитно-модульної системи у вищих педагогічних закладах. *Молодь і ринок*. 2011. Т. 4. С. 108–112.

Меньковська Ю. А. Види індивідуалізованого навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2013. Т. 47. С. 149–156.

Павловська Ю. В. Психологічні передумови індивідуалізації навчання англійської мови майбутніх аналітиків систем. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія*. 2013. Т. 1. С. 54–58.

Порохнавець Ю. Е., Теличко Н. В. Навчання фонетики з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учнів на початковому ступені ЗОШ. *Головний редактор*. 2018. С. 199–203.

Савлук А. О. Організація індивідуалізованого навчання професійно орієнтованого англійськомовного читання майбутніх інженерів з теплоенергетики. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2015. Т. 52. С. 118–122.

Щербина М. Б. Мотивувальна диференціація формування компетентності в англійському діалогічному мовленні: теоретичне обґрунтування й засоби реалізації. *Вісник Київського національного*

лінгвістичного університету. Сер. Педагогіка та психологія. 2018. Т. 28. С. 48–55.

Butler D. L. Individualizing instruction in self-regulated learning. *Theory into practice*. 2002. Vol. 41, N 2. P. 81–92.

Hadner D. Individualized learning a foreign language: methods and problems related to such learning : Doctoral dissertation / Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), 2016.

Kolosova H. Individualization of teaching in foreign language classes for the development of critical thinking skills. 2021. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/763e0aa9-52ec-469d-ae8c-0805360fd91d/content>

Malcolm D., Rindfleisch W. Individualizing Learning through. *English Teaching Forum*. US Department of State, 2003. P. 10.

Zhang S. Self-efficacy within an individualized approach to improving language learners' self-regulated learning strategies. *Language Education and Emotions*. Routledge, 2020. P. 37–53.

§ 11. Технологія "портфоліо"

Технології "портфоліо" у навчанні мов – технології навчання, в основі яких лежить використання в освітньому процесі мовних портфелів різних видів, що містять документи, в яких учень / студент фіксує свої досягнення і досвід оволодіння комунікативною компетентністю, окремі виконані ним за час навчання роботи, що свідчать про його успіхи у вивченні мови³⁰. Традиційне портфоліо – це добірка, колекція робіт, метою яких є демонстрування освітніх досягнень людини. Портфоліо є, по суті, альтернативним засобом оцінювання традиційних форм (тест, контрольна робота), що дозволяє йому вирішувати основні завдання: відстежити індивідуальний прогрес людини, якого вона досягла в навчанні за відсутності безпосереднього порівняння з досягненнями інших однолітків; оцінити освітні досягнення особи та доповнити (замінити) результати тестування або інших традиційних форм контролю³¹.

Використання портфоліо в навчальному процесі дозволяє реалізувати низку *функцій*:

- діагностична: допомагає виявити рівень мовної та мовленнєвої підготовки, сильні та слабкі сторони учня або студента на різних етапах навчання;
- навчальна: портфоліо виступає засобом самонавчання, оскільки містить матеріали, які студент аналізує, порівнює, удосконалює;
- мотиваційна: видиме накопичення досягнень стимулює до подальшої роботи, викликає відчуття успіху, формує внутрішню мотивацію;
- рефлексивна: формує вміння аналізувати власну діяльність, усвідомлювати труднощі та досягнення, планувати покращення; сприяє формуванню самооцінювання;

---

³⁰ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 27.

³¹ Шехавцова С. О. Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. Вип. 18, № 277. Ч. III. С. 135–144.

- формування комунікативних умінь: стимулює розвиток усного та писемного мовлення через створення, опис, обговорення власних робіт;
- забезпечує індивідуалізоване навчання: сприяє врахуванню індивідуальних особливостей учня / студента, його темпу навчання, інтересів, стилю роботи;
- допомагає учневі / студентові усвідомити цінність між-культурного спілкування.

Таблиця 4

Основні види портфоліо³²

Критерії визначення	Види портфоліо
1. За видами діяльності 2. За кількістю власників	Оціночне демонстраційне рефлексивне комплексне
	індивідуальне групове масове
3. За часом створення та/або використання	модульне семестрове курсове, річне
4. За типом носія	паперове електронне

Оціночне портфоліо – це тип портфоліо, головною метою якого є оцінювання рівня сформованості мовних (і комунікативних) компетентностей учня чи студента на основі його навчальних досягнень, зібраних за певний період. *Призначення* оціночного портфоліо – поєднати кількісне та якісне оцінювання, змістити акцент з оцінювання викладача на само- і взаємооцінювання, сприяти самоконтролю, самооцінюванню та саморегуляції учня чи студента. Самооцінювання передбачає: ознайомлення з чіткими критеріями, створення позитивного настрою для аналізу результатів, співвіднесення власних

³² Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 190.

досягнень з еталонами та формування особистої програми подальшого навчання³³.

Характерні ознаки оціночного портфоліо:

- чітка структура та критерії добору матеріалів: у портфоліо включаються лише ті роботи, які мають значення для підсумкового оцінювання (напр., найкращі, типові або контрольні); також критерії оцінювання мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності;

- показник результату, а не лише процесу: у фокусі не стільки розвиток, скільки результат навчальної діяльності (досягнення певного рівня, цілей програми);

- використовується викладачем / учителем: слугує основою для формального оцінювання успішності, атестації;

- об'єктивність та обґрунтованість оцінювання: можливість для викладача або студента пояснити оцінку;

- документальне підтвердження успіхів: може використовуватись як підтвердження сформованої компетентності.

Оціночне портфоліо може мати таку структуру:

1. Титульна сторінка + мета портфоліо.
2. Короткий опис змісту.
3. Кращі письмові роботи з коментарями.
4. Тексти усного мовлення (сценарії, відео, стенограми).
5. Пройдені мовні тести, тести на читання / слухання.
6. Підсумковий рефлексивний лист студента.
7. Аркуш оцінювання (таблиця критеріїв, бали, зауваження викладача).

Демонстраційне портфоліо – це тип портфоліо, призначений для представлення найкращих результатів навчальної або мовленнєвої діяльності студента (учня) зовнішній аудиторії: наприклад, викладачам / учителям, адміністрації. Його основна мета – презентувати мовні та мовленнєві компетентності та індивідуальні досягнення. *Призначення* демонстраційного портфоліо зводиться до такого: "показати все, на що здатний"; демонструвати процес формування різних видів компетентностей учня / студента; зберігати роботи (навчальні, наукові, методичні тощо), зібрані впродовж усього періоду навчання; зберігати

---

³³ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 192.

документи, що підтверджують успіхи учня / студента в різних видах діяльності (дипломи, грамоти тощо), зберігати відгуки вчителів / викладачів про роботу учня / студента³⁴. Таке портфоліо студент може згодом продемонструвати під час працевлаштування, участі в різних конкурсах.

Характерні риси демонстраційного портфоліо:

- презентаційність: у портфоліо включаються найуспішніші, репрезентативні роботи – письмові тексти, відеозаписи усного мовлення, сертифікати, результати тестів;
- індивідуалізований зміст: студент / учень самостійно обирає матеріали, які найповніше розкривають його мовленнєві вміння, інтереси, стиль навчання;
- використання для зовнішнього оцінювання: призначене для демонстрації прогресу чи рівня володіння мовою в офіційних або професійних контекстах;
- візуальна привабливість і структура: важливим є чітке структурування, інфографіка, фото, відео, якісні ілюстрації – усе це підвищує вплив і переконливість портфоліо.

Демонстраційне портфоліо може мати таку структуру:

1. Титульна сторінка.
2. Біографічна довідка або мотиваційний лист.
3. Мовні цілі та досягнення.
4. Кращі письмові роботи (есе, листи, проекти).
5. Відео- або аудіозаписи усних виступів.
6. Сертифікати, грамоти, результати тестів.
7. Відгуки викладачів або наставників.
8. Рефлексія: короткий коментар щодо вкладених матеріалів.

Рефлексивне портфоліо – це тип портфоліо, у якому ключовий акцент робиться не лише на результатах навчання, а на процесі особистісного розвитку та усвідомленні власного навчального шляху. Його мета – формування навичок самоспостереження, самооцінювання, аналізу і планування подальшого вдосконалення мовних і мовленнєвих компетентностей. Основне призначення рефлексивного портфоліо полягає в демонстрації учнем / студентом свого розуміння процесу оволодіння різними видами компетентностей; в аналізі учнем / студентом своїх робіт (навчальних,

---

³⁴ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 192.

наукових, методичних і т. д.), зібраних у процесі навчання; в аналізі учнем / студентом своїх успіхів і невдач у різних видах діяльності; в аналізі учнем / студентом відгуків учителів / викладачів про його роботу тощо³⁵. На думку багатьох науковців, одним із найрезультативніших різновидів мовного портфеля є рефлексивний, адже саме він виступає інструментом пізнавальної та творчої активності учня, а також засобом осмислення власної діяльності. Такий тип портфеля дає змогу простежити особистісний розвиток учня і проаналізувати ефективність його навчально-пізнавальної роботи. Використання мовного портфеля в контексті рефлексивного навчання пов'язане із загальною тенденцією зміщення акценту в мовній освіті на самостійну діяльність учня³⁶.

Характерні риси рефлексивного портфоліо:

- самоаналіз і самооцінювання: студент / учень оцінює не лише, що він засвоїв, а й як, чому, з якими труднощами стикався, які стратегії виявилися ефективними;
- регулярне оновлення: портфоліо доповнюється в процесі навчання; рефлексія відбувається поетапно, після кожного значущого завдання чи мовного блоку;
- орієнтація на внутрішній розвиток: замість зовнішнього оцінювання акцент робиться на внутрішньому розумінні прогресу, ставленні до помилок, зміні підходів;
- відкритість і щирість: у рефлексивному портфоліо важлива автентичність, а не демонстрація досконалості; його не оцінюють за рівнем мовної досконалості, а за глибиною осмислення досвіду.

Можлива структура рефлексивного портфоліо:

1. Вступ: мої цілі у вивченні мови.
2. Особисті записи / щоденник вражень від занять.
3. Самооцінювання виконаних завдань (що вийшло / що було важко / як я долав труднощі).
4. Висновки щодо власного стилю навчання.
5. План покращення / мовна стратегія на наступний етап.
6. Відгуки викладача або однокурсників (опціонально).

---

³⁵ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 192.

³⁶ Моргунова Н. С. Мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі навчання української мови як іноземної. *Педагогіка та психологія*. 2015. Т. 51. С. 72.

Комплексне портфоліо – це багатогранна, систематизована збірка матеріалів, яка демонструє досягнення, компетентності, розвиток і потенціал особи, організації чи проекту в різних сферах діяльності. Його можна розглядати як інструмент для глибокого самооцінювання, презентації або аналітики.

Характерні риси комплексного портфоліо:

- змістова багатогранність: комплексне мовне портфоліо охоплює різні типи матеріалів – навчальні результати: сертифікати, тести, підсумкові оцінки, виконані роботи (есе, листи, творчі тексти, усні завдання (аудіо / відео), блоги, доповіді); проекти (участь у дебатах, мовних конкурсах, театральних постановках, мовних клубах); матеріали для самостійної роботи: нотатки, словники, конспекти, улюблені ресурси, списки фраз / ідіом; мультимедійні матеріали: презентації, записи мови, діалоги, відео-проекти;

- саморефлексія і самоконтроль: портфоліо покликане розвивати навчальну автономію, засобами забезпечення саморефлексії може бути щоденник навчання, у якому студент / учень фіксує, що вивчив, з якими труднощами зіткнувся, що допомогло подолати; описує цілі, плани та аналізує їх досягнення;

- оцінювання (формувальне і підсумкове): портфоліо може містити самооцінку відповідно до європейських дескрипторів (CEFR can-do statements), вчительський / викладацький фідбек (письмові коментарі, аудіофідбек), портфоліо-рубрики: таблиці, в яких відображено прогрес у кожній компетентності: говоріння, письмо, читання, аудіювання, словниковий запас, граматики;

- цифровий формат: у сучасному контексті мовне портфоліо часто ведеться онлайн з використанням платформ: Google Docs / Sites / Notion для структурування матеріалів, Padlet або Wakelet для збирання ресурсів, Flipgrid, Loom для відеовідповідей.

Можлива структура комплексного портфоліо:

1. Титульна сторінка (ім'я, мова, рівень, дата створення).
2. Особистий профіль (коротко про себе, мотивація, досвід вивчення мови).
3. Мовні цілі (коротко- і довгострокові, для чого вивчається мова).
4. Говоріння (аудіо / відео записи, презентації, самооцінювання, відгуки).
5. Письмо (есе, листи, замітки, приклади з фідбеком).
6. Аудіювання (прослухані матеріали, нотатки).

7. Читання (прочитані тексти, враження, нова лексика).
8. Словник (тематичні слова, фрази, ідіоми, приклади вживання).
9. Граматика (опрацьовані теми, типові помилки, завдання).
10. Проекти (творчі роботи, колективні завдання, відео / постери).
11. Саморефлексія (аналіз успіхів і труднощів, враження від навчання).
12. Оцінювання (самооцінка, результати тестів, коментарі викладача).
13. Досягнення (сертифікати, грамоти, участь у мовних заходах).
14. Ресурси (додатки, сайти, подкасти, книги, що допомагають в навчанні).

Індивідуальне портфоліо створюється однією особою та слугує засобом фіксації її особистих досягнень, прогресу, цілей і рефлексії. Таке портфоліо може містити різні види робіт (письмові завдання, аудіозаписи, тести, проекти), самооцінювання та плани розвитку. Воно використовується для самоспостереження, підвищення мотивації, а також як засіб презентації власних результатів. У сфері мовного навчання індивідуальне портфоліо допомагає учневі / студентами усвідомлювати власний прогрес у читанні, говорінні, письмі та слуханні.

Групове портфоліо створюється колективом – групою учнів, студентів, які працюють над спільним проектом або серією завдань. У ньому відображаються результати командної роботи, розподіл ролей, спільні досягнення, а також індивідуальні внески кожного учасника. Таке портфоліо сприяє розвитку співпраці, комунікативних умінь, відповідальності та лідерських якостей. Воно широко використовується в проектно-орієнтованому навчанні, під час міжпредметних проектів чи в рамках групової діяльності на мовних курсах.

Масове портфоліо формується на рівні організації – навчального закладу, мовного центру, класу чи великої групи учасників. Воно виконує функцію звіту, демонструє загальні досягнення, результати навчального процесу, участь у конкурсах, сертифікацію, позаурочну діяльність. Таке портфоліо зазвичай використовується для публічного представлення освітньої установи, підготовки звітів для адміністрації, аналізу ефективності навчання. У мовному

середовищі воно може містити результати зовнішнього тестування, дані про проходження мовних рівнів, фотозвіти із заходів та інші матеріали.

Під час упровадження технології "портфоліо" у навчанні мов слід звернути увагу на такі моменти:

- технологія вимагає великих зусиль і витрат часу від педагога: необхідно регулярно перевіряти, аналізувати, коментувати індивідуальні портфоліо кожного учня;
- технологія потребує високої самоорганізації учнів / студентів: вони повинні самостійно зберігати матеріали, планувати структуру, оновлювати записи;
- технічні та організаційні труднощі: якщо портфоліо електронне, потрібні відповідні технічні засоби, доступ до інтернету, цифрові навички;
- учень може вибірково зберігати лише найкращі роботи, що не завжди об'єктивно відображає загальний рівень володіння мовою чи прогрес у навчанні.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технології "портфоліо" в мовній освіті у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте особливості інтерпретації цієї технології;
- проаналізуйте класифікації портфоліо та їхню структуру;
- визначте переваги використання портфоліо в мовній освіті.

2. Завдання для критичного осмислення. Чи доцільно впроваджувати портфоліо як провідну форму оцінювання у мовній освіті в умовах нової української школи / вищої освіти? Обґрунтуйте свою думку.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мікродослідження у закладі освіти, в якому Ви працюєте або навчаєтеся (або в будь-якому іншому доступному закладі освіти) щодо застосування технології "портфоліо" у навчанні мови.

Зверніть увагу на такі аспекти:

- як використовується технологія "портфоліо" – системно чи епізодично;
  - які види портфоліо застосовуються найчастіше;
  - яке ставлення учнів / студентів до портфоліо: чи вважають учні / студенти та вчителі / викладачі корисною цю технологію, чи допомагає портфоліо відстежувати учням / студентам, вчителям / викладач прогрес в опануванні мови, наскільки портфоліо мотивує до навчання;
- які труднощі виникають під час роботи за цією технологією і як їх можна подолати.

Підготуйте презентацію та доповідь за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть навчальні матеріали для одного з видів портфоліо для мовної підготовки учнів / студентів.

Література для самостійного опрацювання

Бабенко В. В. Застосування технології портфоліо у навчанні стилістики майбутніх учителів української мови і літератури. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2018. Вип. 79, Т. I. С. 138–148.

Бойко Я. Мовне портфоліо як інтеграція досягнень сучасних цифрових технологій в систему оцінювання на уроках англійської мови. *Зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету*. 2022. Т. 1. С. 59–66.

Горпінч Т. І. Мовне портфоліо як засіб самоконтролю при навчанні іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота*. 2015. Т. 37. С. 37–40.

Гронь Л., Антоненко Н. Упровадження технології європейського мовного портфоліо у процес мовної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у закладі вищої освіти. *Нова педагогічна думка*. 2023. Т. 115, № 3. С. 41–45. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2023-115-3-41-45>

Гурова Т. Ю. Значення використання інноваційної технології мовного портфоліо для становлення професіоналізму майбутнього вчителя англійської мови. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер. Педагогіка*. 2013. Т. 2. С. 117–121.

Дєньгаєва С. В. Технологія використання Web-портфоліо у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки*. 2012. Т. 101. С. 141–144.

Іванова О. А. Навчальна технологія портфоліо у контексті організації проєктної діяльності студентів. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2024. Т. 4. С. 85–92.

Іць С. В. Технологія використання Web-портфоліо у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. 2012. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/11268/1/Its.pdf> (дата звернення: 17.12.2017).

Климова К. Я. Мовне портфоліо у системі безперервної самопідготовки майбутніх учителів до мовнокомунікативної професійної діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011. Т. 60. С. 37–39.

Козаченко І. В. Викладання англійської мови з використанням технології мовного портфоліо. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. Vol. IV, N 40, Iss. 81. P. 30–33.

Малько Н. О. Мовне портфоліо як інструмент подолання труднощів при вивченні іноземної мови. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. Т. 25. С. 89–90.

Моргунова Н. С. Мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі навчання української мови як іноземної. *Педагогіка та психологія*. 2015. Т. 51. С. 66–75.

Нікітіна Н. Методологічні можливості мовного портфоліо як гнучкого засобу рефлексивного навчання англійської мови. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2015. Т. 1. С. 200–206.

Сапожникова О. М. Метод мовного портфоліо як інструмент інноваційного навчання іноземних мов. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів*. 2020. С. 2–10.

Шехавцова С. О. Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 18. Т. 277, Ч. III. С. 135–144.

Bala S. S., Mansor W. F. A. W., Stapa M., & Zakaria M. H. Digital portfolio and professional development of language teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012. Vol. 66. P. 176–186.

Fathi J., Rahimi M. Electronic writing portfolio in a collaborative writing environment: its impact on EFL students' writing performance. *Computer Assisted Language Learning*. 2024. Vol. 37, iss. 7. P. 1659–1697.

Hung S. T. A. A washback study on e-portfolio assessment in an English as a Foreign Language teacher preparation program. *Computer Assisted Language Learning*. 2012. Vol. 25, iss. 1. P. 21–36.

Ivanova O. V. The use of e-portfolio to develop English language learners' autonomy and independence. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Вип. 4, Т. 60. С. 155–165.

Khodi A., Khezerlou H., Sahraei H. Dependability and utility of using e-portfolios in assessing EFL learners' speaking proficiency. *Computer Assisted Language Learning*. 2024. Vol. 37, iss. 7. P. 1579–1601.

Ngui W., Pang V., Hiew W. Designing and developing an e-portfolio for second language learners in higher education. *International Journal of Information and Education Technology*. 2020. Vol. 10, iss. 5. P. 362–366.

Osawa K. Integrating automated written corrective feedback into e-portfolios for second language writing: Notion and notion AI. *RELC Journal*. 2024. Vol. 55, iss. 3. P. 881–887.

Thang S. M., Lee Y. S., Zulkifli N. F. The role of the electronic portfolio in enhancing information and communication technology and English language skills: The voices of six Malaysian undergraduates. *Computer assisted language learning*. 2012. Vol. 25, iss. 3. P. 277–293.

Yastibas A. E., Yastibas G. C. The use of e-portfolio-based assessment to develop students' self-regulated learning in English language teaching. *Procedia-social and behavioral sciences*. 2015. Vol. 176. P. 3–13.

§ 12. Технологія "Case study" у навчанні мов

Case study – технологія навчання, яка охоплює методично організовані навчальні матеріали (друковані тексти, мультимедійні матеріали, які відображають ситуації професійної діяльності майбутніх фахівців, вправи та завдання до них), які складають кейс і орієнтовані на самостійне опанування мовними знаннями інтегровано з розширенням фахової компетентності, на вирішення завдань лінгвістичного характеру, формування відповідних мовленнєвих навичок та вмінь³⁷. У результаті опрацювання кейсу учні / студенти повинні зрозуміти сформульовані в них проблеми й обговорити їх мовою, що вивчається³⁸.

*Базові характеристики Case study*³⁹:

- робота з кейсами є тренінговим видом навчальної діяльності, який дозволяє сформувати у здобувачів освіти практичні вміння аналізу, прийняття рішень, аргументації власної позиції та колективної взаємодії; такий формат роботи моделює ситуації, максимально наближені до реальних умов, у яких учні чи студенти мають діяти усвідомлено і відповідально;

- робота з кейсом передбачає глибоке осмислення й обговорення певної проблемної ситуації, яка зазвичай не має єдиного правильного або очевидного рішення; у процесі обговорення здобувачі освіти аналізують можливі варіанти розвитку подій, зіставляють альтернативи, зважують ризики і наслідки, що сприяє формуванню критичного мислення та навичок аргументованого вибору;

- інформаційна база кейсу має містити достатній обсяг фактичних, статистичних або описових даних, які забезпечують учасників навчального процесу необхідною первинною інформацією для прийняття обґрунтованих рішень; ефективна робота з кейсом

---

³⁷ Романов І. І. Методика диференційованого формування англomовної лексичної компетентності в усному спілкуванні майбутніх правознавців : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2019. С. 66–67.

³⁸ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 27.

³⁹ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 369

можлива лише за умови наявності в учнів або студентів достатнього рівня попередньої підготовки та фахових знань, які вони можуть використати для аналізу запропонованої ситуації;

- ситуації, викладені у кейсі, мають бути актуальними і викликати ширий інтерес у здобувачів освіти, що сприяє підвищенню мотивації до навчання та більш глибокому зануренню в ситуацію: чим ближче зміст кейсу до реального або особистісно значущого досвіду учнів / студентів, тим активніше вони долучаються до обговорення та пошуку рішень;

- залежно від структурної складності та обсягу кейсу, робота з ним може бути організована в різних форматах: як безпосередньо після ознайомлення з матеріалом, так і з попереднім опрацюванням змісту, що дає змогу краще підготуватися до групового аналізу та дискусії;

- обговорення кейсу учнями / студентами зазвичай відбувається в аудиторії під час заняття, у формі презентації, дискусії, мозкового штурму або рольової гри; водночас можливе також надання письмового варіанта розв'язання проблеми, що дає змогу оцінити індивідуальну рефлексію учнів / студентів та їхню здатність аргументувати рішення в письмовій формі;

- робота з кейсом завжди проводиться як інтерактивна навчальна діяльність, яка передбачає колективне обговорення, обмін думками та прийняття групового рішення, що формує вміння співпраці, відповідальності за спільний результат і готовність до роботи в команді в умовах невизначеності.

Орієнтовна структура кейсу в навчанні мов

1. Опис ситуації:

- контекст комунікативної ситуації – обставини та умови спілкування;

- учасники спілкування (статусно-рольові позиції, попередні взаємини між комунікантами);

- місце спілкування (формальне чи неформальне);

- соціальні та культурні умови, які можуть впливати на сприйняття та інтерпретацію висловлювань;

- мета комунікації (інформування, переконання, прохання, вирішення конфлікту, налагодження співпраці тощо);

- тип дискурсу (офіційно-діловий, побутовий, академічний, професійний, міжособистісний тощо).

2. Проблема:

- проблема має відображати суперечності у певній сфері;
- проблема має бути реалістичною або наближеною до реальних умов, відображати ситуації, з якими можна зіткнутися в реальному житті, професійній діяльності або міжособистісному спілкуванні;
  - проблема повинна бути відкритою та неоднозначною, тобто такою, що не має єдиного правильного розв'язку, а дозволяє розглядати різні підходи, моделі поведінки чи варіанти дій;
  - проблема повинна бути посильною за складністю: вона має бути достатньо складною, щоб здійснювати інтелектуальний виклик, але не настільки, щоб здобувачі освіти не могли впоратися з нею на основі наявних знань, досвіду або попередньо опрацьованих матеріалів;
  - проблема повинна мати практичну спрямованість: здобувачі освіти повинні бачити, як знання можуть бути використані на практиці;
  - проблема має бути дискусійною – викликати різні погляди, оцінки, пропозиції, що дозволяє організувати обговорення, дискусію, порівняння варіантів рішень і вироблення колективного підходу.

3. Матеріали:

- опис самої ситуації: загальний контекст ситуації (час, місце, умови), головні події, що призвели до проблеми, характеристики учасників (їхні ролі, цілі, інтереси), наявний стан справ і виклики;
- фактичні матеріали – документи або дані, на основі яких студенти / учні повинні здійснити аналіз: статистика, графіки, таблиці; витяги з аналітичних звітів або досліджень; внутрішня документація (звіт, лист, меморандум тощо); протоколи нарад, стенограми переговорів тощо;
- додаткові матеріали, які поглиблюють розуміння ситуації: профілі учасників (позиція, вік, досвід, ставлення до проблеми); витяги з нормативно-правових актів; культуральні особливості (у випадках міжкультурного спілкування); опис середовища; інформація про компанію / організацію (місія, структура, політика);
- мультимедійні матеріали: відео або аудіозаписи зустрічей, переговорів; фрагменти презентацій; фото, візуалізації; записи телефонних дзвінків, чатів або електронного листування;

- мовні матеріали: тематична лексика, яку слід використовувати під час обговорення, сталі вирази, фразеологізми, мовні кліше; граматичні структури, необхідні для вираження намірів, умов, причин, наслідків (напр., умовні речення, конструкції зі складнопідрядними реченнями, модальні дієслова тощо); додаткові вправи і завдання для тренування вживання лексичних одиниць та граматичних структур.

4. Завдання:

- питання для аналізу інформації, ситуацій;
- завдання на продукування мовлення;
- рефлексивні питання.

Етапи роботи з кейсом на заняттях з мови

Етап 1: підготовчий (мета цього етапу – створити мовно-когнітивну основу для подальшої продуктивної роботи з кейсом: учасники мають ознайомитися з матеріалами, усвідомити суть ситуації, актуалізувати необхідні мовні ресурси та підготуватися до взаємодії в групах):

- презентація кейсу (читання текстових матеріалів кейсу, прослуховування аудіозаписів, перегляд відео, інфографіки, фото, скріншотів тощо);

- з'ясування незрозумілих моментів (обговорення незрозумілої лексики, граматичних структур, фразеологізмів, термінів, уточнення статусу та ролі учасників, логіки подій, мети комунікації; з'ясування формату кінцевого завдання, результату роботи);

- активізація мовних ресурсів (повторення або введення тематичної лексики, активізація граматичних структур, необхідних для виконання завдань, виконання за потреби лексичних і граматичних вправ);

- формування груп для роботи (розподіл ролей учнів).

Етап 2: аналітичний (мета – розуміння ситуації, визначення ключових проблем, які потребують вирішення, збір та систематизація фактів, формулювання можливих рішень):

- аналіз ситуації та виявлення проблеми: на цьому етапі потрібно уважно розглянути всі дані та факти, що містяться в кейсі, виділити ключові аспекти ситуації, звертаючи увагу на такі деталі, як час, місце, учасники, події; виділення проблеми, проаналізувати контекст ситуації, причини й обставини її виникнення);

- обговорення можливих рішень (після того, як проблема буде чітко сформульована, слід подумати про різні шляхи її вирішення, розглянути кілька можливих варіантів, учасники мають запропонувати ці рішення та обговорити їх);

- оцінювання рішень: у процесі обговорення кожне рішення має бути оцінене з кількох поглядів на предмет його ефективності, реалістичності, етичних чи правових обмежень тощо; оцінювання рішень так само відбувається у форматі обговорень;

- пошук та аналіз додаткової інформації (збір додаткових даних, які допоможуть краще зрозуміти ситуацію і її контекст, проведення опитувань, аналіз інфографіки, консультування з експертами); у процесі пошуку та аналізу інформації учні / студенти читають додаткову літературу, переглядають відео, спілкуються із фахівцями, що сприяє розвитку їхніх мовленнєвих компетентностей.

Етап 3: продуктивний (мета – вироблення і реалізація рішення, підготовка аргументації та презентації):

- вироблення рішення в групі: обговорення проблеми в групі, де кожен учасник висловлює свої ідеї та пропозиції; обговорення низки варіантів, вибір найбільш оптимального (із них) рішення, яке має бути результатом колективного обговорення та синтезом ідей більшості членів групи; на цьому етапі розвиваються вміння говоріння та аргументування (формування вмінь діалогічного мовлення);

- підготовка аргументації, яка охоплює обґрунтування рішення, формулювання чіткої й логічної аргументації для його підтримки, добір доказів та фактів, що підтверджують доцільність рішення;

- обговорення сильних і потенційно слабких місць або ризиків запропонованого рішення, шляхів їх мінімізації або компенсації (формування вмінь діалогічного мовлення, аргументування);

- створення презентації рішення, яка має охоплювати вступ (коротке пояснення проблеми), рішення, аргументацію рішення, ризиків та шляхів їх мінімізації, висновків); презентація рішення має бути не тільки інформативною, але й зручною для сприйняття, супроводжуватися слайдами, графіками, діаграмами, таблицями;

- репетиція виступу, рольове розігрування (за потреби) (формування вмінь діалогічного мовлення, аргументування).

Етап 4: презентаційний (мета цього етапу – переконливо донести своє рішення, продемонструвати глибину аналізу і продуману аргументацію, а також вміти ефективно взаємодіяти з іншими групами чи опонентами; на цьому етапі студенти / учні набувають умінь монологічного, діалогічного мовлення, аргументування):

- представлення рішень групами: група має чітко та логічно представити своє рішення, презентація має бути зрозумілою і послідовною, з чітким поясненням кожного етапу процесу прийняття рішення; обґрунтування позиції: кожен аспект рішення повинен бути логічно підкріплений і детально пояснений; наведення доказів;

- відповіді на запитання: після презентації рішення, представники групи мають бути готовими до запитань від аудиторії або інших груп;

- дискусія між групами: обговорення та порівняння рішень, конструктивна критика, взаємодія з опонентами.

Етап 5: рефлексивний (мета рефлексивного етапу – це самоаналіз і вдосконалення, покращення комунікативних умінь, розвиток критичного мислення):

- оцінювання мовних ресурсів, засобів аргументації; засобів досягнення комунікативних цілей;

- аналіз мовних помилок;

- підбиття підсумків: повнота і глибина аналізу проблеми, оцінювання відповідей учнів / студентів).

Переваги кейс-методу в навчанні мов:

- розвиток мовленнєвих навичок і вмінь: у процесі роботи з кейсом учні / студенти вправляються в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності;

- розвиток умінь аргументативного мовлення;

- сприяє формуванню мовленнєвого середовища, близького до реальних умов комунікації; навчання мови відбувається в реальних ситуаціях;

- розвиток умінь роботи з різними джерелами інформації;

- розвиток критичного мислення, аналітичних умінь;

- розвиток умінь прийняття рішень, креативного підходу до вирішення проблем;

- розвиток умінь соціальної взаємодії;

- опанування учнями / студентами фаховими знаннями; забезпечує інтегроване навчання мови та фаху;
- розвиток здатності до самооцінювання та рефлексії;
- розвиток умінь дослідницької діяльності.

Принципи функціонування Case study:

- принцип реалістичності: ситуації мають бути максимально наближеними до реальних: кейс-метод ґрунтується на аналізі реальних або гіпотетичних ситуацій, які можуть виникнути в практиці, що дозволяє студентам відчувати себе в умовах, схожих на реальні, і застосовувати знання до практичних ситуацій;
- принцип активного навчання: кейс-метод передбачає активне залучення учнів / студентів у процес навчання через обговорення, дебати, рольові ігри та інші форми взаємодії, здобувачі освіти повинні не тільки аналізувати інформацію, а й пропонувати рішення, обговорювати їх, обґрунтовувати свої погляди, шукати компроміси;
- принцип інтеграції знань: кейс-метод передбачає об'єднання процесу формування комунікативної компетентності з набуттям знань із різних сфер і дисциплін;
- принцип проблемності: в основі кожного кейсу має лежати конкретна проблема або ситуація, що потребує вирішення;
- принцип колективного вирішення проблем: кейс-метод передбачає групову роботу, де кожен учасник бере на себе певну роль і активно взаємодіє з іншими;
- принцип індивідуалізації: кейси мають бути адаптовані до рівня знань учнів: вони можуть бути легшими для початкового рівня або більш складними і вимогливими для більш досвідчених учасників;
- принцип інноваційності: кейси мають містити актуальні інформаційні матеріали, а завдання повинні бути такими, що мотивують здобувачів освіти до пошуку нової інформації.

Типи кейсів для навчання мови

1. За джерелом інформації:

- автентичні кейси: аналіз реальних ситуацій особистісної та професійної взаємодії, справжніх документів, листів, записів розмов, кейсів з практики міжнародних компаній;

- адаптовані кейси: ці кейси містять спрощені версії реальних ситуацій, модифіковані під конкретний мовний рівень, скорочені або доповнені для навчальних цілей;

- змодельовані кейси: кейси, які містять створені викладачем навчальні ситуації, спеціально сконструйовані для певних цілей, зазвичай у таких кейсах робиться фокус на конкретних мовних або мовленнєвих аспектах.

2. За обсягом та тривалістю:

- мінікейси (15–20 хв): короткі ситуації для швидкого аналізу, містять одну чітко визначену проблему;

- середні кейси: розраховані на одне заняття, вони містять більш детальний опис ситуації, кілька аспектів для обговорення, потребують групової роботи;

- великі кейси: розраховані на кілька занять, а також передбачають самостійну роботу, містять проблему, яка має кілька аспектів для обговорення, потребують дослідження та підготовки.

3. За тематикою:

- соціально-побутові: організовані навколо ситуацій повсякденного життя, вирішення побутових проблем;

- професійні: в основі кейсу робочі ситуації за фахом студентів чи напрямом діяльності учнів-старшокласників;

- академічні: передбачають вирішення завдань академічної сфери – навчальної та наукової.

4. За типом завдання:

- аналітичні: охоплюють аналіз та оцінювання готової ситуації, виявлення причин проблеми, оцінювання дій учасників ситуації;

- проблемні: передбачають пошук рішення проблеми, вибір оптимальних шляхів, обґрунтування рішень;

- прогностичні: передбачають прогнозування розвитку подій, передбачення наслідків певних рішень, планування майбутніх дій;

- творчі: орієнтовані на створення власних варіантів розвитку подій, генерування нових ідей, пошук альтернативних сценаріїв.

5. За формою подання:

- текстові кейси: містять письмовий опис ситуації, документи, листи, звіти;

- відеокейси: містять відеозапис реальної або змодельованої ситуації;

- аудіокейси: містять записи розмов, інтерв'ю;

- мультимедійні кейси: поєднують друковані тексти, відеоматеріали, аудіозаписи; виконання таких кейсів передбачає використання цифрових технологій.

б. За рівнем складності:

- для початкового рівня (A1–A2): містять прості побутові ситуації, чіткі інструкції; мовлення просте, без аргументації, або проста аргументація;

- для середнього рівня (B1–B2): охоплюють більш складні ситуації, вирішення яких потребує складнішої аргументації, елементів дискусії;

- для просунутого рівня (C1–C2): такі кейси покликані розбирати комплексні проблемні ситуації, передбачають аналіз підтексту, врахування міжкультурної комунікації.

Особливості застосування кейсів у навчанні різних видів мовленнєвої діяльності:

- у навчанні говоріння: розвиток діалогічного мовлення через дискусії, монологічні виступи з презентацією рішень, спонтанне мовлення в рольових іграх, аргументація та переконування;

- у навчанні аудіювання: прослуховування автентичних діалогів з кейсу, розуміння різних акцентів, реєстрів та стилів мовлення, виділення ключової інформації, інтерпретація підтексту;

- у навчанні читання: робота з автентичними текстами різних жанрів, аналітичне читання документів, пошукове читання для збору інформації, критичне осмислення прочитаного;

- у навчанні письма: написання звітів та резюме, складання ділових листів, аргументативні есе, протоколи дискусій.

Під час впровадження технології слід звернути увагу на такі моменти:

- для ефективного аналізу кейсу учень / студент повинен мати достатній рівень володіння мовою; здобувачі освіти з початковим або середнім рівнем можуть відчувати труднощі при прийнятті, обговоренні чи письмовому аналізі кейсів;

- складність у створенні якісного кейсу: розробка реалістичних, актуальних, методично вивірених кейсів потребує значного часу, зусиль і досвіду від викладача; готові кейси не завжди адаптовані до рівня учнів або культурного контексту;

- у ході розв'язання кейсу акцент може зміщуватися на зміст (аналіз проблеми, пошук рішень), а не на мовлення; є ризик, що учні більше обговорюватимуть зміст рідною мовою або мінімізуватимуть мовленнєву практику;
- аналіз ситуації, прийняття рішень, формування аргументів потребують високого рівня когнітивної активності, це може перевантажувати учнів;
- можлива неготовність учнів до відкритого обговорення: не всі учні вміють або готові дискутувати, висловлювати позицію, аргументувати думку іноземною мовою;
- під час обговорення кейсів часто використовується обмежений набір мовних конструкцій, пов'язаний із темою, що не завжди сприяє розвиткові мовлення.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технології "*Case study*" в мовній освіті у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте особливості інтерпретації цього поняття;
- проаналізуйте класифікації кейсів та їхню структуру;
- визначте переваги використання *Case study* в мовній освіті.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію щодо доцільності та ефективності використання технології *Case study* у процесі навчання мови. Оцініть можливості та обмеження застосування *Case study* на різних етапах мовної підготовки (початковому, середньому, просунутому). Обґрунтуйте свою думку.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мікродослідження у закладі освіти, в якому Ви працюєте або навчаєтеся (або в будь-якому іншому доступному закладі освіти) щодо застосування технології *Case study* у навчанні мови.

Зверніть увагу на такі аспекти:

- наскільки системно використовується технологія *Case study*;
- які види кейсів застосовуються найчастіше;
- яке ставлення учнів / студентів до виконання кейсів;
- які труднощі виникають під час роботи з кейсами.

Підготуйте презентацію та доповідь за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть навчальні матеріали для вивчення теми (на розсуд здобувача освіти) з використанням технології *Case study*. Кейс має містити завдання, які спрямовані на формування всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Тип кейсу: автентичний або адаптований, за тривалістю – середній кейс, соціально-побутовий або професійний, проблемний, мультимедійний, для середнього рівня.

Література для самостійного опрацювання

Бурковська О., Пампура С. Використання методу кейсів у професійно орієнтованому навчанні іноземних мов. *Viae Educationis*. 2022, iss. 1. P. 117–124.

Воротняк Л. Метод case-study та його вплив на формування навичок міжкультурної комунікації магістрів у процесі вивчення іноземних мов. *Pedagogical Discourse*. 2014. iss. 17. P. 38–42.

Іванова І. Л., Коршенко А. Є., Дягілева Л. Д. Використання кейс-технологій у навчанні іншомовному спілкуванню. *Warsaw : Polish Science Journal*, 2021. Vol. 11, iss. 44. S. 146–152.

Іванова О. В. Case Study на заняттях із англійської мови як засіб формування критичного мислення студентів-філологів. *Молодий вчений*. 2017. Т. 8. С. 215–219.

Кміть О. В. Кейсова технологія навчання іншомовного спілкування майбутніх педагогів. *Наука і техніка*. 2023. №7(21). С. 312–321.

Ковальова С. М. Різноманітні підходи до класифікації кейсів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 74. С. 20–24.

Лутай Н. В., Бесараб Т. П. Метод case study у навчанні іноземної мови. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологічна*. 2013. Т. 37. С. 177–179.

Медвідь Н., Малінська Г., Ткач О. Методика Case-study у навчанні української мови як іноземної. *Академічні студії. Сер. Гуманітарні науки*. 2022. Т. 1. С. 266–270.

Пахомова Т. О., Піддубцева О. І. Case-study як засіб інновації німецькомовної підготовки майбутніх агрономів до професійно-

орієнтованого спілкування. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21, №2. С. 169–172.

Романов І. Р. Метод кейсів: перспективи використання у навчанні майбутніх правознавців англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. Т. 10. С. 529–534.

Ситник О. І. Застосування методу Case Study у проєктній діяльності студентів у процесі формування навички іншомовного монологічного мовлення. *Міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка "Актуальні питання гуманітарних наук"*; ред.-упоряд. М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Вид. дім "Гельвети", 2021. Вип. 3, № 37. С. 195–199.

Старченко М. Деякі особливості застосування інноваційної методики ситуативного викладання іноземної мови case study у немовному медичному ВНЗ. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки*. 2010. Вип. 89, № 2. С. 334–338.

Стрига Е. В. Використання метода case-study у навчанні англійської мови студентів немовних спеціальностей. *Наука і освіта*. 2013. Т. 4. С. 56–59.

Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник НАДУ*. 2015. Вип. 23. С. 19–28.

Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загально-освітніх і вищих навчальних закладах : монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майер та ін. ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2015. 444 с.

Abdullina, A. Case Method in Professional Language Education at Universities. *Pedagogy and Psychology*. 2025. Vol. 63, N 2. P. 97–104.

Holubnycha, L. Case studies as one of the communication methods of foreign language teaching law students : зб. наук. пр. *Проблеми законності*. Харків : Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016. № 135. С. 245–253.

Kelch K., Malupa-Kim M. Implementing Case Studies in Language Teacher Education and Professional Development. *Ortesol Journal*. 2014. Вип. 31. С. 10–18.

Krotenko V., Afuzova H., Naydonova G. The case method as a technology for ensuring the quality of higher education during distance learning using ict tools: work experience. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*. 2024. Iss. 55. P. 35–46.

Yin R. K. Case Study Method: Design and Methods. Los Angeles : Sage publications, 2009. 217 p.

§ 13. Технології дистанційного, онлайн та змішаного навчання мов

Технологія дистанційного навчання – це система організації освітнього процесу, яка передбачає просторову віддаленість між учнем / студентом і вчителем / викладачем, використання інформаційно-комунікаційних технологій та самостійне опанування навчального матеріалу.

Характеристики дистанційного навчання:

- дистанційна взаємодія: навчальний процес відбувається без фізичної присутності в аудиторії чи класі; зв'язок між учнями / студентами та вчителями / викладачами забезпечується через інтернет – електронну пошту, LMS-платформи, відеозв'язок;

- гнучкість у часі: учні / студенти можуть навчатись у зручний для себе час і за власним темпом, особливо в асинхронному режимі (перегляд відео, виконання завдань, читання матеріалів);

- цифрові освітні ресурси: використовуються електронні підручники, відеолекції, презентації, інтерактивні вправи, онлайн-тести, платформи для практики (напр., Google Classroom, Moodle, Coursera, Prometheus);

- основою навчального середовища є інформаційно-комунікаційні технології: процес навчання повністю залежить від технологій: відеозустрічі, електронні платформи, віртуальні дошки (Padlet, Jamboard), тестові системи (Socrative, Google Forms);

- навчальна автономія учнів / студентів: здобувачі освіти не просто виконують завдання, але й самостійно планують свій навчальний час, опановують матеріал, шукають додаткову інформацію, взаємодіють з іншими учасниками освітнього процесу;

- змішання форматів (синхронного та асинхронного): навчання може відбуватись у реальному часі (онлайн-заняття) або у вигляді самостійного опрацювання матеріалу, що робить дистанційну технологію гнучкою та адаптивною.

Переваги дистанційного навчання:

- гнучкість у часі та у виборі місця: навчатися можна з будь-якої локації та в зручний час, що особливо важливо для зайнятих

людей, учнів із сільських районів або тих, хто поєднує навчання з роботою, хто не може бути присутнім на заняттях через хворобу;

- забезпечення індивідуальної траскторії навчання: кожен учень може обирати темп, формат і послідовність вивчення матеріалу, зупинятися на складних темах або швидко проходити знайомі;

- доступ до великої кількості цифрових ресурсів: онлайн-платформи, відео, інтерактивні вправи, словники, симулятори – усе це значно розширює можливості засвоєння знань та набуття вмінь; завдяки таким платформам, як Quizlet, Wordwall, LearningApps, учні / студенти вивчають нові слова, фрази, граматичні конструкції в ігровій, динамічній формі;

- розвиток цифрової та інформаційної грамотності: учні / студенти набувають практичних умінь роботи з технологіями, платформами, програмами, що затребуване в сучасному світі;

- можливість залучення провідних викладачів чи відомих учителів із різних освітніх установ;

- зменшення матеріальних витрат: немає потреби в переїздах, друкованих матеріалах, оренді приміщень, що робить освіту економічнішою;

- доступ до автентичного мовного середовища: через інтернет учні мають змогу працювати з реальними джерелами мови – фільмами, подкастами, блогами, новинами, соцмережами, що допомагає опанувати мову та культурний контекст її функціонування;

- спілкування з носіями мови: онлайн дає змогу брати участь у мовних клубах, розмовних марафонах, тандемах, спілкуватися з викладачами або іншими студентами / учнями з різних країн, що раніше було практично неможливо без виїзду за кордон;

- онлайн-сервіси дають доступ до великої кількості аудіо- та відеоматеріалів з вправами на слухання, вимову, інтонацію (учень / студент може неодноразово прослуховувати уривки, тренувати розуміння, робити паузи та занотовувати);

- доступ до онлайн-курсів з міжнародною сертифікацією: у дистанційному форматі можна готуватись до міжнародних іспитів (TOEFL, IELTS, DELF тощо), проходити курси від мовних центрів та університетів світу;

- можливість самозапису й аналізу мови: учні / студенти можуть записати своє мовлення, прослухати та проаналізувати помилки або отримати зворотний зв'язок від викладача / вчителя.

Недоліки дистанційного навчання:

- відсутність живого спілкування, нестача емоційного контакту, невербальних сигналів, тобто елементів природної комунікації, що може знижувати рівень мотивації та емоційного залучення; попри відеозв'язок, справжня розмова у реальному середовищі не завжди відтворюється;
- проблеми з самодисципліною: онлайн-навчання вимагає високого рівня самодисципліни, а мотивація часто знижується через відсутність живого зворотного зв'язку, атмосфери класу чи групи;
- технічні проблеми: проблеми, пов'язані із зв'язком та обладнанням;
- зниження мовного занурення: без регулярного живого контакту з мовою та мовцями учень / студент може обмежувати використання мови лише до завдань курсу, втрачаючи важливий досвід "мовного занурення", який значно підсилює вивчення мови;
- слабший розвиток соціальних та комунікативних умінь: відсутність живої взаємодії в групі обмежує можливості розвивати навички спілкування, слухання співрозмовника;
- не всі платформи повністю адаптовані для мовного навчання: часто загальноосвітні платформи (напр., Google Classroom або Moodle) не мають специфічних інструментів для тренування говоріння, вимови або лексичної автоматизації.

Онлайн-навчання – це форма освітнього процесу, яка здійснюється повністю через інтернет у режимі реального часу (синхронно) із використанням цифрових платформ, ресурсів та інструментів для передачі знань, розвитку навичок і комунікації між учнями та викладачем. Онлайн-навчання – це форма дистанційного навчання, яке відбувається в режимі реального часу, у форматі онлайн-уроків, лекцій, семінарів тощо, акцент робиться на живій взаємодії між учасниками навчального процесу. Онлайн-навчання – це форма синхронної взаємодії через інтернет. Дистанційне навчання – ширше поняття, яке охоплює як онлайн-заняття, так і самостійне навчання з використанням цифрових ресурсів.

Для онлайн-навчання характерні:

- дистанційність: онлайн-навчання завжди передбачає віддалене спілкування – учасники не перебувають у спільному фізичному просторі, а взаємодіють через екран;

- онлайн-навчання має синхронний характер (учні та викладач присутні одночасно, спілкуються в реальному часі), проте можуть бути й асинхронні форми роботи (самостійне виконання вправ, тестів, читання текстів, аудіювання, перегляд відео тощо);
- під час онлайн-навчання можна використовувати різноманітні інтерактивні технології навчання;
- гнучкість і доступність: студенти / учні та викладачі / вчителі можуть перебувати в різних точках світу.

Класифікація дистанційних курсів:

- *за співвідношенням з аудиторною роботою:* повністю дистанційні (уся навчальна діяльність відбувається дистанційно або онлайн (відеозаняття, самостійна робота, тести, фідбеки); викладачі та студенти не зустрічаються фізично; змішані (blended learning) курси, які передбачають поєднання аудиторної (очної) та дистанційної форм роботи: частина матеріалу опрацьовується онлайн (граматика, лексика, аудіювання, читання), інша – на живих заняттях (напр., говоріння); додаткові дистанційні модулі (partially online): дистанційні модулі є додатковими до очного навчання (напр., домашні завдання); очно-дистанційні інтенсиви: основна частина курсу – дистанційна, але в кінці чи на окремих етапах передбачені живі інтенсиви, тестування тощо;
- *за формою проведення:* синхронні – навчання відбувається в режимі реального часу, наприклад, онлайн-уроки в Zoom чи Google Meet; асинхронні – матеріали доступні в будь-який час: учень / студент самостійно опрацьовує лекції, виконує завдання, проходить тести; змішані: поєднання аудиторних, синхронних онлайн-занять і самостійної асинхронної роботи;
- *за типом технічної організації:* платформні курси (навчання на великих освітніх платформах: Coursera, EdX, FutureLearn); приватні онлайн-школи (Skyeng, Lingoda, EnglishDom); авторські курси – створені конкретними викладачами / вчителями та розміщені в загальнодоступних мережах; уроки / заняття вчителів / викладачів, які проводяться за допомогою Zoom чи Google Meet;
- *за метою навчання:* загальні мовні курси (орієнтовані на навчання фонетики, лексики, граматики та чотирьох видів мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, письмо, аудіювання); розмовні курси (акцент на розвиток комунікації, спонтанного

мовлення, подолання мовленнєвих бар'єрів); лексичні та граматичні інтенсиви (орієнтовані на тренування лексики та граматики); курси підготовки до іспитів – TOEFL, IELTS, Cambridge Exams, TestDaF, DELF); курси академічної мови для написання есе, досліджень, участі в наукових конференціях; курси мови для спеціальних цілей;

- за рівнями володіння мовою: для початкового рівня (A1–A2), середнього рівня (B1–B2), просунутого рівня (C1–C2);
- за типом аудиторії: дитячі, підліткові, студентські, курси для дорослих, корпоративні (для працівників компаній).

Змішане мовне навчання – це модель, що поєднує традиційні очні заняття з цифровими або онлайн-компонентами, створюючи більш гнучке, ефективне та індивідуалізоване середовище для вивчення мови. **Технологію змішаного навчання** визначаємо як системне використання (у належній послідовності та взаємобумовленості) методів та прийомів очного, дистанційного, онлайн-навчання, максимально оптимальних для форми організації навчання та адекватних для досягнення навчальних цілей.

Іноді змішане навчання розуміють ширше, ніж поєднання очного, дистанційного та онлайн-навчання. До змішаного навчання також додають *змішання структурованого* (це форма організації навчального процесу, де всі етапи, теми, завдання, матеріали і цілі чітко визначені та впорядковані за певним планом або програмою) та *неструктурованого* (це гнучкий, менш формалізований підхід, де навчання відбувається спонтанно, індивідуально або ситуаційно, без чітко заданої структури) навчання; *змішування самостійного й колаборативного* навчання; *змішування роботи та навчання*.

Переваги змішаного навчання:

- інформаційна доступність: постійний онлайн-доступ до навчальних матеріалів дозволяє студентам / учням самостійно обирати зручний час, місце, темп та спосіб навчання;
- забезпечення системності різних форм роботи – очної, дистанційної: для кожної форми роботи обираються адекватні та оптимальні цілі, зміст та прийоми навчання;
- потенціал для створення повноцінних електронних курсів: у межах змішаного підходу можливо реалізувати комплексні

курси з використанням мультимедіа, електронних матеріалів і комунікаційних інструментів, що часто ускладнено в умовах лише очного навчання;

- розвиток критичного мислення й автономності: студенти / учні набувають уміння самостійно шукати, аналізувати, узагальнювати інформацію;

- формування рефлексивних умінь: виконуючи завдання у дистанційному режимі, студенти / учні вчаться усвідомлювати рівень своїх знань, виявляти й аналізувати помилки, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу;

- формування навчальних стратегій: у процесі навчання учні / студенти набувають умінь планування, організації, моніторингу власної діяльності – ключовими компонентами навчальної автономії;

- раціональне використання часу: оптимальне чергування завдань очного та дистанційного типу дозволяє ефективніше організувати навчальний процес;

- індивідуалізація навчання: змішане навчання забезпечує гнучкість у виборі навчальної траєкторії відповідно до особистих особливостей, рівня підготовки, пізнавальних стилів і темпу засвоєння матеріалу;

- оптимізація мовленнєвої практики: онлайн-компонент дозволяє багаторазово слухати автентичні тексти, що поглиблює навички аудіювання, а аудиторний час можна більше присвятити практиці говоріння; додатково відкривається доступ до онлайн-розмовних клубів;

- зростання інформаційної грамотності: постійне використання цифрових інструментів у навчанні сприяє розвитку ІКТ-компетентностей студентів.

Викладач / учитель має забезпечити організацію навчального середовища, яке:

- сприяє індивідуальному розвитку кожного учня / студента, враховуючи його особистісні риси, здібності та навчальні потреби, формуючи активну позицію здобувача як суб'єкта навчального процесу;

- надає студенту свободу вибору щодо темпу навчання, часу роботи, форм комунікації, навчальних партнерів та типу завдань відповідно до рівня підготовки, інтересів; таке середовище має підтримувати внутрішню мотивацію через чітке формулювання

цілей, актуальність змісту, цікавість курсу й ефективний зворотний зв'язок;

- стимулює розвиток рефлексивних умінь – сприяє формуванню вмінь самоаналізу, оцінювання власного прогресу та формуванню індивідуальних навчальних стратегій, що відповідають психологічному профілю студента / учня;

- створює атмосферу підтримки та взаємоповаги, де важливими є довіра, співпраця, відкритість до діалогу між викладачем і студентами.

Принципи змішаного навчання:

- принцип взаємозв'язку компонентів у моделі змішаного навчання: усі форми навчальної діяльності – очна, дистанційна, онлайн – мають бути взаємопов'язані, логічно впорядковані, системно організовані та спрямовані на досягнення конкретних дидактичних цілей;

- принцип пріоритетності самостійного навчання, забезпечення автономності навчальної діяльності студентів / учнів: змішане навчання передбачає, що значна частина освітнього процесу базується на самостійному здобутті знань і розвитку автономності студентів / учнів;

- принцип перманентної підтримки самостійної навчальної діяльності: самостійна робота студентів / учня має бути невід'ємною частиною навчання протягом усього курсу, а викладач / учитель зобов'язаний: а) забезпечити її якісне методичне супроводження, б) створити відповідні навчальні матеріали, в) формувати мотивацію до системної самостійної роботи;

- принцип партнерської взаємодії викладача / вчителя і студента / учня: викладач / учитель у змішаній моделі виконує роль тьютора або наставника, який супроводжує, консультує та координує навчальний процес;

- принцип індивідуалізації навчання: освітній процес має враховувати індивідуально-психологічні особливості кожного студента – його здібності, стиль навчання, мотиваційні чинники, темп засвоєння матеріалу та рівень підготовки;

- принцип оптимального розподілу навчальної діяльності між очними і дистанційними формами: вибір між очним і

дистанційним виконанням завдань має ґрунтуватися на доцільності та ефективності щодо досягнення визначених навчальних результатів;

- принцип мультимодального представлення навчального контенту: матеріали мають подаватися з використанням різноманітних форматів: друкованих, електронних (онлайн та офлайн), аудіо- і відеоресурсів, презентацій, електронних курсів (напр., Moodle), а також через пряме або віртуальне спілкування з викладачем і однокурсниками; вибір способу подачі має відповідати навчальній меті та можливостям студентів / учнів;

- принцип урахування технологічної підготовки здобувачів освіти: платформи та електронні ресурси, що використовуються у дистанційній частині навчання, мають бути доступними й зрозумілими для всіх учасників освітнього процесу, а також відповідати рівню їхньої цифрової грамотності;

- принцип інтерактивності: змішане навчання передбачає активну взаємодію студентів / учнів з викладачем, одногрупниками, а за можливості, з носіями мови; цей принцип сприяє розвитку комунікативних умінь, критичного мислення та вмінь співпраці.

Моделі змішаного навчання:

Модель "face-to-face" ("віч-на-віч"). Ця модель, яку також називають *жорсткою, або підтримувальною*, орієнтована насамперед на традиційне очне навчання. Основний обсяг матеріалу вивчається під час аудиторних занять, де викладач / учитель безпосередньо передає знання, формує вміння й навички. Елементи електронного чи онлайн-навчання в цій моделі використовуються епізодично, як допоміжний інструмент, – здебільшого для поглиблення чи закріплення вивченого матеріалу. Вони можуть долучатися в хід заняття або пропонуватися студентам / учням для самостійного опрацювання поза межами аудиторії / класу. Таким чином, навчальний процес відбувається офлайн, у безпосередній взаємодії з викладачем, тоді як цифрові ресурси мають допоміжну функцію – підтримувати і розвивати набуті знання та навички, але не замінювати традиційну подачу матеріалу. Модель "face-to-face" найбільш близька до традиційного формату навчання, при цьому

допускає обмежене використання цифрових технологій. Ця модель буде релевантною на початкових етапах навчання мови, коли здобувачі освіти потребують стабільного моніторингу з боку викладача / студентів.

У моделі "face-to-face" ("віч-на-віч") очний складник забезпечує низку важливих функцій у процесі вивчення мови. Він дає змогу системно формувати мовленнєві навички й уміння, надає можливість викладачу / вчителю чітко пояснювати матеріал, зокрема мовні форми, значення, функції одиниць мови, а також невербальні засоби комунікації. Завдяки особистісному контакту створюються умови для активної взаємодії між учасниками навчального процесу через індивідуальні, парні та фронтальні форми роботи. Викладач має змогу постійно відстежувати рівень засвоєння знань, оперативно реагувати на типові помилки та запобігати закріпленню хибних лексичних, граматичних чи фонетичних моделей. Крім того, очна форма навчання дозволяє ефективно керувати розвитком навчальних стратегій у студентів / учнів.

У свою чергу, дистанційні та онлайн-компоненти цієї моделі доповнюють аудиторну роботу, створюючи умови для індивідуалізації процесу навчання. Завдяки їм студенти / учні можуть самостійно, у зручному темпі, поглиблювати знання про структуру мови. Вони отримують доступ до додаткових вправ для набуття лексичних, граматичних і фонетичних навичок. Самостійна підготовка дозволяє ефективно готуватися до монологічного мовлення: добирати матеріал, створювати презентації та виступи. У напрямі аудіювання дистанційна форма забезпечує гнучкість – студенти можуть прослуховувати матеріал стільки разів, скільки потрібно для досягнення комунікативної мети.

Крім того, онлайн-формат сприяє самостійній роботі над невербальними аспектами спілкування: студенти можуть переглядати відеоматеріали з носіями мови, аналізувати їхню поведінку, а згодом імітувати побачене у власному мовленні. Цифровий складник навчання також стимулює розвиток когнітивних і метакогнітивних умінь – здатність спостерігати за мовними явищами, проводити порівняння, ставити навчальні

цілі, обирати засоби для їх досягнення, планувати та організувати власну навчальну діяльність. У результаті у студентів формуються уміння рефлексії, самоаналізу та критичного оцінювання власних досягнень у вивченні мови.

Ротаційна модель – це одна з найпоширеніших моделей змішаного навчання, яка передбачає **планове чергування** різних форматів навчання в межах одного заняття. Студенти / учні працюють за певним графіком, переходячи між формами роботи, які можуть охоплювати: очне навчання в аудиторії з викладачем / учителем; онлайн-навчання (індивідуально або в групі); роботу в парах або малих групах; самостійну роботу з навчальними матеріалами.

Різновидом ротаційної моделі є **"Модель почергового розподілу форм роботи"**, вона передбачає активніше використання онлайн і дистанційних форматів порівняно з традиційною моделлю "face-to-face". Вона реалізується через чергування форм навчання залежно від цілей і типу мовленнєвої діяльності. Під час формування мовних знань частина нового матеріалу вивчається під час очних занять, інша – у дистанційному форматі. У цьому випадку студентам пропонується як готовий цифровий навчальний контент, так і завдання з самостійного пошуку інформації у зовнішніх джерелах. Уміння мовлення та лінгвосоціокультурні знання та вміння часто опановують саме в дистанційному режимі. Їх формування відбувається через виконання вправ, які або розроблені викладачем, або підібрані з відкритих ресурсів, з подальшою автоматизованою перевіркою або надсиланням результатів викладачеві.

Формування мовленнєвих умінь аудіювання здійснюється і в аудиторії, і дистанційно; студенти слухають різні тексти і виконують до них завдання: аудиторні завдання перевіряються викладачем одразу, а виконані дистанційно – або шляхом автоматичної онлайн-перевірки, або відповіді надсилаються викладачеві. Формування вмінь говоріння може відбуватися в обох форматах: дистанційно студенти готують монологи-презентації (студенти можуть звертатися за допомогою викладача або однокурсників за допомогою електронної

переписки через e-mail чи в чатах), в аудиторії роблять повідомлення та здійснюють різні обговорення)⁴⁰.

Різновидом ротаційної моделі є модель **"Зміна робочих зон"**. I зона – це зона роботи під керівництвом викладача або вчителя. У ній студенти / учні виконують завдання індивідуально або в малих групах, отримують пояснення, беруть участь в інтерактивних вправах, отримують зворотний зв'язок і підтримку. Саме тут викладач / учитель має змогу зосередити увагу на формуванні нових знань або відпрацюванні мовленнєвих навичок чи вмінь. II зона передбачає онлайн-навчання. У цьому форматі студенти працюють самостійно за допомогою комп'ютера чи планшета з доступом до інтернету. Вони виконують інтерактивні вправи, переглядають навчальні відео, проходять тести або працюють із платформами для вивчення мов. У цій зоні важливо дотримуватися чітких інструкцій і часу, відведеного на виконання завдань. III зона – це групова робота студентів або учнів. Учасники спільно виконують проекти, творчі завдання або комунікативні вправи, що сприяє розвитку навичок співпраці та усного мовлення. Така форма діяльності активізує практичне використання мови в реальному спілкуванні. До описаної моделі Т. Дибська додає ще IV зону – дистанційну і V зону – аудиторно-презентаційну. Якщо три перші зони створюються в аудиторії, то дистанційна охоплює безпосередню самостійну роботу, під час якої студенти / учні автономно виконують різноманітні індивідуальні та групові завдання.

Ротаційна модель **"Перевернута аудиторія / клас"** (flipped classroom) передбачає таку організацію навчання, за якої основне засвоєння нового матеріалу відбувається не під час заняття, а заздалегідь – шляхом самостійної роботи студентів. Замість того, щоб слухати пояснення викладача / вчителя на уроці / занятті, студенти / учні заздалегідь ознайомлюються з темою самостійно – через відео, тексти, презентації чи інші ресурси. Під час аудиторного заняття основна увага приділяється поглибленню та закріпленню знань: обговоренню, практичному застосуванню, виконанню завдань і вправ, які допомагають краще зрозуміти і

---

⁴⁰ Змішане навчання усного японського мовлення: теорія і практика: монографія / О.В. Асадчих, Т.С. Дибська. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Вид. дім Дмитра Бураго, 2021. 282 с.

проаналізувати вивчений матеріал. Для ефективного функціонування цієї моделі студенти мають володіти достатнім рівнем навчальної автономії, вміти самостійно працювати з матеріалом, аргументовано висловлювати свої думки. У мовній освіті модель доцільно застосовувати, починаючи з рівня B2 (іноді з B1), коли здобувачі вже здатні опрацювати інформацію без постійної підтримки викладача та адекватно її осмислювати.

Навчання граматики за технологією "перевернутий клас" В. Шовковий та Т. Шовкова пропонують реалізувати так⁴¹.

Аудиторні заняття можна наповнити такими видами діяльності:

- презентацією граматичного матеріалу (а також усвідомленням та осмисленням) і первинним його закріпленням – виконанням граматичних вправ;
- коригування граматичних знань та навичок;
- формування граматичних навичок у говорінні.

Під час самостійної роботи студенти:

- усвідомлювали та осмислювали граматичний матеріал, поглиблювали знання про граматичну одиницю мови, запам'ятовували граматичні явища, правила;
- виконували різноманітні мовні вправи, які сприяли поглибленню граматичних знань та створювали передумови для формування первинних граматичних умінь і відповідних навичок;
- виконували мовленнєві граматичні вправи, які сприяли формуванню граматичної компетентності в аудіюванні;
- здійснювали самоконтроль і рефлексію набутих граматичних знань та навичок;
- автономно здійснювали пошук додаткових джерел інформації з граматики німецької мови; автономно знаходили та виконували додаткові вправи й завдання з граматики відповідно до індивідуальних потреб – рівня навченості, потреби в висловленні думок під час говоріння та письма;
- набували стратегій опанування граматичної системи мови.

---

⁴¹ Шовковий В., Шовкова Т. Навчання студентів-германістів граматики німецької мови (інфінітивних конструкцій) за технологією "перевернутий клас". *Ars Linguodidacticae*. 2023. Вип. 12. С. 34–52. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2023.2.03>

Flex Model, або **гнучка модель** змішаного навчання, – це формат організації освітнього процесу, у якому основна частина навчання відбувається онлайн, а безпосередній контакт з викладачем або тьютором здійснюється за потреби. Така модель надає студентам / учням високий рівень автономії й індивідуалізації, а також дозволяє гнучко планувати власний навчальний маршрут. Гнучка модель (Flex Model) передбачає використання онлайн-платформи, де зберігається основна частина навчальних матеріалів. Викладачі / вчителі координують навчальний процес та надають необхідну допомогу студентам / учням. Кожен студент / учень самостійно планує свій графік навчання, вивчає матеріал і практикує отримані знання та навички в електронному середовищі. Таким чином, основний процес навчання відбувається самостійно з використанням електронних ресурсів, а під час очних занять проводяться консультації з питань, що потребують додаткового пояснення.

Модель "Online Lab" у навчанні мов – модель, яка поєднує сучасні технології для надання студентам можливості практикувати мову в інтерактивному онлайн-середовищі. Вона передбачає використання цифрових ресурсів, платформ та інструментів для розвитку мовленнєвих навичок і вмінь, зокрема, слухання, читання, письма та говоріння. Модель орієнтована на створення сприятливих умов для самостійного та індивідуального навчання, де кожен студент може прогресувати у своєму темпі. Для цієї технології характерне використання інтерактивних завдань, таких як тести, відео, вправи на слухання, які дозволяють студентам активно взаємодіяти з матеріалом і застосовувати нові знання; для кращого засвоєння мови використовуються відео, аудіо та анімаційні матеріали. Студенти можуть самостійно вибирати теми, рівень складності та темп навчання відповідно до своїх потреб і рівня володіння мовою. Регулярні тести, автоматичні оцінювання та зворотний зв'язок від викладачів чи системи дозволяють стежити за прогресом і коригувати навчальний процес. Онлайн-лабораторії зазвичай передбачають форуми, чати, відеоконференції, де студенти можуть спілкуватися між собою, практикувати мовленнєві вміння та обмінюватися досвідом. Модель "Online Lab" дозволяє студентам

навчатися у будь-який час і з будь-якого місця, що важливо для тих, хто має обмеження за часом або живе в різних часових поясах.

Модель **Self-Blend** (модель самозмішування) передбачає, що студент самостійно обирає, які традиційні курси доповнити онлайн-заняттями. Вона дозволяє студенту самостійно вибирати додаткові електронні курси до основних, а також підбирати онлайн-курси для більш детального вивчення певної теми, яка потребує глибшого розгляду. Цю модель доцільно використовувати на етапі, коли студенти досягають рівня володіння мовою B2 та вище, і можуть діяти як незалежні користувачі. В основі цієї моделі лежить ідея, що студенти можуть самостійно поєднувати різні ресурси та методи для досягнення своїх цілей у навчанні мови. Вона дозволяє особисто вибирати інструменти, які відповідають індивідуальним потребам, інтересам і стилям навчання, забезпечуючи більшу гнучкість та ефективність процесу.

Наводимо приклад технології змішаного навчання.

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ УСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ "ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС"⁴²

Змішане навчання усного англійського мовлення студентів-фольклористів із використанням технології "перевернутий клас" реалізоване в комплексах відповідних вправ і завдань.

Самостійна робота в умовах означеної технології має два основні складники: 1) власне аудіювання; 2) підготовка до говоріння.

Власне аудіювання. Для ефективного формування вмінь аудіювання студенти повинні оволодіти такими важливими супровідними вміннями:

- уміння пошуку матеріалів для аудіювання, які відповідатимуть тематиці фольклористичних дисциплін, рівню

---

⁴² Шовковий В., Друженко Т. Змішане навчання усного англійського мовлення студентів-фольклористів з використанням технології "перевернутий клас". *Ars Linguodidacticae*. 2023. Вип. 11. С. 44–58.

навченості студента (напр., добір аудіо (чи відео), яке супроводжується або не супроводжується друкованим текстом; обсяг і складність аудіо- / відеотексту);

- уміння організації самостійного аудіювання, яке може здійснювати у двох форматах:

- 1) аудіювання тексту, що містить завдання, покликані зняти предметні, логічні, мовні труднощі, передбачає комунікативну мету аудіювання; завдання післятекстового етапу для самоперевірки розуміння та інтерпретації прослуханого / побаченого з метою використання інформації продуктивно;

- 2) аудіювання самостійно дібраного студентами матеріалу, для роботи з яким студенти повинні навчитися орієнтуватися в ступенях складності тексту (A1–C2), лексичному та граматичному наповненні, контролювати тривалість і якість звучання, друкований супровід і відеоряд, орієнтуватися на опори – назву, відеоряд, коментарі (за наявності); використовувати різні варіанти прослуховування з опорою та без неї на друкований текст, надаючи перевагу аудіюванню без опори;

- уміння використовувати прийоми навчання аудіювання, зручні для самостійної роботи (напр., прослуховування англійської народної пісні, легенди);

- уміння самоконтролю прослуханого тексту, коли студенти повинні надавати перевагу аудіюванню матеріалів, які містять завдання для самоконтролю (напр., тестові завдання перехресного вибору (matching technique), альтернативного вибору (true or false choice), множинного вибору (multiply choice), впорядковані завдання (rearrangement));

- уміння користуватися словниками, правильно семантизувати лексичні одиниці, пов'язані з фаховою темою, звертаючи увагу на контекст, особливості вживання та поєднання лексичної одиниці; уміння працювати з додатковими інформаційними джерелами з метою більш повного та глибокого розуміння інформації (напр., словниковими статтями, які тлумачать поняття фольклористики).

Підготовка до говоріння:

- уміння аналізу, систематизації інформації, отриманої з відео- та аудіоджерел; робота з додатковими джерелами з метою добору інформації;
- уміння користуватися словниками (зокрема із фаховою лексикою) з метою розширення словникового запасу, вивчення особливостей вживання та функціонування лексичних одиниць у мовленні фольклориста;
- уміння комбінувати доповідь у формі монологу;
- уміння готувати проекти та презентації, працювати в команді.

Для формування означених умінь до навчального комплексу увійшли такі вправи та завдання.

Завдання 1

Мета – формування вмінь аудіювання, умінь автономної роботи з аудіо- / відеоматеріалами.

Інструкція. *Перед аудіюванням: прочитайте назву відео / аудіо, спрогнозуйте, про що йдеться (Vivaldi's Four Seasons). Що Ви знаєте про італійського композитора Антоніо Вівальді та історію створення музичного твору "Пори року"? Які музичні техніки та фольклорні елементи використовує Вівальді для передачі настрою та образів природи у творі? Знайдіть значення слів та виразів, пов'язаних з музикою (табл. 5).*

Аудіювання. *Прослухайте текст (TED-Ed, 2016⁴³). Запишіть та перекладіть слова, значення яких Ви не знаєте, знайдіть додаткову інформацію про фольклорні реалії (musical imagery, "tortorella"). Прослухайте текст (TED-Ed, 2016) вдруге і дайте відповіді на запитання.*

---

⁴³ Посилання на тести в статті: Шовковий В., Дружченко Т. Змішане навчання ... Там само.

Match the following words connected to music to the definition.	
ensemble	a family of musical instruments that produce sound by using the flow of air through a column of wood, metal, or other materials (e.g. flutes and clarinets)
woodwinds	a large musical instrument, similar to a piano and used esp. in the 17th and 18th centuries, with a row of keys that are pressed with the fingers to play notes
brass	a group of musicians who perform together, often playing different instruments or singing in harmony
strings	a musical composition that typically features a solo instrument or a small group of instruments accompanied by an orchestra
percussion	a piece of music consisting of three or more tunes played together
harpichord	musical instruments made of metal and played by blowing (e.g. French horns and trumpets)
concerto	a family of musical instruments that produce sound through the vibration of strings (e.g. violins and guitars)
fugue	instruments are typically played by hitting or striking them with hands, sticks, or other specialized tools (e.g. drums and a tambourine)

Answer key: 1. c) 2. a) 3. f) 4. g) 5. h) 6. b) 7. d) 8. e).

Answer the following questions:

1. What is the opening piece mentioned in the video?
a) "Summer"; b) "Winter"; c) "Autumn"; d) "Spring".
2. What makes The Four Seasons famous?
a) The use of woodwinds, brass, and percussion;
b) The delightful melodies;
c) The complex fugues;
d) The absence of poetry.
3. How did Vivaldi differentiate each season in his compositions?
a) By using different instruments for each season;
b) By describing the seasons in his musical scores;
c) By incorporating specific plot content in poems;
d) By using distinct musical motifs for each season.
4. How does Vivaldi differ from Bach in his compositional style?
a) Vivaldi focuses on intricate fugues;
b) Vivaldi prefers complex melodies;
c) Vivaldi uses larger ensembles;
d) Vivaldi offers readily accessible entertainment.
5. Which instrument is predominantly used in Vivaldi's composition of The Four Seasons?
a) Violin; b) Piano; c) Flute; d) Trumpet.
6. How did Vivaldi attract listeners to his compositions?
a) By featuring himself as the star violinist;
b) By using complicated fugues;
c) By performing with a large ensemble;
d) By composing lengthy and intricate pieces.
7. What kind of melodies did Vivaldi prefer?
a) Melodies that pop up repeatedly in a piece;
b) Melodies that are only heard at the beginning;
c) Melodies with complex variations;
d) Melodies with unpredictable patterns.
8. Who were the intended beneficiaries of music training in Vivaldi's time?
a) Wealthy aristocrats;
b) Young ladies from aristocratic families;
c) Orphans and young girls from a Venetian school;
d) Musicians from the Pieta.

Key: 1. d), 2. b), 3. c), 4. b), 5. a), 6. a), 7. a), 8. c).

Завдання 2

Мета – формування вмінь аудіювання, умінь знаходити та використовувати найбільш оптимальні прийоми для навчання аудіювання.

Інструкція. *Прослухайте початок тексту (TED-Ed, 2016) (15 с). Після цього оберіть темп відтворення аудіо / відео, гучність. Почніть слухати вдруге протягом 30 с. Якщо Ви розумієте близько 90 % інформації, продовжуйте прослуховування, потім прослухайте текст вдруге.*

Якщо Ви розумієте менше, ніж 90 % інформації, скористайтеся субтитрами, слухайте проговорюйте за диктором. Після прослуховування із субтитрами, прослухайте ще раз без субтитрів (TED-Ed, 2016).

Завдання 3

Мета – формування вмінь пошуку матеріалів для аудіювання, уміння автономного аудіювання, систематизації та узагальнення інформації.

Інструкція. *Знайдіть 4–5 аудіо / відео з теми "The Most Famous Classical Music Pieces of All Time", які відповідають рівню B2 / Вашому рівню володіння англійською мовою. Тривалість відео – до 5 хв. Після прослуховування 20 % матеріалу встановіть ступінь його складності для Вас.*

Продовжте роботу з тими матеріалами, які не викликали у Вас значних труднощів під час аудіювання: доберіть з аудіо- / відеоматеріалів необхідну інформацію, скомбінуйте її і підготуйте доповідь про "The Most Famous Classical Music Pieces of All Time".

Завдання 4

Мета – формування вмінь пошуку матеріалів для аудіювання, уміння автономного аудіювання, систематизації та узагальнення інформації.

Інструкція. *Знайдіть 2–3 аудіо / відео з теми "The Most Famous Classical Music Pieces of All Time" з тестовими завданнями для самоперевірки, які відповідають рівню B2 / Вашому рівню володіння англійською мовою. Тривалість відео – до 5 хв. Прослухайте двічі ці матеріали та виконайте до них тести.*

Орієнтовні матеріали: TED-Ed (2021); TED-Ed (2016a). Після першого прослуховування – визначте значення невідомих слів. Доберіть з аудіо- / відеоматеріалів необхідну інформацію, скомбінуйте її і підготуйте доповідь про The Most Famous Classical Music Pieces of All Time. Якщо Ви зробили помилки у тестах, прослухайте матеріали втретє, скориставшись субтитрами.

Аудиторна робота в умовах технології "перевернутий клас" має такі два складники: 1) вправління в монологічному мовленні; 2) вправління в діалогічному мовленні. Аудиторна робота спрямована на формування вмінь монологічного та діалогічного мовлення.

Завдання 5

Мета: формування лексичної навички говоріння.

Інструкція. Дайте відповіді на запитання. *Answer the following questions about the two masterpieces of classical music.*

1. What were the circumstances surrounding the premiere of Beethoven's Symphony Number Five?
2. How did the symphony initially fare despite its under-rehearsed premiere?
3. How did one critic describe the symphony's impact on listeners?
4. What career choice set Beethoven apart from his peers as a composer?
5. What style of composition did Beethoven predominantly follow in his earlier works?
6. In what ways did Beethoven incorporate elements of Romanticism in his Fifth Symphony?
7. What is the structure used in the first movement of Symphony Number Five?

Завдання 6

Мета: формування вмінь монологічного та діалогічного мовлення; умінь продукувати монолог-розповідь та діалоги – обміну інформації та розпитування; умінь комбінувати інформацію з різних джерел інформації.

Інструкція. На основі прослуханих / переглянутих матеріалів розкажіть про "The Most Famous Classical Music Pieces of All

Time". Обговоріть з доповідачем інформацію, яку він розказав. Доповідач має з'ясувати, що нового про "The Most Famous Classical Music Pieces of All Time" дізналися його одногрупники.

Завдання 7

Мета: формування вмінь монологічного мовлення, умінь передавати зміст почутого / побаченого з різним ступенем наближення до рецепційованого матеріалу.

Інструкція. Перекажіть аудіо (відео) про "5-ту симфонію" Бетховена (якомога ближче до його змісту; коротко 5–6 реченнями розкажіть, про що йдеться в ньому; додайте відому Вам інформацію, яка не прозвучала).

Завдання 8

Мета: формування вмінь діалогічного мовлення.

Інструкція. Аудиторія ділиться на пари. Ви передивилися відео про "The Most Famous Classical Music Pieces of All Time" (TED-Ed, 2016a; TED-Ed, 2021). Обміняйтеся запитаннями та відповідями (розпитайте / розкажіть про те, що ви побачили і почули; обміняйтеся думками щодо побаченого / почутого).

Запропонований комплекс вправ і завдань дозволяє більш ефективно організувати самостійну та аудиторну роботу студентів.

Під час впровадження технологій дистанційного та змішаного навчання слід звернути увагу на такі моменти:

- низький рівень живого спілкування: втрачається елемент живої комунікації з викладачем та одногрупниками, зменшується взаємодія між учасниками навчального процесу;
- залежність від технічних засобів: не у всіх учнів є якісне обладнання чи стабільне підключення до інтернету, технічні збої можуть порушити ритм заняття;
- ризик академічної недоброчесності: учні / студенти можуть користуватись сторонніми ресурсами при виконанні тестів / завдань, важко об'єктивно оцінити реальний рівень знань, навичок та вмінь. Потрібно ретельно планувати взаємодію двох форматів, щоб вони доповнювали один одного, а не дублювались;
- ризик відволікання учнів / студентів від роботи.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Питання для аналізу та обговорення. На основі аналізу наукової літератури здійсніть порівняльне дослідження підходів до тлумачення технологій змішаного та дистанційного навчання в мовній освіті у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції:

- визначте особливості інтерпретації цих технологій;
- проаналізуйте види технологій дистанційного та змішаного навчання;
- визначте переваги та недоліки використання цих технологій в мовній освіті.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію щодо доцільності й ефективності використання технології дистанційного та змішаного навчання на різних рівнях освіти. Обґрунтуйте свою думку.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мікродослідження у закладі освіти, в якому Ви працюєте або навчаєтеся (або в будь-якому іншому доступному закладі освіти) щодо застосування технологій змішаного навчання мови.

Зверніть увагу на такі аспекти:

- які технології змішаного навчання використовуються і наскільки часто;
  - яке ставлення учнів / студентів до змішаного навчання;
  - які труднощі виникають під час роботи за технологіями змішаного навчання;
  - наскільки ефективні такі технології навчання в мовній освіті.
- Підготуйте презентацію та доповідь за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс вправ і завдань для формування фонетичної / лексичної / граматичної компетентності за технологією "face-to-face" ("віч-на-віч").

Завдання 2. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання / писемного усного мовлення за технологією "face-to-face" ("віч-на-віч").

Завдання 3. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання одного або кількох мовних аспектів за "Моделлю почергового розподілу форм роботи".

Завдання 4. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання одного або кількох видів мовленнєвої діяльності "Моделлю почергового розподілу форм роботи".

Завдання 5. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання одного або кількох мовних аспектів за "Зміною робочих зон".

Завдання 6. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання одного або кількох видів мовленнєвої діяльності "Зміною робочих зон".

Завдання 7. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання одного або кількох мовних аспектів за моделлю "Перевернута аудиторія / клас".

Завдання 8. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання одного або кількох видів мовленнєвої діяльності за моделлю "Перевернута аудиторія / клас".

Література для самостійного опрацювання

Безверха О. Використання моделей змішаного навчання у процесі вивчення іноземних мов. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка.* 2017. Т. 3. С. 147–156.

Бескорса О. С. Система Moodle як засіб організації змішаного навчання практичної фонетики німецької мови. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2017. Вип. 62, № 6. С. 86–97.

Галкіна В. Д. Використання технології змішаного навчання під час формування іншомовної професійної компетентності військових

фахівців. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. Вип. 1, № 83. С. 25–30.

Асадчих О. В., Дибська Т. С. Змішане навчання усного японського мовлення: Теорія і практика : монографія. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка; вид. дім Дмитра Бураго, 2021.

Копчак Т. Формування граматичної компетентності майбутніх учителів англійської мови у говорінні з використанням технологій змішаного навчання. *Наукові записки. Педагогічна академія*. 2024. Т. 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13375622>

Кохан О. Технологія змішаного навчання при вивченні іноземної мови. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти*. 2021. С. 32–36.

Мартинюк А. П., Триндюк В. А. Викладання іноземної мови у вищій школі в умовах змішаного навчання: адаптація та виклики. *Академічні студії. Сер. Педагогіка*. 2023, Т. 1. С. 41–47.

Моцар М. М. Формування полікультурної компетентності майбутніх перекладачів з використанням технологій дистанційного навчання : дис. ... канд. пед. наук / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2018.

Олійник О. В. Інноваційні технології дистанційного навчання іноземної мови для студентів немовних ВНЗ. *Лінгвістичні дослідження*. 2014. Т. 38. С. 238–246.

Саєнко Н. В. Перспективи використання змішаного навчання у викладанні іноземної мови у ВНЗ. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2018. Т. 41. С. 127–137.

Чередніченко Г. А., Шапран Л. Ю. Модель змішаного навчання і її використання у викладанні іноземних мов. *Moodle Moot Ukraine 2015. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle* : тези доп. Київ : КНУБА, 2015. С. 13.

Шовковий В., Друженко Т. Змішане навчання усного англійського мовлення студентів-фольклористів з використанням технології "перевернутий клас". *Ars Linguodidacticae*. 2023. Вип. 11. С. 44–58. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2023.1.04>

Шовковий В., Шовкова Т. Навчання студентів-германістів граматики німецької мови (інфінітивних конструкцій) за технологією "перевернутий клас". *Ars Linguodidacticae*. 2023. Вип. 12, С. 34–52. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2023.2.03>

Kovalchuk O., Smal O., Maksymchuk T. Імплементція технологій змішаного навчання при викладанні іноземних мов у вищій школі.

Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологія. 2020. Вип. 10, № 78. С. 115–119.

Albiladi W. S., Alshareef K. K. Blended learning in English teaching and learning : A review of the current literature. *Journal of language Teaching and Research.* 2019. Vol. 10, N 2. P. 232–238.

Moradimokhles H., Hwang G. J. The effect of online vs. blended learning in developing English language skills by nursing student : An experimental study. *Interactive Learning Environments.* 2022. Vol. 30, N 9. P. 1653–1662.

Nurkamto J., Mujiyanto J., Yuliasri I. The implementation of station rotation and flipped classroom models of blended learning in EFL learning. *English Language Teaching.* 2019. Vol. 12, N 12. P. 23–29.

Podoliak M. The comparative analysis of face-to-face, distant, and blended learning in English language teaching. *Register Journal.* 2022. Vol. 15, N 1. P. 42–63.

Ramalingam S., Yunus M. M., Hashim H. Blended learning strategies for sustainable English as a second language education : A systematic review. *Sustainability.* 2022. Вип. 14, N 13. P. 8051.

Степанишева О. Використання мультимедійних технологій в умовах змішаного навчання під час викладання іноземної мови у вищій школі. *Педагогічний дискурс.* 2022. Вип. 32. С. 16–22.

Teng X., Zeng Y. The effects of blended learning on foreign language learners' oral English competence. *Theory and Practice in Language Studies.* 2022. Vol. 12, N 2. P. 281–291.

Tomlinson B., Whittaker C. Blended learning in English language teaching. London : British Council, 2013. 252 p.

Vlachos K. Comparing face-to-face with blended learning in the context of foreign language education. *Comparative blended learning practices and environments.* IGI Global Scientific Publishing. 2010. P. 250–276.

Wright B. M. Blended learning: Student perception of face-to-face and online EFL lessons. *Indonesian journal of applied linguistics.* 2017. Вип. 7, № 1.

Yajie C., Jumaat N. F. B. Blended learning design of English language course in higher education : A systematic review. *International journal of information and education technology.* 2023. Вип. 136 № 2. С. 364–372.

§ 14. Технології "Діалог культур" у навчанні мов

Технології "Діалог культур" у навчанні мов – технології навчання, в основі яких лежить взаємопов'язане навчання іноземної мови і культури, результатом якого є сформована в учнів / студентів лінгвосоціокультурна компетентність, яка забезпечує їм взаєморозуміння з партнерами по спілкуванню, незважаючи на їхні особливості як представників різних культурно-мовних спільнот із численними розбіжностями і відмінностями⁴⁴. Технології "Діалог культур" у навчанні мов – це технологія, що спрямована не лише на розвиток мовних та мовленнєвих компетентностей, але й на формування міжкультурної свідомості та толерантного ставлення до носіїв інших культур. Технології ґрунтуються на ідеї, що вивчення мови неможливе без розуміння культури, з якою ця мова пов'язана. Основна суть технологій "діалогу культур" полягає в тому, що вони ґрунтуються на взаємодії двох культур – рідної та цільової – у процесі навчання мови, під час якої студент / учень порівнює культурні особливості, виявляє подібності й відмінності, усвідомлює свою власну культурну ідентичність, розвиває здатність до сприйняття та розуміння інших культур без стереотипів і упереджень. Технології "Діалог культур" розуміємо як узагальнену назву технологій формування лінгвосоціокультурної компетентності.

Можна виділити такі характерні риси цих технологій:

- інтеграція мовної і культурної освіти: студенти / учні вивчають мову не ізольовано, а через призму культурного контексту – традицій, звичаїв, ментальність, моделі поведінки носіїв мови;
- порівняльний аналіз культур: важливим є не лише знайомство з іноземною культурою, а й усвідомлене порівняння її з рідною, оскільки саме через порівняння відбувається розуміння та усвідомлення особливостей іноземної культури;

---

⁴⁴ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 27.

- комунікативна зорієнтованість: формування лінгвосоціокультурної компетентності відбувається інтегровано з мовними аспектами та видами мовленнєвої діяльності;
- у процесі комунікації слід враховувати не лише вербальні, але й невербальні засоби комунікації;
- учні / студенти вчать адаптувати свою поведінку, мову і стилі спілкування відповідно до культурних норм співрозмовника;
- використання автентичних матеріалів: тексти, відео, музика, публіцистика, інтерв'ю – усе, що відображає реальне культурне середовище цільової мови.

Лінгвосоціокультурний компонент у фонетиці – сукупність фонетичних особливостей, які відображають культурну специфіку мовлення носіїв певної мови:

- варіативність вимови залежно від регіону, ситуації спілкування, соціальних відтінків вимови (напр., офіційна vs. неформальна мова, емоційне забарвлення);
- інтонаційні моделі як засіб вираження ввічливості, емоцій, намірів; наприклад, в англійській мові підвищення тону на кінці речення – ознака запитання або ввічливості, в інших мовах – це може бути сприйнято інакше;
- роль темпу мовлення, пауз, мелодики в передачі ставлення до співрозмовника.

Фонетичні вправи:

- вправи на розпізнавання та відтворення культурно маркованої інтонації;
- вправи на розпізнавання та вимову культурно специфічних звуків (напр., варіанти вимови, діалекти);
- вправи на фонетичну адаптацію мовлення до мовленнєвих ситуацій.

Зразки вправ

Вправа

Мета: формування лінгвосоціокультурної компетентності у фонетиці: рецептивно-репродуктивних інтонаційних навичок.

Інструкція. *Прослухайте речення із запитальною та стверджувальною інтонацією. Підніміть червону картку, коли*

чуєте запитальну, і зелену, коли чуєте стверджувальну інтонацію. Повторіть речення за диктором.

Are you going to school tomorrow? I bought a new book for you. Is she coming to the party today? We will meet after work. Do you like traveling? We are going to celebrate New Year's at home. Do you know where the library is? They will go on vacation in the summer. Will it rain tomorrow? Have you seen this movie yet?

Вправа

Мета: формування лінгвосоціокультурної компетентності у фонетиці: рецептивних артикуляційних навичок.

Інструкція. *Прослухайте речення з різними акцентами – британським та американським. Підніміть червону картку, коли чуєте британську вимову, і зелену, коли чуєте американську вимову.*

The car is parked in the garage. I can't believe it's already November. I'll have a cup of tea, please. She's going to the cinema tonight. The schedule has been changed. I'm planning to travel to Europe next summer. He's sitting in the garden. The hotel was full last night.

Лінгвосоціокультурний компонент у лексичі – це сукупність мовних одиниць (слів, словосполучень, фразеологізмів), які відображають цінності, традиції, побут, історію, мислення та специфіку культури народу-носія мови. Іншими словами, це той шар лексики, що не просто передає значення, а вмщує культурну інформацію, яка може бути незрозумілою без знання відповідного культурного контексту. До культурно маркованої лексики належать:

- слова, що називають предмети, явища, поняття, властиві лише певній культурі: Thanksgiving, hamburger, dollar, вишиванка, борщ, гопак;
- слова, притаманні різним регіонам, діалектам;
- фразеологізми та сталі вирази (Kick the bucket (англ.) – померти (жартівливо), Куди Макар телят не ганяв (укр.) – дуже далеко);
- етикетна лексика – слова та вирази, що регулюють ввічливість, соціальну дистанцію: sir, madam, señorita, pan, пані;
- культурні концепти: Соборність (українська культура – ідея єдності);

- слова з культурним маркером у переносному значенні: *Tea* (англ.) – буквально "чай", але в сленгу: "spill the tea" = пліткувати, *bear* (англ.) – не тільки тварина, а й культурний символ сили, дикості; *свиня* (укр.) – може позначати неохайну людину (культурне осмислення тварини в негативному світлі);

- слова, що позначають культурні символи: лінгвосимволи, які втілюють культурно значущі образи: *Мати Тереза* – символ милосердя, *сивий журавель* (укр. поезія) – символ туги, втрати; предметні символи, що уособлюють певну ідею, національну ідентичність або історію: *Тризуб* – символ України; символіка кольору, рослин, тварин тощо: білий – чистота в Європі, смерть у деяких азійських культурах.

Лексичні вправи:

- вправи на впізнавання та семантизацію культурно маркованих слів під час читання та аудіювання;

- вправи на правильне вживання культурно маркованих слів під час говоріння та письма.

Зразки вправ

Вправа

Мета: формування навичок розуміння фразеологізмів під час читання.

Інструкція. Прочитайте текст. Доберіть з довідки до виділених фразеологізмів слова / словосполучення, вжиті в прямому значенні.

Марія завжди мріяла про кар'єру в журналістиці, але життя, як часто буває, ставило перед нею нові й нові виклики. Вона не раз замислювалась, чи не краще було б (1) **відкласти всі справи на потім** і почати діяти зразу. Проте кожного разу знаходила виправдання, чому треба почекати ще трохи. В один із таких моментів вона зрозуміла, що потрібно (2) **взяти себе в руки** і перестати тягнути з вирішенням важливих питань.

Марія вирішила (3) **не сидіти склавши руки**, а активно шукати можливості для розвитку. Вона почала писати статті для кількох інтернет-видань. Перші (4) **результати не забарилися**: її роботи почали привертати увагу. Проте навіть на цьому шляху вона (5) **зіштовхнулася з перешкодами**. Тоді один із її колег

сказав: "Не хвилюйся, все (6) **йде, як по маслу**, головне – не зупинятися на досягнутому". І ці слова стали для Марії справжнім мотиватором.

Незважаючи на труднощі, вона продовжувала працювати. І коли нарешті її стаття була опублікована в одному з провідних журналів, Марія зрозуміла, що всі ці труднощі були не марні. Вона отримала заслужене визнання і вирішила, що більше не буде (7) **тягнути kota за хвіст** з важливими рішеннями.

Довідка: А. не робити нічого, Б. відстрочити виконання важливих завдань, В. результати були швидкими, Г. контролювати свої емоції, Д. йти без перешкод, досягати успіху, Е. відкладати справи або прийняття рішень на невизначений час, Є. виникли перешкоди

1		2		3		4		5		6		7	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

Вправа

Мета: формування навичок розуміння культурно маркованої лексики під час аудіювання.

Інструкція. *Прослухайте текст. Вставте пропущені слова. Повторіть кожне речення за диктором. Обговоріть, як ви розумієте значення пропущених слів / словосполучень.*

У його житті настав момент, коли він відчув, що йому потрібно зробити _____ (**крок через вогонь**) – пережити випробування і змінити своє ставлення до багатьох речей. Він не раз думав, що _____ (**маком**) на його шляху стали мрії, які так довго здавалися нереальними, але настав час, коли він мусив їх здійснити. З кожним новим кроком він усе більше починав усвідомлювати, що йому не треба _____ (**стрибати через вогонь**), щоб досягти своєї мети, адже в нього було достатньо сили і рішучості, щоб подолати труднощі.

Та все ж, на певному етапі життя, він розумів, що потрібно покласти кінець своїм сумнівам, як людина, що після довгих роздумів визначає, яку _____ **дорогу вибрати**. Його рішучість ставала не менш потужною, ніж святкове _____ **вогнище**, що зігріває душу навіть у найхолодніші часи. І хоча він

знову опинився на роздоріжжі, він не боявся, бо у нього був своєрідний _____ **купальський вінок** – символ внутрішньої гармонії, який допомагав знаходити спокій у найтяжчих ситуаціях.

Вправа

Мета: формування рецептивно-репродуктивних лексичних навичок в письмі / говорінні.

Інструкція. Прочитайте / послухайте запитання і дайте на них відповіді (усно / письмово).

Коли святкують Івана Купала? Коли найчастіше одягають вишиванку? Як святкують Трійцю в Україні? Коли в Україні святкують День Незалежності?

Лінгвосоціокультурний компонент у граматиці – це сукупність граматичних особливостей мови, які відображають національні, ментальні, соціальні та культурні риси народу-носія. Хоча граMATика здається універсальною і "нейтральною", вона насправді тісно пов'язана з культурою, оскільки через граматичні структури передаються норми поведінки, соціальні ролі та світогляд. До культурно маркованих граматичних одиниць належать:

- наявність / відсутність у мовах граматичних категорій; наприклад, у китайській мові немає граматичної категорії часу, а використовуються контекстні маркери або часові обставини, що свідчить про іншу модель сприйняття часу – менш фіксовану, більш контекстуальну; наявність в українській, іспанській мовах категорії роду може свідчити про гендерну категоризацію мислення, натомість у турецькій, китайській рід відсутній;

- особливості репрезентації граматичних категорій: наприклад, у корейській мові існує велика кількість засобів ввічливості, а в українській мові лише один займенник "Ви"; у мовах із граматичним родом (українська, французька, іспанська) вживання фемінітивів або маскулінтивів часто передає культурне ставлення до гендерних ролей;

- особливості використання граматичних конструкцій залежно від контексту, ситуації спілкування: наприклад, у культурі з високим рівнем непрямой комунікації (Японія, Корея, арабські

країни) часто вживаються пасивні конструкції, щоб уникнути вказівки на суб'єкта, та граматичні формули умовності; ці конструкції вживаються з метою мінімізувати конфліктність зі співрозмовником.

Граматичні вправи:

- вживання граматичних форм / конструкцій у реченнях текстах, в яких описані культурні реалії;
- вживання граматичних форм у культурно маркованих текстах;
- аналіз граматичних форм / конструкцій через призму мовної картини світу.

Зразки вправ / завдань

Вправа

Мета: формування навичок вживання безособових речень у письмі.

Інструкція. *Запишіть подані речення, замініть словосполучення в дужках на безособові присудки.*

Якщо на Різдво _____ (сильний вітер), то весною часто _____ (йтиме дощ).

Якщо на Миколая _____ (сильний мороз), то взимку рано _____ (піде сніг).

Якщо на Івана Купала _____ (погода жарка), то восени буде _____ (погода суха).

Вправа

Мета: формування навичок вживання граматичних конструкцій в наукових текстах.

Інструкція. *Прочитайте речення, визначте відхилення від граматичних норм наукового стилю. Запишіть правильні варіанти.*

1. Ми думаємо, що цей метод буде ефективним у подальших дослідженнях. 2. Я думаю, що результати цього експерименту підтверджують висновки попередніх досліджень. 3. Це дослідження дає змогу показати нові підходи до вирішення проблеми, але ми не знаємо, чи буде воно корисним. 4. У даній роботі ми хочемо показати важливість аналізу даних для нашої мети. 5. Ми можемо припустити, що нові методи можуть покращити ситуацію, але не знаємо, як вони працюватимуть у реальних умовах.

Лінгвосоціокультурний складник компетентності в аудіюванні:

- розуміння змісту і смислу повідомлення, фактуальної інформації, яка стосується культури та побуту народу-носія;
- розуміння підтекстової, емотивно-оцінної культурно маркованої інформації через призму світогляду, цінностей, культурних концептів носіїв мови;
- розпізнавання інтонацій, темпу, акценту, які несуть культурну інформацію; розуміння емоційного тону, іронії, сарказму (що часто передається просодикою); розуміння різних акцентів та діалектів;
- розуміння культурно маркованих елементів: назв предметів, реалій, імен, традицій, гумору, які не мають прямого еквівалента у рідній мові; розуміння мовленнєвих кліше та фразеологізмів;
- розуміння скорочених та редукованих фраз: наприклад: *gonna, wanna, lemme; What are you doing? → Whatcha doin'?*

Зразки завдань для навчання аудіювання

Текст для аудіювання

Масляна в Україні: традиції та обряди

Масляна – це одне з найбільш очікуваних свят в Україні, що відзначається проводами зими та зустріччю весни. Вона тісно пов'язана з церковним святом – Прощеною неділею. Основною стравою свята є млинці, які символізують сонце. Їх готують з різними начинками: з медом, варенням або з м'ясом і грибами.

Свято триває цілий тиждень, і кожен день має свої традиції. Понеділок – день приготувань і початок святкування. Виготовляється опудало Масляної, яке наприкінці свята спалюють, проводжаючи зиму. Вівторок і середа – це дні для масових гулянь та ігор: "катання на санках", "лазання на стовпи". Люди танцюють, співають, веселяться.

Четвер – час для прощення і очищення перед Великим постом. Люди вибачають один одного за образи. П'ятниця – день для обрядів, пов'язаних з оновленням природи, а субота – час для сімейних обідів, де на столі обов'язково є млинці та інші страви.

Неділя завершує святкування. У цей день спалюють опудало Масляної на багатті, символізуючи прихід весни. Свято Масляної – це час, коли люди прощаються із зимою і зустрічають нову пору року, сповнену надій на краще.

Дотекстовий етап

Завдання

Мета: введення в предметну галузь, ознайомлення з традиціями святкування Масляної.

Інструкція. *Що ви знаєте про Масляну? Які традиції її святкування вам відомі?*

Завдання

Мета: збагачення словникового запасу учнів, подолання лексичних труднощів.

Інструкція. *Знайдіть у джерелах інтернету пояснення таким реаліям: Прощена неділя, опудало Масляної, Великий піст.*

Текстовий етап

Завдання

Мета: формування вмінь сприймати та розуміти на слух інформацію культурного характеру.

Інструкція. *Прослухайте текст і скажіть: з якими подіями пов'язане свято Масляної?*

Післятекстовий етап

Завдання

Мета: перевірка розуміння змісту прослуханого (інформації країнознавчого характеру).

Інструкція. *Дайте відповідь на запитання.*

З якими подіями пов'язане свято Масляної? Яка тривалість святкування Масляної?

- Лінгвосоціокультурний складник компетентності в читанні:*
- розуміння змісту і смислу тексту, фактуальної культурно маркованої інформації;
  - розуміння підтекстової, емотивно-оцінної, концептуальної культурно маркованої інформації через призму світогляду, цінностей, культурних концептів носіїв мови;
  - розуміння культурно маркованих мовних одиниць – лексико-фразеологічних та граматичних;

- розуміння мовних і культурних стереотипів та концептів;
- розуміння інформації літературознавчого характеру: особливостей жанру твору, його стилю, композиції.

Зразки завдань

Текст для читання

Святкування Івана Купала в Україні: традиції та обряди

Свято Івана Купала, яке відзначають 6–7 липня, є одним із найбільш чарівних і магічних свят в українській культурі. Воно поєднує в собі елементи християнської традиції (вшанування святого Івана Хрестителя) і язичницькі обряди, пов'язані з поклонінням сонцю, воді та природним стихіям.

Івана Купала відзначають у середині літа, коли природа перебуває у стані свого розквіту. Це свято має глибокий символізм очищення і відродження. Важливим елементом святкування є купальські вогнища, які запалюють у ніч на 7 липня. Люди збираються біля багаття, танцюють, співають пісні, спільно святкують на природі, розважаються і очищаються від негараздів та турбот.

Однією з головних традицій є приготування вінків із квітів, трав і трав'яних гілок. Дівчата заплітають вінки, які пізніше пускають на воду, вважаючи, що той, чий вінок попливе далі, знайде щастя і любов. Іноді вінки підпалюють і пускають на воду як частину обряду очищення.

Ще одним важливим обрядом є стрибки через вогонь. Вважається, що через вогонь слід перестрибнути, щоб очиститися від негативної енергії і привернути удачу. Це свято також пов'язане з водою, яку в ніч Івана Купала вважали священною. Люди купалися в річках і озерах, сподіваючись на оздоровлення та захист від злих духів.

Іван Купала також знаменує важливі моменти в календарному циклі. Це свято є прощанням з літньою порою і підготовкою до майбутньої осені. Для українців це час магії, коли відбувається злиття людини і природи, і кожен може знайти в собі сили для нових починань.

Передтекстовий етап

Завдання

Мета: введення в предметну галузь, ознайомлення з традиціями та обрядами свята Івана Купала.

Інструкція. *Що ви знаєте про свято Івана Купала? Які традиції та обряди відомі вам? Чи брали ви коли-небудь участь у святкуванні Івана Купала.*

Завдання

Мета: збагачення словникового запасу учнів, подолання лексичних та предметних труднощів.

Інструкція. *Знайдіть у джерелах інтернету пояснення таким особам та реаліям: Іван Хреститель, міфічний персонаж Купало, багаття, язичництво.*

Текстовий етап

Завдання

Мета: формування країнознавчих знань, а також умінь сприймання та розуміння країнознавчої інформації під час читання.

Інструкція. *Прочитайте текст. Спростуйте або підтвердіть тезу: Свято Івана Купала в Україні поєднує язичницькі обряди та християнські традиції, символізуючи очищення, відродження та єдність з природою через вогонь, воду та магичні обряди.*

Післятекстовий етап

Завдання

Мета: перевірка розуміння країнознавчої інформації під час читання.

Інструкція. *Підтвердіть або спростуйте висунуту тезу. Що символізують стрибки через вогонь?*

Завдання

Мета: розширення країнознавчих знань, формування вмій говоріння.

Інструкція. *Підготуйте доповідь про язичницького бога Купайла.*

Лінгвосоціокультурний компонент у компетентності в говорінні:

- здатність передавати в монологічному / діалогічному мовленні достовірну культурно марковану інформацію про події, факти, процеси, явища, які стосуються народу-носія;
- здатність дотримуватися інтонації, темпу мовлення, ритму, які несуть в собі важливу культурну інформацію, адаптувати стиль спілкування до культурних норм;
- ефективно використовувати комунікативні стратегії; дотримуватися належної поведінки, якої вимагає комунікативна ситуація, зокрема соціальний статус співрозмовників;
- ефективно й адекватно використовувати лексичні та граматичні засоби; використовувати мовні кліше;
- дотримуватися моральних, етичних та соціальних норм тієї культури, в якій ведеться комунікація;
- вміння адаптувати мовлення при нерозумінні культурних нюансів або в разі неповного розуміння мови.

Завдання на говоріння

Завдання

Мета: формування країнознавчих знань; формування вмінь говоріння з використанням культурно маркованої лексики.

Інструкція. Створіть розповідь-презентацію про житлові приміщення українців, використовуючи лексику: житловий комплекс, монолітно-каркасні будинки, панорамні вікна, хата, котедж, скляна висотка, екобудинки.

Лінгвосоціокультурний компонент у компетентності в письмі:

- здатність передавати під час письма достовірну культурно марковану інформацію про події, факти, процеси, явища, які стосуються народу-носія;
- дотримуватися норм стилю та жанру, в межах яких відбувається письмова комунікація; дотримуватися структури письмового тексту;
- адекватно використовувати лексичні, лексико-фразеологічні та граматичні засоби в письмових текстах;
- дотримуватися норм етикету; моральних, етичних та соціальних норм спілкування;
- ефективно використовувати комунікативні стратегії.

Завдання на письмо

Завдання

Мета: формування країнознавчих знань, умінь написання особистого листа, дотримуючись структури такого типу листа.

Інструкція. *Напишіть текст у жанрі "лист другу" на одну із таких тем:*

1. Як ти святкуєш одне з традиційних українських свят (напр., Різдво, Івана Купала, Масляна). Поділись деталями святкування та особливими обрядами, які ти любиш.

2. Твоя улюблена частина української культури. Чому вона важлива для тебе і як її зберігають у твоєму регіоні?

3. Розповідь про українське національне меню, твої улюблені страви та особливості їх приготування.

Отже, формування лінгвосоціокультурної компетентності здійснюється інтегровано з навчанням мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. **Питання для аналізу та обговорення.** На основі аналізу наукової літератури визначте, як у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції інтерпретується навчання мов у культурному контексті:

- визначте підходи до навчання та їхні характеристики;
- проаналізуйте компетентності, які орієнтовані на опанування культурного складника комунікації;
- визначте переваги технології інтегрованого навчання мови та культури.

2. **Завдання для критичного осмислення.** Оцініть потенціал цифрових ресурсів (платформ, онлайн-курсів, медіа, блогів, відео тощо) для формування культурної обізнаності у процесі вивчення іноземної мови. Визначте, які інструменти (напр., YouTube, TED, соцмережі, Duolingo Stories, CultureTalk, BBC Learning English, інтерактивні карти) можуть бути використані для інтегрованого навчання мовних аспектів, видів мовленнєвої діяльності інтегровано з формуванням лінгвосоціокультурної компетентності.

3. **Завдання дослідницького характеру.** Проаналізуйте підручники з мови (рівень на вибір здобувача освіти); визначте, як у підручниках відображена лінгвосоціокультурна компетентність – у формуванні мовних та мовленнєвих компетентностей.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

Завдання 1. Розробіть комплекс рецептивних і репродуктивних вправ на інтегроване формування лінгвосоціокультурної та фонетичної компетентності (мова на ваш вибір).

Завдання 2. Розробіть комплекс рецептивних і репродуктивних вправ на інтегроване формування лінгвосоціокультурної та лексичної компетентності (мова на ваш вибір).

Завдання 3. Розробіть комплекс рецептивних і репродуктивних вправ на інтегроване формування лінгвосоціокультурної та граматичної компетентності (мова на ваш вибір).

Завдання 4. Розробіть комплекс завдань на інтегроване формування лінгвосоціокультурної та компетентності в аудіюванні (мова на ваш вибір).

Завдання 5. Розробіть комплекс завдань на інтегроване формування лінгвосоціокультурної та компетентності в читанні (мова на ваш вибір).

Завдання 6. Розробіть комплекс завдань на інтегроване формування лінгвосоціокультурної та компетентності в монологічному мовленні (мова на ваш вибір).

Завдання 7. Розробіть комплекс завдань на інтегроване формування лінгвосоціокультурної та компетентності в діалогічному мовленні (мова на ваш вибір).

Завдання 8. Розробіть комплекс завдань на інтегроване формування лінгвосоціокультурної та компетентності в письмі (мова на ваш вибір).

Література для самостійного опрацювання

Безвін Ю. Г., Подосиннікова Г. І. Формування у майбутніх викладачів англійської мови лінгвосоціокультурної компетентності засобами інформаційно-дослідницького проекту. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Педагогіка та психологія.* 2019. Т. 30. С. 110–119.

Бирюк О. В. Навчально-мовленнева ситуація при формуванні лінгвосоціокультурної компетентності у навчанні читання іншомовних

текстів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 141. С. 18–21.

Дацків О. П. Комплекс вправ для формування лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови засобами драматизації. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Сер. Філологія. 2019. Вип. 7, № 75. С. 140–144.

Діденко О. В. Лінгвосоціокультурна компетентність майбутніх офіцерів-правоохоронців: зміст, структура та особливості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Т. 2.

Дука М. В. Методика формування у майбутніх філологів лінгвосоціокультурної компетентності у процесі читання англійськомовних художніх творів : дис. ... д-ра філол. наук / Державний заклад "Київський національний університет імені Тараса Шевченка". Київ, 2015.

Калінін В. О. Педагогічна технологія "діалог культур" як засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007.

Кушніров М. О. Методичні погляди на формування в учнів лінгвосоціокультурної компетентності та компетентності в читанні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. Т. 9. С. 291–299.

Нацок М. Б. Методика формування лінгвосоціокультурної компетентності у майбутніх учителів англійської мови в читанні художньої літератури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2014. Вип. 3. С. 85–92.

Онкович Г. Діалог культур як сучасна педагогічна технологія. Київ : Вища освіта України, 2011. Т. 4. С. 42–48.

Осадча Н. В. Формування у старшокласників лінгвосоціокультурної компетентності в англійськомовному читанні на уроках країнознавства : дис. ... канд. пед. наук / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2018.

Сарновська Н. І. Формування лінгвосоціокультурної компетентності майбутнього фахівця-міжнародника в процесі вивчення іноземної мови. *Молодий вчений*. 2016. Т. 1. С. 91–94.

Сем'ян Н. В. Формування у майбутніх філологів англійськомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору : дис. ... канд. пед. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2019.

Терещук Д. Г. Формування англійськомовної лінгвосоціокультурної компетентності студента філологічного профілю: теоретичний і

прикладний аспекти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2014. Т. 1. С. 144–148.

Харчу В. О. Формування лінгвосоціокультурної компетентності учнів старшої школи. URL: <http://File/17vohflk.Pdf> (дата звернення: 22.10.2023).

Bakhov I. S. Dialogue of cultures in multicultural education. *World Applied Sciences Journal*. 2014. Vol. 29, N 1. P. 106–109.

Chaika O. Technology of dialogic interaction as a means of fostering polyculturalism with future foreign language teachers. *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*. 2022. Vol. 3, N 10. P. 103–111.

Shcherbyna V. Communicative aspects of the dialogue of cultures in the modern world. *National interest*. 2024. Vol. 4, N 15. P. 19–31.

Zayirovna A. G., Ibragimovich M. J. Methodology for implementing the principle of dialogue of cultures in foreign language lessons. *Western European Journal of Linguistics and Education*. 2024. Vol. 2, N 7. P. 71–74.

§ 15. Технології модульного та блочного навчання мов

У сучасній педагогіці існують декілька інтерпретацій поняття "навчальний модуль"⁴⁵:

- в американській педагогіці модуль – це завершене 15–20-хвилинне навчальне заняття із цілісним дидактичним змістом; учнівський день міг містити понад 20 таких модулів, які проводилися як з великими групами, так і індивідуально;

- у німецькій педагогіці модуль – це завершена програмно-змістова одиниця курсу (напр., розділ) із чіткими цілями та методами роботи вчителя; програми складаються з основних і додаткових (на повторення або для пропедевтики) модулів, що логічно пов'язані між собою; вимоги до модулів: насиченість матеріалу, відповідність цілям, зв'язок змісту та форми навчання, якість методичних матеріалів, компактність структури та можливість зворотного зв'язку;

- П. Юцячिवене (литовець) сутність модульного навчання визначає в самостійній роботі учня за індивідуальною програмою, яка містить план дій, банк інформації та методичне керівництво для досягнення навчальних цілей; навчальний матеріал подається у вигляді завершених тематичних модулів.

В українській педагогіці сформувалася складна структура модульного (модульно-розвивального) навчання, яка охоплює: навчально-предметний модуль – цілісна система вивчення предмета з курсами і темами для 1–12 класів; дидактичний модуль – системна модель або програма змістових модулів на півріччя чи рік з назвами тем, кількістю годин і видами робіт; змістовий модуль – концепція викладання окремої теми чи розділу, розроблена вчителем / викладачем для модульних занять; мінімодуль – структурний етап заняття, інтерактивна частина змістового модуля з відповідними методами.

Технологія модульного навчання мов – це організаційна і педагогічна технологія, яка передбачає поділ навчального

---

⁴⁵ Кучерук О. А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови : навч. посіб. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2007. С. 44–46.

матеріалу на окремі, відносно автономні частини – модулі. Кожен модуль охоплює певний фрагмент знань або вмінь і має чітку структуру, цілі, зміст і систему контролю. Основні характеристики технології: 1) структурованість матеріалу: навчальний курс ділиться на окремі модулі, кожен з яких фокусується на певній темі / граматичній структурі, тематичній групі лексики, комунікативній ситуації тощо; 2) автономність модулів: кожен модуль може вивчатися окремо, що дозволяє учням / студентам самостійно планувати своє навчання, переходити від одного блоку до іншого в зручному для себе темпі; 3) цілеспрямованість і чіткість: кожен модуль має конкретні навчальні цілі, завдання й очікувані результати, що може підвищувати мотивацію і допомагати краще фокусуватися на важливих аспектах мови; 4) індивідуалізація навчання: завдяки поділу на модулі учні можуть обирати послідовність вивчення, повторювати складні теми, працювати над власними слабкими сторонами; 5) можливість здійснювати самоконтроль: модулі часто містять різні матеріали для самоперевірки – тести, вправи, завдання, що сприяє розвитку вмінь самоконтролю і рефлексії; 6) гнучкість та адаптивність: модульна система дозволяє легко оновлювати або доповнювати чи оновлювати матеріали без зміни всієї структури модуля.

Змістовий модуль у навчанні мов – це основна навчальна одиниця в модульній системі, що містить завершений тематичний комплекс навчального матеріалу з певної теми або розділу, спрямований на досягнення конкретних дидактичних цілей. Змістовий модуль має охоплювати: 1) цілі і завдання (чітке визначення навчальних цілей (що учень / студентів має знати та вміти); 2) змістовий план (перелік тем і підтем, які входять у модуль, логічна послідовність викладу матеріалу, обсяг матеріалу, що опрацьовується за модулем); 3) інформаційне наповнення змістового модуля – граматичні правила, сталі вирази, фразеологізми, зразки монологів, діалогів, тексти для читання, схеми, таблиці, опис мовних одиниць; 4) чітко сформульовані інструкції до вправ і завдань; 5) рекомендації для роботи з учнями / студентами різного рівня підготовки, варіанти диференційованих завдань; 6) рекомендації щодо ефективного засвоєння навчального матеріалу; 7) матеріали для самоконтролю,

критерії оцінювання; 8) завдання для рефлексії та самоаналізу набутих результатів навчання.

У контексті навчання мови можна виділяти такі змістові модулі:

- *фонетичний модуль:* комплекс фонетичних вправ, спрямований на формування артикуляційних та інтонаційних рецептивних і репродуктивних навичок; знань із фонетики, фонетичної усвідомленості; вправ для самоконтролю;

- *лексичний модуль:* комплекс лексичних вправ, спрямований на формування рецептивних і репродуктивних лексичних навичок у читанні, аудіюванні, говорінні та письмі; знань нової лексики, усвідомлення лексичного складу мови; вправ для самоконтролю;

- *граматичний модуль:* комплекс граматичних вправ, спрямований на формування рецептивних і репродуктивних граматичних навичок у читанні, аудіюванні, говорінні та письмі; знань граматичних форм та конструкцій, усвідомлення граматичної будови мови; вправ для самоконтролю;

- *модуль для навчання читання / аудіювання:* комплекс завдань, спрямованих на формування вмінь читання / аудіювання: передтекстові завдання, спрямовані на подолання труднощів логічного, предметного та мовно-мовленнєвого характеру, текст / тексти для читання (матеріали для аудіювання) з поставленими комунікативними цілями; післятекстові завдання, спрямовані на перевірку та самоперевірку рівня розуміння прочитаного / прослуханого, усні та письмові завдання до прочитаного;

- *модуль для навчання письма:* комплекс завдань, спрямованих на формування вмінь продукувати письмові тексти (як письмова фіксація думок, так і створення текстів певних стилів та жанрів); модуль може містити вербальні та невербальні опори, план тексту, додаткові інформаційні джерела;

- *модуль для навчання говоріння:* комплекс завдань, спрямованих на формування вмінь продукувати монологи та діалоги; модуль може містити опис комунікативної ситуації, вербальні та невербальні опори, план монологу / діалогу, додаткові інформаційні джерела;

- *лінгвосоціокультурний модуль:* комплекс вправ і завдань для формування лінгвосоціокультурної компетентності інтегровано

із фонетикою, лексикою, граматиною, читанням, аудіюванням, говорінням, письмом; вправи та завдання для самоконтролю;

▪ *тематичний модуль*: комплекс завдань, пов'язаних однією темою, який охоплює формування фонетичних, лексичних, граматичних знань та вмінь, умінь аудіювання, читання, говоріння та письма, лінгвосоціокультурні знання, навички та вміння, вправи та завдання для самоконтролю; тематичний модуль складають окремі блоки, присвячені навчанню мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності.

Приклад змістового тематичного модуля

Тема: "My Daily Routine". "Present Perfect vs. Past Simple"

Мета: ознайомити учнів з лексикою і граматичними конструкціями, що використовуються для опису повсякденних дій, формувати лексичні та граматичні навички. Формувати вміння аудіювання, читання, говоріння та письма у межах теми "My Daily Routine". Ознайомити учнів із соціокультурними аспектами життя в англомовних країнах (типові щоденні рутини).

Фонетичний мікромодуль

Мета: удосконалення артикуляційних та інтонаційних рецептивних і репродуктивних навичок, зокрема вимови дієслів у формах Present Perfect та Past Simple, також речень, які містять ці форми.

Виконання артикуляційних рецептивних, рецептивно-репродуктивних та репродуктивних вправ (напр., вимова *-ed* у дієсловах Past Simple (напр., played, called, worked)).

Виконання інтонаційних рецептивних, рецептивно-репродуктивних та репродуктивних вправ.

Лексичний мікромодуль

Мета: формування знань слів із теми "My Daily Routine", лексичних рецептивних навичок в аудіюванні та читанні, лексичних репродуктивних навичок в говоріння та письмі.

Презентація нової лексики у контекстах (текстах, реченнях).

Виконання мовних лексичних вправ.

Виконання мовленнєвих лексичних вправ в аудіюванні, говоріння, письмі читанні.

Поточний контроль

Граматичний мікромодуль

Мета: формування знань про граматичні форми "Present Perfect vs. Past Simple", граматичних рецептивних навичок в аудіюванні та читанні, граматичних репродуктивних навичок у говоріння та письмі.

Презентація правил вживання "Present Perfect vs. Past Simple", відмінностей у функціонування форм.

Виконання мовних граматичних вправ.

Виконання мовленнєвих граматичних вправ в аудіюванні, говоріння, письмі читанні.

Мікромодуль з читання (може бути інтегрований із соціокультурним аспектом)

Мета: формування вмінь читання, опанування учнями знань про повсякдення людей в англомовних країнах.

Виконання передтекстових завдань.

Читання тексту про повсякденне життя людей в англомовних країнах.

Виконання післятекстових завдань.

Мікромодуль з аудіювання (може бути інтегрований із соціокультурним аспектом)

Мета: формування вмінь аудіювання, опанування учнями знань про повсякдення людей в англомовних країнах.

Виконання передтекстових завдань.

Слухання тексту про повсякденне життя людей в англомовних країнах.

Виконання післятекстових завдань.

Мікромодуль з говоріння

Мета: формування вмінь продукувати монологічне та діалогічне мовлення.

Підготовка та презентація монологів: напр., "Мій робочий день". "Робочий день мого знайомого, який проживає у США", "Повсякдення мого родича / знайомого".

Продукування діалогу (напр., діалог обміну думками). Обговоріть зі своїм однокурсником ваше повсякдення. Розпитайте,

який у нього зазвичай розпорядок дня та розкажіть про розпорядок вашого дня.

Використання опор:

- вербальних (фраз, граматичних конструкцій, яких слід вжити);
- текстових (напр., інформаційних текстів);
- невербальних (зображувальної наочності);
- плану монологу / діалогу.

Мікромодуль з письма

Мета: формування вмінь писемного мовлення.

Написання розповіді: напр. "Мій робочий день". "Робочий день мого знайомого, який проживає у США", "Повсякдення мого родича / знайомого".

Написання листа знайомому. У листі необхідно описати своє повсякдення, використати форми "Present Perfect vs. Past Simple".

Використання опор:

- вербальних (фраз, граматичних конструкцій, яких слід вжити);
- текстових (напр., інформаційних текстів);
- невербальних (зображувальної наочності);
- плану розповіді / плану листа.

Організаційний модуль у навчанні мов – це структурна одиниця навчального процесу, яка забезпечує організацію, планування та координацію всіх навчальних заходів, пов'язаних із вивченням мови в межах певного циклу або теми. Організаційний модуль охоплює: 1) планування навчальної діяльності учнів / студентів і викладача, координацію всіх видів роботи; 2) розподіл часу на різні види діяльності, організація навчальних груп, парної і групової роботи, визначення форм контролю та оцінювання; 3) встановлення послідовності вивчення тем і модулів, організацію зворотного зв'язку і корекцію навчального процесу; 4) розробку інструкцій і рекомендацій для учнів / студентів і викладачів, організацію умов для активної взаємодії і співпраці учнів. Тож основною метою організаційного модуля є оптимізувати і структуровано побудувати навчальний процес, забезпечити ефективну взаємодію учнів / студентів і викладачів.

Приклад організаційного модуля до теми "Present Simple"

Тривалість модуля: 2 тижні (5 занять по 45 хв).

Структура модуля

Заняття 1. *Мета:* ознайомлення учнів з граматичними формами "Present Simple", формування первинних умінь сприйняття та вживання форм.

Презентація граматичного матеріалу (Present Simple): парадигма Present Simple, вживання форм Present Simple у стверджувальних, питальних та заперечних реченнях.

Виконання мовних вправ на впізнавання та вживання форм (Present Simple).

Заняття 2–3. *Мета:* формування навичок сприйняття та вживання форм Present Simple у стверджувальних, питальних та заперечних реченнях у чотирьох видах мовленнєвої діяльності.

Повторення теоретичного матеріалу.

Виконання граматичних вправ в читанні.

Виконання граматичних вправ в аудіюванні.

Виконання граматичних вправ у говорінні.

Виконання граматичних вправ у письмі.

Поточний контроль та корекція помилок учнів.

Заняття 4. *Мета:* формування навичок вживання форм Present Simple під час сприйняття та продукування мовлення на рівні мінітексту / тексту.

Аудіювання мінітексту / тексту з акцентом на розуміння форм Present Simple.

Читання мінітексту / тексту з акцентом на розуміння форм Present Simple.

Продукування монологів з уживанням форм Present Simple.

Продукування діалогів з уживанням форм Present Simple.

Продукування письмових текстів / мінітекстів з уживанням форм Present Simple.

Поточний контроль та корекція помилок учнів.

Заняття 5. *Мета:* систематизувати та узагальнити знання учнів з теми "Present Simple", здійснити коригування знань учнів.

Усне повторення форм Present Simple.

Виконання вправ на розуміння та вживання форм Present Simple в усному і писемному рецептивному та продуктивному мовленні.

Виконання контрольних завдань учнями.

Аналіз та коригування помилок, допущених учнями.

Повторення складних моментів (особливо для учнів, які мають труднощі).

Самостійні індивідуальні вправи, тренування на технічних платформах.

Організація зворотного зв'язку: учитель проводить регулярний аналіз помилок учнів після кожного заняття, під час уроків учні отримують індивідуальну підтримку, наприкінці модуля учням пропонується провести рефлексію для оцінювання результатів навчання.

Технології інформаційного моделювання у навчанні мов – це сукупність методів, прийомів і засобів, які дозволяють створювати, представляти та опрацьовувати навчальну інформацію у вигляді моделей для ефективного засвоєння мови. ***Інформаційне моделювання передбачає упорядкування лінгвальної та екстралінгвальної інформації за допомогою відповідних мініпрограм чи когнітивних моделей.*** Технологія інформаційного моделювання характеризується: 1) структуруванням мовного матеріалу – використанням моделей (схем, таблиць, карт знань) для систематизації граматики, лексики, фонетики, стилістики; 2) комп'ютерним моделюванням і симуляціями – використанням програм та додатків, що імітують реальні комунікативні ситуації, інтерактивних вправи, тренажерів для практики мовлення; 3) мультимедійним навчанням – поєднанням тексту, аудіо, відео, анімації для комплексного моделювання мовного середовища; 4) створенням адаптивних систем навчання (інформаційне моделювання індивідуальної траєкторії учня / студента на основі його результатів і потреб); 5) використанням інтерактивних платформ та чат-ботів (моделювання діалогів і комунікації в реальному часі).

Технологія блочного навчання мов⁴⁶ – технологія, яка полягає в укрупненні навчального матеріалу, викладанні його змістовими блоками, що дає можливість сформувати цілісне і системне уявлення про зміст теми, окремі аспекти якої розглядають на наступних заняттях більш поглиблено. Блочна технологія охоплює такі компоненти: теоретичний, практичний, самостійну роботу, перевірку знань, навичок та вмінь. Технологію блочного навчання можна застосовувати на етапах систематизації та узагальнення знань з дисципліни. Наприклад, у процесі підготовки до ЗНО / НМТ.

Об'єднувати навчальні матеріали можна за такими принципами:

- укрупнення та модульності навчального матеріалу;
- логічної завершеності та структурованості матеріалу;
- посиленості: здатність студентів сприйняти певний обсяг матеріалу;
- врахування рівня навченості та готовності до сприйняття матеріалу;
- взаємопов'язаності інформаційних блоків у межах змістового блоку (інтеграція блоків інформації, зокрема: морфології та орфографії, синтаксису та пунктуації);
- відповідність навчальних матеріалів "Програмі": змістові блоки мають охоплювати теоретичні (орієнтовані на формування мовних знань) і практичні (орієнтовані на формування мовних і мовленнєвих навичок та вмінь) компоненти.

Наприклад, змістовий блок до теми "**Іменник**" (у межах підготовки до ЗНО / НМТ) містить теоретичний, практичний та контролювальний компоненти. *Теоретичний компонент:* Іменник: лексико-граматичні групи іменників, граматичні категорії іменників, відміни іменників, групи іменників за кінцевим приголосним основи. Невідмінювані іменники. Правопис відмінкових закінчень іменників. Утворення та відмінювання прізвищ, імен та імен по батькові. *Практичний компонент:* мовні навички та вміння визначати лексико-граматичний розряд іменника, граматичні категорії іменника,

---

⁴⁶ Шовковий В., Сапожнікова О. Формування граматичної компетентності з української мови в учнів 10–11-х класів в умовах підготовки до ЗНО. *Ars Linguodidacticae*. 2021. Вип. 6. С. 46–66.

відміну та групу іменника, відмінювати іменники, правильно вживати відмінкові закінчення, утворювати та відмінювати прізвища, імена та імена по батькові; мовленнєві навички та вміння вживання іменників різних лексико-граматичних груп, граматичних категорій, відмінкових форм у писемному мовленні. Практичний компонент забезпечується вправами та завданнями, релевантними цілям навчання. *Контрольовальний компонент:* тестові завдання, релевантні тим, які є типовими під час складання ЗНО / НМТ.

Технологія блочного навчання має низку *переваг*:

- сприяє системному, а отже, і більш глибокому та повному засвоєнню матеріалу, який подається системно, блоками;
- дозволяє більш ефективно організувати систематизацію та повторення навчального матеріалу;
- сприяє формуванню розуміння здобувачів освіти про мову як систему, взаємозалежність та взаємовідношення між мовними одиницями, рівнями мовної системи.

Під час впровадження технологій модульного та блочного навчання слід звернути увагу на такі моменти:

- обидві технології потребують ретельної організації навчальних матеріалів, так щоб вони були структурованими, логічно послідовними, максимально вичерпними та відповідали цілям навчання;
- технології викликають значне навантаження на етапі підготовки; створення модульного чи блочного курсу потребує багато часу: розробка контенту, завдань, критеріїв оцінювання, інструментів контролю;
- блочне навчання часто дуже складно реалізувати в процесі викладання іноземної мови в межах комунікативного підходу до навчання.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння технологій блочного та модульного навчання мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції.

2. Завдання для критичного осмислення. Проаналізуйте, наскільки релевантно використовувати технології блочного та модульного навчання у практиці викладання мови в закладі середньої / вищої освіти. Обґрунтуйте власну позицію, спираючись на наукову літературу та приклади з педагогічної практики. Окресліть потенційні переваги та обмеження застосування цих технологій у контексті вивчення мов. Наведіть аргументи на підтримку та заперечення доцільності їх використання як провідних моделей навчання.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо використання технологій блочного та модульного навчання у практиці викладання мови в закладі освіти, в якому Ви навчаєтесь або працюєте, або в іншому закладі освіти.

Зберіть емпіричні дані про застосування технологій блочного та модульного навчання у вибраному закладі:

- при навчанні якого матеріалу використовуються ці технології;
- на яких етапах навчального процесу вони застосовуються;
- яка ефективність їх застосування технологій;
- які труднощі або бар'єри виникають у процесі організації спільної роботи.

Зробіть презентацію за результатами дослідження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

Завдання 1. Розробіть комплекс прийомів навчання, вправ і завдань до змістового тематичного модуля: мова, вікова категорія, рівень володіння мови, мовний та мовленнєвий матеріал – на вибір студента / аспіранта.

Завдання 2. Розробіть комплекс прийомів навчання, вправ і завдань до організаційного модуля. Мова, вікова категорія, рівень володіння мови, мовний та мовленнєвий матеріал – на вибір студента / аспіранта.

Завдання 3. Розробіть комплекс навчальних матеріалів з позиції технології блочного навчання. Мова та навчальний матеріал – на вибір студента / аспіранта.

Література для самостійного опрацювання

Азарова Н. В. Технологія модульного навчання як засіб ефективності викладання мовних дисциплін. *Наука і освіта*. 2006. Т. 3–4. С. 77–81.

Бакум З. П. Блокові технології у навчанні фонетики української мови. *Актуальні проблеми мовленнєвої підготовки педагога професійного навчання*. 2007. С. 237–241.

Бондар В. І. Теорія і практика модульного навчання у вищих закладах освіти. *Освіта і управління*. 1999. Вип. 3, № 1. С. 19–40.

Гордаш Д. В. Модульне навчання як сучасна педагогічна технологія. *Фундаментальні та прикладні дослідження у природничих науках*. 2020. С. 160–163.

Кучерук О. А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови : навч. посіб. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2007. С. 44–46.

Мельниченко Г. В., Дмитрищук Н. В. Розвиток іншомовних мовленнєвих навичок майбутніх учителів іноземної мови у системі модульного навчання. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологічна*. 2016. Т. 63. С. 123–126.

Огнев'юк В. О., Фурман А. В. Принцип модульності в історії освіти. Ч. 1. УПККО Міністерства освіти України, 1995. 85 с.

Пахомова Н. Становлення теорії модульного навчання: історико-педагогічний аспект. *Імідж сучасного педагога*. 2013. Т. 5. С. 51–55.

Шовковий В., Сапожнікова О. Формування граматичної компетентності з української мови в учнів 10–11-х класів в умовах підготовки до ЗНО. *Ars Linguodidacticae*. 2021. Вип. 6. С. 46–66. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2021.6.06>

Юцявичене П. А. Принципы модульного обучения *Сов. педагогика*. 1990. № 1. С. 55–60.

Dangle Y. R. P., Sumaoang J. The Implementation of Modular Distance Learning in the Secondary Public Schools. *3rd International Conference on Advanced Research in Teaching and Education*, 2020.

John B. A Phenomenological Study of Learners' Perspectives on English Language Learning Through the Modular Approach. 2025.

Nardo M. T. B. Modular Instruction Enhances Learner Autonomy. *American Journal of Educational Research*. 2017. Вип. 5, № 10. С. 1024–1034.

Panontongan M. P., Eslit E. R. Challenges in modular distance language learning: basis for enhanced module in English. 2021.

Pulindao F. L., Mohamad H. A. Learners' View of English Language Learning Through Modular Approach-A Phenomenology. *American Journal of Interdisciplinary Research and Innovatio*. 2023. № 2. P. 20–35.

§ 16. Технології інтегрованого навчання мов

Технології інтегрованого навчання – технології навчання, в основі яких лежить реалізація змістовно-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних міждисциплінарних і внутрішньо-дисциплінарних зв'язків у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності⁴⁷.

Технологія інтегрованого навчання мов може реалізуватися в таких форматах:

- інтеграція курсу мови в систему цілісної фахової підготовки здобувачів освіти;
- інтеграція курсу мови з окремими дисциплінами (напр., історією, країнознавством);
- інтегроване формування мовних і мовленнєвих компетентностей.

Інтеграція курсу мови в систему цілісної фахової підготовки здобувачів освіти застосовується у закладах вищої та фахової передвищої освіти і передбачає поєднання вивчення іноземної (або рідної) мови з професійними дисциплінами та практичною підготовкою з метою формування у студентів не лише комунікативної компетентності, а й здатності застосовувати мову в професійній діяльності. Така інтеграція має **предметно-мовний характер** ("одночасне навчання мови та професійної дисципліни, при цьому мова реалізується як дидактичний інструмент професійної освіти"⁴⁸) і забезпечує цілісність освітнього процесу (навчання мови органічно вплітається у загальний навчальний план, пов'язується з фаховими дисциплінами, що створює цілісну систему професійно необхідних знань та вмій). Навчальний матеріал з мови

---

⁴⁷ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 27.

⁴⁸ Сизонова С. Впровадження моделі предметно-мовного інтегрованого навчання іншомовному читанню студентів ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. С. 272.

адаптується під професійні потреби студентів: тематика спілкування, лексика, ситуації спілкування відповідають сфері їхньої майбутньої діяльності. Студенти вчаться використовувати мову для розв'язання професійних завдань, мовні знання та мовленнєві вміння підтримують і поглиблюють розуміння фахових дисциплін, а професійні теми сприяють практичному засвоєнню мови. Така інтеграція потребує використання реальних професійних ситуацій і завдань, стимулює активне застосування мови і підвищує мотивацію студентів. Навчання мови, інтегроване в систему цілісної фахової підготовки здобувачів освіти, сприяє підвищенню фахових компетентностей здобувачів освіти, здатності спілкуватися мовою в професійному середовищі, комплексному розвитку фахових і мовленнєвих умінь, підготовці фахівців, готових до міжнародної співпраці.

Шляхи інтеграції курсу мови в систему цілісної фахової підготовки здобувачів освіти:

- розробка навчальних програм, у яких скоординоване навчання мови із фаховими дисциплінами;
- організація тематичних проєктів і кейсів: виконання студентами спільних проєктів, пов'язаних з їхньою спеціальністю, що передбачає активне використання мови у професійних ситуаціях;
- залучення носіїв мови і фахівців галузі: проведення гостьових лекцій, семінарів, тренінгів, практичних занять із носіями мови або професіоналами, які демонструють реальне застосування мови у фаховій діяльності;
- використання мультимедійних та інформаційних технологій: застосування спеціалізованих програм, онлайн-ресурсів, відео, аудіоматеріалів із професійним контентом для набуття професійних і мовленнєвих компетентностей;
- проведення практики та стажувань із мовною складовою: організація практики в умовах, де потрібне використання іноземної мови, або стажувань у міжнародних компаніях, що стимулює застосування професійної мови;
- добір та вивчення професійної лексики та фахової термінології;
- акцент на граматичні конструкції, притаманні для фахового дискурсу, вивчення граматики на матеріалі фахових текстів;

- читання та аудіювання фахових текстів; перегляд відеоматеріалів, які стосуються фаху студентів (напр., у процесі підготовки майбутніх лікарів слід використовувати для читання та аудіювання тексти про медичні дослідження, новітні методи лікування, клінічні дослідження, опис симптомів, лікування, діагнозів, інструкції щодо використання ліків, проведення процедур, медичні звіти, протоколи тощо);

- тематика спілкування – фахова, моделювання мовлення в ситуаціях професійного спілкування; рольові ігри та симуляції робочих процесів; обговорення професійної інформації (напр., консультація пацієнта (лікар запитує про симптоми, анамнез, алергії; пацієнт описує свої скарги), обговорення діагнозу з колегами, варіантів лікування; розігрування рольових ігор (напр., "Прийом у лікаря", "Обговорення складного клінічного випадку командою фахівців", "Моделювання швидкої реакції лікарів на критичний стан пацієнта");

- написання текстів, які притаманні професійній сфері (добір відповідних жанрів: наприклад, медичний звіт, виписка, інструкції щодо процедур, прийому ліків, профілактики захворювань, направлення пацієнта, протокол наради), виконання письмових завдань, пов'язаних із конкретними фаховими ситуаціями;

- ознайомлення зі специфікою спілкування у міжнародному професійному середовищі, симуляції комунікації з іноземними професійними партнерами.

Інтеграція курсу мови з окремими дисциплінами передбачає тісне поєднання вивчення іноземної мови з навчальним матеріалом окремих предметів. Найчастіше вивчення мови інтегрується з вивченням історії та культури народу, мова якого вивчається, що сприяє глибшому розумінню мови в її культурному та історичному контексті. Мова подається не лише як система знаків, а як живий носій традицій, цінностей, світогляду носіїв. Така інтеграція сприяє формуванню цілісного уявлення про народ, культуру, історичний розвиток, особливості міжособистісної комунікації, що сприяє мотивації до вивчення мови, розвитку міжкультурної компетентності. Більш детально інтегроване вивчення мови та культури описано в § 14.

Навчання мови (поза професійною сферою) також інтегрується і з іншими галузями знань. Тематика ситуативного спілкування може бути такою (окрім культури та історії):

- психологія і педагогіка: когнітивні процеси людини, емоційна сфера, міжособистісне спілкування, проблеми освіти та виховання, саморегуляція;

- економіка та бізнес: основи економіки, фінансова грамотність, ділове спілкування;

- засоби масової інформації: новини, медіаграмотність, критичне мислення щодо інформації, огляд подій, розуміння різних типів медіаконтенту;

- охорона здоров'я: звернення до лікаря, опис симптомів, здоровий спосіб життя, поради щодо харчування і фізичної активності, профілактика захворювань;

- соціальна сфера і волонтерство: спілкування у благодійних організаціях, допомога іноземцям, участь у соціальних проєктах, взаємодія з різними соціальними групами;

- спорт і дозвілля: обговорення видів спорту, опис улюблених занять, організація дозвілля, участь у спортивних подіях;

- природничі науки: цікаві факти з біології, екології та охорони довкілля, астрономії, геології, фізики.

Розмаїття тематики передбачає перманентний та всебічний розвиток особистості здобувача освіти засобами мови, що вивчається, адже одночасно з набуттям комунікативних умінь студенти набувають знань з різних галузей знань.

Інтегроване вивчення мови з історією, культурою, іншими галузями знань здійснюється шляхом:

- добору та вивчення тематичної лексики та фразеології;
- вивчення граматики на матеріалі тематичних речень та текстів;
- читання та аудіювання тематичних текстів, перегляд відео-матеріалів;

- добору тем та моделювання відповідних ситуацій спілкування;
- написання текстів на відповідну тематику;
- ознайомлення з різноманітними невербальними засобами спілкування.

Інтегроване формування мовних і мовленнєвих компетентностей – це комплексний підхід до навчання

(іноземної) мови, який поєднує формування мовленнєвих навичок інтегровано з мовленнєвими уміннями.

Фонетика інтегрується з лексикою та граматиною, а також в аудіювання та говоріння / читання. Навчання фонетики здебільшого зосереджено на формуванні артикуляційних та інтонаційних рецептивних і репродуктивних навичок. Артикуляційні навички (навички вимови звуків та звукосполучень) формуються на рівні звуку (складу), слова (вимова / сприйняття слів, які містять певні звуки чи звукосполучення), на рівні речення (вимова / сприйняття речень, які містять слова з певними звуками чи звукосполученнями). Інтонаційні навички (навички правильного інтонування у продуктивному мовленні та розуміння інтонації в рецептивному мовленні) формуються зазвичай на рівні речення. Таким чином, інтеграція фонетики може мати такий характер:

- артикуляційна рецептивно / репродуктивна навичка на рівні слова, інтегрована в говоріння / читання (промовляння окремих слів, які містять певні звуки чи звукосполучення);
- артикуляційна рецептивна навичка на рівні слова, інтегрована в аудіювання (сприйняття на слух окремих слів, які містять певні звуки чи звукосполучення);
- артикуляційна рецептивно-репродуктивна навичка на рівні речення, інтегрована в говоріння / читання (промовляння речень, які містять слова з певними звуками чи звукосполученнями);
- артикуляційна рецептивна навичка на рівні речення, інтегрована в аудіювання (сприйняття речень, які містять слова з певними звуками чи звукосполученнями);
- інтонаційна рецептивно-репродуктивна навичка на рівні речення, інтегрована в говоріння / читання (промовляння речень, які містять певні інтонаційні моделі);
- інтонаційна рецептивна навичка на рівні речення, інтегрована в аудіювання (сприйняття речень, які містять певні інтонаційні моделі).

Наводимо зразки вправ інтегрованого характеру.

Вправа

Мета: формування фонетичної артикуляційної рецептивно-репродуктивної навички в говорінні на рівні слова.

Інструкція. *Повторіть слова за диктором, чітко вимовляючи усі звуки.*

Road, route, resort, reservation, railway, airport, car, travel, tour, arrival, departure, luggage.

Вправа

Мета: формування фонетичної інтонаційної рецептивної навички в аудіюванні на рівні речення.

Інструкція. *Прослухайте речення. Піднесіть картку зі стрілочкою, направленою вгору, коли чуєте висхідну інтонацію, та картку зі стрілочкою, направленою донизу, коли чуєте спадну інтонацію.*

Are you coming to the party? Do you like coffee? I'm going to the store. She lives in London. Is it going to rain today? Please close the window. Can you help me with this? What time does the train arrive?

Вивчення *лексики* інтегрується із фонетикою та граматикою, а також в чотири види мовленнєвої діяльності. Навчання лексики акцентоване насамперед на формування лексичних рецептивних (в аудіюванні та читанні) і репродуктивних (говоріння та письмо) навичок. Лексичні навички формуються на рівні слова / словосполучення, речення, надфразових / діалогічних єдностей і інтегруються в тексти. Таким чином, інтеграція лексики може мати такий характер:

- лексична рецептивна навичка на рівні слова з правильною артикуляцією та наголосом (інтегрована з фонетикою) у читанні / аудіюванні: сприйняття та розуміння окремих слів;
- лексична репродуктивна навичка на рівні слова з правильною артикуляцією та наголосом (інтегрована з фонетикою) у говорінні: правильна вимова окремих слів;
- лексична рецептивна навичка на рівні речення (інтегрована з граматикою) у читанні / аудіюванні: сприйняття та розуміння слів у контексті – у реченні;

- лексична репродуктивна навичка на рівні речення (інтегрована з граматиною) у говорінні / письмі: правильне вживання слів у реченні;

- лексична рецептивна навичка на рівні мінітексту (надфразових / діалогічних єдностей), інтегрована в аудіювання / читання (сприйняття та розуміння слів у мінітекстах та текстах);

- лексична репродуктивна навичка на рівні мінітексту (надфразових / діалогічних єдностей), інтегрована в говоріння / письмо (вживання слів у мінітекстах та текстах).

Наводимо зразок вправи на навчання лексики за темою "Подорож" інтегровано з граматичною темою Present Continuous.

Вправа

Мета: формування лексичної рецептивної навички на рівні речення (інтегрована з граматиною) в аудіюванні: сприйняття та розуміння слів у контексті – у реченні.

Інструкція. *Прослухайте речення. Запишіть пропущені слова.*

I am _____ (packing) my suitcase right now. She is _____ (booking) a flight online. They are _____ (waiting) for the taxi at the airport. We are _____ (checking) the map to find the hotel. He is _____ (taking) photos of the famous landmarks. The tourists are _____ (exploring) the city center. My friends are _____ (planning) their next trip together.

Вправа

Мета: формування рецептивно-репродуктивної лексичної навички в говорінні (інтегровано з граматиною) на рівні речення.

Інструкція. *Дайте відповіді на запитання.*

Are you packing your suitcase now? Is she booking a flight online? Are they waiting for the taxi at the airport? Are we checking the map to find the hotel? Is he taking photos of the landmarks? Are the tourists exploring the city center? Are your friends planning their next trip?

Вивчення **граматики** інтегрується з навчанням фонетики (зокрема інтонування речень різних типів, членування мовленнєвого потоку, зміни звукового складу слова залежно від його позиції у слові) і лексики (будь-яка граматична конструкція

потребує лексичного наповнення). Граматичний матеріал відразу інтегрується в речення, потім мінітексти / тексти. Окрім того, граматику інтегрується у чотири види мовленнєвої діяльності. Таким чином, інтеграція граматики може мати такий характер:

- рецептивна граматична навичка в читанні / аудіюванні (інтегровано з лексикою: лексичне наповнення граматичної конструкції – та фонетикою: рецепція та репродукція (при читанні вголос або при внутрішньому проговорюванні) інтонаційного оформлення граматичної конструкції);

- репродуктивна граматична навичка в говорінні / письмі (інтегровано з лексикою: лексичне наповнення граматичної конструкції – та фонетикою: правильне інтонаційне оформлення граматичної конструкції під час говоріння).

Наводимо приклади вправ.

Вправа

Мета: формування граматичної навички в аудіюванні (інтегровано з лексичною) на рівні тексту.

Інструкція. *Прослухайте текст, вставте пропущені слова.*

Last summer, I _____ (was traveling) around Europe with my friends. We _____ (were visiting) many cities, including Paris, Rome, and Barcelona. One day, while we were exploring the streets of Paris, it _____ (was raining) heavily. We were walking down the Champs-Élysées when we saw a beautiful café. We decided to stop and have a coffee because it was so cold outside. While we were sitting by the window, we _____ (were watching) people rush by with umbrellas.

In Rome, we _____ (were taking) a guided tour of the Colosseum. Our guide was explaining the history of the place when we were interrupted by a loud noise. It turned out that a group of tourists was taking pictures of the ruins. In Barcelona, we _____ (were admiring) the architecture of Gaudí when we realized that we _____ (were running) out of time to catch our flight back. The whole trip was unforgettable. We were enjoying every moment, and I am sure we will return to these amazing cities someday.

Вправа

Мета: формування граматичної навички у читанні та письмі (інтегровано з лексичною) на рівні речень.

Інструкція. Прочитайте запитання і дайте на них відповіді. Запишіть відповіді в зошит.

What cities were you visiting during your trip to Europe? Were you walking down the Champs-Élysées when it started raining? What were you doing while you were sitting in the café? Was the guide explaining the history of the Colosseum when you heard a loud noise? Were the tourists taking pictures of the ruins when you were in the Colosseum? Were you enjoying your time in Barcelona when you realized you were running out of time? What were you admiring in Barcelona during your trip?

Інтегроване навчання видів мовленнєвої діяльності передбачає поєднання процесу формування вмінь у кількох видах мовленнєвої діяльності. Найчастіше інтегруються рецептивні види мовленнєвої діяльності з продуктивними: читання + говоріння, читання + письмо; аудіювання + говоріння, аудіювання + письмо.

При розробці методики інтегрованого формування компетентності в читанні та говорінні варто спиратися на такі постулати⁴⁹ (ці постулати можуть бути основою і для інтегрованого навчання аудіювання та письма):

- одночасне формування навичок та вмінь читання і говоріння;
- трактування читання і говоріння як цілей і засобів навчання;
- підготовка здобувачів до усномовленнєвого висловлювання на основі роботи з текстом;
- використання текстів із метою створення інформаційної та лінгвістичної основи висловлювання;
- ретельний відбір текстового матеріалу;

---

⁴⁹ Добровольська Н. Проблема інтегрованого формування у студентів англomовної компетентності в читанні та говорінні. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка.* 2016. Т. 4. С. 225–226.

- залучення механізму переносу навичок і вмінь читання та говоріння;

- письмова фіксація інформації, власних ідей;
- оволодіння лінгвосоціокультурними знаннями і вміннями паралельно з навчанням читання та говоріння.

Інтегрування навчання рецептивних та продуктивних видів мовленнєвої діяльності зазвичай здійснюється на *післятекстовому етапі*. Текст слугує джерелом екстралінгвальної інформації для обговорення, а також може слугувати і як джерело мовних засобів, які студенти / учні використовують у продуктивному мовленні. Способи реалізації продуктивного мовлення на основі прочитаного / прослуханого тексту:

- обговорення змісту прочитаного / прослуханого, ідеї, порушених проблем твору; письмове узагальнення змісту та основних ідей твору; відповіді на запитання до тексту: після обговорення есе про зміну клімату учні можуть відповісти на питання, наприклад: "Які рішення автор пропонує для вирішення цієї проблеми?" або "Як ви особисто ставитеся до порушеної в тексті теми?";

- використання одержаної інформації з прочитаного чи прослуханого тексту як основи для продуктивного мовлення: учні / студенти можуть прослухати / прочитати кілька текстів, зібрати з них інформацію і використовувати її в продуктивному мовленні: наприклад, на основі кількох наукових статей студенти можуть підготувати доповідь на тему екологічних проблем або, використовуючи зібрані факти, написати аргументоване есе.

- наслідування жанрово-стилістичних особливостей текстів: продукування текстів у певному жанрі та стилі на основі аналізу жанрових і стилістичних особливостей прочитаних текстів: учні / студенти читають текст, аналізують його жанрові та стилістичні особливості (напр., анотації до наукової статті), після цього створюють тексти з дотриманням відповідних жанрово-стилістичних особливостей;

- розширене усне і письмове переказування з додаванням елементів власного бачення та інтерпретації: після прослуховування чи прочитання тексту, учні / студенти можуть переказувати зміст тексту з власним баченням або інтерпретацією подій. Це дозволяє поєднати рецептивне сприймання з

продуктивною мовленнєвою діяльністю, стимулюючи розвиток власних мовленнєвих та аналітичних умінь;

- творче застосування ідей тексту в новому контексті: використання ідей або сюжетних ліній з прочитаного чи прослуханого тексту для створення нового, оригінального твору; це може бути як написання альтернативної кінцівки до твору, так і розвиток ідеї тексту у вигляді короткого оповідання, есе або публікації; наприклад, після читання короткої історії про подорож, учні можуть написати власний варіант подорожі, змінюючи місце, події або додаючи нових персонажів;

- складання і виконання сценаріїв, адаптованих до конкретної ситуації або жанру: складання сценаріїв, що ґрунтуються на темах прочитаних чи прослуханих текстів; це може бути як створення драматургії, так і сценаріїв для усних публікацій, радіо- або телепередач.

Під час впровадження технології інтегрованого навчання слід звернути увагу на такі моменти:

- відсутність готових методичних матеріалів: у багатьох випадках учителю / викладачу доводиться самостійно створювати інтегровані завдання, тексти, вправи, що займає багато часу; бракує адаптованих підручників для інтегрованого навчання;

- застосування цього підходу потребує детального аналізу сфери, з якою інтегрується навчання мови; це потребує обізнаності вчителя / викладача у цій сфері;

- не завжди легко знайти або створити навчальні матеріали, які б водночас відповідали цілям мовного навчання та змісту іншого предмета (напр., історії, біології, математики);

- учні / студенти можуть мати різний рівень володіння мовою, що ускладнює засвоєння предметного змісту;

- невпевненість у знаннях з обох компонентів (мовного і предметного) знижує активність здобувачів освіти та створює дискомфорт у процесі навчання.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння технологій інтегрованого навчання мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції.

Проаналізуйте визначення та зміст поняття "інтегроване навчання мов" у різних наукових підходах.

Визначте основні технології інтегрованого навчання, які описуються у вітчизняних і зарубіжних джерелах.

Порівняйте ключові особливості, переваги та труднощі впровадження інтегрованого навчання мов.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію: чи доцільне широке впровадження інтегрованого навчання мов в українській школі / ЗВО; які умови потрібні для успішної реалізації такого підходу. Наведіть аргументи на підтримку та заперечення доцільності використання інтегрованого навчання як провідної моделі навчання.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо використання технологій інтегрованого навчання в практиці викладання мови у закладі освіти, в якому Ви навчаєтеся або працюєте (або в іншому доступному закладі освіти).

Зберіть емпіричні дані про застосування технологій інтегрованого навчання у вибраному закладі:

- які саме інтегровані технології використовуються;
- як часто застосовують інтегроване навчання;
- які цілі ставлять перед собою викладачі у процесі застосування технологій інтегрованого навчання;
- які ресурси використовуються для впровадження інтегрованого навчання в мовній освіті;
- які труднощі виникають у викладачів / учителів та учнів / студентів під час упровадження інтегрованого навчання;
- як оцінюється ефективність інтегрованого навчання.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс вправ та завдань для інтегрованого навчання фонетики, лексики та граматики. Інтегруйте фонетику та граматику в лексику однієї тематичної групи.

Завдання 2. Розробіть комплекси вправ для навчання лексики, інтегровано в чотири види мовленнєвої діяльності.

Завдання 3. Розробіть комплекси вправ для навчання фонетики, інтегровано в говоріння та аудіювання.

Завдання 4. Розробіть комплекси вправ для навчання граматики, інтегровано в чотири види мовленнєвої діяльності.

Завдання 5. Розробіть комплекс вправ і завдань для інтегрованого навчання читання та говоріння / письма.

Завдання 6. Розробіть комплекс вправ і завдань для інтегрованого навчання аудіювання та говоріння / письма.

Завдання 7. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування лінгвосоціокультурної компетентності інтегровано з мовними аспектами (фонетикою, граматиною, лексикою).

Завдання 8. Розробіть комплекси вправ і завдань для формування лінгвосоціокультурної компетентності інтегровано з мовленнєвими компетентностями.

Завдання 9. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання мовних аспектів (зокрема лексики та граматики) інтегровано з такими галузями: біологія, геологія, психологія, медицина, історія, право, комп'ютерні технології тощо.

Завдання 10. Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо) інтегровано з такими галузями: біологія, геологія, психологія, медицина, історія, право, комп'ютерні технології тощо.

Література для самостійного опрацювання

Асадчих О. В. Методична система інтегрованого навчання майбутніх філологів японського академічного мовлення : дис. ... д-ра філол. наук, 2017.

Вдовиченко Л. Ф. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання. *XIII International scientific and practical conference "Innovative*

Scientific Research: Balance of Theory and Practical Application" (March 6–8, 2024). Brussels : International Scientific Unity, 2024. 246 p.

Верейтіна І. А. Інтегроване навчання майбутніх екологів професійно-орієнтованого спілкування англійською мовою : Doctoral dissertation / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені КД Ушинського, 2011.

Диндаренко О. А. Практичні аспекти навчання професійної англійської мови майбутніх юристів. *Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі*. 2024. 85 с.

Дружченко Т. П. Інтегроване навчання іноземній мові як засіб оптимізації професійної освіти майбутніх юристів. *Молодий вчений*. 2015. Вип. 9, № 1. С. 143–148.

Євтушенко Н. Особливості використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) при підготовці студентів-філологів педагогічних вузів. *Humanities science current issues*. 2020. Вип. 1. С. 77–82. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/26.195810>

Кучеренко І. Інтегроване навчання мови і мовлення у сучасній українській школі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. *Сучасні проблеми дослідження української мови й методики її навчання в закладах загальної середньої та вищої освіти* (16–17 лютого 2023 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2023.

Лещенко Т., Жовнір М. Імплементція методології предметно-мовного інтегрованого навчання (clil) у вивчення української мови як іноземної в медичному закладі вищої освіти. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологія*. 2024. Вип. 21, № 89. С. 207–211.

Горбань О. Д., Письменна І. І., Щербицька В. В. Інтегрований підхід до вивчення іноземної мови у ЗВО. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка та психологія*. 2020. Вип. 1, № 19. С. 144–150.

Котковець А. Л. Застосування принципів інтеграції у процесі навчання іноземній мові у ВНЗ. *Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди"*. 2015. № 66 (дод. 1 до вип. 36). С. 599–607.

Сизонова С. Впровадження моделі предметно-мовного інтегрованого навчання іншомовному читанню студентів ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 84, т. 3. С. 271–277.

Чевичелова О. Інтегроване навчання видів мовленнєвої діяльності на заняттях з англійської мови у ЗВО. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2023. Вип. 1, № 23. С. 337–346.

Шхалахова Н. О. Використання інтегрованого підходу цілі при навчанні говоріння майбутніх психологів. *The 8th Internat. sci. and pract. conf. "Integration of scientific and modern ideas into practice"* (November 15-18, 2022). Stockholm : International Science Group, 2022. 844 p.

Якушенко І. О. Перспективи впровадження напрямів інтегрованого навчання іноземної мови для спеціальних цілей у технічному ВНЗ. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. Вип. 2, № 60. С. 226–229.

Добровольська Н. Проблема інтегрованого формування у студентів англомовної компетентності в читанні та говорінні. *Науові. записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2016. Т. 4. С. 225–226.

Paduraru A. Методика інтегрованого формування лексичної компетентності в процесі оволодіння іноземною мовою та культурою у ЗВО. *Innovative approach*. 2021. 253 с.

Dalton-Puffer C., Nikula T. Content and language integrated learning. *The Language Learning Journal*. 2014. Vol. 42, N 2. P. 117–122.

Kim Y. The effects of integrated language-based instruction in elementary ESL learning. *The Modern Language Journal*. 2008. Vol. 92, N 3. P. 431–451.

Short D. J. How to integrate content and language learning effectively for English language learners. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*. 2017. Vol. 13, N 7b. P. 4237–4260.

Carrió Pastor M. L., Perry D. The collaborative approach in content and language integrated learning. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*. 2010. Vol. 23. P. 69–81.

Crawford-Lange L. M., Lange D. L. Integrating language and culture: How to do it. *Theory into Practice*. 1987. Vol. 26, N 4. P. 258–266.

Marsh D., Frigols M. Content and language integrated learning (CLIL). *A Development Trajectory*. University of Córdoba. 2012.

Fortune T. W., Tedick D. J., Walker C. L. Integrated language and content teaching: Insights from the immersion classroom. *Bilingual Education and Bilingualism*. 2008. Vol. 66. P. 71.

§ 17. Технології концентрованого навчання мов

Технології концентрованого навчання мов – технології навчання, в основі яких лежить спеціальна організація освітнього процесу, яка передбачає оволодіння учнями / студентами більшим обсягом мовного навчального матеріалу без збільшення навчального часу за рахунок його кращої систематизації (узагальнення, структурування) і реалізації різних видів "занурення"⁵⁰. Технології концентрованого навчання мов спрямовані на інтенсивне та ефективне вивчення (іноземної) мови за короткий період часу. Це особливо актуально для студентів або учнів, які мають обмежений час на опанування нової мови, або для тих, хто готується до екзаменів чи практичного використання мови. Основним принципом таких технологій є максимальне занурення в мовне середовище, оптимізація навчальних процесів та інтеграція різних аспектів мовленнєвої діяльності.

Технологія "занурення" як концентроване навчання лише мови – технологія інтенсивного вивчення іноземної мови, під час якого учні / студенти повністю або максимально занурюються в мовне середовище, де іноземна мова використовується як основний засіб комунікації. Такий підхід дозволяє максимально природно опанувати мову через безпосередній досвід спілкування, навчання і виконання повсякденних завдань.

Основні характеристики технології занурення:

- наявність мовного середовища: весь навчальний процес, включаючи інструкції, пояснення, обговорення, виконання завдань і навіть соціальні взаємодії, відбувається виключно або переважно іноземною мовою, що максимально імітує природні умови мовного спілкування;
- інтенсивність і тривалість: занурення зазвичай передбачає інтенсивне навчання, де іноземна мова використовується на заняттях кілька годин на день, або навіть протягом цілого

---

⁵⁰ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 27–28.

навчального періоду (напр., у мовних таборах, спеціалізованих школах або під час проживання за кордоном);

- контекстуальне навчання: мова засвоюється через реальні життєві ситуації, діяльність і контексти, а не просто через теоретичне вивчення граматики чи лексики;

- інтеграція всіх видів мовленнєвої діяльності: у процесі занурення учні / студенти одночасно розвивають навички аудіювання, говоріння, читання та письма, що робить навчання комплексним і збалансованим;

- підвищення мотивації і впевненості: постійне використання мови в різних ситуаціях підвищує мотивацію учнів / студентів, адже вони бачать безпосередню користь і результат від своїх зусиль, відсутність постійного перемикання на рідну мову стимулює швидше мислення іноземною мовою;

- соціальний аспект навчання: занурення зазвичай передбачає роботу в групах, взаємодію з носіями мови або іншими учнями / студентами, що сприяє розвитку комунікативних умінь і створює живе середовище для мовної практики.

Технології "занурення" як концентроване навчання мов у поєднанні ще з одним предметом / дисципліною – технологія, завдяки якій вивчення мови відбувається через освоєння змісту іншого предмета (напр., історії, біології, математики, географії тощо). Мова виконує роль інструменту засвоєння нового предметного матеріалу, а предметна тематика слугує основою для розвитку мовленнєвих умінь.

Основні характеристики цієї технології:

- інтеграції мови та змісту іншої дисципліни: навчання відбувається не ізольовано, а через предметний контекст; учні засвоюють нові поняття, терміни, факти одночасно з розвитком комунікативної компетентності;

- занурення у двовимірне середовище: учні / студенти занурюються одночасно в мовне середовище іноземної мови та предметне середовище, що дає змогу розвивати як мовленнєві вміння, так і предметні / професійні знання чи вміння;

- практична спрямованість навчання: мова вивчається через виконання предметних завдань – аналіз текстів, презентації, написання звітів, участь у дискусіях, експерименти тощо;

- вивчення предмета поєднується з формуванням мовленнєвих умінь: учні / студенти одночасно працюють з аудіюванням (слухання лекцій), читанням (фахової літератури), говорінням (обговорення фахових проблем, актуальних питань) та письмом (запис конспектів, реферати);

- підвищення мотивації і контекстуальність навчання: поєднання мови з цікавою або професійно важливою темою підвищує мотивацію учнів / студентів до вивчення мови і полегшує її засвоєння.

Технологія занурення (інтегроване навчання мови з іншою дисципліною) є перспективним засобом концентрованого навчання, який одночасно розвиває мовні, мовленнєві, предметні та соціальні компетентності. Вона забезпечує глибоке і практично орієнтоване засвоєння матеріалу, підвищує мотивацію і сприяє формуванню вмінь, необхідних для успішної академічної і професійної діяльності в глобалізованому світі.

Технології "занурення" як концентроване навчання мов у поєднанні ще з кількома предметами / дисциплінами – технологія навчання мови, за якої іноземна мова стає засобом навчання кількох різних дисциплін одночасно або послідовно в межах однієї навчальної програми. Така технологія передбачає використання мови як основного інструменту для засвоєння широкого спектра предметних знань та набуття навичок та вмінь.

Основні характеристики технології:

- мовне занурення у багатопредметне середовище: учні / студенти постійно використовують іноземну мову для вивчення різних дисциплін, наприклад, математики, природничих наук, історії, мистецтва;

- інтеграція знань, навичок і вмінь з різних предметів: навчальні теми, проєкти або проблеми розглядаються комплексно, що допомагає формувати міждисциплінарне розуміння; учні / студенти бачать взаємозв'язки між різними галузями знань і вчать застосовувати їх в єдиному мовному контексті;

- розширення пізнавального та комунікативного потенціалу: опанування кількох предметів іноземною мовою стимулює розвиток складних когнітивних функцій – аналізу, синтезу,

критичного мислення – а також різноманітних видів комунікації у професійних та академічних контекстах;

- інтенсивність і тривалість мовної практики: завдяки використанню мови у різних сферах знань загальний обсяг мовної практики значно збільшується, що сприяє більш глибокому і сталому опануванню мови;

- розвиток міждисциплінарної компетентності: учні / студенти не лише набувають мовленнєвих умінь, але й здатності інтегрувати знання з різних галузей, працювати з комплексною інформацією і розв'язувати міждисциплінарні завдання;

- різноманіття предметів і тем зберігає інтерес учнів / студентів, а зв'язок з реальним життям і професійними сферами робить навчання більш змістовним і привабливим.

Технології "занурення" як навчання іноземної мови з різним ступенем використання рідної мови (повне занурення, часткове занурення, помірне занурення) передбачає інтенсивне використання іноземної мови як основного засобу комунікації та навчання. Однак ступінь застосування рідної мови може варіюватися залежно від навчальної моделі та цілей, що визначає різні типи занурення:

- повне занурення (Full immersion): рідна мова майже не використовується або взагалі не застосовується у процесі навчання; таке занурення максимально сприяє формуванню природного мовного середовища, стимулює швидке мовленнєве мислення та активне використання іноземної мови, забезпечує глибоке засвоєння мовних структур і лексики через контекст; однак може бути складним для початківців, викликати стрес і зниження мотивації;

- часткове занурення (Partial immersion): рідна мова використовується вибірково, наприклад, для пояснення складних граматичних конструкцій, уточнення понять або організаційних моментів, таке занурення дозволяє створити баланс між інтенсивністю занурення і підтримкою учнів / студентів; знижує мовний бар'єр і допомагає краще зрозуміти складні моменти, зберігає мотивацію учнів / студентів і поступово підвищує їхню мовленнєву автономію;

- помірне занурення (Moderate immersion): рідна мова активно використовується для пояснення, підкріплення матеріалу, підтримки та рефлексії, частина заняття відводиться на двомовну роботу, а основна діяльність ведеться іноземною мовою; таке занурення забезпечує комфортну навчальну атмосферу для учнів з різним рівнем володіння мовою, дозволяє глибше осмислити матеріал, однак воно менш ефективне для формування комунікативної компетентності порівняно з моделями із більшим ступенем занурення.

Вибір ступеня занурення залежить від:

- вікових і психологічних особливостей учнів: молодші учні (діти дошкільного та молодшого шкільного віку) здатні швидко засвоювати мову, тому для них підходить повне або часткове занурення; підлітки мають більш розвинене аналітичне мислення, але можуть бути чутливими до мовних помилок і соціального тиску, для них часто ефективно часткове занурення, яке поєднує активне використання іноземної мови з можливістю звернення до рідної для пояснень і підтримки; дорослі учні часто потребують чітких пояснень і логічних структур, тому помірне або часткове занурення оптимальне;

- рівня їхньої підготовки і мовленнєвих компетентностей: учням на початковому рівні опанування мови складно працювати в режимі повного занурення через обмежену лексику і граматичні знання, для них доцільне помірне або часткове занурення, що передбачає підтримку рідною мовою для пояснення складних моментів; на середньому рівні учні мають можливість більш активно сприймати іноземну мову, тому можливе використання часткового або повного занурення з поступовим збільшенням частки іноземної мови; учні з високим рівнем здатні працювати майже повністю іноземною мовою, розуміють спеціалізовану лексику, можуть самостійно вивчати матеріал, для них ефективно повне занурення, що максимізує мовленнєву практику;

- наявності ресурсів і кваліфікації викладачів: повне занурення вимагає високого рівня володіння мовою викладачів і вміння організувати урок так, щоб учні розуміли матеріал без звернення до рідної мови, якщо викладачі менш підготовлені,

доцільніше використовувати часткове чи помірне занурення; для повного занурення потрібні спеціально адаптовані матеріали, що враховують мовний рівень учнів і тематичну спрямованість, якщо такі матеріали відсутні, доцільніше застосовувати моделі навчання з використанням рідної мови; наявність мультимедійних засобів, інтерактивних платформ, можливість організувати мовне середовище (розмовні клуби, ігри, симуляції) сприяє ефективному зануренню;

- тематики і складності навчального матеріалу: прості граматичні теми, проста побутова лексика може засвоюватися у процесі повного занурення, складні граматичні теми, культурно маркована лексика, професійна лексика потребують часткового або помірною занурення.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння технології концентрованого (імерсивного) інтегрованого навчання мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію: чи є можливості для впровадження технології концентрованого навчання мов як ключової в мовній освіті; які умови потрібні для успішної реалізації такої технології. Наведіть аргументи на підтримку та заперечення доцільності використання технології концентрованого (імерсивного) навчання як провідної моделі навчання.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо використання технології концентрованого (імерсивного) навчання у формальній та неформальній освіті в закладах вищої освіти (заклади підготовки іноземців до навчання у ЗВО).

Зберіть емпіричні дані про застосування технології концентрованого навчання у закладі освіти:

- цілі та зміст навчання мови в умовах концентрованого навчання;
- кількість годин для навчання;
- інтеграція курсу мови з культурою народу, мова якого вивчається;
- які ресурси використовуються для впровадження цієї технології в мовній освіті;
- які труднощі виникають у викладачів / учителів та учнів / студентів під час навчання;
- запропонуйте більш ефективні шляхи впровадження технології занурення.

Підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс завдань для навчання мови, інтегровано з одним предметом (комплекс має охоплювати всі чотири види мовленнєвої діяльності).

Завдання 2. Розробіть комплекс завдань для навчання мови, інтегровано з кількома предметами (комплекс має охоплювати всі чотири види мовленнєвої діяльності).

Завдання 3. Розробіть комплекс завдань для навчання мови, застосувавши технологію "занурення" із використанням рідної мови (один мінікомплекс з повним зануренням, один мінікомплекс із частковим зануренням та один мінікомплекс із помірним зануренням).

Література для самостійного опрацювання

Бабинець М. М. Психологічні засади технології концентрованого навчання в іншомовній підготовці менеджерів. *Інноваційна педагогіка*. 2017. Т. 2. С. 15–18.

Бакатанова В. Б., Ігнатов С. В. Проблеми застосування технології концентрованого навчання у вищій освіті. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2017. Вип. 56–57. С. 75–82.

Бодик О. П., Варенцева К. О. Моделювання професійно-орієнтованих технологій навчання у процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов. *Editorial Board*. 2022. С. 301–311.

Міхно С. В. Занурення в об'єкт пізнання як умова формування пізнавально-творчої самостійності студентів в евристичному навчанні [Електронний ресурс]. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2008. Вип. 4. С. 145–149.

Вдович С. М., Палка О. В. Сучасні освітні технології мовної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування : метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2013. 128 с.

Нікуліна А. С., Молчанов В. М., Верченко Н. В., Торба Ю. І. Технологія концентрованого навчання [Електронний ресурс]. *Основні аспекти педагогіки профтехосвіти* : навч. посіб. Донецьк : ДПО ІПП. 2006. С. 243–247.

Blyth C. Immersive technologies and language learning. *Foreign Language Annals*. 2018. Vol. 51, N 1. P. 225–232.

Hein R. M., Wienrich C., Latoschik M. E. A systematic review of foreign language learning with immersive technologies (2001–2020). *AIMS Electronics and Electrical Engineering*. 2021. Vol. 5, N 2. P. 117–145.

Weng Y., Schmidt M., Huang W., Hao Y. The effectiveness of immersive learning technologies in K–12 English as second language learning : A systematic review. *ReCALL*. 2024. Vol. 36, N 2. P. 210–229.

Chang B., Sheldon L., Si M., Hand A. Foreign language learning in immersive virtual environments. *The Engineering Reality of Virtual Reality 2012*. SPIE. 2012, February. Vol. 8289. P. 9–17.

Lan Y. J. Immersion into virtual reality for language learning. *Psychology of learning and motivation*. 2020. Vol. 72. P. 1–26. Academic Press.

§ 18. Технології автономного та взаємного навчання мов

Технологія "Дальтон-план" у навчанні мов – це індивідуалізована методика організації навчального процесу, розроблена американською педагогинею Хелен Паркхерст у 1919 р. Основна ідея Дальтон-плану полягає в тому, що учні / студенти працюють самостійно над навчальними завданнями у своєму темпі відповідно до власних здібностей і інтересів. Технологія "Дальтон-план" ґрунтується на принципах, зазначених нижче (за О. Биконею⁵¹).

Повна свобода дії / свобода вибору. Відповідно до цього принципу викладач / учитель ставить навчальні цілі і завдання, надаючи учням / студентам певну свободу у виборі шляхів виконання завдань, включно із запропонованими варіантами, а також контролює їхні результати. Учні / студенти разом з учителем / викладачем визначають найбільш ефективні способи набуття мовних та мовленнєвих компетентностей. Вони навчаються користуватися цією свободою та відповідально ставитися до власних дій. У результаті формується висока мотивація до вивчення мови. Варто зазначити, що викладач / учитель не лише навчає, керує і контролює учнів / студентів, а й надає їм свободу вибору. Цей принцип передбачає дотримання таких умов: 1) визначення міри втручання вчителя / викладача відповідно до цього рівня успішності учня / студента; 2) забезпечення учнів / студентів можливістю добору власних цілей та їх реалізації у процесі навчання мови; 3) розвиток у процесі навчання мотивації учнів / студентів до оволодіння мовою, завдяки наданню їм свободи у доборі завдань, форм роботи, способів виконання завдань; 4) формування власного індивідуального стилю, свободи добору темпу та умов виконання завдань, сприяння в оволодінні студентами найбільш економічними та ефективними прийомами вивчення мови.

---

⁵¹ Биконя О. П. Дальтон-план у навчанні майбутніх юристів англійської мови професійного спрямування. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка*. 2020. Вип. 165, № 9. С. 19–23.

Самостійність студентів та учнів. Самостійність у навчальній діяльності є обов'язковим компонентом і передбачає оволодіння вміннями, навичками, здатністю осмислювати значення та мету своєї роботи, організацію особистої самоосвіти кожного учня / студента, розумову активність, здібність до творчості та продуктивності, у тому числі, використовувати новітні мультимедійні технології для вирішення поставлених завдань.

Принцип співпраці в навчанні мови. Цей принцип реалізується у вигляді групової, парної та фронтальної навчальної діяльності, в основу якої покладено партнерський тип взаємодії викладача та учня / студента. Ця навчально-пізнавальна діяльність характеризується більшою активністю протікання пізнавальних процесів і є засобом підвищення результативності навчання та підготовки учнів / студентів до самоосвіти, навчає співпрацювати в групі. Учні / студенти вчать приймати спільні рішення, довіряти один одному, вирішувати конфлікти, відчувати свою відповідальність за виконання завдання під час навчання мови.

Технологія "**свобода**" в оволодінні комунікативною компетентністю – технологія, яка ґрунтується на ідеї, що для успішного оволодіння комунікативними вміннями важливо створити в навчальному процесі умови максимальної свободи для учня / студента, що сприяє розвитку його комунікативної автономії та творчості. Ця технологія передбачає: 1) вільний вибір тем і ситуацій для спілкування: учні самостійно обирають теми, які їм цікаві та актуальні, що підвищує мотивацію до навчання; 2) самостійність у виборі мовних засобів: студенти / учні можуть обирати форми і стилі мовлення (формальне чи неформальне, усне чи письмове) відповідно до конкретних комунікативних ситуацій; 3) акцент на практичному застосуванні: навчання організоване так, щоб студенти / учні якнайбільше спілкувалися в реальних або максимально наближених до реальних умовах: діалоги, дискусії, рольові ігри, презентації, завдяки цьому формуються вміння живої, гнучкої комунікації; 4) помилки як частина навчального процесу: створюється атмосфера, де помилки розглядаються як необхідний крок у навчанні, це знижує страх висловлювати думки, стимулює активність і творче використання мови; 5) індивідуалізація навчання: кожен учень / студент працює у своєму темпі і напрямі, отримуючи підтримку

і рекомендації, що допомагають подолати труднощі; б) рефлексія і самооцінювання: учнів / студентів заохочують аналізувати свої комунікативні успіхи і помилки, формувати усвідомлення власного прогресу.

Технологія "**самостійність**" в оволодінні мовою – технологія навчання мови, який ставить у центр уваги розвиток у учня вмінь і мотивації самостійно навчатися, усвідомлювати свої навчальні потреби та ефективно організовувати процес оволодіння мовою. Відповідно до цієї технології навчальний процес базується на тому, що учень / студент сам обирає методи, темпи і засоби вивчення мови, виходячи зі своїх цілей, інтересів і рівня знань; учні вчать ставити конкретні цілі, складати плани занять, контролювати свій прогрес і коригувати стратегії навчання; самостійність передбачає вміння аналізувати власні успіхи і помилки, рефлексувати над методами і результатами навчання, самокорекцію; учні / студенти навчаються користуватися словниками, онлайн-платформами, аудіо- і відеоматеріалами, спілкуватися з носіями мови та іншими джерелами, щоб самостійно розширювати свої знання та набувати навичок і вмінь; самостійність тісно пов'язана з внутрішньою мотивацією учня / студента і готовністю брати на себе відповідальність за результати навчання; студент / учень здатен адаптувати свої навчальні стратегії залежно від змін умов навчання і завдань.

Технологія "**співпраця**" в оволодінні мовами – це технологія, у якій акцент робиться на колективній роботі учнів / студентів у групах або парах з метою досягнення спільної навчальної мети. Студенти / учні у групах чи парах визначають самостійно цілі, зміст, прийоми, засоби навчання, вибирають завдання. Учні / студенти разом обговорюють цілі та результати навчання. На основі поставлених цілей учні / студенти узгоджують, які теми, матеріали або аспекти мови будуть вивчати, які види мовленнєвої діяльності мають опанувати. Вони можуть обирати конкретні тексти, відео, вправи, теми для дискусій або проєкти, які відповідають їхнім інтересам і потребам, що забезпечує більш особистісно-орієнтований підхід до навчання. Учні / студенти обирають, якими способами працюватимуть з матеріалом – обговорення, рольові ігри, створення презентацій, робота з аудіо- чи відео, написання текстів. Учасники групи чи пари обирають

конкретні справи або проекти для виконання. Завдання можуть бути різного рівня складності, що дозволяє враховувати індивідуальні можливості кожного. Учні / студенти разом встановлюють строки виконання завдань і способи контролю (самооцінювання, взаємне оцінювання, презентація результатів). Результат успішного виконання завдання залежить від внеску кожного учня, тому вони мотивовані підтримувати і допомагати один одному, щоб досягти спільної мети.

Тандем-технології в навчанні мов – технологія навчання, яка полягає у співпраці між партнерами з різними іноземними мовами, які навчають мови одне одного та взаємно допомагають у цьому процесі. Вона базується на принципах рівноправного обміну знаннями, комунікативної взаємодії та автономного навчання. Метою тандем-технологій є оволодіння іноземною мовою, носієм якої є тандем-партнер, у процесі спілкування, знайомства з культурою країни мови, що вивчається. Крім того, у процесі навчання в тандемі досягається мета, дуже важлива для вільного володіння іноземною мовою, особливо для тих, хто має намір надалі користуватися отриманими знаннями з практики. О. Осова зазначає, "що на будь-якому етапі вивчення іноземної мови тандем-технології є ефективним способом формування соціокультурної компетенції – знання культурних особливостей носія мови, його звичок і традицій, норм поведінки й етикету, уміння їх розуміти і застосувати у процесі комунікації, а також соціолінгвістичною компетенції – здібності вибрати і застосувати відповідні мовні засоби залежно від ситуації й мети спілкування. Окрім того, як показує практика, саме тандем-технологія має безперечну перевагу при необхідності подолання так званого "мовного бар'єра", причому як лінгвістичним його складником, так і соціальним, і психологічним"⁵².

Під час навчання у межах цієї технології зустрічі слід проводити у два етапи, кожен окремою мовою, щоб уникнути змішування мов і полегшити розуміння. На кожную мову слід виділяти однакову кількість часу, не менше однієї години

---

⁵² Осова О. О. Тандем-технології як сучасні технології навчання іноземних мов. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. Педагогічні науки.* 2017.

загалом. Важливим чинником реалізації навчального процесу є індивідуальний підхід до навчання, коли кожен учасник самостійно обирає теми, які йому цікаві, і спосіб взаємодії, що відповідає його потребам і стилю навчання; коли партнери узгоджують зручний ритм занять, інтенсивність та мовний рівень, що дозволяє адаптувати процес до індивідуальних можливостей; коли кожен визначає свої навчальні цілі, а також має можливість отримувати індивідуальний зворотний зв'язок від партнера-носія мови, що сприяє кращому розумінню власних сильних і слабких сторін. Заняття можуть проходити онлайн або офлайн, у будь-який зручний час, що враховує особисті обставини кожного учасника.

Процес тандемного спілкування охоплює такі етапи⁵³.

1. Етап пошуку потенційних учасників для організації тандемного навчання. На цьому етапі учні повинні пройти обов'язковий інструктаж з основ безпечної роботи в інтернеті.

2. Етап спільного визначення цілей, вмісту, інструментів і стратегій взаємного навчання, а також складання плану роботи. Важливо, щоб ці цілі та стратегії відповідали інтересам та особистим потребам учнів, їхньому рівню мовної підготовки та життєвому досвіду.

3. Етап міжособистісного спілкування, де партнери навчання спілкуються один з одним.

4. Етап колективного спілкування, включаючи відеоконференції та організацію спільних групових занять, якщо це передбачено планом тандемного спілкування. На цьому етапі запускаються спільні проекти й обговорюються їхні результати.

5. Етап реального спілкування (за умов можливості реалізації).

Тандем-технології взаємного навчання мови з використанням технічних засобів (один тандем-партнер) – це форма навчання, де два учасники, носії різних мов, спілкуються та навчають один одного за допомогою цифрових інструментів. Взаємодія відбувається онлайн через відеозв'язок, месенджери, платформи (Zoom, Skype, Tandem, HelloTalk тощо). Учасники перебувають у

---

⁵³ Богданець-Білокаленко Н., Фідкевич О. Роль тандем-методу у формуванні багатомовності учнів і учениць закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. *Acta Pedagogica Volynienses*. 2023. Вип. 1. С. 50–58.

різних країнах або регіонах, але навчаються спільно. Кожен учасник має одного постійного тандем-партнера, з яким розвиває комунікативні вміння, адаптує взаємодію до особистих потреб і налагоджує довготривалу співпрацю. Учасники по черзі говорять своєю рідною мовою і мовою, яку вивчає партнер. Вони навчають одне одного, коригують помилки, обговорюють теми, цікаві обом. Використання технічних засобів дає змогу: зберігати навчальні матеріали (аудіо, текст, відео), переглядати записи зустрічей для повторення.

Технології взаємного навчання мови без використанням технічних засобів (один тандем-партнер) – це форма очного (офлайн) навчання мови між двома людьми, які навчають одне одного своїх рідних мов у безпосередньому спілкуванні. Заняття проводяться віч-на-віч, без використання цифрових платформ чи пристроїв. Це може бути спілкування в неформальній обстановці (кафе, бібліотека), у формальній (в аудиторії). Співпраця відбувається з одним тандем-партнером, що дозволяє сформувати довірливі стосунки, розуміння сильних і слабких сторін одне одного та стабільний прогрес. Час поділяється порівну між двома мовами: спочатку розмовляють однією мовою, потім іншою. Це дозволяє кожному виступати і в ролі "вчителя", і в ролі "учня". Такий формат сприяє розвитку вмінь усного мовлення, невербальної комунікації та мовної інтуїції. Навчання набуває природного, неформального характеру. Цей формат технології забезпечує живий контакт і емоційну взаємодію, але водночас спричиняє залежність від фізичної присутності.

Технології взаємного навчання мов у процесі мережного спілкування (кілька партнерів по спілкуванню) – це форма навчання, коли користувач взаємодіє з кількома мовними партнерами одночасно в онлайн-середовищі. Такий підхід поєднує мережну комунікацію, взаємне навчання та соціальну взаємодію у віртуальному просторі. Навчання відбувається через цифрові платформи та сервіси, де можна одночасно спілкуватися з кількома носіями різних мов. Користувач вступає в контакт із декількома партнерами, що дозволяє знайомитися з різними акцентами, стилями мовлення; отримувати різноманітний мовленнєвий досвід. Така технологія реалізується шляхом участі у мовних клубах, тематичних групах, мініпроектах, дозволяє

розширити комунікативне коло партнерів, створює більше можливостей для практики спілкування з різними носіями мови. Мережна форма тандем-навчання з кількома партнерами забезпечує динамічне, різноманітне мовне середовище, сприяє розвитку гнучких комунікативних умінь.

Фактори, які забезпечують готовність до тандемного навчання мови:

- мотиваційна готовність: високий рівень внутрішньої мотивації до вивчення мови, інтерес до культури країни, мова якої вивчається, бажання допомагати партнеру у вивченні своєї мови;
- комунікативна відкритість: готовність до активної взаємодії, обговорення тем, запитань; вміння слухати, підтримувати розмову та проявляти терпіння;
- належний рівень мовних та мовленнєвих компетентностей: партнер-учитель повинен володіти не лише мовленнєвими вміннями, але й добре орієнтуватися у структурі мови; партнер-учень також повинен володіти базовими знаннями та вміннями з мови, яку він вивчає задля забезпечення належного спілкування;
- навчальна автономія: партнери повинні володіти умінням самостійно планувати, організовувати й аналізувати власне навчання; володіти навчальними стратегіями – когнітивними, мнемонічними, соціальними; мати базові методичні знання про специфіку навчання мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності;
- відкритість до сприйняття інших культур, повага до мовних і культурних відмінностей, толерантність до представників інших культур;
- володіння цифровими навичками: використання платформ, месенджерів, онлайн-інструментів, доступ до технічних засобів і стабільного інтернету;
- психологічна готовність: упевненість у собі, подолання страху зробити помилку, налаштованість на партнерські взаємини.

Недоліки технологій автономного та взаємного навчання:

- нерівномірна участь партнерів: один з учасників може бути менш активним, менш зацікавленим або уникати взаємної співпраці;

- відсутність професійного контролю: у тандемі зазвичай немає викладача, тому можливі неправильні пояснення або аналіз помилок;
- відсутність структурованої програми навчання так само може ускладнювати системне вивчення мови; відсутність методичної грамотності, невміння працювати з мовою в плані її опанування;
- мовні та культурні бар'єри: можливі непорозуміння, пов'язані з відмінностями у комунікативних стилях, культурі спілкування;
- недостатній рівень лінгвістичної та методичної компетентності партнера;
- психологічний дискомфорт: страх зробити помилку, невпевненість у собі, сором'язливість можуть заважати активному спілкуванню;
- недостатній рівень саморегуляції учнів: багато учнів не вміють організовувати власну навчальну діяльність, планувати час, розставляти пріоритети, контролювати власний прогрес; якщо тема не викликає інтересу, учень не має внутрішньої мотивації вчитися самостійно;
- ризик фрагментарного засвоєння матеріалу: без зовнішнього керування учні можуть обирати лише "зручні" теми, уникаючи складних, що призводить до прогалин у знаннях;
- можливість конфліктів або "домінування": існує ризик, що один учень / студент буде домінувати, а інший – повністю залежати від нього, що шкодить як процесу, так і особистісному розвитку.

Технології автономного та взаємного навчання можуть бути лише доповненням до інших технологій навчання, яке реалізується під керівництвом учителя чи викладача.

Питання для аналізу, обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння технологій автономного та взаємного навчання мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції.

Схарактеризуйте різновиди автономного та взаємного навчання: автономне навчання як self-access, self-regulated learning; взаємне навчання як peer tutoring, collaborative dialogues, peer feedback тощо.

Розкрийте навчальний потенціал технологій автономного та взаємного навчання.

Схарактеризуйте засоби і шляхи реалізації автономного та взаємного навчання.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію: чи готові здобувачі освіти до автономного та взаємного навчання; які умови потрібні для підвищення мотивації здобувачів освіти до автономного та взаємного навчання. Наведіть аргументи на підтримку та заперечення доцільності використання цих технологій в українській системі освіти.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо використання технологій автономного та взаємного навчання мов у доступному для Вас закладі освіти.

Зберіть емпіричні дані про застосування технологій автономного та взаємного навчання мов у закладі освіти:

- опишіть, які форми автономного та взаємного навчання використовуються;
- які форми вважаються більш ефективними;
- який рівень підготовки здобувачів має бути для впровадження цих технологій;
- з якими проблемами стикаються педагоги у процесі застосування цих технологій;
- з якими проблемами стикаються здобувачі освіти у процесі застосування цих технологій;
- запропонуйте більш ефективні шляхи впровадження цих технологій.

Підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Складіть програму для автономного вивчення лексики іноземної мови інтегровано в чотири види мовленнєвої діяльності (рівень А1–С2 оберіть самостійно). Складіть словниковий мінімум, доберіть навчально-методичні матеріали, електронні ресурси.

Завдання 2. Складіть програму для автономного вивчення граматики іноземної мови інтегровано в чотири види мовленнєвої діяльності (рівень А1–С2 оберіть самостійно). Визначте граматичний матеріал, доберіть навчально-методичні матеріали, електронні ресурси.

Завдання 3. Складіть програму для автономного навчання аудіювання (рівень А1–С2 оберіть самостійно). Доберіть тексти для аудіювання, розробіть до них комплекси завдань для автономного навчання.

Завдання 4. Складіть програму для автономного навчання читання (рівень А1–С2 оберіть самостійно). Доберіть тексти для читання, розробіть до них комплекси завдань для автономного навчання.

Завдання 5. Доберіть матеріали та розробіть методичні прийоми для взаємного навчання лексики української мови іноземця (рівень А1–С2 оберіть самостійно).

Завдання 6. Доберіть матеріали та розробіть методичні прийоми для взаємного навчання граматики української мови іноземця (рівень А1–С2 оберіть самостійно).

Завдання 7. Доберіть матеріали та розробіть методичні прийоми для взаємного навчання аудіювання української мови іноземця (рівень А1–С2 оберіть самостійно).

Завдання 8. Доберіть матеріали та розробіть методичні прийоми для взаємного навчання читання української мови іноземця (рівень А1–С2 оберіть самостійно).

Завдання 9. Доберіть матеріали та розробіть методичні прийоми для взаємного навчання говоріння української мови іноземця (рівень А1–С2 оберіть самостійно).

Завдання 10. Доберіть матеріали та розробіть методичні прийоми для взаємного навчання письма української мови іноземця (рівень А1–С2 оберіть самостійно).

Завдання 11. Визначте, якими навчально-методичними уміннями має володіти здобувач освіти для ефективної організації автономного та взаємного навчання мови.

Література для самостійного опрацювання

Бакуліна Н. Тандем-метод у багатомовному навчанні. *Методи навчання української мови: сучасний контекст*: зб. матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті чл.-кор.-та НАПН України, д-ра пед. наук, проф. Біляєва Олександра Михайловича, 25 березня 2021 р. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 5–7.

Биконя О. П. Дальтон-план у навчанні майбутніх юристів англійської мови професійного спрямування. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка*. 2020. Вип. 165, № 9. С. 19–23.

Богданець-Білоskalенко Н., Фідкевич О. Л. Роль тандем-методу у формуванні багатомовності учнів і учениць закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2023. Вип. 1. С. 50–58.

Бундаш Л. Й., Кравченко Т. М. Тандем-метод як один із способів інтенсивного вивчення іноземної мови та формування іншомовної комунікативної компетенції. *Наука майбутнього* : зб. наук. пр. студ., асп. та мол. вчених / гол. ред. В. В. Гоблик, І. І. Алмашій Мукачево : МДУ. 2018. Вип. 1, № 1. С. 50–53.

Великдан Ю. В. Дальтон-план як один із методів навчання учнів самостійно мислити, розвивати самодіяльність та ініціативність. *Молодий вчений*. 2017. Т. 6. С. 214–216.

Дацків О. П. Застосування тандем-технологій для формування вмінь говоріння майбутніх учителів англійської мови. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки*. 2015. Т. 131. С. 50–52.

Жукевич І. Технології навчання іноземній мові в тандемі студентів немовних закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 2, № 27. С. 226–230.

Забіяка І. М. Модель формування міжкультурної компетенції майбутніх фахівців технічного профілю на основі тандем-методу. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філологія*. 2022. Вип. 13, № 81. С. 131–135.

Тандем-технології як інноваційні технології навчання іноземних мов / А. Колесник, Л. Подворна, І. Удовенко та ін. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2023. Вип. 2, № 24. С. 317–325.

Кравчина Т. В. Тандем-метод як один із способів інтенсивного вивчення іноземної мови та формування іншомовної комунікативної компетенції. *Фізико-математична освіта*. 2016. Вип. 4, № 10. С. 45–48.

Осова О. О. Тандем-технології як сучасні технології навчання іноземних мов. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. Педагогічні науки*. 2017. Т. 5.

Пастухова Л. В. Теоретичні основи Дальтон-плану. *Educational Dimension*. 2012. Вип. 34. С. 386–392.

Петречко М. Я. Особливості індивідуалізованого навчання у педагогічній системі Хелен Паркхерст. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Т. 10. С. 259–264.

Holec H. *Autonomy and self-directed learning: present fields of application = Autonomie et apprentissage autodirigé: terrains d'application actuels*. Council for Cultural co-operation, Project. No. 12. "Learning and teaching modern languages for communication". Strasbourg : Council of Europe Press, 1993. 149 s.

Little D., Lewis T., Walker L. *Autonomous language learning in tandem*. Sheffield : Academic and Electronic Press, 2003. P. 145–156.

Telles J. A., Vassallo M. L. *Foreign language learning in-tandem: Teletandem as an alternative proposal in CALLT*. 2006. Vol. 27, N 2. P. 189–212.

§ 19. Технології продуктивного навчання мов. Технології формування навчально-стратегічної компетентності

Технології продуктивного навчання мов – технології навчання, в основі яких лежить створення учнями / студентами особистісно значущого навчального продукту іноземною мовою, розвиток і саморозвиток учня / студента як людини культури, цілісної, соціально активної, автономної та креативної особистості, здатної до вдосконалення комунікативної компетентності протягом усього життя. Технологія продуктивного навчання мови поєднує індивідуальне та групове навчання для досягнення високоякісних результатів за мінімальний час. Продуктивна технологія вимагає співвідношення інформування (20 %) і формування вмінь (80 %). Студенти / учні стають творцями власного навчального контенту іноземною мовою.

Технологія продуктивного навчання передбачає: 1) створення особистісно значущого продукту: студенти працюють над проектами, що мають реальну цінність для них особисто; внутрішня мотивація з'являється через створення чогось власного, унікального; результати навчання є практично цінними, їх можна використати в реальному житті; 2) розвиток особистісних характеристик та якостей: розвиток критичного мислення, умінь аналізу та синтезу інформації, розуміння культурних контекстів, емпатії, формування соціальних навичок – співпраці, комунікації, лідерства; 3) студентоцентрованість / учнецентрованість: урахування індивідуальних інтересів, потреб та цілей учнів / студентів, гнучкість у виборі тем та форматів роботи, створення індивідуальних траєкторій навчання та розвитку; 4) автономність навчання: самостійне планування навчальної діяльності, саморефлексія та самооцінювання прогресу, відповідальність за результати навчання, розвиток метакогнітивних стратегій.

Основними навчальними продуктами у процесі продуктивного навчання мов можуть бути:

- дослідницькі проекти (наукові дослідження з актуальних тем, аналіз культурних феноменів);

- творчі роботи, мультимедійні презентації, блоги, подкасти.
- дискусії на важливі в повсякденному та професійному житті теми;
- читання та слухання матеріалів, які актуальні та цікаві для здобувача освіти.

Технологія формування особистості учня / студента у процесі навчання мов – технологія, яка спрямована на використання потенціалу іноземної мови як засобу не лише комунікації, але й особистісного розвитку, самопізнання та самореалізації учня / студента. Технологія покликана розвивати такі сфери особистості: 1) когнітивну сферу (методи дискусії, проблемне навчання, кейс-методи, інтелектуальні ігри): критичне мислення (аналіз, синтез, оцінка інформації іноземною мовою), творче мислення (генерація нових ідей, нестандартні рішення), рефлексивне мислення (усвідомлення власних пізнавальних процесів), метакогнітивні стратегії (стратегії управління навчальною та виробничою діяльністю); 2) емоційно-ціннісну сферу – ціннісні орієнтації (прийоми: аналіз моральних дилем, рольові ігри з етичним компонентом, ціннісно-орієнтовані дискусії): толерантність до культурного різноманіття, емпатія (розуміння емоцій інших), відповідальність за власне навчання та результати, справедливість (об'єктивне оцінювання ситуацій); 3) соціально-комунікативну сферу (методи та прийоми: групові проекти, симуляційні ігри, Peer-to-peer навчання): міжособистісну комунікацію, лідерські якості, командну роботу, конструктивне вирішення суперечок.

Особистісно-орієнтовані технології:

- *технологія самоактуалізації* (розкриття внутрішнього потенціалу через мовленнєву діяльність: самопізнання: дослідження власних інтересів, талантів, цілей; самовираження: створення автентичного контенту іноземною мовою; самореалізація: втілення ідей у конкретні мовні продукти; саморегуляція: контроль над навчальним процесом);
- *технологія культурної ідентифікації* (формування культурної самосвідомості через зіставлення культур: аналіз традицій та цінностей у рідній культурі та іншомовній, вивчення мови як частини культури, виявлення спільних і відмінних

рис у рідній та іноземній культурі, набуття бікультурної / полікультурної компетентності);

- *технологія соціалізації через мову* (особистісний рівень: адаптація до нових соціальних ролей, груповий рівень: інтеграція в мовні спільноти, суспільний рівень: участь у глобальних процесах);

- *технологія розвитку автономії*: самостійне цілепокладання (визначення власних навчальних цілей, планування стратегій досягнення цілей, моніторинг прогресу, внесення корективів у процес навчання); саморганізація навчальної діяльності (розподіл часу та ресурсів, створення оптимального навчального середовища, відстеження виконання запланованих завдань, внесення необхідних змін у роботу); саморефлексія та самооцінювання;

- *креативно-розвивальні технології*: технологія творчого самовираження (створення оповідань, поезії, сценаріїв, коміксів, інфографіки, театральних вистав, відео, подкастів, блогів), інноваційно-проектна діяльність (виконання різноманітних проєктів), ігрова діяльність (рольові, симуляційні, інтелектуальні, творчі ігри).

Технології формування особистості в процесі навчання мов у контексті продуктивного підходу є цілісною системою, що трансформує традиційне мовне навчання в потужний інструмент особистісного розвитку. Вони не лише забезпечують високий рівень мовних та мовленнєвих компетентностей, але й формують цілісну, творчу, соціально активну особистість, готову до викликів сучасного глобалізованого світу. Успішна реалізація цих технологій потребує кардинальної зміни ролі викладача з транслятора знань на фасилітатора особистісного розвитку, створення підтримувального освітнього середовища та інтеграції сучасних цифрових інструментів у навчальний процес.

Технологія продуктивної навчальної діяльності з формування комунікативної компетентності – технологія, що ґрунтується на активному створенні студентами власних комунікативних продуктів, через які формується здатність до ефективного спілкування в різноманітних соціокультурних контекстах і ситуаціях.

Типи комунікативних продуктів

1) усні комунікативні продукти:

- монологічні виступи, презентації, тематичні доповіді, Storytelling;

- обговорення, рольові ігри, інтерв'ю, переговори, дебати, круглі столи, дискусії у форматі діалогів;

2) письмові комунікативні продукти:

- монологічного характеру: есе, аналітична записка, складання резюме, анотацій, написання звітів, підготовка письмових проєктів; щоденники, блоги, оголошення, постери;

- діалогічного характеру: листи (друковані / електронні), сценарії діалогів, інтерв'ю;

3) мультимедійні продукти: відеопрезентації, подкасти, інфографіка, презентація з виступом, цифрові буклети.

Технологія продуктивної навчальної діяльності з формування комунікативної компетентності ґрунтується на таких *положеннях*:

- активність студента як творця змісту: студент є активним учасником навчального процесу, який самостійно добирає мовні засоби, формулює думки відповідно до ситуації спілкування, пристосовується до контексту (формального, неформального, професійного тощо);

- автентичність комунікативних завдань: відповідність завдань життєвим ситуаціям, особиста зацікавленість та вмотивованість учнів / студентів у їх виконанні, практична спрямованість завдань на вирішення життєво важливих або професійно важливих проблем;

- інтеграція в соціокультурний контекст: комунікативна діяльність передбачає орієнтацію на соціальні ролі та культурні коди;

- навчання здійснюється через практику та рефлексію: навчання мовлення здійснюється на практиці; аналіз власного мовлення, спостереження за комунікативною поведінкою співрозмовників, взаємне оцінювання комунікативних умінь; усвідомлення комунікативних стратегій, самодіагностика комунікативних проблем, планування процесу набуття мовленнєвих умінь;

- використання методів / прийомів, які стимулюють мовленнєву діяльність: рольові ігри, дебати; креативне письмо; кейси, симуляції реальних комунікативних ситуацій, навчальні діалоги тощо;

- використання імерсивного середовища (повне занурення в комунікативний контекст), симуляційних ситуацій (відтворення складних комунікативних сценаріїв), культурної імерсії (віртуальні подорожі до країн мова, яких вивчається).

Можливі варіанти вправ / завдань

Завдання

Мета: формування вмінь монологічного мовлення – створення тематичної доповіді за фахом філолога.

Інструкція. *Оберіть із запропонованого переліку лінгвістичних тем ту, яка для Вас є найбільш цікавою. Підготуйте доповідь на цю тему.*

Завдання

Мета: формування вмінь діалогічного мовлення: створення діалогу в межах професійно важливої мовленнєвої ситуації юриста – допит свідка з використанням прийомів рольової гри.

Інструкція. *Змодельуйте діалог між юристом (слідчим, адвокатом або прокурором) і свідком у рамках уявної кримінальної справи. Контекст: крадіжка в магазині; дорожньо-транспортна пригода; порушення авторських прав тощо. I особа – юрист (виконує допит), II особа (свідок, надає відповідь).*

Перед впровадженням технології продуктивного навчання мов стоїть низка викликів:

- когнітивні переваження: створення власного мовленнєвого продукту вимагає не лише мовних знань, але й аналітичного, критичного, креативного мислення, що може бути надмірним для учнів із низьким рівнем підготовки;
- брак лексичних і граматичних ресурсів: учням / студентам може бути складно виражати свої ідеї іноземною мовою через обмежений словниковий запас;
- недостатній рівень розвитку саморегуляції: учні / студенти, які не звикли планувати свою навчальну діяльність, можуть губитися у відкритих творчих завданнях; без постійної підтримки та чітких інструкцій учні можуть відхилятися від навчальних цілей, виконуючи завдання формально або неефективно;
- ризики при груповій роботі, який полягає в нерівномірному розподілі ролей: у колективному проєкті частина учасників може виконати всю роботу, а інші – залишитися пасивними;
- відсутність усталеної моделі впровадження та невизначеність методичних підходів: багато закладів освіти ще не мають

чіткої методики реалізації продуктивного навчання, що призводить до імпровізації або поверхневого застосування.

Технології формування навчально-стратегічної компетентності у процесі навчання мови – технології, орієнтовані на формування у здобувачів освіти навчальних стратегій.

Класифікація навчальних стратегій:

1) *когнітивні стратегії* – стратегії, що сприяють розвитку когнітивних процесів, орієнтованих на сприйняття та оброблення інформації:

- стратегії організації інформації: конспектування, структуризація, складання ментальних карт;
- стратегії асоціації: створення зв'язків між новою інформацією та вже наявними знаннями;
- стратегії повторення: повторне вивчення та повторення матеріалу для кращого запам'ятовування (повторення через інтервали);

2) *метакогнітивні стратегії* – стратегії управління навчальним процесом:

- цілепокладання (визначення цілей навчання);
- планування (визначення етапів реалізації цілей та досягнення результату, визначення прийомів досягнення поставлених цілей);
- прогнозування (передбачення результату навчання в цілому та покроково);
- регулювання (зміна / корекція поставлених цілей та очікуваних результатів навчання, а також прийомів досягнення цих результатів);
- моніторинг (постійний контроль за процесом навчання);
- оцінювання та рефлексія (оцінювання результатів навчання, вибір стратегії корекції (якщо це необхідно), самоаналіз та самооцінювання результатів навчання);

3) *мотиваційні стратегії* – спрямовані на активізацію інтересу студентів до навчального процесу, підтримку їхньої внутрішньої мотивації, підвищення впевненості у своїх силах і досягнення кращих результатів:

- розуміння сенсу і значущості навчання, усвідомлення важливості навчання в досягненні особистих або професійних цілей;
- самореалізація через навчання (виявлення здібностей, талантів, реалізація інтересу у процесі вивчення мови);

- систематична рефлексія (регулярне самооцінювання прогресу, роздуми про досягнуті успіхи і труднощі);

- постановка перед собою реалістично досяжних та чітких цілей;

- доєднання до соціальних мереж, що викликає потребу в володінні мовою;

4) *мнемонічні стратегії* – це система спеціальних прийомів та технік, спрямованих на полегшення запам'ятовування, збереження та відтворення інформації через створення штучних асоціативних зв'язків між новим матеріалом і вже відомими образами, словами чи структурами:

- вербальні мнемоніки: базуються на словесних асоціаціях, спираються на фонетичну подібність, задіюють семантичні зв'язки (акроніми: скорочення з перших літер, акровірші: вірші з перших літер рядків, словесні асоціації: зв'язки за значенням або звучанням);

- візуальні мнемоніки: створення яскравих ментальних образів, використання просторових відношень, колір, форма, розмір слугують носіями інформації (прив'язка предмета до певних місць, візуальні асоціації, схематичне представлення, створення візуальних зв'язків);

- кінестетичні мнемоніки: залучення тактильних відчуттів, створення фізичних асоціацій тощо;

- прийоми запам'ятання лексики: асоціації з рідною мовою, з відомими образами чи поняттями, використання карт пам'яті

- (з одного боку написано нове слово, а з іншого, – його переклад або пояснення), повторення слів через певні проміжки часу (слова спочатку слід повторювати через кілька хвилин, потім через години, дні тощо); контекстне запам'ятовування (слова краще запам'ятовувати в контексті, а не ізольовано); метод "локусів", або "місць" (цей метод полягає в тому, щоб зв'язати нові слова з певними місцями або ситуаціями); групування слів за темами або категоріями (створення тематичних груп слів); використання рим, пісень і віршів з новими словами також допомагає краще їх запам'ятовувати; метод "використання", який полягає в активному застосуванні нових слів у мовленні або письмі; інтервальне читання і слухання (активне читання та слухання матеріалів

іноземною мовою дозволяє не лише покращити розуміння тексту, а й запам'ятовувати слова в їх природному контексті); ігри з лексикою (ігри, як-от Scrabble, Boggle, Hangman, спеціалізовані додатки для вивчення мови допомагають зробити процес навчання цікавим і менш стресовим); активне використання різних сенсорних каналів (слухати слова, читати їх, писати їх на папері); використання емоцій (слова, які викликають сильні емоційні реакції, набагато легше запам'ятовуються, тому можна асоціювати нові слова з особистими емоціями або історіями, які для людини є важливими);

- прийоми запам'ятовування граматичного матеріалу: використання мнемонічних акронімів (напр., для порядку слів у запитанні: QASI = Question word – Auxiliary – Subject – Infinitive); мнемонічних фраз (мавпа буф); абревіатур (для запам'ятовування порядку прикметників в англійській мові використовують OSASCOMP: Opinion, Size, Age, Shape, Color, Origin, Material, Purpose); повторення в контексті (вивчення граматичної одиниці разом із прикладами в реальних реченнях); граматичні картки (картки з правилами з одного боку і прикладами з іншого); мікрописьмо (написання невеличких текстів з певною граматичною конструкцією чи граматичними формами); виконання вправ, у яких постійно повторюються граматичні форми чи граматичні конструкції;

5) *соціальні стратегії* – стратегії, пов'язані із взаємодією з іншими людьми для покращення мовної компетенції, вони активізують соціальний контекст мовлення, стимулюють усне мовлення, співпрацю, культурне розуміння:

- спілкування з носіями мови як очне, так і з використанням різноманітних інтернет-ресурсів;

- звернення за допомогою до носіїв мови, викладача / вчителя;

- робота в парах, групах над виконанням завдань, пов'язаних з вивченням мови;

б) *стратегії опанування мовних аспектів*:

- пошук, добір тренувальних вправ (лексичних, граматичних, фонетичних);

- виконання тренувальних вправ (лексичних, граматичних, фонетичних);

- залучення зорових (читання буквосполучень, слів, речень); слухових (слухання окремих звуків, звукосполучень, слів, словосполучень, речень); кінестетичних (записування слів, речень, малювання схем, графіків, інтонаційних моделей тощо) аналізаторів під час засвоєння мовного матеріалу;

- активне вживання фонетичних, лексичних, граматичних одиниць у мовленні;

- рефлексія, аналіз мовних помилок, повторне опрацювання граматичного матеріалу;

7) *стратегії опанування видів мовленнєвої діяльності:*

- аудіювання: вибір текстів для аудіювання відповідного рівня, регулярне слухання аудіотекстів, використання субтитрів за потреби, слухання і одночасне читання, слухання з одночасним повторенням за диктором; слухання з оптимальним для сприйняття темпом мовлення з поступовим доведенням темпу мовлення до природного; виконання тестових завдань на основі прослуханого тексту; кількаразове прослуховування тексту для кращого його розуміння;

- читання: вибір текстів для читання відповідного рівня (адаптовані тексти для початківців, автентичні для просунутих), виписування та запам'ятовування невідомих слів та фраз, виконання тестових завдань на основі прочитаного тексту; перечитування всього тексту або його фрагментів з метою кращого розуміння;

- говоріння: пошук інформативних джерел для збору інформації, яка складає зміст монологічного чи діалогічного мовлення; добір необхідних слів / виразів для висловлення думок; планування змісту, структури, логіки викладу; пошук партнерів для спілкування;

- письмо: пошук інформативних джерел для збору інформації, яка складає зміст письмового висловлення, ознайомлення зі стилістичними та жанровими особливостями продукованого тексту, добір необхідних слів / виразів для висловлення думок; планування змісту, структури, логіки викладу думок у письмовому тексті; використання ресурсів ІІІ для перевірки написаного;

8) *стратегії ефективного використання цифрових технологій:*

- пошук навчальних матеріалів, які задовольняють потреби здобувачів освіти (інформаційно-довідникові матеріали, комплекси

вправ і завдань, матеріали для читання та аудіювання, матеріали для самоконтролю);

- використання ресурсів штучного інтелекту в опануванні мови (створення навчальних матеріалів, використання генераторів мовного контенту (напр., текстів для читання, озвучення текстів засобами ШІ), використання аналізаторів мови і письма (перевірка усного та писемного мовлення засобами ШІ), використання чат-ботів та віртуальних співрозмовників, використання тренажерів вимови);

- мобільне мікронавчання: щоденні мінісесії навчання (по 5–10 хв), орієнтовані на повторення та закріплення знань за допомогою мобільних додатків.

Навчально-стратегічна компетентність формується інтегровано з мовними аспектами та видами мовленнєвої діяльності.

Можливі вправи / завдання для інтегрованого формування навчально-стратегічної компетентності з мовними / мовленнєвими

Завдання

Мета: формування вмінь читання, підготовка до діалогічного мовлення, формування стратегії організації інформації.

Інструкція. Прочитайте тексти, на основі отриманої із цих текстів інформації підготуйте доповідь про Букінгемський палац.

План доповіді:

Бікінгемський палац – офіційна резиденція британських монархів

Історія будівництва палацу

Інтер'єр палацу

Екстер'єр палацу

Тексти для опрацювання: <https://www.britannica.com/topic/Buckingham-Palace>; <https://www.royal.uk/royal-residences-buckingham-palace>; <https://dozr.com/blog/building-buckingham-palace>

Завдання

Мета: формування вмінь написання анотації до наукової статті; формування метакогнітивних стратегій.

Інструкція. *Напишіть анотацію на 150–200 слів до однієї зі статей:*

Шовковий В., Шовкова Т. Формування професійних компетентностей майбутніх учителів-філологів у процесі педагогічної практики. *Ars linguodidacticae*. 2025. Вип. 15, № 1. С. 26–46. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2025.1.02>

Шовковий В. Навчання фонетики української мови учнів старших класів у процесі підготовки до підсумкової атестації. *Ars Linguodidacticae*. 2024. Вип. 14, № 2. С. 5–21. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303./2024.2.01>

Шовковий В., Шовковий С. Теоретичні засади створення методики навчання письмового твору-роздуму українською мовою в старшій школі. *Ars linguodidacticae*. 2024. Вип. 13. С. 26–35. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2024.1.02>

Під час створення анотації дотримуйтеся такого алгоритму дій:

- цілепокладання: сформулюйте мету – написання якого типу анотації Ви прагнете навчитися;
- планування: розробіть план дій, які допоможуть покроково реалізувати поставлену мету (ознайомлення з типами анотацій, ознайомлення зі структурою анотації, вивчення прикладів якісних анотацій, аналіз та компресія тексту статті, підготовка анотації);
- прогнозування: спрогнозуйте, які структурні елементи матиме анотація;
- регулювання, моніторинг: підготуйте чорновий варіант анотації, перечитайте статтю ще раз, внесіть правки до чорнового варіанта статті;
- оцінювання та рефлексія: перечитайте остаточний варіант анотації, визначте, наскільки повно вона відображає зміст статті, відповідає науковому стилю та структурним особливостям статті як жанру.

Завдання

Мета: формування знань лексичних одиниць, лексичних навичок, мнемонічних стратегій.

Інструкція. Прочитайте речення, випишіть незнайомі слова та їхні значення: 1) утворіть з цими словами карти пам'яті. Користуючись цими картами, вивчіть слова, застосувавши прийоми інтервальних повторень – через 15 хв, 30 хв, 60 хв, 3 год, 6 год, 1 день, 2 дні; 2) складіть письмово по 1 реченню з кожним словом.

The Gross Domestic Product (GDP) is growing steadily, and experts predict **further expansion** next year.

Inflation has increased rapidly, but the central bank has not raised **interest rates yet**.

Unemployment is decreasing, and more people are finding jobs in **the services sector**.

Taxes were reduced last year, but **the national budget** still faces a significant deficit.

The government increased **spending** on healthcare, and the budget was adjusted accordingly.

The country entered a **recession**, and many small businesses had to shut down.

Public debt is growing rapidly, and economists are warning about **long-term risks**.

The services sector dominates the UK economy, and it continues to expand.

The financial sector is highly developed in the UK, and it plays a key role in **global markets**.

Завдання

Мета: формування соціальних стратегій – стратегій, пов'язаних з пошуком ресурсів живого спілкування.

Інструкція. Знайдіть на просторах інтернету усі можливі ресурси, якими ви зможете користуватися для "живого" спілкування з носіями мови. Активно користуйтеся цими ресурсами.

Завдання

Мета: набуття граматичної компетентності (Subjunctive Mood), стратегій опанування граматичного матеріалу (пошуку, добору та виконання граматичних вправ).

Інструкція. *Знайдіть в інтернеті 5 вправ з ключами до теми "Subjunctive Mood", визначте їх відповідність Вашому рівню знань англійської мови. Виконайте ці вправи, проаналізуйте помилки.*

<https://www.englishpage.com/minitutorials/subjunctiveexercise.htm>,
<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6fadfa3f-4939-4315-9540-c19e125ff184/content>

Завдання

Мета: набуття вмінь аудіювання, стратегій використання ресурсів ІІІ в набутті аудитивних умінь.

Інструкція. *За допомогою ІІІ згенеруйте текст рівня В2 на тему "Економіка Великої Британії", скористайтеся генератором озвучування тексту, а також за допомогою ІІІ створіть 10 тестових завдань до тексту. Прослухайте згенерований текст та виконайте тестові завдання.*

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння технологій продуктивного навчання мов у вітчизняній та зарубіжній методичній традиції. Проведіть аналіз джерел, присвячених класифікації навчальних стратегій здобувачів освіти.

2. Завдання для критичного осмислення. Сформулюйте власну позицію: які види діяльності сприяють впровадженню технологій продуктивного навчання мов. Наведіть аргументи на підтвердження своєї позиції.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо застосування технологій продуктивного навчання мови в доступному для Вас закладі освіти:

- з'ясуйте, чи застосовується ця технологія у Вашому закладі освіти, та в якій формі;
- вивчіть ставлення викладачів / учителів та студентів / учнів до цієї технології;
- оцініть ефективність продуктивного навчання мови;
- сформулюйте висновки та пропозиції щодо покращення або ширшого впровадження цієї технології в мовну підготовку;
- визначте, які саме стратегії використовуються здобувачами освіти у процесі опанування мови.

Підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть види навчальних продуктів для навчання іноземної мови студентів – юристів / економістів / філологів / істориків / лікарів / кібернетиків тощо – за технологією продуктивного навчання (розроблені продукти повинні мати важливе місце в майбутній професійній діяльності здобувачів освіти).

Завдання 2. Розробіть комплекс завдань / вправ для розвитку когнітивної сфери здобувачів освіти (мислення, пам'ять, увагу тощо) засобами іноземної мови.

Завдання 3. Розробіть комплекс завдань / вправ для розвитку емоційно-ціннісної сфери здобувачів освіти у процесі вивчення іноземної мови.

Завдання 4. Розробіть комплекс завдань / вправ для розвитку соціально-комунікативну сферу здобувачів освіти у процесі вивчення іноземної мови.

Завдання 5. Розробіть комплекс завдань / вправ для розвитку для імплементації креативно-розвивальні технології в процесі опанування іноземної мови.

Завдання 6. Розробіть вправи / завдання для формування однієї чи більше когнітивних стратегій інтегровано з навчанням мовного аспекту або виду мовленнєвої діяльності.

Завдання 7. Розробіть алгоритм застосування метакогнітивних стратегій для навчання мовного аспекту або виду мовленнєвої діяльності.

Завдання 8. Розробіть вправи / завдання для формування стратегій запам'ятання лексичного / граматичного матеріалу іноземної мови.

Завдання 9. Розробіть вправи / завдання для формування соціальних стратегій вивчення мови інтегровано з навчанням видів мовленнєвої діяльності.

Завдання 10. Розробіть вправи / завдання для формування стратегій опанування фонетики / лексики / граматики інтегровано в види мовленнєвої діяльності.

Завдання 11. Розробіть вправи / завдання для формування стратегій набуття вмінь аудіювання / читання / говоріння / письма.

Завдання 12. Розробіть вправи / завдання для формування стратегій ефективного використання цифрових технологій інтегровано з навчанням мовних аспектів / видів мовленнєвої діяльності.

Література для самостійного опрацювання

Бойко Г. Цілі і зміст формування в майбутніх фахівців із харчових технологій англомовної компетентності у професійно орієнтованому монологічному мовленні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. Т. 10. С. 173–184.

Гаврилук О. Г. Інноваційні технології навчання студентів у ВНЗ. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. Т. 9. С. 197–204.

Дніпровська Т. В. Дидактичні можливості технології продуктивного навчання студентів іноземної мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. Т. 2. С. 180–185.

Задорожна І. П. Структура та зміст навчально-стратегічної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. *Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2013. Т. 22. С. 125–133.

Ігнатенко В. Д. Зміст та структура навчально-стратегічної компетентності майбутнього перекладача науково-технічних текстів. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Сер. 05. 2022. Т. 86. Видавничий дім "Гельветика".

Кондрашова О. В. Педагогічні аспекти продуктивного навчання майбутніх менеджерів при формуванні іншомовної комунікативної компетентності. *The 3rd International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects"* (October 13–15, 2021). Tokyo :CPN Publishing Group, 2021. 503 p. (P. 283).

Конотоп О. С. Класифікація стратегій вивчення іноземних мов у англомовних педагогічних дослідженнях. *Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі* : матеріали Всеукраїнської наук.-теор. конф. (20 листопада 2019 р.). Вінниця, 2019. С. 57–59.

Конотоп О. С. Навчально-стратегічна компетентність у контексті сучасних зарубіжних науково-методичних досліджень. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. 2020. Вип. 163, № 7. С. 193–196.

Корнєєва І. О. Навчально-стратегічна компетентність у самостійній роботі технічних студентів у навчанні монологічного мовлення. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 2, т. 116. С. 115–124.

Мельник К. О. Підходи до класифікації стратегій у вітчизняній методиці навчання іноземних мов. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Педагогіка*. 2024. Вип. 41. С. 43–52.

Ступак М. Г. Методи продуктивного навчання іноземних мов у ВНЗ. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2009. Т. 3. С. 383–391.

Черниш В. В., Мельник К. О. Теоретичні передумови створення системи вправ для формування навчально-стратегічної компетентності в професійно орієнтованому аудіюванні для майбутніх учителів англійської мови. *Іноземні мови*. 2023. Т. 4. С. 9–16.

Шовковий В., Шовкова Т. Стратегічна компетентність як предмет лінгводидактичної дискусії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2017. Т. 4. С. 19–26.

Cohen A. D. Strategies in learning and using a second language. Teaching English as a Second or Foreign Language. *The Electronic Journal for English as a Second Language*. 1998. N 3. URL: <http://www.teslej.org/wordpress/issues/volume3/ej12/ej12r10/>

Karam H. G. Teaching culture strategies in EFL classroom. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/359271816_Teaching_Culture_Strategies_in_EFL_Classroom

Effectiveness of generative learning strategies in independent study of English using mobile technologies / O. Konotop, O. Bykonja, O. Bondar et al. *Revista Eduweb*. 2023. Vol. 17, N 3. P. 160–181.

Oxford R. L. Language learning strategies: What every teacher should know. Heinle & Heinle, 1990.

Paribakht T. Strategic competence and language proficiency. *Applied Linguistics*. 2016. Vol. 6, N 2. P. 132–146.

§ 20. Технології майстерень з навчання мов

Технології майстерень з навчання мов – технології навчання, в основі яких лежить організація індивідуалізованої діяльності учнів / студентів з оволодіння комунікативною компетентністю у складі малої групи (7–15 осіб) за участю вчителя-майстра, який ініціює пошуковий, творчий характер діяльності кожного з учасників майстерні⁵⁴.

Для таких майстерень характерно: позитивне ставлення учасників одне до одного; сприйняття кожного члена групи як рівного собі; самостійна побудова навичок і вмінь методом критичного ставлення до висловлювань інших; урахування плюралізму думок, підходів та їх урахування в конструюванні власних висловлювань; шанобливе толерантне ставлення до думок, варіантів рішення проблеми інших; можливість навчатися одне в одного та позичати досвід колег по групі⁵⁵. Технологія майстерень 1) підвищує мотивацію та зацікавленість студентів до навчання; 2) організовує психологічно комфортну атмосферу під час заняття; 3) вимагає активного спілкування студента та викладача, що сприяє поліпшенню результатів та якості навчання; 4) надає можливість використати творчий потенціал студента; 5) розвиває нові навички та вміння під час самостійної роботи; 6) формує нові навички та вміння професійного спрямування; 7) використовує всі види мовленнєвої діяльності; 8) активізує взаємостимуляцію студентів; 9) забезпечує мимовільне запам'ятовування нової лексики; 10) надає можливість об'єднати різні напрями вивчення іноземної мови⁵⁶.

---

⁵⁴ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 28.

⁵⁵ Калініна Л. В., Папіжук В. О., Прокопчук Н. Р. Інтерактивна методична майстерня як засіб формування Soft Skills у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 2, № 1. С. 77.

⁵⁶ Грицкевич П. С. Методика проведення англomовних творчих майстерень під час вивчення ділової іноземної мови. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія*. 2020. Т. 2. С. 185.

Основними *принципами* технології майстерень можна вважати:

- *інтерактивність та активність здобувачів освіти* (перехід від пасивного сприйняття до активної участі, залучення студентів як співтворців навчального процесу, використання групових форм роботи та колаборативного навчання);

- *практико-орієнтованість* (фокус на реальному використанні мови в автентичних ситуаціях, розвиток мовленнєвих компетентностей через практичні завдання, інтеграція мовленнєвих умінь з професійними / побутовими потребами);

- *технологічна інтеграція* (поєднання традиційних методик із цифровими технологіями, використання мультимедійних ресурсів та інтерактивних платформ, персоналізація навчання через адаптивні технології).

Компоненти у структурі технології майстерень:

- організаційно-педагогічний компонент, який охоплює поділ навчального процесу на логічно завершені блоки, регулярне повторення та поглиблення матеріалу, гнучкість до потреб різних груп учнів / студентів;

- технологічний компонент, який полягає у використанні цифрових платформ та інструментів синхронного характеру (відеоконференц-платформи (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet; віртуальні класні кімнати з інтерактивними дошками; платформи для спільної роботи в реальному часі); асинхронного характеру (мобільні додатки для самостійного навчання, подкасти та відеоматеріали для позааудиторної роботи), інтерактивного характеру (гейміфіковані платформи (Kahoot, Quizizz), віртуальна та доповнена реальність для мовного занурення, штучний інтелект);

- методичний компонент: навчання здійснюється на інтеграції низки підходів до навчання – комунікативно-діяльнісного, компетентнісного, інтегративного, соціокультурного тощо; навчання має завданнево-орієнтовний характер (Task-Based Learning) (вирішення практичних завдань засобами іноземної мови, виконання проєктів, гейміфікації, кейсів, симуляцій тощо); навчання має змішаний характер (Blended Learning): поєднання очного, дистанційного, онлайн-навчання, використання онлайн-

ресурсів для підтримки аудиторної роботи, самостійна робота з використанням технологій).

Формат проведення майстерень:

- інтенсивні мовні занурення (language immersion workshops): учасники повністю занурюються в іншомовне середовище на обмежений час, активно використовуючи мову як основний засіб спілкування, навчання та взаємодії;

- онлайн-спільноти для вивчення мов: форуми та чати для спілкування з носіями мови, соціальні мережі для мовного навчання;

- тематичні майстер-класи з конкретних мовних аспектів / видів мовленнєвої діяльності: короткострокові інтерактивні заняття, присвячені окремому аспекту мови (лексика, граматики, вимова, стилістика) або виду мовленнєвої діяльності (найчастіше – говоріння в конкретній ситуації тощо), які мають практичну, цільову спрямованість;

- міжкультурні комунікативні сесії: спеціально організовані заняття, спрямовані на розвиток умінь ефективно спілкуватися з представниками інших культур з урахуванням мовних, поведінкових та ціннісних відмінностей; мають інтерактивний формат (обговорення, рольові ігри, кейси, дебати), потребують використання автентичних матеріалів, моделювання реальних ситуацій міжкультурної взаємодії (інтерв'ю, ділова зустріч, візит до іншої країни), акцент робиться;

- професійно-орієнтовані мовні тренінги: спеціалізовані навчальні сесії, спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь, необхідних для спілкування в певній професійній сфері (право, медицина, бізнес, туризм, ІТ тощо);

- підготовка проєктів: учні / студенти виконують та презентують проєкт іноземною мовою;

- участь в ігровій діяльності: квести, мовні ігри, драматизація, інтелектуальні батли тощо;

- кооперативне навчання: робота в парах / групах над виконанням різноманітних завдань;

- використання кейсів: учні / студенти виконують кейсове завдання та презентують його результати.

Технологія "соціалізація" (пред'явлення кожним учасником, групою або парою свого творчого продукту іноземною мовою) – одна з технологій майстерень, яка передбачає публічне представлення іноземною мовою результатів навчальної діяльності (творчого продукту) кожним учасником, парою або групою. У межах цієї технології всі учасники є активними комунікаторами: виступають, слухають, ставлять запитання; відбувається презентація індивідуальних або групових продуктів, використовується автентична модель комунікації: "для аудиторії", "для партнера", "для читача / слухача", після презентації учасники мають змогу обговорити процес створення продукту, труднощі та успіхи.

Можливі формати реалізації соціалізації в майстерні:

- "Галерея" (gallery walk): частина учасників демонструє свої постери, листівки, інфографіки, а інша частина – ставлять запитання;
- "Живий мікрофон": короткі усні виступи на тему, що готувалися в парах або індивідуально;
- Рольова презентація: інсценування професійної або побутової ситуації (напр., "юрист – клієнт", "лікар – пацієнт");
- презентація проєкту / відео / подкасту: супроводжується поясненням задуму, обговоренням контенту;
- цифрова соціалізація – демонстрація продукту на онлайн-дошці (Padlet, Jamboard, Canva, Miro) з коментарями.

Приклад завдання

Завдання

Мета: формування вмінь говоріння, формування лексичної навички в говорінні.

Інструкція. *Створіть постер / інфографіку на тему "My Ideal Sustainable City" – про вигадане "зелене" місто: транспорт, енергія, архітектура, громадське життя.*

Після завершення роботи над проєктом розвісьте постери в аудиторії або завантажте на Padlet. Проведіть екскурсію галереєю, представивши свої роботи. Обговоріть презентацію з одногрупниками.

Технологія "Сенс життя – у творчості" (домінування творчих завдань) – це навчальна технологія, у якій центральне місце займають творчі завдання, що сприяють розкриттю особистісного потенціалу, креативного мислення і мовленнєвої активності учнів / студентів у процесі вивчення мови. Мова виступає не лише як засіб комунікації, а й як інструмент самовираження, творення нового продукту через індивідуальну та колективну творчість. Для реалізації цієї технології створюється атмосфера, в якій кожен учасник може вільно виражати себе. Перевага надається творчим завданням: написання віршів, казок, пісень, коміксів, подкастів, есе, блогів, створення відео, презентацій, мистецьких робіт, тим самим здійснюється інтеграція мови з мистецтвом, літературою, музикою, філософією. Завдання пов'язуються з реальними інтересами, цінностями, досвідом здобувача освіти. Така технологія може сприяти розвитку емоційного інтелекту, формуванню ціннісного ставлення до світу і до себе; розвитку мовної креативності та індивідуального стилю мовлення.

Приклад завдання

Завдання

Мета: формування вмінь говоріння за технологією "Сенс життя – у творчості", формуванню ціннісного ставлення до світу і до себе.

Інструкція. *Створіть у мінігрупах (3–4 студенти) мультимедійну історію "The Other Side" – коротку історію про ситуацію, пов'язану з нетолерантністю, яку вдалося подолати. Зробіть презентацію з використанням мультимедійних засобів (до 3 хв). Використовуйте фрази:*

I can imagine how you must feel. That sounds really tough. I'm here for you. I understand why you'd feel that way. Thanks for sharing that – it takes courage. We may have different opinions, and that's okay. I respect your right to see things differently. Let's agree to disagree – peacefully. Let me make sure I understand your point correctly. I see where you're coming from. You have every right to feel that way.

Технологія "Усі рівні, усі здатні" (відсутність оцінок і критики) – технологія, що базується на принципах безоцінювального підходу (відсутності негативних оцінок), довіри до потенціалу кожного учасника навчання та створення безпечного, підтримувального середовища, де всі мають право на помилку, творчість і розвиток у власному темпі. Технологія характеризується відсутністю оцінок у традиційному розумінні. Замість балів – підтримка, спостереження, рефлексія. Відсутні порівняння з іншими, кожна відповідь цінна. Акцент робиться не на помилках, а на успіхах, зростанні, намаганні. Кожен розвивається у власному ритмі, з урахуванням особистих можливостей.

Основні принципи технології:

- принцип безоцінкового навчання: відсутність числових або літерних оцінок, заборона на порівняння учнів між собою, фокус на індивідуальному прогресі кожного учня; використання альтернативних форм оцінювання: самооцінювання та рефлексія, портфоліо досягнень, описове оцінювання прогресу, peer assessment (взаємооцінювання);

- принцип відсутності критики: конструктивний фідбек замість критики, який передбачає фокус на процесі, а не на результаті, акцент на виділенні позитивних аспектів роботи; пропозиції для покращення без негативних оцінок;

- принцип диференціації та індивідуалізації: адаптація до різних рівнів підготовки здобувачів освіти, яка полягає у використанні багаторівневих завдань, вибору способу презентації знань та вмінь, гнучкому темпі навчання; в урахуванні різноманітних навчальних стилів, індивідуальних інтересів.

Формат реалізації технології:

- мовні кола: усі учні / студенти висловлюють думку на задану тему, без переривань, виправлень чи коментарів;

- "чиста дошка" / "Zero draft": написання чернетки без виправлень і оцінювання, акцент робиться на висловленні ідеї;

- групове письмо / створення тексту: під час такого письма важлива не досконалість, а внесок кожного;

- використання карток із фразами підтримки: замість "помилка" – "цікава думка", "мені сподобалось, як ти...", "а що якби спробувати так...";

- рольові ігри без змагального елемента;

- використання різноманітних проєктів.

Оцінювальні практики:

- уникнення категоричності в оцінюванні помилок: замість "твоя відповідь неправильна" використовуємо "подумаймо разом, як зробити краще";
- використання рефлексивного щоденника, де учень / студент записує свої успіхи і недоліки, аналізує їх;
- прийом "Сендвіч фідбеку": позитивний коментар, конструктивна пропозиція, підбадьорювання та мотивація;
- рефлексивні запитання замість оцінки: "Що тобі найбільше сподобалося в цьому завданні?" "Які труднощі ти відчув під час роботи?" "Що б ти зробив по-іншому наступного разу?"

Така технологія може формувати позитивне ставлення до навчання, розвивати самооцінювання та впевненість у власному мовленні, сприяти зниженню бар'єрів у спілкуванні та страху допустити помилку, допомагає створювати спільноту підтримки, а не конкуренції. Ця технологія сприяє зниженню рівня тривожності та стресу, підвищенню самооцінки та впевненості, розвитку внутрішньої мотивації. Усе це може позитивно вплинути на покращення результатів навчання через зняття психологічних бар'єрів, розвиток критичного мислення, самоаналізу та самооцінювання, розвитку емпатії та толерантності до інших, умінь співпраці та взаємодопомоги, поваги до різноманітності.

Технологія "проживання" (майстерня як аналог реального життя) – технологія, яка передбачає створення майстерні як автентичного мовленнєвого середовища, де іноземна мова стає не об'єктом вивчення, а засобом реального спілкування та діяльності.

Особливості цієї технології:

- організація мовленнєвого середовища: майстерня трансформується у реальний формат комунікації – кафе, офіс, магазин, лікарню, готель, суд; учасники не "вивчають діалоги про покупки", а реально здійснюють покупки іноземною мовою, використовуючи справжні гроші (ігрові), товари, чеки;
- використання автентичних комунікативних ситуацій: створюються реальні мотиви для спілкування – необхідність вирішити проблему, здійснити покупку, отримати інформацію, досягти домовленості; мова стає інструментом для досягнення

конкретних цілей, а не самоціллю; учасники переживають справжні емоції від успіху чи невдачі у спілкуванні;

- соціокультурне занурення: у процесі спілкування відтворюються не лише мовленнєві, але й культурні коди – жести, етикет, традиції, соціальні ролі; учасники "проживають" менталітет носіїв мови через поведінкові патерни;

- емоційно-мотиваційний компонент: успіх у спілкуванні приносить справжнє задоволення, а мовленнєві помилки мають реальні наслідки (непорозуміння, незручність), що створює природну мотивацію до вдосконалення.

Навчальне середовище моделюється так, щоб воно відтворювало справжні умови професійної діяльності, соціальної взаємодії або життєвих викликів. Учасники приймають на себе ролі, які відповідають реальним соціальним позиціям, і діють відповідно до своїх ролей. Під час навчання моделюються конфлікти та проблеми, які потребують вирішення, використовуються справжні документи, процедури та інструменти. Часовий режим може відтворювати реальний ритм життєвих процесів. Ця технологія дозволяє сформувати ще й практичні соціальні компетентності через досвід, а не через інструкції. В учасників розвивається критичне мислення, навички прийняття рішень, соціальна адаптація та професійна готовність.

Технологія майстерень має окремі недоліки та труднощі впровадження:

- потребує тривалої підготовки: розробка повноцінної майстерні вимагає багато часу, зусиль і креативності з боку педагога;

- низька ефективність у засвоєнні великого обсягу фактологічної інформації: майстерня не є найкращою формою для репродуктивного навчання, тобто вивчення правил, термінів;

- існує ризик того, що не всі учні можуть бути однаково залучені до навчального процесу;

- технологія майстерень спрямована здебільшого на формування вмінь говоріння, тому ця технологія не може стати ключовою в системі мовної підготовки здобувачів освіти.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння технології майстерень у навчанні мов. Проаналізуйте:

- як різні автори визначають поняття "технологія майстерень";
- у яких форматах існує ця технологія;
- які методи, форми організації навчання і прийоми релевантні для впровадження цієї технології;
- яких результатів навчання можна досягнути за допомогою цієї технології.

2. Завдання для критичного осмислення. Схарактеризуйте роль викладача в технології майстерень: від транслятора знань – до фасилітатора навчального процесу. Які компетентності повинен мати викладач, щоб ефективно реалізувати цю технологію? Чи всі викладачі готові до впровадження технології майстерень у процес навчання мови? Назвіть причини неготовності.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо застосування технології майстерень у доступному для Вас закладі освіти:

- з'ясуйте, чи застосовується ця технологія у Вашому закладі освіти та в якому форматі;
- вивчіть ставлення викладачів / учителів та студентів / учнів до цієї технології;
- оцініть ефективність технології майстерень у навчанні мов;
- сформулюйте висновки та пропозиції щодо ширшого впровадження цієї технології у мовну підготовку;

Підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть інструкції для реалізації побутової комунікації, які можна реалізувати за допомогою технології майстерень.

Завдання 2. Розробіть інструкції для реалізації професійної комунікації, які можна реалізувати за допомогою технології майстерень.

Завдання 3. Розробіть завдання для навчання усного мовлення за технологією "соціалізація" для з використанням одного з прийомів ("Галерея", "Живий мікрофон", рольова презентація, презентація проекту / відео / подкасту).

Завдання 4. Розробіть завдання для навчання письма за технологією "Сенс життя – у творчості".

Завдання 5. Розробіть завдання для навчання говоріння за технологією "Усі рівні, усі здатні". Обґрунтуйте, як ви будете реалізовувати цю технологію.

Завдання 6. Розробіть завдання для навчання говоріння за технологією "проживання".

Література для самостійного опрацювання

Калініна Л. В., Папіжук В. О., Прокопчук Н. Р. Інтерактивна методична майстерня як засіб формування Soft Skills у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 2, № 1. С. 73–80.

Грицкевич П. С. Методика проведення англомовних творчих майстерень під час вивчення ділової іноземної мови. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія*. 2020. Т. 2. С. 181–187.

Кабанова М. Р., Плеханова Т. М., Черняк Н. О. Про деякі інноваційні тенденції у навчанні іноземної мови у вишах України. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія*. 2017. Т. 1. С. 296–300.

Фасоля А. М. Інноваційні форми навчання: педагогічна майстерня. *Українська мова і література в школі*. 2018. № 5. С. 24–27.

Ходацька О. Педагогічна майстерня як інтерактивна форма розвитку професіоналізму вчителів української мови та літератури в умовах неформальної освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. 2019. Т. 14. С. 171–188.

Korsvold A. K., Rüschoff B. New technologies in language learning and teaching. *Council of Europe*. 1997, N 532.

Macias F. A. D., Becerra D. X. C., Ibarra C. M. P. Developing speaking skills through speaking-oriented workshops. *Enletawa Journal*. 2015. Vol. 8, N 2. P. 35–45.

Radić-Bojanić B. B., Pop-Jovanov D. M. Workshops in education: theoretical and practical issues. *Методички видици*. 2018. Vol. 9, N 9. S. 223–234.

Simões A. R., Araújo e Sá M. H. Language workshops in the development of language awareness. *International Journal of Humanities and Social Science*. 2012. Vol. 2, N 2. P. 222–234.

Tarnopolsky O., Kabanova M. Students workshops: one of the most challenging experiential learning tasks in courses of English as a foreign language at tertiary schools. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Педагогіка та психологія*. 2019. Т. 30. С. 17–25.

§ 21. Технології природовідповідності, створення ситуації успіху та наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою в природній мовленнєвій ситуації

Технології природовідповідності в навчанні мов – технології навчання, в основі яких лежить наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою в природній мовленнєвій ситуації, що забезпечує саморозвиток учнів / студентів на засадах ситуацій успіху⁵⁷. Ці технології орієнтуються на природні механізми засвоєння мови, властиві людині з дитинства, а також враховують закономірності психофізіологічного, когнітивного й емоційного розвитку особистості. Основна ідея полягає в тому, щоб навчання не суперечило природі людини, а навпаки, підтримувало її природний розвиток. Принцип природовідповідності розглядається як підпорядкування змісту, методів, режиму навчання природі дитини і, одночасно, як своєчасна орієнтація педагогів на сенситивні періоди дітей певного віку до конкретних видів діяльності і впливів⁵⁸.

Основні характеристики технологій природовідповідності:

- опора на природне мовне середовище: навчання відбувається в умовах, максимально наближених до реального мовного спілкування. Це може бути створення ситуацій живої комунікації, рольові ігри, інтерпретація реальних життєвих подій, занурення у мовне середовище (реальне або віртуальне);
- урахування вікових та психологічних особливостей учнів: завдання, методи та форми роботи добираються відповідно до етапу розвитку учня, його пізнавальних інтересів, потреб і когнітивних можливостей;
- відповідність навчання мови провідним видам діяльності здобувачів освіти;

---

⁵⁷ Сучасні технології навчання іноземних мов ... Там само. С. 28.

⁵⁸ Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студ. пед. фак-тів. Київ : Генеза, 1999. С. 84.

- інтеграція емоційного й інтелектуального: залучення емоційної сфери – важливий компонент, оскільки через емоції активізується пам'ять, увага, мотивація;

- поступовість і природна логіка: матеріал подається у такій послідовності, яка відповідає природному процесу засвоєння мови – від сприймання до говоріння, читання, письма; спочатку – розуміння мови на слух і говоріння, а вже потім – читання й письмо;

- розвиток інтуїції та мовного чуття: наголос робиться не лише на заучуванні правил, а й на формуванні мовного відчуття через багате мовне середовище, повторення, контекст, моделювання ситуацій;

- активна роль учня: учень / студент є не пасивним споживачем знань, а активним учасником комунікації, дослідником мови, активізуються внутрішні ресурси, самостійність і креативність.

Початкова школа (1–4 кл.). Провідний вид діяльності – ігрова діяльність інтегрована з навчальною в наочно-діяльнісній формі. Для початкової школи слід враховувати вікову потребу в русі, емоційність, короткий час концентрації. Навчання відбувається через гру, рух, ритм. Для початкової школи релевантними у вивченні мови будуть рухливі ігри, пісні, римівки, казки, вивчення віршів, ляльковий театр, сюжетно-рольові ігри. На цьому етапі лексичний обсяг обмежений базовим словниковим запасом (близько 300–500 слів), що охоплюють теми "сім'я", "школа", "їжа", "тварини", "іграшки", "кольори" тощо. Граматика подається інтуїтивно, без термінології – у вигляді мовленнєвих моделей (напр., "I like", "This is", "He can run"). Формується мовне чуття, а не знання правил. Тематика спілкування – побутова, особистісно-емоційна, повсякденна, ритуально-комунікативна.

Середня школа (5–9 кл.). Провідною є пізнавальна, комунікативна, дослідницька діяльність. Учні вже здатні до логічного мислення, мають сформовані навички читання і письма. Зростає інтерес до самостійного пошуку знань. У процесі вивчення іноземної мови релевантними будуть діалоги, інтерв'ю, комікси, проекти, настільні ігри, групова робота. Лексичний запас розширюється до 1000–1500 слів, включаючи прикметники, дієслова, прості іменники, вирази для опису емоцій, думок, побажань. Засвоюються основні граматичні часи (Present, Past, Future Simple), починається знайомство з більш складними

структурами (Present Continuous, модальні дієслова, ступені порівняння, конструкції типу "going to"). Підсилюється робота з аудіюванням, читанням адаптованих текстів, а також письмовими навичками (листи, опис предметів, короткі розповіді). Тематика спілкування – побутово-соціальна, навчальна (освітньо-комунікативна), культурознавча (інформаційна).

Старша школа (10–11 кл.). Провідною є пізнавальна, комунікативна, дослідницька діяльність. Учні здатні до абстрактного мислення, аргументації, самостійної роботи. Зростає потреба у професійному і практичному використанні мови. Релевантними можуть бути дискусії, дебати, створення презентацій, тематичні проекти, аналіз текстів, написання есе. Лексичний запас охоплює 2000–2500 слів, включаючи термінологію з окремих галузей (екологія, технології, культура тощо). Граматичний матеріал розширюється до охоплення всіх основних часових форм, умовних речень, пасиву, непрямої мови, інфінітивних і герундіальних конструкцій. Розвивається функціональне володіння мовою – учні вчать користуватися нею в різних життєвих ситуаціях. Тематика спілкування – соціокультурна, академічна (передпрофесійна), дискусійна, ціннісно-моральна.

Заклад вищої освіти. Провідною є академічна, професійно-орієнтована, комунікативна діяльність. Студенти опановують мову як інструмент фахового спілкування. Важливі критичне мислення, аналітична робота, міжкультурна комунікація. Релевантними є переклад фахових текстів, ведення ділового листування, участь у дебатах, написання рефератів, наукових статей, симуляції інтерв'ю чи конференцій. Лексичний обсяг може досягати 3000–4000 і більше слів, із фокусом на термінах і мовних зворотах певної професійної галузі. Граматика опрацьовується на більш глибокому рівні – увага приділяється не лише правильності, а й стилістичній доцільності, мовним реєстрам, засобам логічного зв'язку. Формується академічна та міжкультурна компетентність. Тематика спілкування академічна, професійно-орієнтована, міжкультурна, суспільно-глобальна.

Технологія "створення ситуації успіху" – технологія, яка передбачає цілеспрямоване створення умов, за яких учень відчуває себе компетентним, впевненим та результативним, що, у свою чергу, стимулює мотивацію до подальшого навчання. Основна ідея – посилити внутрішню мотивацію учня шляхом

організації навчальної діяльності так, щоб успіх був досяжним і неминучим, навіть у разі невеликих зусиль. Це створює позитивне емоційне тло та впевненість у власних можливостях.

Шляхи реалізації технології "створення ситуації успіху" у навчанні мов передбачають комплексну систему прийомів і методів, які дозволяють педагогу забезпечити позитивний емоційний досвід учня, формуючи у нього відчуття досягнення, навіть у разі невеликих перемог:

- *індивідуалізація навчальних завдань*: підбір завдань з урахуванням мовного рівня, стилю навчання, темпу засвоєння; створення диференційованих завдань: один і той самий матеріал подається на різних рівнях складності; надання випереджувальних завдань сильним учням для розгортання інтересу та підтримки ініціативності;

- *поступове ускладнення навчального матеріалу*: завдання подаються за принципом "від простого до складного", що дає змогу учневі спочатку "закріпитися в успіху", на початкових етапах акцент ставиться не на правильності, а на успішності комунікації;

- *позитивне оцінювання і зворотний зв'язок*: вчитель фокусує увагу на досягненнях, навіть мінімальних, а помилки подає, як зону зростання, формується "культура підтримки", де учень не боїться помилитися, використовується система альтернативного оцінювання (бали за зусилля, активність, творчість);

- *створення комфортного мовного середовища*: навчання відбувається в атмосфері довіри, підтримки й заохочення, учням надаються можливості для вільного висловлювання без страху бути осміяними чи знеціненими, залучення учнів до прийняття рішень (вибір теми проєкту, формату роботи) – підвищує відчуття власної значущості;

- *творчі завдання з вільною інтерпретацією*: використання завдань, де немає єдиного правильного варіанта: проєкти, презентації, вірші, малюнки, відео; учні можуть виявити себе, показати знання у зручний спосіб;

- *фіксація та візуалізація досягнень*: ведення "щоденника успіху" або мовного портфолію, створення "стіни досягнень" у класі, демонстрація результатів учнів іншим (на уроці, у шкільному просторі, онлайн);

- *самооцінювання і саморефлексія*: учні навчаються усвідомлювати свій поступ та визначати свої сильні сторони, викладач допомагає усвідомити досягнення через рефлексивні питання.

Технології наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою у природній мовленнєвій ситуації – це сукупність педагогічних прийомів, які забезпечують максимальну відповідність навчального середовища реальному мовленнєвому досвіду, з одночасним методичним керуванням з боку вчителя.

Особливості технології:

- *природність мовленнєвої ситуації* передбачає створення умов, які максимально імітують реальне комунікативне середовище, де мова виконує не навчальну, а практичну функцію – служить для вираження думок, емоцій, потреб, обміну інформацією;

- *керованість навчального процесу*: незважаючи на "реальність" чи "спонтанність" ситуацій, учитель / викладач цілеспрямовано керує процесом навчання, дбаючи про поступове формування мовних та мовленнєвих компетентностей, використовуючи спеціально дібрані вправи та завдання;

- *ситуативність*: кожне мовленнєве завдання вписується в конкретну життєву або уявну ситуацію, де учень виступає учасником події, а не стороннім мовцем; ситуація надає смисл і мотивацію використанню конкретної лексики та граматики;

- *інтерактивність учня / студента*: учень / студент спілкується іноземною мовою не "для вчителя", а "для партнера", мова стає інструментом взаємодії;

- *адаптивність мовленнєвого матеріалу*: завдання, лексика, навчальні ситуації модифікуються з урахуванням мовного рівня учнів / студентів, їхніх інтересів, емоційного стану, культурного контексту;

- *комунікативна спрямованість навчання*: завдання мають чітку комунікативну мету (запросити, переконати, відмовити, пояснити, висловити емоції);

- *рольова гра є доміантним видом діяльності*: моделювання життєвих ситуацій, використання симуляцій, застосування ігор з реальними сценаріями;

- *застосування імерсії* – повного (це цілеспрямоване, систематичне і тривале в часі занурення здобувачів освіти в

іншомовне середовище із залученням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та текстової інформації; створення штучного мовного середовища в межах закладу освіти, рідна мова практично не використовується), часткового (викладання окремих предметів іноземною мовою в межах закладу освіти); незначного (короткострокові періоди занурення – уроки, проекти, заходи, інтенсивні мовні курси) занурення.

Принципи реалізації технології:

- *принцип автентичності:* використання реальних текстів, відео, аудіо, актуальної інформації з різних сфер життя, спілкування з носіями мови, моделювання реальних комунікативних завдань, природні мовленнєві акти, спонтанність у спілкуванні);

- *принцип осмисленості навчання* (Meaningful Learning) передбачає створення умов, за яких учні / студенти розуміють, навіщо вони вивчають мовний матеріал, бачать сенс у тому, чому та для чого вони це вивчають. Принцип осмисленості *передбачає* зв'язок з особистим досвідом учня: теми уроків / занять пов'язані з реальним життям учнів / студентів, завдання мотивують залучення власного досвіду, висловлення власного ставлення, думок здобувачів освіти); практичну значущість завдань: учень / студент повинен розуміти, де він зможе використати вивчену мову в реальних життєвих ситуаціях; емоційність процесу навчання: чим більша емоційна залученість, тим ефективнішим є вивчення мови, емоційність навчального процесу може досягатися за допомогою використання рольових і нерольових ігор, змагань, квестів, віртуальних подорожей, улюблених пісень, серіалів; за допомогою створення дружньої атмосфери, де учень не боїться помилитися;

- *принцип інтерактивності навчання*, який означає активну взаємодію між усіма учасниками навчального процесу – учнями / студентами, учителем / викладачем, навчальним середовищем. Відповідно до цього принципу відбувається постійна комунікація, обмін думками, спільний пошук рішень і рефлексія; учні / студенти ставлять запитання, обговорюють ідеї, коментують думки одне одного, проводять круглі столи, мінідискусії, вчитель / викладач здійснює оперативний зворотній зв'язок з метою покращення результатів навчання; завдяки інтерактивності розвиваються уміння командної роботи, розвивається креативність і творче мислення здобувачів освіти.

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння технології природовідповідності, технології створення ситуації успіху, технології наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою у природній мовленнєвій ситуації.

Проаналізуйте:

- як різні автори визначають ці поняття;
- у яких форматах існують ці технології;
- які методи, форми організації навчання і прийоми релевантні для впровадження цих технологій;
- яких результатів навчання можна досягнути за допомогою цих технологій.

2. Завдання для критичного осмислення. Оцініть доцільність застосування кожної з трьох технологій (технології природовідповідності, технології створення ситуації успіху, технології наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою в природній мовленнєвій ситуації) у контексті навчання навчання мови в закладі освіти певного рівня. Подумайте: яка з технологій є найбільш практично орієнтованою, у яких умовах кожна з них виявляється найбільш ефективною, які потенційні обмеження має кожна з цих технологій.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо застосування технології природовідповідності, технології створення ситуації успіху, технології наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою в природній мовленнєвій ситуації у доступному для Вас закладі освіти:

- з'ясуйте, чи застосовуються ці технології у Вашому закладі освіти та якій з них надається перевага;
- вивчіть ставлення викладачів / учителів та студентів / учнів до цих технологій;
- визначити, які методи, прийоми та формати навчання використовуються в межах кожної технології;
- сформулюйте висновки та пропозиції щодо ширшого впровадження цих технологій у мовну підготовку.

Підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекс завдань з іноземної мови, які створюють умови для реалізації реального мовного спілкування (використовуйте живу комунікацію, рольові ігри, обговорення реальних життєвих подій).

Завдання 2. Розробіть комплекс лексичних / граматичних вправ з іноземної мови, врахувавши вікові особливості здобувачів освіти.

Завдання 3. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання говоріння іноземною мовою, врахувавши вікові особливості здобувачів освіти.

Завдання 4. Зробіть добірку текстів для читання для здобувачів освіти певної вікової категорії, врахувавши інтереси та потреби учнів, а також їхні вікові особливості.

Завдання 5. Розробіть комплекс вправ для навчання лексики / граматики, врахувавши когнітивні особливості здобувачів освіти.

Завдання 6. Розробіть комплекс вправ / завдань для навчання мовного аспекту / виду мовленнєвої діяльності, які б викликали позитивні емоції у здобувачів освіти, врахуйте вік учнів.

Завдання 7. Розробіть вправи для навчання мовного аспекту на засадах диференційованого підходу. Критерії диференціації: рівень володіння мовою, індивідуальний стиль навчання / сприйняття інформації.

Завдання 8. Розробіть прийоми зворотного зв'язку з учнями / студентами, спрямовані на відзначення успіхів здобувача освіти. Які прийоми можна застосувати для виправлення помилок та недоліків.

Завдання 9. Уявіть, що на занятті учні почати сміятися з відповіді однокласника, це його сильно бентежить. Як ви вийдете з такої ситуації і скоригуєте доброзичливу атмосферу в класі?

Завдання 10. Розробіть урок / заняття з використанням технології наближення навчального процесу до умов керованого оволодіння іноземною мовою в природній мовленнєвій ситуації.

Література для самостійного опрацювання

Аніщенко І. Система природовідповідного комунікативного навчання іноземної мови учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі загальноосвітньої школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 41, т. 1. С. 169–175.

Бикова М. М., Проценко І. І., Кулик Н. А. Інноваційні шляхи та засоби створення ситуації успіху у навчальному процесі. *IX International scientific and practical conference "Scientific Problems and Options for Their Solution"* (February 7–9, 2024). Bucharest : International Scientific Unity, 2024. 310 p.

Діденко М. Особливості створення ситуації успіху на заняттях з англійської мови у ВНЗ (Creating a situation of success at English classes in a university). *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. Філософія*. 2016. Вип. 62. С. 117–119.

Лаврик К. А. Дидактична складова у навчанні учнів іноземної мови на засадах природовідповідності. *Технології інтеграції змісту освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. *Педагогічні засади навчання природознавства в загальноосвітній школі*. 2017. Вип. 7. С. 155–160. Полтава : ПОППО.

Лук'яненко В. Я. Створення ситуації успіху на заняттях з англійської мови (за професійним спрямуванням) як засіб формувального впливу на професійну мобільність студентів першого бакалаврського рівня. *Система наступності у розвитку професійної мобільності майбутніх педагогів* : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. / за ред. Л. Г. Кондратової (Біла Церква, 27 квітня 2023 р.). Біла Церква : Комунальний заклад Київської обласної ради "Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж", 2023. С. 133–136

Паршикова О. Природовідповідне навчання іноземної мови учнів першого класу загальноосвітніх навчальних закладів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Т. 29. С. 140–143.

Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. Київ : А.С.К., 2001. С. 197–212.

Протопопова К. О., Шехавцова С. О. Лінгводидактична технологія "ситуація успіху" в контексті позакласної діяльності з англійської мови в умовах розвитку Нової української школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2019. № 2. С. 382–390.

Сікорський П. І. Принцип природовідповідності – фундаментальний принцип реформування української освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. Т. 33. С. 56–73.

Тимошвіа Н. В. Створення ситуації успіху як одна із умов розвитку обдарованості дітей. *Обдаровані діти – скарб нації* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 18–22 серпня 2021 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАІПН України, 2021.

Шевченко О. М. Створення ситуації успіху в умовах НУШ. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2019. № 9. С. 193–197.

Шехавцова С. О., Протопопова К. О. Лінгводидактична технологія "ситуація успіху" в контексті позакласної діяльності з англійської мови в умовах розвитку Нової української школи. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2019. Вип. 325, № 2. С. 382–390.

§ 22. Тренінгові технології навчання мов

Тренінгові технології в навчанні мов – це інтерактивна форма організації навчального процесу, яка поєднує практичне відпрацювання мовних та мовленнєвих навичок, мовленнєвих умінь, а також психологічну та соціальну підготовку до реального спілкування.

Основною дидактичною одиницею тренінгу є вправа / завдання, які учасники мають виконати і яке залежно від місця у структурі тренінгу має виконати ту чи ту роль у формуванні іншомовних умінь і навичок⁵⁹. Тренінгові технології орієнтовані на навчання:

- мовних аспектів (комплекси фонетичних лексичних, граматичних вправ);
- видів мовленнєвої діяльності (комплекси вправ / завдань для навчання говоріння, читання, аудіювання та письма);
- лінгвосоціокультурного аспекту мови / мовлення (комплекси вправ для формування країнознавчих знань, умінь користуватися мовою в її культуроносній функції);
- соціальної взаємодії засобами іноземної мови з урахуванням соціокультурного контексту спілкування;
- опанування навчальними стратегіями – когнітивними, метакогнітивними, мнемонічними, соціальними, афективними.

Тренінгові технології в навчанні **мовних аспектів**: *навчання фонетики*. Тренінгові технології орієнтовані на розвиток артикуляційних та інтонаційних рецептивних та репродуктивних фонетичних навичок, інтегрованих у говоріння та аудіювання. Для цього слід можна використовувати такі види діяльності:

- фонетичні рецептивні вправи в аудіюванні (в читанні), репродуктивні вправи в говорінні;
- фонетичні зарядки у форматі гри – вправи на інтонаційні малюнки, скоромовки, римівки;
- рольові діалоги з акцентом на інтонацію;

---

⁵⁹ Куц М. О. Тренінгові технології в навчанні іноземних мов студентів технічних ВНЗ. *Імплементація сучасних технологій навчання у навчальний процес*. 2015. 331 с.

- аудіотренінги з подальшим відтворенням: повторення за диктором, аудіодиктанти;

- ситуативні вправи з фонетичним завданням: виразно презентувати свій продукт у форматі рекламної кампанії.

Тренінгові технології в навчанні мовних аспектів: *навчання лексики*. Тренінгові технології орієнтовані на розвиток лексичних рецептивних і репродуктивних навичок, інтегрованих у говоріння, читання, письмо та аудіювання. Для цього слід використовувати такі види діяльності:

- лексичні рецептивні вправи в читанні та аудіюванні, лексичні репродуктивні вправи в говорінні та письмі;

- словникові ігри на сприйняття та розуміння лексики, вживання лексики: "Мовна мозаїка", "Знайди пару", "Memory", "Bingo", "Taboo", "Pictionary";

- використання певної лексики в чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні тексту: розігрування ситуацій, продукування монологів, читання текстів, слухання монологів та діалогів.

Тренінгові технології в навчанні мовних аспектів: *навчання граматики*. Тренінгові технології орієнтовані на розвиток граматичних рецептивних і репродуктивних навичок, інтегрованих у говоріння, читання, письмо та аудіювання. Для цього слід використовувати такі види діяльності:

- граматичні рецептивні вправи в читанні та аудіюванні, лексичні репродуктивні вправи в говорінні та письмі;

- граматичні ігри: наприклад, "Correct the Teacher", "Grammar Auction", "Time Travel Game";

- граматичні трансформації у парних або групових вправах;

- використання граматичних форм та конструкцій у чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні тексту: розігрування ситуацій, продукування монологів, читання текстів, слухання монологів та діалогів.

Тренінгові технології в навчанні **видів мовленнєвої діяльності**: *навчання говоріння*. Тренінгові технології орієнтовані на формування вмінь монологічного та діалогічного мовлення. Для цього слід використовувати такі види діяльності:

- продукування монологів та діалогів певних функціональних типів за поставленими комунікативними завданнями;

- використання рольових ігор за заданою ситуацією;

- підготовка та реалізація презентацій;
- "швидкі діалоги" / Speed Talking: учні / студенти швидко (1–2 хв) спілкуються в парах на задану тему, потім змінюють партнера;
- опис зображень, карт, ситуацій: учні / студенти описують зображення (людей, місця, події), кадри з відео чи мультфільму; уявну ситуацію;
- storytelling (розповідання історій): учні / студенти створюють історії за малюнками, ключовими словами, або відео без звуку, усно продовжують історії, вигадують історії за заданим початком;
- інтерв'ю: учні / студенти готують та проводять інтерв'ю з однокласником / одногрупником;
- драматизації / інсценізації: відтворення сцен з тексту, фільму, коміксу, інсценізація власних діалогів;
- рольові квести / ситуаційне моделювання: наприклад, "Забронуйте номер у готелі", "Поясніть дорогу туристу", "Складіть план подорожі та презентуйте його";
- завдання на емоційне реагування: учні / студенти висловлюють своє емоційне ставлення щодо почутого чи побаченого.

Тренінгові технології в навчанні видів мовленнєвої діяльності: *навчання аудіювання*. Тренінгові технології орієнтовані на формування вмінь аудіювання. Для цього слід використовувати такі види діяльності:

- аудіювання текстів з тестовими запитаннями / завданнями;
- аудіювання текстів з подальшим обговоренням;
- відеоаудіювання з подальшим обговоренням;
- аудіювання з передбаченням (Predictive Listening): учні / студенти передбачають зміст на основі заголовка, зображення або ключових слів;
- аудіювання з вибіркоким розумінням (Selective Listening): учні / студенти слухають з метою знайти конкретну інформацію (дати, імена, цифри, місце дії);
- аудіювання з відновленням логіки (Reordering / Sequencing Tasks): учні студенти отримують набір подій / речень / картинок і мають розташувати їх у правильному порядку згідно з почутим;
- аудіювання з ідентифікацією помилок (Error-spotting Listening): учні / студенти слухають текст і порівнюють його

з письмовою версією, в якій допущено помилки або знаходять розбіжності, неточності, навмисно змінені факти;

- аудіювання з наступною творчою реконструкцією: після прослуховування учні / студенти придумують продовження історії, переповідають почуте від імені іншого персонажа, пишуть рецензію на аудіоматеріал;

- аудіювання із завданням (Listening with a task): учні / студенти слухають аудіо й виконують конкретне завдання в реальному або імітованому контексті: заповнюють бланк, обирають тур із запропонованих, приймають певні рішення тощо;

- аудіювання з емоційною реакцією (Emotional response listening): учні / студенти висловлюють емоції, які у них з'явилися під час прослуховування.

Тренінгові технології в навчанні видів мовленнєвої діяльності: *навчання читання*. Тренінгові технології орієнтовані на формування вмінь читання. Для цього слід використовувати такі види діяльності:

- читання текстів з пошуком певної інформації;
- читання тексту з наступним виконанням тестових завдань / запитань;

- читання текстів з наступним обговоренням прочитаного;
- читання текстів та інтерпретація різних видів інформації;
- читання текстів з наступною критичною переробкою інформації: наприклад, написання рецензії на прочитане;

- читання з прогнозуванням (before-reading prediction tasks): учні / студенти передбачають зміст за заголовком, ілюстраціями, ключовими словами; формулюють питання, на які хочуть отримати відповіді після читання;

- читання з відновленням логіки тексту;
- читання з трансформацією інформації: учні / студенти перетворюють текст на схему, таблицю, інфографіку, комікс; переказують текст у вигляді новинного сюжету, реклами, поста в соцмережах;

- читання з творчим продовженням (creative extension): учні / студенти придумують альтернативний фінал, створюють нову версію тексту від імені іншого персонажа, пишуть "втрачену" частину історії;

- інсценізація / рольові ігри на основі прочитаного: учні / студенти інсценізують події, обговорюють ситуацію від імені героїв, створюють та розігрують сценарії на основі прочитаного;

- читання з оцінюванням достовірності викладених фактів.

Тренінгові технології в навчанні видів мовленнєвої діяльності: *навчання письма*. Тренінгові технології орієнтовані на формування вмінь письма. Для цього слід можна використовувати такі види діяльності:

- написання текстів різних функціональних типів, стилів та жанрів;

- написання текстів у форматі фіксації думок;

- колективне створення історій;

- реактивне письмо (reactive writing): написання відповіді на прочитаний / почутий текст: коментар, альтернативний кінець, рецензія, продовження історії;

- інтерактивне письмо: учні / студенти пишуть листи одне одному в парах або групах, обмінюються нотатками, ставлять запитання і відповідають, тим самим відтворюється реальний обмін повідомленнями;

- створення постів для блогів або соціальних мереж: мікроблоги, коментарі, дописи з емоційним або інформаційним наповненням;

- редагування і вдосконалення текстів (editing & rewriting);

- проєктне письмо: письмові матеріали для презентацій, буклетів, інфографіки, навчальних постерів.

Тренінгові технології в навчанні *лінгвосоціокультурного* аспекту мови / мовлення спрямовані на формування країнознавчих знань, умінь користуватися мовою в її культуроносії функції у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Для реалізації таких технологій можна використовувати такі види діяльності:

- *читання* автентичних текстів культурного спрямування – статті, блоги, путівники, оголошення, меню, розклади, біографії, листівки тощо, які містять інформацію про побут, традиції, реалії; читання і порівняння культур (Contrastive Reading) – рідної та іншомовної; читання з інтерпретацією культурно маркованої інформації: наприклад, аналіз поведінки персонажів з позиції норм культури;

- *аудіювання* діалогів у культурних ситуаціях, наприклад, "Як замовити каву у Франції", "Поводження в британському

транспорті"; відеоаудіювання з виявленням особливостей комунікативного етикету різних культур; відеоаудіювання з культурним контекстом – перегляд реклами, кліпів, фрагментів фільмів з автентичним культурним вмістом; реактивне відео- та аудіювання з обговоренням культурних аспектів – висловлення емоцій, які викликали почуті чи побачені факти;

- *говоріння*: рольові ігри на основі культурних ситуацій (у ресторані, у готелі, у гостях, на офіційному прийомі в різних країнах), дебати або дискусії на міжкультурні теми; інтерв'ю з уявним / реальним іноземцем (напр., про традиції, свята, стереотипи), мовленнєві ситуації з елементами культурного конфлікту (напр., Ваші дії, якщо Вас перебили під час розмови);

- *письмо*: написання листів, електронних повідомлень, запрошень у міжкультурному контексті (напр., лист подяки в формальному та неформальному реєстрах); письмові порівняльні есе рідної та іншомовної культури; створення мінігайдів / культурних інструкцій (напр., "Що треба знати перед поїздкою до...", "Культурні табу в...") тощо.

Тренінги **соціальної взаємодії** засобами іноземної мови з урахуванням соціокультурного контексту спілкування орієнтовані на формування у студентів здатності до ефективної комунікації в різних соціальних і культурних ситуаціях. Такі тренінги реалізуються через комунікативно-орієнтовані види діяльності, які моделюють типові або ускладнені ситуації спілкування, враховуючи культурні коди, мовленнєві норми, правила ввічливості та очікувану поведінку в певному соціальному контексті. Основні види діяльності в межах тренінгів соціальної взаємодії засобами іноземної мови:

- ситуативне моделювання, рольові ігри: учням / студентам пропонуються типові або проблемні комунікативні ситуації (у магазині, у банку, на співбесіді, під час конфліктного діалогу тощо), у яких потрібно взаємодіяти відповідно до соціальної ролі, статусу співрозмовника, рівня формальності спілкування та культурних норм;

- рольові ігри з культурно зумовленими ролями: учні / студенти виконують ролі, типові для певного соціального або професійного середовища, де важливо не лише правильно висловитися, але й дотримуватися соціально прийнятної поведінки згідно з нормами культури-носія мови;

- кейс-аналіз (case study) міжкультурних ситуацій: розгляд і обговорення реальних або змодельованих міжкультурних ситуацій непорозуміння чи комунікативного збою з наступною інтерпретацією причин і моделюванням альтернативної поведінки;

- міжкультурні дебати / дискусії: учні / студенти обговорюють теми, що мають культурну або соціальну чутливість (напр., питання рівності, ставлення до традицій, міжособистісних відносин), в умовах, що імітують міжкультурне середовище;

- аналіз та відтворення моделей етикетного мовлення: вивчення засобів ввічливості, вибачень, подяк, відмов, запрошень, привітань тощо у порівняльному аспекті, з подальшим тренуванням їх вживання у відповідних ситуаціях;

- планування та здійснення групових видів роботи (напр., підготовка проєктів, презентацій, реалізація кейсів, квестів), які навчають студентів взаємодіяти на шляху досягнення спільних цілей.

Тренінгові технології навчання орієнтовані на опанування учнями / студентами **навчальними стратегіями** – когнітивними, метакогнітивними, мнемонічними, соціальними, афективними.

- *когнітивні тренінги* – спрямовані на опрацювання інформації: структуроване опрацювання текстів (аналіз структури, виділення головного / другорядного); трансформаційні вправи (перефразування, зіставлення граматичних структур); складання логіко-смыслових схем, таблиць, ментальних карт);

- *метакогнітивні тренінги*: (спрямовані на формування вмінь планувати, контролювати, коригувати та оцінювати власне навчання): постановка навчальних цілей і рефлексія щодо їх досягнення; самооцінювання та взаємооцінювання виконаних завдань; аналіз особистих стратегій розв'язання навчальних проблем, самостійний пошук і виконання додаткових мовних вправ і завдань, самостійний пошук і опрацювання текстів для читання та аудіювання; самостійний пошук і опрацювання соціокультурної інформації тощо;

- *мнемонічні тренінги* (орієнтовані на розвиток пам'яті та ефективне запам'ятовування мовного матеріалу): використання мнемонічних прийомів (асоціації, візуалізації, акроніми); створення віршиків, рим, пісень для запам'ятовування лексики або граматики; повторення в інтервалах (spaced repetition); застосування флеш-карток (flashcards), електронних додатків тощо;

- *соціальні тренінги* (сприяють розвитку вмінь комунікації, співпраці та взаємодії у групі): рольові ігри із соціальною взаємодією; парні та групові проекти; колективне розв'язання мовленнєвих задач (інтерв'ю, дебати, дискусії); симуляції міжкультурної комунікації тощо;

- *афективні тренінги* (зосереджені на розвитку емоційної компетентності, зниженні тривожності та формуванні позитивного ставлення до навчання): вправи на зняття мовного бар'єра; техніки саморегуляції (дихальні вправи, візуалізації успіху); емоційно забарвлені комунікативні ігри тощо.

Принципи функціонування тренінгових технологій:

- *принцип діяльності*: навчання базується на активній діяльності учнів / студентів, що передбачає не пасивне засвоєння знань, а опанування мовленнєвими навичками та вміннями через вправи, рольові ігри, моделювання ситуацій, колективне вирішення проблем;

- *принцип комунікативності*: навчання мови здійснюється у форматі модулі реальної комунікації, яка полягає у створенні відповідних ситуацій для спілкування;

- *принцип інтерактивності*: передбачає взаємодію між учасниками навчального процесу, колективне продукування знань, обговорення проблем, постійний обмін ідеями, емоціями, досвідом;

- *принцип соціокультурної релевантності*: навчання мови має відображати культурний контекст спілкування, урахувати норми, цінності, традиції культури, мова якої вивчається;

- *принцип особистісної орієнтації*: тренінгові технології враховують індивідуальні особливості, потреби, стилі навчання та досвід учнів / студентів, створюючи умови для самореалізації та самовираження;

- *принцип рефлексивності* передбачає усвідомлення учнями / студентами власного процесу навчання, оцінювання власних досягнень, аналіз труднощів і вибір стратегій для подолання;

- *принцип системності та поетапності*: тренінгові технології впроваджуються послідовно, з урахуванням закономірностей формування мовленнєвих умінь, поступового ускладнення завдань;

- *принцип навчання через досвід (experiential learning):* особистий досвід учня / студента – головне джерело навчання, через дії, помилки, рефлексію та повторення формуються стійкі навички та вміння.

Основні передумови впровадження тренінгових технологій навчання мови:

- *чітке визначення цілей та очікуваних результатів:* формулювання конкретних цілей (мовних, комунікативних, соціальних), а також прогнозування очікуваних результатів – навичок та вмінь, які будуть сформовані;

- *дотримання етапності у формуванні навичок і вмінь:* за основу можна взяти класичні моделі формування фонетичних, лексичних і граматичних навичок – 1) орієнтовно-підготовчий; 2) стереотипно-ситуативний або стандартизуючий і 3) варіативно-ситуативний та вмінь у читанні й аудіюванні (дотекстова робота, текстова робота, післятекстова робота), говорінні та письмі (на рівні фраз, надфразових єдностей, мінітекстів, текстів);

- *чіткість інструкцій до вправ та завдань:* інструкції мають бути конкретними, зрозумілими, містити чіткий алгоритм виконання; вказівки щодо ролей, часу, очікуваної форми відповіді; зразки виконання тощо;

- *особистісна значущість матеріалів:* навчальні матеріали мають бути актуальними, цікавими, сучасними, враховувати інтереси, вікові особливості здобувачів освіти, їхній рівень мовної підготовки;

- *моделювання реальних / проблемних ситуацій:* створення мовленнєвих, соціальних або міжкультурних ситуацій, які вимагають застосування мовних знань, мовленнєвих навичок та вмінь у дії;

- *наявність інструментів для зворотного зв'язку:* регулярна перевірка розуміння завдання, коригування мовлення діяльності учнів / студентів, надання, застосування самооцінювання, взаємооцінювання, групової рефлексії;

- *сприятливе психологічне середовище:* атмосфера довіри, відкритості, підтримки, відсутність страху помилки, використання ігрових елементів, гумору, неформального спілкування (особливо на етапі входження у тренінг);

- *інтеграція* у навчанні мовних аспектів, видів мовленнєвої діяльності, лінгвосоціокультурного аспекту, соціальної взаємодії та набуття навчальних стратегій;

- *гнучкість і варіативність методів і прийомів навчання*: слід використовувати різноманітні додаткові методи та прийоми навчання, релевантні видам діяльності, які виконують здобувачі освіти, а також є ефективними для досягнення поставлених цілей.

Тренінгові технології у навчанні іноземних мов – це технології, спрямовані на активне залучення учнів / студентів до процесу набуття низки компетентностей через активну, інтерактивну, ситуативно орієнтовану, особистісно значущу діяльність.

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. **Завдання для обговорення та дискусії.** Проведіть аналітичний огляд наукових джерел з метою порівняльного аналізу підходів до розуміння тренінгових технологій у навчанні мов.

Проаналізуйте:

- як науковці інтерпретують поняття тренінгових технологій;
- у яких форматах існують ці технології;
- які методи, форми організації навчання і прийоми релевантні для впровадження цих технологій;
- які види тренінгів існують у сучасній методиці.

2. **Завдання для критичного осмислення.** Оцініть доцільність застосування тренінгової технології навчання мов як ключової у процесі мовної підготовки в закладі загальної середньої / вищої освіти. Обґрунтуйте свою позицію, спираючись на наукову літературу та/або власний педагогічний досвід.

3. **Завдання дослідницького характеру.** Проведіть мінідослідження щодо застосування тренінгової технології у доступному для Вас закладі освіти:

- з'ясуйте, чи застосовується ця технологія, наскільки часто;
- вивчіть ставлення викладачів / учителів та студентів / учнів до цієї технології;
- визначити, які методи, прийоми та формати навчання використовуються для її реалізації.
- як викладачі та здобувачі освіти оцінюють ефективність цієї технології.

Підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть комплекси вправ і завдань для навчання:

- фонетики, лексики, граматики,
- аудіювання, говоріння, письма, читання.

Інтегруйте фонетику, лексику та граматику у види мовленнєвої діяльності, дотримуйтеся етапності у формуванні відповідних навичок.

Завдання 2. Розробіть комплекс завдань для інтегрованого формування лінгвосоціокультурної компетентності з одним із видів мовленнєвої діяльності.

Завдання 3. Розробіть завдання для формування вмій соціальної взаємодії інтегровано з навчанням діалогічного мовлення.

Завдання 4. Розробіть комплекси вправ / завдань для формування навчальних стратегій інтегровано з мовними аспектами / видами мовленнєвої діяльності.

Література для самостійного опрацювання

Бондаренко Є. В. Тренінгові та інтерактивні технології як засіб формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх судноводіїв. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2016. С. 82–89.

Декусар Г. Г., Клименова О. М. Тренінг як засіб професійної мовної підготовки майбутніх перекладачів. *Scientific review*. 2018. Вип. 2, № 45. С. 210–223.

Підгурська В. Ю. Використання тренінгових форм навчання у процесі формування професійного мовлення майбутніх учителів початкових класів : дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2016.

Куц М. О. Тренінгові технології в навчанні іноземних мов студентів технічних ВНЗ. *Імплементация сучасних технологій навчання у навчальний процес* : матеріали наук.-практ. конф. (17–18 березня 2015 р.). Київ : НУХТ, 2015. С. 329–336.

Логвинов Є. Комунікативний тренінг як технологія формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 72, т. 2. С. 295–300.

Макар С. М. Формування готовності майбутніх вчителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій : Doctoral dissertation / МДУ. 2019.

Оверчук О. Б. Тренінгові технології як засіб формування комунікативних компетентностей курсантів. Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 лист. 2020 р.). Харків : ХНУВС, 2020. С. 381–382.

Петльована Л. Л. Комунікативний тренінг як форма організації професійно-орієнтованого іншомовного навчання майбутніх фахівців у галузі економіки. *Зб. наук. пр. Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна"*. 2012. Т. 6. С. 118–121.

Скрипник Н. С. Використання тренінгових технологій у процесі вивчення іноземної мови у немовних ЗВО. *Вісник ХНАДУ*. 2019. Вип. 87. С. 126–131.

Степаненко О. Розвиток вербальної та невербальної компетентностей учнів засобами тренінгових технологій на уроках зарубіжної літератури. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34, т. 5. С. 223–227.

Тенденції оновлення змісту навчання іноземних мов у закладах вищої та загальної середньої освіти: виклики Нової української школи : монографія / за ред. В. Г. Редько. Мукачево : МДУ, 2019. С. 7–34.

Шульга І. Тренінг із іноземної мови професійного спрямування для студентів I курсу немовних спеціальностей. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. Вип. 59, № 5. С. 244–252.

§ 23. Авторські технології навчання мов

Авторська технологія в навчанні мов – це теоретично обґрунтована та індивідуально розроблена цілісна система навчання, створена конкретним викладачем або науковцем, яка базується на теоретичних методичних засадах, власному досвіді науковця, його педагогічних і дидактичних переконаннях, і призначена для ефективного формування мовних, мовленнєвих, лінгвосоціокультурної та інших компетентностей учнів чи студентів.

Ключові характеристики авторської технології навчання мов:

- **концептуальна основа:** авторська технологія навчання має методологічне підґрунтя, спирається на певні філософські концепції в галузі освіти (авторська технологія навчання орієнтована на сучасні філософські течії в освіті, зокрема гуманістичну філософію, яка підкреслює важливість розвитку особистості учня через індивідуалізацію навчання та підтримку автономії в навчальному процесі. Водночас вона враховує принципи прагматизму та екзистенціалізму, що дає змогу орієнтувати навчання на реальні потреби учнів та їх майбутню соціальну адаптацію), ідеї лінгвістики (авторська технологія враховує структуру мови та особливості її функціонування в суспільстві), психології (авторська технологія потребує урахування сучасних здобутків у галузі психології, зокрема тих, які стосуються когнітивної сфери здобувачів освіти); ґрунтується на сучасних підходах (комунікативний, компетентнісний, лінгвосоціокультурний, інтегративний тощо) та принципах навчання мов;

- **системність:** авторська технологія має охоплювати основні компоненти методичної системи навчання мови – результативно-цільовий (автор під час розробки технології має визначити ключову ціль та проміжні цілі, спрогнозувати результати навчання), змістовий (автор має чітко окреслити зміст навчання, визначити обсяг матеріалу, який слід опанувати учням / студентам), операційний (авторська технологія передбачає визначення методів, прийомів, засобів, форм організації навчання), особистісний (розробник має врахувати вікові особливості здобувачів освіти, їхні потреби у вивченні мови, інтереси, особливості когнітивного стилю та інші фактори),

контрольовально-коригувальний (авторська технологія передбачає проектування зворотного зв'язку, визначення методів, прийомів, засобів контролю, а також прийомів корекції набутих знань та вмінь);

- **етапність:** авторська технологія навчання має чітку поетапну структуру, яка орієнтована на поступовий розвиток мовно-мовленнєвих навичок, мовленнєвих умінь; кожен етап має проміжні цілі навчання, забезпечується вправами, завданнями або іншими формами роботи (напр., поясненнями, бесідами тощо); логіка етапності спирається на загальнодидактичні принципи навчання, а також на етапи формування мовленнєвих навичок і вмінь;

- **інноваційність:** авторська технологія навчання має містити нові або оригінально інтерпретовані ідеї, що відрізняють її від традиційних підходів; це може бути унікальне поєднання відомих методів або вже існуючих технологій навчання; авторська технологія може охоплювати авторські вправи та завдання, креативні види діяльності;

- **динамічність і гнучкість:** авторська технологія передбачає можливість її адаптації до різних вікових груп здобувачів освіти, рівнів підготовки, навчальних умов; можливість застосування для вивчення різних тем шляхом зміни вправ і завдань; технологія також передбачає зміну темпу, форм і методів навчання залежно від запитів аудиторії; а також оновлення матеріалів відповідно до нових методичних тенденцій або технологій;

- **результативність і верифікованість:** ефективність авторської технології має бути перевірена практикою та підтверджена результатами, мати чіткі індикатори досягнення цілей; авторська технологія потребує апробації, аналізу результатів навчання учнів / студентів.

Приклад авторської технології навчання студентів-германістів граматики німецької мови (інфінітивних конструкцій) за моделлю "перевернутий клас"

Мета навчання: формування граматичної компетентності в усному мовленні.

Технологія являє собою *поетапну роботу* з інфінітивними конструкціями: 1) презентація інфінітивних конструкцій,

2) виконання граматичних вправ в аудіюванні та говорінні, чергування форм аудиторної та самостійної роботи; 3) контроль та корегування набутих знань та навичок у студентів.

Методологічна база: технологія ґрунтується на ідеях компетентнісного (де компетентність передбачає не лише знання, навички та вміння, але й здатність і готовність до навчальної автономії) і комунікативного підходів (за якого мовні аспекти мають інтегруватися у види мовленнєвої діяльності) на ідеях змішаного навчання, яке спрямоване на поєднання аудиторної та самостійної роботи здобувачів освіти; в основу технології покладено поетапне формування мовленнєвої навички.

Авторська технологія реалізується у вісім етапів, кожен з яких спрямований на досягнення проміжних цілей, а також на використання методів, прийомів, вправ, релевантних досягненню поставлених цілей.

Thema: Infinitivkonstruktionen mit "um...zu", "ohne...zu", "(an)statt...zu". Граматичні матеріали подаються за підручниками (Dreyer H.– Schmitt R. 2008; Buscha A., Szita S. 2015).

I. Індуктивно-дедуктивна презентація граматичного матеріалу (аудиторна робота). Граматичні одиниці презентуються у контекстах.

Wir fahren nach Dresden, **um** unseren Freund **zu** besuchen.
, **ohne** uns **zu** verabschieden.
, **(an)statt** uns auf Prüfungen vorzubereiten.

Прийоми навчання:

- відповіді на запитання;
- заповнення таблиці з граматичними формами;
- відповіді на запитання;
- евристична бесіда, покликана визначити особливості структури та вживання граматичних одиниць мови.

II. Первинне закріплення (аудиторна робота). Студенти виконали рецептивні та репродуктивні граматичні вправи, які сприяли виробленню первинних граматичних умінь і формуванню навичок.

- вправи на впізнавання та диференціацію;
- вправи на імітацію;

- вправи на підстановку;
- вправи на трансформацію;

III. Усвідомлення та осмислення граматичного матеріалу (самостійна робота). Студентам було рекомендовано джерела для поглиблення граматичних знань.

Рекомендовані основні джерела: 1. Сидоров О. Login 2. Deutsch für Germanistikstudenten des 2. Studienjahres. Lehrbuch / Логін 2. Німецька мова для студентів-германістів : підручник. Вінниця : Нова книга, 2016. 384 с. 2. Євгененко Д.А., Білоус О.М. Практична граматики німецької мови : навч. посіб. [для студентів та учнів]. 2-ге вид., виправ. та допов. Вінниця : Нова книга, 2004. 400 с. 3. Hilke Dreyer, Richard Schmitt. Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik. Aktuell. Max Hueber Verlag, 2012. 396 s.

IV. Виконання мовних граматичних вправ (самостійна робота). Студентам було запропоновано вправи на підстановку, трансформацію, самостійне вживання граматичних одиниць.

V. Виконання мовленнєвих граматичних вправ в аудіюванні (самостійна робота). На цьому етапі студенти виконували вправи в аудіюванні, правильність виконання перевірялася студентами за ключем.

VI. Рефлексія набутих граматичних знань і навичок, автономний пошук та опрацювання навчальних матеріалів (самостійна робота). Завдання рефлексивного характеру виконувалися після виконання попередніх вправ.

VII. Формуванням граматичних навичок у говорінні (аудиторна робота). На цьому етапі студенти виконували вправи на самостійне вживання граматичних одиниць в усному мовленні.

VIII. Консультування студентів викладачем з метою коригування набутих знань (аудиторна робота). На цьому етапі здійснювалася повторна рефлексія. Студенти могли поставити запитання й одержати консультацію від викладача, а також викладач, враховуючи помилки та прогалини в знаннях і навичках студентів, ініціював індивідуальне / фронтальне повторе пояснення окремих моментів.

Повна версія цієї технології з усіма видами вправ і завдань розміщена за посиланням: <https://journals.uran.ua/ald/article/view/297051>

Питання для аналізу,
обговорення, дискусії, дослідження

---

1. Завдання для обговорення та дискусії. Проведіть аналітичний огляд 3–5 дисертацій (або/та кілька наукових статей) з методики навчання мови (у частині розроблення авторських технологій навчання).

Проаналізуйте:

- які теоретичні засади лежать в основі розроблення авторських технологій;
- етапність у реалізації авторських технологій;
- методи, форми організації навчання з прийоми реалізації технологій;
- способи перевірки ефективності авторських технологій.

2. Завдання для критичного осмислення. Як, на Вашу думку, можна спрогнозувати ефективність авторської технології навчання. Обґрунтуйте свою позицію, спираючись на наукову літературу та/або власний педагогічний досвід.

3. Завдання дослідницького характеру. Проведіть мінідослідження щодо застосування однієї з авторських технологій у доступному для Вас закладі освіти:

- з'ясуйте, яка (які) авторська технологія застосовується у закладі освіти і наскільки систематично;
- вивчіть ставлення викладачів / учителів та студентів / учнів до цієї технології;
- визначити, які методи, прийоми та формати навчання використовуються для її реалізації.
- як викладачі та здобувачі освіти оцінюють ефективність цієї технології.

Підготуйте презентацію та доповідь.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Розробіть технологію навчання для формування мовної / мовленнєвої / лінгвосоціокультурної компетентності. Опишіть її концептуальну основу, схарактеризуйте цілі, зміст, додаткові методи та прийоми, які використовуються для її реалізації, врахуйте специфіку суб'єктів навчання, методи та прийоми контролю. Визначте в чому її інноваційність, а також обґрунтуйте можливість використання для навчання широкого кола тем.

Література для самостійного опрацювання

Буровська О. А. Методика диференційованого формування у майбутніх філологів лексичної компетентності в індонезійському усному мовленні : дис. ... д-ра філософії (PhD), спеціальність 011: Освітні, пед. науки. Київ. 2024. 249 с. URL: <https://ir.library.knu.ua/entities/publication/72fcd800-05df-4bb9-ba47-ac/9d5fa29446>

Дружченко Т. П. Методика диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів : дис. ... канд. пед. наук, спеціальність: 13.00.02,). Київ. 269 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0418U001952>

Кінджибала О. Формування у майбутніх філологів корейськомовної лінгвосоціокультурної компетентності в говорінні : дис. ... д-ра філософії, спеціальність: 011 – Освітні, пед. науки. Київ, 2024. 210 с. URL: <https://ir.library.knu.ua/entities/publication/f9705d6a-ade4-4b85-bab3-626/abf41be2f>

Осядла Т. В. Формування перськомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх перекладачів у сфері забезпечення державної безпеки : дис. ... д-ра філософії, спеціальність: 011 – Освітні, пед. науки. Київ, 2024. 210 с. URL: <https://scc.knu.ua/zdobuvach-phd?id=336239>

Сем'ян Н. В. Формування у майбутніх філологів англійськомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору : дис. ... канд. пед. наук, спеціальність: 13.00.02. Київ, 2019. 200 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0419U003772>

Шовковий В., Дружченко Т. Змішане навчання усного англійського мовлення студентів- фольклористів з використанням технології

"перевернутий клас". *Ars Linguodidacticae*. 2023. Вип. 11. С. 44–58.
DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2023.1.04>

Шовковий В., Шовкова Т. Навчання студентів-германістів граматики німецької мови (інфінітивних конструкцій) за технологією "перевернутий клас". *Ars Linguodidacticae*. 2023. Вип. 12. С. 34–52.
DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2023.2.03>

Навчальне видання

В'ячеслав ШОВКОВИЙ
Тетяна ШОВКОВА
Людмила СМОВЖЕНКО

Технології навчання мов

Навчальний посібник

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Формат 60x84^{1/16}. Обл.-вид. арк. 16,3. Ум. друк. арк. 21,4. Наклад 100. Зам. № 226-11643.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний.
Підписано до друку **10.03.25**

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"
Б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна
☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 58; (38044) 239 31 28
e-mail: vpc.knu.ua
http: vpc.knu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02